

TARN TK polgaş
Profes Töp cövyleli-
niñ organı

„Şın“ solunnu cagbır ertlee:

Xuuzunda cagbırlarga:

1 cılda . . . 5 akş.— 3 ajdan kındı
6 ajda . . . 3 akş.— cagbıga
3 ajda . . . 1 ak. 80. albas

Solun cagbır cerler: Töp xarılzaa kontorı, oon
kódeä saletırlar polgaş poştacılarga cagbır

Albas polgaş yletpyr

cerleringe cagbır:

1 cılda . . . 8 akş.

6 ajda . . . 5 akş.

„Şın“ solun redaksızınñ adrezi: Kızıł-xooraı,
Revolus yalı, Şetlinin kudemcuı, paññ № 2.

Taştıkı corudar

cagbıgaları:

1 cılda . . . 10 akş.

6 ajda . . . 6 akş.

1936 cıldın

ıjyn 3 xynynde

sreda № 44 (545)

Pistın nım polgaş cazaavıy polı, arattarnıñ kızıñ, cayıñ mal aajı-pile közyp coruır pıjdañıga taarışır aaldarnıñ cajlaqlarına cagıy şkolalarnıñ sı pyryde ırgıl-yıep corudıy turgaş, ol şkolalarga arattarnıñ uruq-tarabın xöy-pile öorediri cugula polur tep todırgaj ajytkan polgaı.

Kultur ministeriniñ cerinden 1936 cıldın cayıñında cagıy şkolalar turguzıp corudar tugajında pygy kozuunnarnıñ cagırğa cerlerinden kelgen cagıqlarnıñ parımdaıaş, respubliktn iştıngı 31 sannıy cagıy şkolanı azytkaş, ol şkolalarga ortıtuı-pile 800 xıre sannıy pizik pilbes polgaş picce pilir uruqlarnıñ öorediriñ organizastar turar tur. Anaa 8-ten 14 xarga cedir nazıylyq uruqlar öoredir uzurluq.

Bıncarga Kultur ministeriniñ ceringe pygy kozuunnar cagır-galardan amkiirgen medeelerni köerge, cagıy şkolalarga öörenir uruqlarnıñ sanı moon xöj tur.

Po yjede cagıy şkolalarnıñ paşkılar 32 kizini polgaş olarnıñ majgıñ, nom tepter, saazın, karandaş xerekselin parık şıptuzın kozuunnar-ce corutkan.

Cagıy şkolalarnıñ coguır polcaanda şarkıñ-pile organizastar azytkaş, öoredilgezin egelep corudar coruk polza, koncuq cugula polur teleede, pygy kozuunnar organizastar, sumu, arvan cerleri polgaş arat condan po pargan paşkıların xyleep algaş,

olarnıñ azyñga şıngıyzy-pile tuzalazıp peeri cugula tur, cize-eleerge, şkola turar cerleriñ tyrgeni-pile septep, şkolanıñ stol, sandajların, majgıñnıñ bjaştarın moon murnunda Kultur ministeriniñ cerinden kozuunnar-ga corudıp pergen saavırın jo-zugaar cazap peletkeer polgaş ol saavırda ajytkan oon-taa öske pelekkel cyılderni tyrgeni-pile kılıp tuzalaar cugula. Cagıy şkolalarnıñ majgıñ polgaş öske xerekselderin şkola turar cerlerge tyrgeni-pile cedirip, onu taarışır turguzıp peer coruk cugula.

Şkolagı öörenir uruqlarnıñ sıyp, olarnıñ xar-nazıñnıñ taarıştar. Öörenikileriniñ ada-ijezi, arat connun talazından pottarabın şkolada öoredip turar uruqların-ñ ekki öörenip alır coruunga tuzalazıp, ol uruqlarnıñ idik-xevin, aaş cemin anaa öske uruqlardan artık keldir taarıştar xandırar polza, ol uruqlarnıñ şkolaa öörenirge koncuq idilşkinniq tuza polur. Öörenikiler-nin ada-ijeleri polza, şkolada öörenip turar uruqların öoredil-genin şak xemceenden picci-taa xozudatpajın öorediriñ cugulaga kerze coguır.

Po cagıy şkolalarnıñ paşkılar polza, parık şıptuzu TAR-nıñ iştıngı öörenip turgan anyjak kaadrlar polgaı. Olar polza, uruqlarnıñ öoredip paşkılar tal-azy-pile coguır öoredip algan ulus polur tur. bndıq-taa polza,

po paşkılar polza, xöj kezii-le murnunda şkola organizastar, paşkılaar azyldın praktiğin kılıp corbaan ulus polur teleede, ko-zuun, sumu, arvan organizastar polgaş arat condan polarabın azy-ñga tuzalazıp, olarnıñ cecir-cetpes cyılderi turar polza, edip cazaar coruk ton cugula polur.

Cagıy şkola paşkılar-pile pargan paşkı eşter polza, pottar-ıñnıñ azyñnıñ ekki pottandırıp alır teleede, kozuun, sumu, ar-ıan organizastar polgaş oran curtun arat massazı-pile tuduş xarılzazıp alır uzurluq. Cagıy şkola paşkılar polza, öörenik-ileriniñ ada-ijezi, arat con-pile ırgılcy xarılzazıp turgaş, pod-unıñ öörenikileriniñ talazından kandsıq-taa cetpes cyıldir turar polza, onu edip alıñın oralda-zyr cugula.

Arattar! Po 1936 cıldın cagıy yjezinde cajlaqlarnıñ 1 tugaar cada şkolalarnıñ erestii-pile orga-nizastar, ol şkolalarga picciñ na-zıylyq uruq-tarabıñnıñ xöy-pile öoredip turgaş, Tıva Arat Res-publiktn 15 cıl ojunun Uluq pajırına erttem kulturubıstı ulam-na erylidip, şkolalar sanın östıyıp, ol şkolalarnıñ öörenik-ileriniñ sanın köydedip turar cedilşkinibisti pottuq xerek kırı-ñga temdeqler kergyzeliner!

Kultur minister ceriniñ
oralaksı saıydy Lopsan.

Xaragannıy Elegezi
Xadımarıy turu-la-pe.
Kajgamcıkıy kaadrlar
Kapsagaj-la azyldap tur.

Elezinnıy Elegezi
Estep xadıy turu-la-pe.
Ergi, caa kaadrlar
Erestiq-le azyldap tur.

Kyryninın ekonomu
Kıy-le kirip saıyrap tur.
Kızyr eşter kaadrlar
Kızyn saıy azyldap tur.

Ylegerci ekonomu
Yzyk-le cok saıyrap tur.
Yndezinnın kaadrlar
Ylegerci azyldap tur.

Cazaavıstın ekonomu
Caş-laıjıy-teq saıyrap tur.
Carlap kelgen kaadrlar
Cangış eptiq azyldap tur.

Caskı tarıyga kampanizın
Şalıptıy-la toozup-la tur.
Şalıptıy-la kaadrlar
Şannadıyına capıy-la tur,
Cogaatkan: „Toka“ kyrekono-mda Tembirel.

Cöen-xemcık kozuunnun Caj-laıy-alaak sumuzu 5 tugaar ar-ıannıñ xamaatızy Poppunnaannıñ oqlı pıoner ool—eş Laan-ool teerzi, canında taraa şölynden 105 öрге ölyrgen. Moon köer-ge, eş Laan-ool pıoner tep ıy-rozunun kıjgıyın kıyyssetken tur.

Moon-pile kadı, ergim xöj pıonerler polgaş englin uruqlar slerni şıptunarnı kıjgıyarnı pol-za, po pıoner ool ışkaş, kizi pyry şak ıñca öрге ölyrgen tur-arnı kızıy oraldaıyınar!
Anyakkor M. şımbaa.

MAR-nıñ TAR-ga olurgan Pyryn ergeliq telezi eş Kombı-cap, Cöen-xemcık kozuunnunıñ teşyn taarıtır ertkeş, myn ko-zuunnıñ Xöndergej, Solcur sumuların taarıtır uk curtun-ce par cıtkaş, myn curtun arattarın cıqqaş, xural kılgaş, anaa eş Kombı-cap podunıñ xyleengen azyñnıñ ekki corudıp turgan polgaş TAR-nıñ azy-ıagıy, kulturu xöqzıp, MAR pile TAR-nıñ xa-tıñma xarılzaazıñnıñ kılınnap turarın cugaalaar-şaan, Xöndergej, Solcur sumularına cıs-cıs akş erttektiq ırlaar xaar-ıaktar pelekke pergen.

Oon angı munup, cydyryp coraan aat-xöl polgaş edirip cor-aan arattar ylezıp alızın teeş, 280 akş paza pergen polgaş oon angıda iji sumunıñ arat conınga yleep cedilşireri-pile sumul-ar targaların tamcışır 69 akş. 80 kopejektıñ cıgir-cimis, ara-ga xirel cyıldir pelekke tutkan. Po şıptu kattyşkaş 549 akş 80 kopejek polur polgaş ol-la pelekterni sumular targaları paj-ırlıq sosterin pergilep xyleep aldy.

Şaanda kıdat, mooldıñ kargış kızıgaar erttikileri, xoptak megecci lamalar polgaş tyzymetteri kızıgaarga kelgende xöj sannıy aat-teş ıyydep, kaaş cıs ıirt xojun ölyrtıy, arat con-al-pottar kaktıyıp sokturup, xincektenip turza-taa, ol pygyzyn-deı cangış kopejek-taa albas, xalas poop turgan polgaı, şak mıncaar feodal-teokrat idegetternin ertip turganın podaaş, eş Kombı-capın ertkenin kım-taa karangı tın-pile cırık xerel-diı xyn ışkaş ılgap pilir tur.

Kozkoop targazı Occur.

Elegeste „Toka“ kyrekonom po cılgı caskı tarıyazın 4 aj-ıñnı 27-den egeleen polza-taa, 5 ajıñnı 2-ge cedir sook-tonutka şıudabajın kelgen. Bıncalza-taa po şaptıkıy perge cyılge ıırt-ıyabajın 5 ajıñnı 2-den egeleeş 25-te toozar teen planın 20-de tooskaş, xarın azyr kıyyssetken.

İliirteer pıy brigat coguır onaalgazın 5 ajıñnı 15-16 xyn-nerinde kıyyssetkeş, öske azy-ıe şilcip kirgen, paza şaltın tarıy brigattar pottarabın onaalgazın ol xynnerde tooskan polgaş xar-ıñ azyr kıyyssetken. Traktor bri-gadı cazar, iliirteer coguır pla-nın kattaj-xaara azyr kıyyssetken.

Tarıyganıñ iziq yjezinde pıy tugaar cerni eş Tyktyq-oolıun brigadı ezeleen. Moon kızy or-ganizakı eş Torgu-xöjlen-pile brigat targazı eş Tyktyq ool-dun kızıy eptiq azyldaannıñ polur. Iji tugaarına eş Xuurak-tyñ brigadı-pile traktor brigadı kirgen.

Traktor brigadıñnıñ cer anda-rar talazınga pıy tugaar cerni traktorcu eş Mandan-ool ezeleen. Kıyysedir cizee 100 ga turgan polza, 129 ganı taraan. Iji tu-gar cerni eş Arzakof ezeleen. Ol eş 121 ganı tarıy kıyysset-ken, paza eş Teleq-ool 109 ga-nı tarıy kıyyssetken.

Taraa caşıyırarına pıy tugaar cerni erestiq eş Guluşkof eze-leen. Oon caskanı 425 ga, iliir-teeni 60 ga polgan.

Brigattar adı	Planı (ga-pile)	Kıyysseten (ga-pile)	Azyr kıyyssetken
1. Tyktyq-ool bri-gadı: Cargan ceri			
İliirteeni	200	240	120 %
Caşkanı	200	230	115 %
2. Xuurak brigadı: Cargan			
İliirteeni	200	204	102 %
Caşkanı	200	204	102 %
3. Gırdınin bri-gadı: Cargan			
İliirteeni	600	560	93 %
Caşkanı	600	730	102 %
4. Martıan-oolıun İliirteer brigadıñnıñ İliirteeni			
Caşkanı	900	1016	113 %
5. Martıan-oolıun İliirteer brigadıñnıñ İliirteeni			
Caşkanı	300	276	90 %

Taraalar adı	Planı (ga-pile)	Kıyysseten (ga-pile)	Kıyyssetken
1. Kızıł tas	900	1050	116 %
2. Sıla	400	400	100
3. Kulturıyq algen .	200	200	100
Kattyşkaş	1500	1650	110 %

Kaaş kozuundan cıqlıp kel-gen ergi, caa azyıynnar nam, cazaatın ajıtıyşkıñnı kıyysedi-ri-pile xamık kıyzın salgannı-pile mındıy cedilgelic polgan tur.

Kyrekonomıñ am pıy cugula sorulgaş tarıyganı sugat-pile teski xandırar polgaş pıy tugaar sugarıyganı coguır öjynde erte-te toozar polur. Ol tugajında tarıyganıñ tarıyın tooskan ış-kaş şalıptıy azy corudar usur-luq.

Po 36 cılda kyrekonomıñnıñ caskı tarıyazın kalaak şınar-ıy kıyysedip tarıy alıyannı kyrekonomıñnıñ pyryn sorulgaşın arat connun iştıngı kırıylyq yleger ajıtıyına polgaş kyreko-nomıñnıñ podunıñ moon songar ulam corudar azy corudulgaşın-ga uluq tuzalyq polgan.

Areve yıryyn
targazı Torzu.

Uluq-xem kozuunnun Caa-xöl sumuzunıñ 1-5 tugaar arıannar-ıñnıñ targalar eşter Condan, Şoj-dan, arıannıñ corudar azyñga uluq azyk tuzalyq ajıtıyşkın peerin pilgeş, „Cazaktın kol me-deezi“ tep tepterni 1936 cıldın egezinden egelep alıy-pile 1-1 cıl xıussaalıy cagaaş, akşazın kozuundan sargakeıyap kelgen eş Kerttikpen, sumuda nam ıyry-ıynın targazı Pyryy olaga pergen.

Amga cedir ol arıan targalar-ıñnıñ cagaan „Cazaktın kol me-deezi“ tep tepteri kajazında-taa cok cangış-taa kelbeen tur.

Po tugajın xamaarar cerleri istep ileredip aajlap peerin sag-ındıyır-şaan, kandsıq janzylyq uzurun tep aajlaanın kulak saıy olur-men.

Candır-körbes.

Parıyñ-xemcık kozuunnun Ka-rıy sumuzunıñ 8 tugaar arıan-da 56 xarılyq aşıak Xunazyk polza, ertken kızıñ podunıñ 30 azyq öske ulıstın 100 azyq ıneen kattyştırgaş, podunıñ ke-ıee, idepkejlıı-pile 1935 cıldın 9 ajdan egeleeş, po cıldın 3 ajga cedir 4 cerge pıyaa kazaazı tu-dup közıp turgaş, kadarıp azyr-ıaş cangış-taa inek cutka alıy-ıpaan turar.

Xöökıy Xunazyk aşıaktın mal ölyıves teeş kadajı-pile kızıy-kılayıp turganın köerge koncuq erestiq aşıak tur-am.

Cer-le kızı pyry mıncaar ka-zar polza, cutka malın kajın alzyıran. Moon songar kırgan, anyjak eş-öerler şak po aşıak-teq azyldaar polza coguır tur.

Kargıda OKTE ıyryıyn
targazı ŞAKŞUJ.

Kızıldın şkolaccılar polgaş anaa xamaarızıp turar curtıakıl-arnıñ cagaan solunnar polza:

Cagıyga adı	1 cıl.	6 aj.	3 aj.
„Şın“ solun	28	33	9
„Areve şın“	26	54	15
Xostuq arat	19	54	—
„Cazaktın kol medeezi“	11	—	—
„Purungaar“ solun	15	3	—
SSRE-niñ arıalagazı	77	—	—
Kattyşkaş . . .	176	144	24

Solun cagıyvaannar am par cyve teleede, olar am toraan cagır alıy cugula.

Am şkolalarnıñ öörenikileri medee-ce ıynır, camdıyzy „paş-ıyap, camdıyzy praktik azyk kılıp, camdıyzy aalın-ce tyr telelep turar polgaı. Olar ol tus-tus pargan cerleriniñ conun-ga solunnu tanıştıyır turgaş solun cagıdarı cugula. blangıja 42 (543) „Şın“ solurda „Şın“ solun redaksızın kıjgıyın erestiq kıyysseıiriñ öörenikci py-ıy cugulalaar uzurluq.

Paza ködeenıñ pıjdaıñ polgaş solunıñ kılıp coraan azyñnıñ şıonarga ırgılcy pizip coruır tek,

Paza kattap sagındırarıñ pol-za, „Şın“ solun redaksızın 42 tugaar solunga pizeen kıjgı-ıyñ pyryny-pile xyleep algaş, öörenikiler ol jozugaar kıyysse-diıliner!

Şkolada profes ıyryıyn
targazı Cambal.

Tees-xem kozuunnun Şınaa sumuzunıñ 8 tugaar arıanında 56 xarılyq aşıak bıma-xuırak polza, 100 xıre şeer malın, 10 azyq poda malıñdan cutka can-gısty-taa pervejın, po kızıñ 4 cerge közıp, tın xyn cok cer ezip turgaş azyraan polgaş mal-ıñ kazaax-ıoraa-pile ekki xandıy-gan.

Öske arattarda cutka alıyşpaan-nar xovar polgaş şak po aşıak-teq taarışır idepkejlıy azyldaar polza, malıy paza cutka perıes polur ijk.

Moon songar bıma-xuırak aşıak ışkaş azydaalınar eşter!
Likpuntu paşkıy
T. PEOQZI.

ARN-нын kezigynneri polit-piliibis xyn pyry ɵrylediiliner!

Pioner uruqlarınnyń cajlaańga xooraj yyrleriniń massalyq xyny polgan

1936 cıldyń 5 ajnyń 31-nin xynynde, Kyzyl-xoorajga Kominternanyń 7 tugaar kongreziniń toktaaldar polgaş Tıva istinge ertip turgan xuraldar tugajynda po kyzyn ɵrenip ertken nam sarydyskynnyńga ɵrenip turgan nam, areve kezigynneri polgaş arattar tıkkaxoj kiziler ɵy pioner uruqlarınnyń cajlaańga pargaş, cyul pyry ojun kelgan.

Eş Toka, Xemcik-ool, Tovarıştaj, Pajır polgaş oon-taa ıñaj Tɵr komitet polgaş Cazaktyń prezidiym kezigynneri paaştar pargen.

Cyul pyry ojunnarny xyn

nyn tomujlattyrgan komistarınnyń paaştalgaş-pile corutkany polza: 1) xol pɵmbyyn yş cetkige yrgylcylep ojnaan, 2) po-pile temdek poolaan, 3) şadyraa salgan, 4) sogun-ca atkan, 5) kazık atkan, 6) paq kakkan polgaş oon-taa eskeler.

Myn ojunnar koncuq e bileldiq, magalyq pajdal-pile agaalyq cajlaańga amıranşyq poorturgan. Tuys soonda cemnengen. Pir camdyktar koncuq korum-curumnuq cyskaaldyq keep cemnenip turda, pir camdyktar ojnar turgan.

Oon soonda nam yyrleriniń

massalyq xuraly polgan. Myn xuralga, ARN TK-nyń Sarydyskyn kildiziniń targazy eş Tovarıştaj ertken nam sarydyskynnyń tynnelin iletkeen. Uk iletkelid moon adaanda topclap pizeen. Xuraldan eş Tovarıştajnyń iletkelin pyryn xyleep algan. Xural soonda mege xyreşken.

Po massalyq xynnyń ojunnaga sarydyskyn kicceelderinge ɵrenip turgan eşter pargan. ɵrenmeen polgaş camdyk ɵrenzetaa şylgaar teerge ıñavaannar xoorajda iştı kysıñajnyr cıttılap kalğyłaan, cizeeleerge, Tipografa Kalcan-kok.

piliqnin kirip ɵrenir şkolazyń turguskan.

Uk şkolazy ulustun piliin parymdalaş, 2 kezek kıldır turguskan cybe.

Anaa 5 cyul erttemner ɵrenip turgan, kandyq erttemner teer polza:

- a) Tıva pizik.
- b) San podalga.
- c) Tımen pojduş.
- d) Ulus-tɵre.
- e) Telegej pajdalı.

Myn şkolaga nam kezigynneri 40 kizi, areve kezigynneri 19 kizi, engiin arattar 18 kizi, şuptuzu 77 kizi ɵrenip turgan. Murnunda ɵrenir tees adın pizitkenner 150 kizi cıgar turgas şɵlynde 77 kizi artkan.

Uk şkolanyń azıly koncuq cetpes corup kelgen, cyl teerge, profes talazyndan-taa, nam, areve yyrlerinden-taa uk şkolanyń azılyń udurtulga-pile cetpes xandırgan. Şkolaga ɵreniri-pile kirgenneriniń camdyk kicceelge yrgylcy kelbes, tangaar ozaldaar polgaş ılangıja uk şkolanyń pir tugaar pelyy kezek yjede mırıñaj tyşken turgan polgaş.

Oon ıñaj uk şkolanyń paşkalı surguulunun şagyn ozaldaar polgaş kelbes cyulder turgan.

Myn şkolaga ekki pagaj ɵr-

enip turgannarnyń pajdalıń ma-naa todargajlaarga polza, cizee, Piccenej polgaş oon-taa ɵske camdyk eşter ekki ɵrenip turgannar. Pagaj ɵrenip turgan polgaş kicceeldin xoj keziinge kelbejin turgannar polza: Cevenek, Lopsan, Idam, Kyske, Telger-ool, Kynşybaa, Şozul, Tındıj-ool polgaş eskeler.

Po poop ertken şylgaldaxyn alda polza, nam kezigynneringe koncuq ekki idiqni perip ertken polgaş idepkej ciktarnıń idep-keji sergep turar cyulder par tur.

Oon ıñaj eş Tovarıştajnyń cıgalaan polza, nam kezigynneriniń polit. piliin ɵryledir tugajynda, nam koncuq neger turar tur. Mındıqnyń tɵleezinde nam kezigynneri pottarnıń piliin ɵryledip, niitti erttemge ɵrenirin cıgula podaar xerek, nom tepter nomcuq ɵreniri ton cıgula.

Am xoorajnyń sarydyskynnyń tyr şɵleeledir appaar tur. oon ıñaj namnyń kezeekkinin azıly kajı xire ertkenin tus-tus yyrlerge paza tynneer xerek.

Mıncangas xoorajnyń kultur massalyq azılynga nam, areve kezigynneri kirizir xerek, ılangıja TAR 15 cıul ojunga ekki peletkeldiq yner corukka ekki kiriziri cıgula tur.

Pioner uruqlarınnyń cajlaańga polgan xooraj yyrleri-niń xuralyńga eş Tovarıştajnyń iletkelinden

Meen manaa cıgalaar cybem polza, po kyzyn ertken namnyń sarydyskynnyń kancaar ertken tugajyń cıgalaar-men.

1935 cıldyń 10 ajdan, 1936 cıldyń 5 ajnyń ortlan yjezinge cedir, myn sarydyskyn kicceelderi şylgaldazı-pile kattaı erttip kelgen. Ol kicceelderge nam, areve kezigynneri polgaş xoorajnyń curıttakşylarından ɵrenip turgan.

Sarydyskyn kicceelderinge ɵrenip turgan cyulderi polza: kolduunda-la Kominternanyń 7 tugaar kongrezinge cıgalaaşkan ajıttıqşylar polgaş toktaaldarın ɵrengen. Camdyk yyrlerge ulustun 8 tugaar Uluq xuralınyń toktaalı polgaş Picce xuraldın 16 tugaar sessiziniń toktaalı paza niitti piliq-taa ɵrenip turgan.

Tɵrt nam yyrnyń canynga 9 pelym turgan, ol yyrler polza, Mal-cer ministeriniń canynda, Kyr-tipograf canynda, nam şkolazyń canynda polgaş OKŞC canynda nam yyrleringe turgan, anaa şeriq yury kirispes, cyge teerge, şeriq cerinde yyr tuskaj ɵrengen polgaş ɵrenip turar, oon ıñaj garaşıta nam yury 1936 cılda turgustungan polgaş paza kezigynneri ɵy-kudu azıly corup, ılangıja cut tuzunda kezigynneri ıñaar corup turgan tɵleede anaa ırgustunmaan tur.

Po pelymnerge ɵrenip turgannar polza:

1. Mal-cer ministeriniń canynda nam yyrnyńge—42 nam kezigynny, 19 areve kezigynny, 8 engiin arattar ɵrengen.
2. Kyrtipograf canynda nam yyrnyńge—12 nam kezigynny, 22 areve kezigynny, 5 engiin arattar ɵrengen.
3. Nam şkolazyń canynda nam yyrnyńge—39 nam kezigynny, 101 areve kezigynny, 3 engiin arattar polgaş 35 pionerler ɵrenip turgan.
4. OKŞC canynda nam yyrnyńge—19 nam kezigynny, 10 areve kezigynny, 2 engiin arattar ɵrenip turgan.

Mıncangas şuptuzu—112 nam kezigynny, 152 areve kezigynny, 18 engiin arattar polgaş 35 pionerler ɵrenip turgan, şuptu katıaşkaş 317 kizi ɵrenip ertken.

Myn kicceelderni yyrler canynga carıp turguskanıń cıldagaany polza, ulustun piliin parymdalap 2 kıldır yzyp turgan cybe.

Şɵlgy yjede garaş yury ulustun 8 tugaar Uluq xuralınyń toktaalı ɵrenip turgan.

Po kicceelder corup kelgenin istinde eleen cetpes cyulder turgan, cyl teerge, nam yyrleri udurtulga paaştalga-pile sula xandırgar turgan. Camdyk yyrlerini kezigynneri kicceelge 100% kelbejin turgan, kicceelge kelbestir polgaş kicceelge sula kezigynner tugajynda yyrlerden xemceq ar, negelde, xıñalda corudup turgan cetpes turgan, kicceel paşkalı paza peletkel cok kelir, kicceelge kelges tepter nomcuq xire argalar-pile şak erttip cetpes paşkalı turgan.

Po cılg po ertip kelgen sarydyskyn kicceelinin ertkeni polgaş anaa ɵrenip turgannarnıń ɵrenip kelgen pilişkininiń tugajynda şɵlgy yjede şylgaldazı corutkan cybe.

Myn yyrlerge şylgaldan erttiri-pile Mal-cermin canynda yyrge eş Toka, nam şkolazynda yyrge eş Xavak-cap, OKŞC-de yyrge eş Polat, Kyrtipografa yyrge eş Lopsan suqlar coraaş, myn kicceeldernin coruduşkunı polgaş cetpesterin ileredip tanıaşkaş, todargaj sanaldarın Tɵr komitetke ekkelgenner.

Moan taraazy-pile tus tus yyrlerini ɵrengenin xıñap şylgan tugajynda eş Tovarıştajnyń tynnep cıgalaan polza:

1. Mal-cer ministeriniń canynda nam yyrnyń kysk sarydyskynnyń erengej tynneli:
1. Şylgalkaa kizi—33.
2. Şylgaldaga cıldagaany cok kelbeen kizi—5.
3. Şylgaldaga cıldagaany cok kelbeen kizi—5.

Kol tynneli:

1. Koncuq ekki kizi—2%.
 2. Anaa ekki kizi—12%.
 3. Adak kizi—8%.
 4. Pagaj kizi—5%.
 5. Koncuq pagaj kizi—6%.
- II. Nam şkolazyń canynda yyrge 7 tugaar kongrestin toktaalı ɵrengen:
1. Koncuq ekki 22 kizi (19,13%).
 2. Anaa ekki 34 kizi (29,26%).
 3. Ortumak 30 kizi (26,09%).
 4. Adak 29 kizi (25,21%).

Şuptu 115 kizi (74,70%). Tıvanyń istinge erttip turgan xuraldar toktaaldarın ɵrengen:

1. koncuq ekki 1 kizi (3,2%).
2. Anaa ekki 6 kizi (19,4%).
3. Ortumak 13 kizi (41,9%).
4. Adak 11 kizi (35,48%).

Şuptu 31 kizi (64,51%). Ustynde iji uluq politik ajıttıqşylar kadyr tynneerge:

1. Koncuq ekki 23 kizi (15,75%).

2. Anaa ekki 40 kizi (27,40%).
3. Ortumak 43 kizi (29,45%).
4. Adak 40 kizi (27,40%).

Şuptu 146 (72,60%). III. OKŞC canynda nam yyrnyńge 7 tugaar kongrestin toktaalı ɵrengen:

1. Koncuq ekki kizi—8,4%.
2. Anaa ekki kizi—33,3%.
3. Ortumak kizi—25%.
4. Adak kizi—33,3%.

Tıvanyń istinge erttip turgan xuraldarın toktaaldarın ɵrengen:

1. Koncuq ekki kizi—16%.
2. Anaa ekki kizi—25%.
3. Ortumak kizi—25%.
4. Adak kizi—33,4%.

Ustynde iji uluq politik ajıttıqşylar kadyr tynneer:

1. Koncuq ekki kizi—12,5%.
2. Anaa ekki kizi—29,15%.
3. Ortumak kizi—25%.
4. Adak kizi—33,35%.

IV. Kyrtipograf canynda nam yyrnyń sarydyskyn kicceelinin ɵrengeniniń tynneli:

- Şylgalkannar 25 kizi.
- Kedee-ce şɵlelep coraannar—10 kizi.
- ɵske cerler-ce şuut şilcenner—4 kizi.

Şylgalkan 25 kiziniń ɵrengen:

1. Koncuq ekki 3 kizi (12%).
2. Anaa ekki 10 kizi (40%).
3. Ortumak 6 kizi (24%).
4. Adak 6 kizi (24%).

Oon ıñaj tus-tus yyrlerde ekki polgaş eşterip turgannarnı ileredip todargajlaarga:

Mal-cer ministeriniń canynda yyrde ekki polgannar—Torzu, Xyndyp-syryn, Occurbaanak. Koncuq pagaj polgannar—Camız, Tartıtan-ool, Tanzyren, Toluma-cap, Ekker-ool, Seren (er) polgaş oon-taa eskeler.

Kyrtipograf canynda yyrde koncuq ekki polgannar—Lyndyp, Saryq-ool, Şavı. Adak polgannar—Pyyzel, Kylylmej, Arakşaa polgaş oon-taa eskeler.

OKŞC canynda yyrde Mandatı, Tırtıj-ool olar ekki polgan. Oon ıñaj ol yyrde Tonnaj-ool 9 kattaı yşken polgaş şylgaarga pagaj polgan, oon taa eskeler.

Nam şkolazyń canynda yyrde ekki polgannar—Şejdek, Cambal, Anaj-ool. Adak polgannar—Mandak, Ojuu, Pilcırpaa, Tordup-ool polgaş oon-taa eskeler.

Kyzyl-xoorajda nam, areve kezigynneriniń polgaş engiin arattarnıń piliin pediderin parymdalaş, Profes tepter cɵylelinin canynga uluq ulus ɵrenir niitti

Eş Polattıń sagy kymga-taa xerek

Majnyń 29 xynynde Malcerminge Kyzılda mal emciziniń surguulunun 35—36 ɵredilge cılynda ɵrengen surguulun tynneen. Ortta Mal-cer ministeri eş Polattıń pistin surguuldarı ıyska pergen cagyń piziri turmen. Cyge teerge, eş Polattıń cagy pygy anıjak kaadrlarga surgalı polur utkalıq poldu.

Eş Polattan cıgalaan:

Eşter! Slernin surguulga corudum-taa, şylgaldanarga-taa oluruştum, paşkalınnar-pile-taa yrgylcy cıgalaazyr turdum. ıñcaarga, slernin po cılg ɵredilgenen eleen onza pajdalıq polgan tur. Cyl teerge: sler polza, am cyqle niitti erttemniqler eves, xarın pistin curıttubustun pir tugaar tuskaj erttemniqleri poop, arattıń azıly-agıjınga xolunar-pile tuza-lap şydaar xire polgan tur-sler. Slernin po cılg ɵredilgenen ekki polgan tep temdeqler-men. Am po cedilşkinni turgan kys-pile paşkalıar en cıgula. ılangıja am taartta pottuq azıly klyp taraar tep turar tur-sler, ıncangas slerge meen cagylym polza:

1. Sler polza, pistin Tıvanyń en xajıralıq kaadrlar tur-sler. Slerge pistin arat-tymen idegeertaa, pyzyreer-taa, slerni sonuurgaar-taa. ıncangas sler, eş-ɵernyn aal-oranınga pargaş, evin ertir adırgap, sagırgap, tura-myk, uluurgap paardınar. Ol xorzak eves-pe.

2. Kandyq-taa azıly corudar-da, xamıktıń murnunda arat ty-mennin, xoj-niittin xereen paşkalıny-pile pydyrer xerek, a oon soonda am podunun xıu-da azıly klyr. Cyge teerge, pistin sorulğaby polza, cıdyr kalgan oranıny, eş-ɵerybystı

ıetkiir uzurluq-pis, ıncangasıtyń aştap-taa corza, aarap-taa corza, cadaq-taa corza kyzır cyktyyr uzurluq. Şıñap amgy yjede ıñdyq cybe kajın turar, anaa podum yleger cıgalaar tur-men, ıncas cer-le kol sorulğabyń ut-pas xerek.

3. Azıly corudarda massalyq kulturluq, coguor cagyrga polgaş nam, arevenin cerleri-pile, eş-ɵery-pile ep-najıraldın, syme-cıgalaıq, xarılzalyq corudar xerek. Enir cılg Tozu kozuun-nun targazy ıyskaş „aaldar ke-zip xojtpaklap iş“ tees, ozaa-vas coruk am polvas poor. Paza cer-le murnakku ıyskaş kedeege pargaş, aat-naa, oran-suur, aas-cem talazy-pile cetpes cyul am ymnes eves-pe.

4. Azıly pydyrer tep kyzır corunarda, kandyq-taa perge cy-yl tabarız polur eves-pe! Şak ortta cer-le alıspazyń podaar sler, ton perge poıgas turza, co-ok turar eş-ɵer polgaş kozuun, sumunun paaştaar cerleringe tıñnadır-sler. ıncangas cer-le cedar cetpes cyulderinerni men-ce medelep, cagaalor coruor-sler eşter.

ıncangas cer-le aragalaar, surguulunga kelbes, samıraar, cal-gaaraar, mogattınar i j l k - p e , Kodur-ool ıyskaş eş-ɵerynyn setkilin p o d a v a s , kara-setkildiq xerek uylgedirler-pile en şyngıy tulcur xerek. Oon taraazy-pile ylegerliq eşter Şuluun-ool, Sen-dazy, Tyktyq-pora, Seren-şimit, ɵtrek-ool oların şannar-pile paza oon ɵske eşter: Cambal, Şejdek, Tarzaa, Coldaj. Anaj ool, Temyr-ool olar ıñ idepkejiq, kyzmak ɵrenikiler tep tem-deqler tur-men tep cıgalaan. Tıñnap pizeen: Laqvu-cap.

Pory-pile temisseldi am-taa yrgylcyleel

Pli-xem kozuununun pajan-kolda 9-10-11-12 tugaar arban-narın xamaatılar pory-pile temisseldi 35 cıldan egelep corutkaş 36 cıldyń 5 ajga cedir 17 pory ɵlyrdyler.

Po polza, maldıń xoralıq taj-zyńnykya şaap turar ol tur.

Ojun Ojdup.

Mal aarby-pile temisseşe coguor

Cɵen-xemcik kozuununun Kyzyl-taqnyń Ak-xemde inek maldıń aarby tıvılgas ɵlyry kɵydep turar appaardı, cizeeleerge; Seveılbaanyn 2 saar inee cangas tyn istinde ɵlgen polgaş oon-taa eşke inek oottap coraaş ɵlyp kaaş i j i k - p e , terees songuzu saadaar xire coruktar kɵydep tur.

Ol sumuda emci tɵleezi Şaldan-pajır cıny kɵyp turar coor? T.

Kazııı, sıñılarda, kyrekononarda, aldyń uurgajlarında ARN-nyń pygy organizastar, po kyzın cer-cerge ertken nam sarydyskynnyń kancaar ertkenin tynnep pizıner!

Dizenterij aarby polgaş oon-pile temissezir argazь

Caj şaq-taa tyazyp olur, oon-pile kadь dizenterij tep xan kudu olurttur aarby-pile ulustun aarby, kebert cьdьrtar coruunun aьbьbь paza-la kattar cooşular olur. Cьl pyry-le Tьvanьn iştin-ge dizenterij aarbyyn aьbьbь-pile kiziniñ amь-tьnь eves eves xorap turar, ьndьq turvu-ce curtakş con ol aarbyyn uzurur polgaş onu paaş udur poldur-vaзыnьn arga хemceqlerin parьk-la pilbes polur tur.

Dizenterij—teerge, koncuq aar-perge kudu olurttur, xalda-ьbьbьq aarby polur cybe, ol aar-ьqdan ulustun amьbьbьn xorap kogaraaьbьn xuuzy eves eves: cizeeleerge, ortumaa-pile ar po-dar көer polza, piccii uruqlar-ьn 12% xirezi pyrlyp turar, oon kedereerge amь kogaraa-ьbьn xuuzy 21%-ga cedip tur-ar. Po aarbyyn pir onza cybezi cyu cybel teerge, uk aarby cur-ritakş connu aarby-şever sagь-vas, kultur cok keziiniñ iştinde koncuq telgereen turar, ьnda ol aarby-pile aarby turarlarnьn-taa, oon ьlyp-cidip-taa turarlarnьn xuuzy koncuq uluq polur tur. Curtakş connu kultur tepşil-gezi kьdyrylgen tudum dizent-erijden aarby koncuq eveser turar poor cybe, cizeeleerge, cam-dьk koncuq polvaazyrangaj, erttem kulturluq oran curtat ol aarbynь mьbьnaj tapьvas-taa cy-ylde par.

Dizenterij aarbyn kiziniñ coon şəejyndyzynyn iştinde turur turar mikrop teer tuskaj ьjan kurttar xəldidip ydyryp keer cybe, ol mikrop tep kurttar oorttan kiziniñ kadьq alvanь-pile kadь taşkaar ьlgalyr yngeş, myn aar-ьqny telgerediriniñ ugu tezy ol polur. Kiziniñ kadьq alvanьga mikrop kurttarьn amьdьrtar amь-ьq turarь cer-le elee-ne ur polur tur, ьndьq polza-taa olar-ьn amьbьq turarьnьn ur polur polvaзы cyuden polurul teerge, olar cogum kadьq pajdaldьq cerge cьdar poldur oorttan xam-aarby tur, cizeeleerge, xynnyq cerge mikrop kurt 30 minut iştinde-le ьlyp kaar, xəlegellq cer-ge polza, 79 xire xongaş ьlyr, oon seriin cerge cьdar polza 130 xonuk polur, ьncaarga mьjak sidiktik cerge 90 xonuk xirede liriq cьtkaş ьlyr. Dizenterij aar-ьqny telgeredip taradьbьn pol-za, palgaş-palarьbь, mьjak-sidik-tiq cerler polgaş ekkidir kьbaan alvanьnaar paзыnьn ьşkaş eves polza-taa ol aarbyn telgereer-inge cem-aaş cyuly paza-la aarby tamcьşьra peer cybe, ьlangьjada caj şaqda ьndьq. Aarbyn taradьp telgeredirine seek polza, kancaar-taa aaj-cok polur cybe tur. Seek polza, aarby kiziniñ kadьq alvanьga keep cьbьlgas oorttan tavan-tajaa-pile mikrof kurttarь ildiktirip algaş kajaat-aa apparьp kaaptar. ьlangьja cem-aaş cyulynge koncuq xəy-pile apparьp kaaptar poor tur.

Dizenterij aarbydan aaraan kizi

xan cok ьpek ьder tif tep aar-ьqdan aaraan kizi-pile pir tьmej segip ekkireen soonda elee-ne ur yje iştinde, camdьkta pir cьl aarь şəejyndyzynen mikrof kur-ttar ьlgalyr ynyp poluru magat cok. Mikrop kurttar kiziniñ şə-əjyndyzynge turur turza-taa uk kizini ьndьq aarbyga tavaryşьr-vaзыn-taa paarьp polur poor cybe, ьndьq polza cok ol kiziniñ kadьq alvanь-pile kadь temgi mik-rof kurttar yrgylcy-le ьlgalyr ynyp turar, ьncangaş aarby tel-gereer. Xan kudu olurttur aarby-ynь xaldavьbь kizi iştinde ьşke cerlerge kьbьk yjede amьlanьp telgerep şьdavas. ьndьq polgan cybe tьleede, temgi ystynde cu-gaalaan „cazyt aarbyqlarьn“ aar-ьbь todargaj kьzyibes-taa polza, olarnьn iştinde turgan xaldavьbь caskь yjede taşkaar yngeş koza olurgan ulustarga cьpşьngaş xə-jy-pile telgereer cyulder par.

Aş, jadьbь tyremikkej pajdal, curttaar ceri pьktьş, xir-cam—po cyulder aarby telgerep taraarьn-ga koncuq tuza poor turar, ьn-caarga connu aarby-şever sagьy coru segirge aarbydan ulustun aarby turarь kьzyrьr poor cybe.

Dizenterij aarby kancangaş ьj-aar-la caj şaqda (ijyn, ijyl, av-gus) telgerej peer cybel teerge, ol ajar iştinde seek-maas kon-cuq көej polurundan ьndьq tur. Dizenterij aarbyn mikrop kurttu kiziniñ maga-podun-ce kirende, cyq-le kiziniñ askьn ta-mcьp kire cybe. Mikrop kurttar kiziniñ maga-podun-ce kirgen soonda kizi 2 xonuktan 10 xonuk polgaş aarby peer. Dizenterij aarbydan paaştaj aarby egelej pergeniniñ temdee polza, kiziniñ maga-podu koşkar sularaj peer, paaş teskiner, kiziniñ xənnу pьl-ganьr, iştinde yze tьrtьp turgan cybe-teq ьj-əjde aarby turar. Udaavaanda kudu tьrtьp aarby turar. Paaştaj suuk mьjak kudu olurtturar, ьncangaş toraana-əşkerilgeş xan-pile xolumak şara janьbьq cybe ynyp turar appar-gan soonda kudu olurttur kon-cuq aarby yrgylcyler turar ap-paar. Koncuq aarttar pergedej pergende, kudu olurtkan cybezin-ge yrgylcy xan ynyp, kudu ol-urttur ulam-na udaa-tarь poor yrgylcyleeş myn aarby kancaar-taa aaj-cok pergedeen soonda aarby kiziniñ kьzy suladaaş ьl-yp kaar poor cybe. Myn aarby-ynь yrgylcyler turur peeri kajь көej polur.

Dizenterij aarbydan aaraan ul-ustu emneerde emci ertteninge erttemceen emnelge aьbьdakşlarь emneer uzurluq. Pir eves disen-terij aarbydan kizi aarby pergen polza, emci kizi kelgi-ce cedir cogum kadьq arga-xemceq ar polurul teerge, 2-1 xonuk iştinde aarby kizee cem-aaş cyulynden piccii-taa cybe perip polvas, iştin-ge iziq cybe salьr, oon ьnaj toolgadьr cybe izirtip polur. Oon ьnaj emneerin emcinin aj-ьtkanь-pile emneer.

Dizenterij aarbyn tarap tel-

gerej peeriniñ uzur-cьldagaanьn ileridip algaьbьbьsta uk aarbyn paaş udur polduraazyньn polgaş oon-pile temisseziriniñ arga хem-ceqleri todarap turar tur. Dizen-terij aarby-pile temissezirde, pa-aştaj-la erengej cizektiq хemceq-ler ar corudar uzurluq, cizee-leerge: uk aarbydan aarby pergen ulustu şuptuzun kadьk ulustan tuskajlar uzurunda, olarga tus-kaj cer paşkalap peer, alvanьna-ar cerlerni polgaş suq izer cerin ekkij aarby-şever kьldьr turguzar, xəj niittiniñ cemnenir cerlerin polgaş cem-aaş cyulyñ sadьqlaar cerlerni aarby-şever talazь-pi-le ekkij xajgaarap көerp turar, curtakş connu tarьp, em şьk-ьrtьr.

Kizi pyry podun xanda pot-kamgalalьn sagьp corudarь eren-ge cizektiq ar corudar хemceq-lerden tudaaş polgaş oon-pile pir tьmej pottandьrьr corutaa co-guur. Kolduunda-la aarby-şeverni sagaaş, pottun xanda aarby-şever coruun sagьbьbьn хemceqler-in ar corudar.

ьjaar-la pottandьrьr corutaa coguur curumnaьn manaa cьz-kaaj ajьtьrge polza:

1. Aarby kizini emnelge cerin-ge ekkep cьtьrар.

2. Alvanьnaar paзыnьn polgaş

por-sak tьger ongarnь tuqlar

turarkьldьr taarьşьrьp alga turar

uzurluq.

3. Alvanьnaar paзыnьn ьj-əj-

de aarbylar cьdьn paзыp turar

(xlor tep tuskaj xorannьq cugaj-

pile cьdьn paзыrар).

4. Kuduktun askьn ьjaar-la

tuqlar turar polgaş kuduk pyry-

zynyn askьn tuqlar turar aarby

kьldьr kьbьp alьr uzurluq.

5. Xemden suqlar alьrda ulus

olurur turar cernin ystynden alьr

ьncangaş suqlaar cerin ekkij

aarby-şever turguzar.

6. Kədege polza,— alvanьnaar

paзыnьn ornunga ьq pyryzy-

ynyn coogunga ongar kazьp alьr,

ьncangaş anaa alvanьnaan səəlynd-

de xynyn-ne ьnaar xylde ca-

зыp kaar turar.

7. Aarby ulus kudu olurtturda,

olarga хalьbьq sava xerek.

8. Aarby ulus ьq iştin-ge cer-le

kudu olurttur polvas.

9. ьqny ьdektiq cer coogun-

ga xondurur polvas, cyge teerge,

ьdektiq cerden seek koncuq y-

eccip ьzer polgaj.

10. Mьjaktarnь ьrttedir.

11. Ciq suq polgaş ciq syt

izip cer-le polvas.

12. Xolun udaa-taraa cup ar

turar, ьlangьja cem ciiriniñ mur-

nunda ьjaar-la cunup alьr.

13. Seek-pile temissel corudar.

14. Cem-aaş cyulyñ seekten

kamgalaar polgaş aь cədagaj tur-

guspaş.

15. Kizini xan-əder aarbydan

kamgalaar tofletki tep emni emci

cerinden ar algaş izer xerek.

16. Ciir nogaanь suq-pile cup

algaş xereqleer.

Emciler: Şamburof.

Sterlina.

Kьdatta Japonnun xaldaaşkьbь

Japonnun ezelekci imperialis-teri, 1931 cьldьn 9 ajьn 18-ten egeleeş, Kьdattьn songu-cəen cy-gynde Mancuur tep pir uluq mo-zuzun ezeleen polgaş Mancuur-nun murnu cygynde Cexe tep mozun ezeleen. Şak mьndьq janьbь-pile xəj sanьbь curtakş connuq, 1 saja 300 mun tьrbel-cin kilometir uluq tьbiskeer cer-ni ezelep alga tur.

Japonnun imperialisteri Man-cuurnu koloni kьldьr ezelep al-gaş. Mancьnь Pu-l tep kizizini xaanatkaş, „tuskaj xamaarьspas“ Manzou-go tep xoozun at-pile ky-ryne turguskan. Şьnьnda Man-cuur polza, Japonnun lapьq eze-lep alga kolonizь polur.

Japonnun imperialisteri Man-cuurnu ezelep algaş, moon son-gaar ezelekci podalgazьnьn oruun peletkep turar polu-pergen.

Mьncangaş Japonnun ezelekci imperialisteri polza, Songu Kь-dattьn—Xəbej, Şansi, Şəndun, Ca-xar polgaş Sujvan tep 5 mozu-nu şuptuzun ezelep algaş. Azij tipke „uluq tajьnьn“ corudarьnьn cəngee cьldagaanь poldurup alьr tep turar tur (ystynde adaan 5 mozunun Caxar, Sujvan tep 2 mozu polza, MAR-ьn ьndьnda Iştikki Mool tep cernin mozulary cybe).

Japonnuntajьncьlarьnьn Songu Kьdattь ezelep ar turar coru polza, ol cer et-cazaanь talazь-pile polgaş japonnuntajьncьlarьn-ga tajьn podalgazьnь talazь-pile koncuq uluq aьk tuzalьq tur.

pajlakьq cer polur. Cyl tize, Songu Kьdattьn 5 mozu polza, 90 saja xire curt-takşьq, 1 sajadan aьbьq tьrbel-cin kilometir tьbiskeer curtluq polgaş cer-le хəmyr-taş, temir cyuly-pile paj, хəbennin aьbь-agьbьn sajьbradьbьn koncuq aьk tuzalьq, anaa sadьq cyulyñ nepleredir teeş ezelep aьksap turar.

Japonnun ezelekciilerinden Mool arat respublik-pile kьzy-gaarlaş, Iştikki Mooldun Caxar, Sujvan tep mozularyn-ce şurgup kirip turarь polza, MAR-ga xal-daarьnьn uq şiin koncuq eptiq poldurup turarь ol tur.

Japonnun Kьdatta ezelekci po-dalga corudulgaş polza, SSRE-ge xaldaar tajьnьn peletkeli po-op turar.

Japonnun Kьdatta ezelekci idep-keji cidip turarь polza, Japonnun Angli, Amerik-pile adaan temis-selin cididip turar eves, хarьn Kьdatta Japonga udur şimceşkin-ni tyrgededip, cididip, ьstyryp turar tur.

Ol xədelgeen polza, ezelekci-lerge udur ulustun cangьs ьvin turguzar, Japonga poo-cepsektiq udurьnьr, nasional-revolustuq polgaş nasional kamgalaar tem-isseldi organizastaar, Japonnun imperialisteringe udurlanьr tep lozunun adaa-pile xədelip turar.

Kol-la cugula cybe polza, ul-ustun kьzyn Japonga udur şer-iqniñ kьzyngə kattьşьrарь polur tur.

Ekki ьorenikcilerni şannap tur

Tees-xem kozuunun Samagaldaj şkolazьnьn ьk ekki ьore-nikcilerin şannapьr 254 aqşanьn ton-xep cyuly-pile tugalaş-kan ьşter polza:

1. ьşter Taakpan, Molamdaj, Mongaьii, Sebil—polar pir-pir torgu tonnar kuru-pile tuzalaan.

2. Lopsan, Tombuu, Cula, Kyn-zenmaa, Monzulan, Padьsuur, Samdan-pərcəş, Təmyr-ool,— polar pir-pir tьba tonnar kuru-pile kadь tuzalaan polgaş oon iştinde Tombuu ak хəjlen, cygyr.

Cula torgu хəjlen, Kynzenmaa xerezen komsomol хep, ьncaar tonnar kьbьn nemej tuzalaan.

3. Sat Paazan—komsomol хep, kuru pьrgy-pile, ak хəjlen tuza-laan.

Po ьşter polza, kulturun xereenge sagьş salьp, ьorenikciler-nin murnakşlarьn-ga tuzanь кө-rgyzyr-turarь koncuq pajьrlan-cьq tur.

ьşke ьş-əerler moon yleger alьrьn kьjьrdьm.

Şkola paşkьzь Sat Paazan.

Tarьj azaar alza coguur

Po kьzyn Tege-taaga cingul-ar oьnap turgan ьbьza polgaş oon-taa ьşke sport xerekselderin am ьnda askь aьk anmaarda kiir kagьlap kaan, ьnda-mьnda toburak-toozun arazьnda yrelip pudalьp cьdar tur. ьnda pir stol polgaş olurar sandajlar paza ьndьq.

Sportun ьndьq xerekselderin songarttan cagьdьp alьr polgaj-pis. Am ьndьnda-la cetpejin tur-gan cybevisi kьbь şaqda picce aьbьn көrgeş, caj şaq cedip kel-

irge mьncap een kaaptarьbьska kajьn poor.

Meen sanalьm polza, po sport xerekselderin 6 ajьn 10-nun pettinde aajlap emgelep alza cog-uur. Pir eves oon ertter polza, cerde kalganьn-ga sanaaş, po tajь-ьncь xerekseldi şeriqniñ kattьş-kan polkazyngə tuzaaza aьbьvas poor.

Magat pistin şeriqniñ eves, Profes tьp cəvylelinin-ne ьşkaş.

Şeriq T. Natpit.

Mal aarbyn pistin targalar taradь perdi

Uluq-xem kozuunun Caa-xəl sumuzunda maldьn kodur-lar aarby koncuq көydey tur-an. Ol kodur aarby-pile arat con temissezip turarь koşkak, oon turzuk sumu targazь ьş Tarzaj, nam yrynyn kezigynь aşşak Tarzaj paaştan, Kək-taş tep cer-de 5 kodan 9 ьrege kodur mal-magany-pile kadьk mal-magannьq aaldarnьn arazьn-ce caza paзыp көzyp kelgen turar.

Kodur maldarnь angьlaar tьleede, curt-curtun aajь-pile kodur maldьq ulus, kadьk maldьq ul-ustan ьrak pəle xonzun tep su-mu cagьrgazьnьn toktalьbь turvu-ce, хarьn sumu targazь ьş Tarzaj polgaş namnyn idepejliq kezi-gynь Tarzaj polarlar toktalьbьn uttup algaş, ьşke connu mьncaar paaştaj peerge kajьn poor.

Po ьşternin po pajdaldьn kəerge, maldьn xaldavьbьq aar-by kodurnun kogun yzyr, ьş-ke malga xaldatpaşьn uluу хar-ьn onu ulam көydedip, хəj malga taradьp turarь kancaar-taa polvas cybe polgan tьleede, po tugajьn k o z u n cagьrgazьnьn kulaanga tьnnadьr-pile k a dь, kozuunun mal emcizinge paza tьnnadьp tur-men. Cangьs-ьt.

Men tьptьm

36 cьldьn 5 ajьn 27 -de yngen № 42 (543) „Şьn“ solunnnun 3 tugaar arьnda ьş Seren-şimittin „Monu podanar“, tep atьq sanьn tьpkanьm polza:

Aldan tьbьq paazynda aldan-al-dan kьkьştь көydedir sanьn argazь-pi-le tьbьrga 3600 polur. Ol kьkьkьtarnьn askьnda aldan-al-dan taraazьn tьbьrga —216000 taraa polur. Selmaa.

Cazalga

№ 28 (529) „Şьn“ solunnnun 2 tu-gaar arьnda „Şagaar-aarby kyrek-onom caskь tarьlgaga pelen“ tep atьq cyuldyñ iştinde: „traktor 18“ teenin, am „8“ tize coguur. Paza oon adaanda „700.000 kil.“ teenin am „70.000 kil.“ tize coguur.

Şagaar-aarbyda „Xemcik-ool“ kyrekonomnun direktoru Sancaa.

Pistin yyrge bilet soluuşkunun ertkeni

Cəen-xemcik kozuunun Xa-jьrakkan sumuzun Pora-xəldə namnyn 4 tugaar yyrngə namn-ьn bilet pizlin soluur aьbьdь 5 ajьn 13-ten egeleeş 15-te tooskan.

Tus yrynyn corudup kelgen aьbьnda picce cedilьşkiner par polgan. Ёncaarga, хəj niittiniñ ьvifelderiniñ kezigynьnde nam kezigynnerinden kirzip turarь: 19 kezigynyn 2-zi RTO kezig-ynь eves, paza 2-zi koop kezig-ynь eves. 3 kizi pizik pilbes.

Po 19 kezigynь 13 kizi caa bilet alga, 2 kizi oralakş хe-beer, ciingened 2 kizini oralak-şьlatkan, 1 kizige bilet tьbьşpaan, 1 kezigyn aarby polgaş po aьbь-ga tavaryşpaan.

Tus-tus nam kezigynneringe taaskan aьbь polza, mal aьbь-ag-ьbьn sajьbradьr, хəj niittiniñ aь-ьbьn-ga kizir, 36 cьlda 2 pizik pilbes kizini ьoredir.

Yrynyn kezigynьn igrig Aьbь.

К а з ы ь д а л

Еş TANCALGA polgaş öөнүн ішtinge

ARN-ның кезігінү polgaş еş Tancalga slernin ынак езiner еş Tancalga хоралық аарыққа таварысқа, хайран изіқ амьзындан carlyp ölyuq pojduška sanattıyр mөcceeninge ARN TK prezidiymy koncuq xomudap, slernin-pile tenge хань азын азыр tur.

ARN TK prezidiymy.

Тьва банкының ергелер ceriniң targazy еş TANCALGA

Slernin cook eziner polgaş azy-telyner ijezi Tizitpaa elekke mөcceen tugajnda Тьва банкының ергелер ceriniң polgaş salıyrlarының kolektivі, podunun azyн sler-pile kady хань азыр tur.

Idegeriais polza, slerge polgaş slernin öөner ішtinge tavarıy-kan uluq azyqny pistin Kirzilgebis polgaş tuzaby-pile eris-şyngy azyr ap şydaar-sler.

Тьва еадьық улетпыр банкының polgaş salıyrlarының kolektiferinden.

Еş Tancalga kady Tizitpaa mөcceeniniң tugajnda po ystynde kazыdaldardan ahyda, Тьва төр коор, Us-tybyş ewileli, Xoorajnyң komunal azy-agıyының ceri, Ystyky şygy polgaş oon-taa öske cerlerden po ысқаş kazыdaldar kelgen.

К а з ы ь д а л

Sveşofıñ kadajynga polgaş öөнүн ішtinge

TAR-ның arat conunyn kadyñ kamgalarynga podunyn хамык kyzyн perip turgan ylegerliq emci polgaş slernin ынак eziner Sveşof Gerasim Ivanovci kenettin aaryq tuzuburundan podunyn iziq amьzyндan carlyp ölyuq pojduška sanattıyр tugajnda slernin-pile kady хань азықны азыр tur-pis.

Тьва Arattıñ Revolustuq Namıñn төр komitedi.

Сөөн-хемчик козуунунда солун cagyлgazy

Сөөн-хемчик козуунунда солун cagyлgazyның corulgazyн 1936 ыдың 5 аяны 15-te tynnep көерге:

Sumular attar	Cagyлgalarmyn tus-tus attary							
	• Şol •	• Ave •	• Xosluq •	• Cazak •	• Bol kol medrezi •	• Puruk •	• Mool •	• Şuptu •
1. Şemi	51	15	8	9	—	—	—	78
2. Xorum-taq	34	23	28	3	—	—	—	88
3. Xer-tajga	9	2	4	7	—	—	—	22
4. Сыгаккы	73	24	34	15	—	—	—	146
5. Іjme	12	1	18	6	—	—	—	37
6. Xöleyktyq	39	21	37	3	—	—	—	100
7. Pajın-tala	9	7	54	18	—	—	—	88
8. Ak-turuq	28	5	43	9	—	—	—	85
9. Syt-xel	33	7	32	11	—	—	—	83
10. Solcur	38	28	25	42	—	—	—	136
11. Kyzyl-taq	76	25	26	35	—	—	—	162
12. Izıq-kara	33	35	16	20	—	—	—	104
13. Cäljaq-alaak	50	29	36	10	—	—	—	125
14. Xөndergej	53	12	26	6	—	—	—	97
15. Tebe-xaja	56	8	64	20	—	—	—	148
16. Xajrakkan	79	36	30	24	—	—	—	169
27. Cadaana-xooraj	70	30	42	26	19	7	—	214
18. Ylegerliq stanzy	32	19	12	10	13	—	—	86
19. Pыzancy arteeli	7	3	3	—	—	—	—	13
	782	350	533	277	32	7	—	1971

Po ystynde jany pyry cagyлgalarmyn sanıñ ap көерге, respubliktıñ хөj connuq polgaş pır uluq kozuunyn iştıngе koncuq eweş polgaş solun cagyлgazy koncuq koşkak corup turaıñ cugaalap turar tur.

1936 ыдың 1 polgaş 2 ajar yjezinde solun cagyлgazy şapkyñ corup-turgan polza-taa seelgy yiede koncuq cozumnaj pergen tur.

Moon pošta talazyndan cetpes pajdaly polza, moon murnunda myn kozuunyn poştazynga azyldap turgan eştir Arapcyñ, Seli-maa suqlar solun cagan conun poştada xudustarın pizeni pildinmes, pudulgaktyq kıldyr pizeen polgaş am yjede ol ulusun pizip kan xudustar-pile solun taradyñ koncuq perge, cyge teerge cagyлgalarmyn attarın pildin-

Orukku-şynaada „Lenin“ MAE-niң azyly

Tees-xem kozuunyn Orukku-şynaada sumuzunda „Lenin“ MAE-nin pajdalyñ tanıyр көөр-ymga: pygy öregezi 14, pygy cagyлgazyñ sanı 18 kezek.

Ol MAE po cылñ malıñ eren-gejinde mendi cылазыр kelgen.

Po cылñ 15 ga taraa tarıp alğan, tarazyñ tooskan toraın 4 kezek cerge anyak maldıñ kaza-zyñ kылыр tep turar, ol kazaalар-ny kылыр algaş anyak maldarñ kелir kызын yzyr taaryştıyр tur-gaş, agaар pojdustun azylynga alyspas tugajnda ekki azyл cor-udar polza ol MAE-nin pır ce-diіskin cedip alğanı polur tur.

Cылы maldı yrgylyc cangıy cerge kadyr kadyr turar.

Ol MAE-niң azyly ekki, ulus-tarı cer-le koncuq eptiq, халыс-ky tunmalıky ысқаş ulus tur.

Pottarınyñ iştıinden ekki tura-nyñ akşazyñ cыp algaş, ekki azyldarıñ şanar-taa turar.

Tamba-tarzaa.

Artkanıñ typtym

Moon murnunda yngen solunda eş Lyndyptyñ ыtkan tybyzyñ cam-dızyñ öske eştir typan polgaş. Am artkanıñ meñ typanıñ polza:

Askıy kara, teerge:

Şuuruñ tur

pezi kызыl—teerge:

Toskaar tur:

Sanaazy ak,—teerge:

Pašta xojpak tur.

Kulunu kurut,—teerge:

Xojtpaktyñ aragazy tur.

massalyq tajıylyq azyldı cor-udup turgaş solun parlalğanı azylyñ kalbarıtyр corudar, coruk koncuq cugula polur tur.

CXK Pošta ergelekeizi Pajır-ool.

Redaksıdan, Сөөн-хемчик козуунун pošta salıyrynyñ er-gelekeizi eş Pajır-oolduñ myn kozuunda solun parlalga cagyлgazyñ tugajny pizeen көерге koncuq eweş polgaş cetpes tur.

İndıqnyñ teleezinde kozuun cagyлgazynga, nam, areve koz-komnarynga paza aratkor sur-gacylynga sagındırarıbyñ polza, Slerniñ kozuunyn, moon murnunda solun cagyлgazyñ tugajnda Paryñ-xemcik kozuun-pile cagan rev-carıyında aj-ıtkan sanıynga am-tıa ыrak cetpeen, ılangıya „Şyn“ solun-nu 1600 cedirer teen polzuñar-za, am cyq-le 782 par poor turar tur.

Mındıqnyñ teleezinde slerniñ kozuun solun parlalga cagyлgazyñ yrgylycnyñ azyly kылыр corudar coruktu utpazyñ sagındırarıbyñ kady, töegılyq 15 ыдың oında uluq cediіskinden cedip alyıyında margıldaar-ny azyr alyıñ koncuq ideger sagındırarıbyñ.

Paza eş Pajır-oolga tyñna-dıbyñ polza, solun taradynga saat poor turar cetpesiterni co-guır cerler-pile cugaalap cок kылgaş, pudulgan cagyлgalarmyn tarıy aajlap-paastar, moon son-gaar ındıq cetpes coruktarñ poldırbazyñ sagındırarıbyñ tur.

Cer-cerge solun cagyлgazyñ yrgylycyle, orta saat uzuraştırar cetpesterni ileredip cок kылы!

Aratkor „Хынар-көргенге“ хары

41 (542) „Şyn“ solunda „Хынар көрген“ tep aratkorun „Pavunı Kaadyr kildizi kancaar көрген irgi“ tep pizeen Kaadyr kildizinden kandy talazyñ aj-tırgan irgi? Pavunıñ tugajny Kaadyr kildizinden ajıtyrар хire, Kaadyr kildizinde cetpes cyul cок ewes-pe.

Хары Pavu azylynga харыс-salga cок, yrgylyc aragalaar, adimistras ceriniñ tuzaalıñ ky-ysetpes, 1935 ыдың occodun kылырда хары koncuq puduldur-up turar хire pajdaly Kaadyr kildizinden pilgeş, cöguır cerler-

pile cugaalap, Pavuñ şaqda-la халаaş, oon ornunge Appucap-ty kılgen cybe.

Pavunıñ sanaşpaan tugajnda Kaadyr kildizinge хамаарыspas, adimistras ceriniñ хerec polur tur.

Pavu şeriq cerinde kılıp tur-ar tur, Pavuñ ынар Kaadyr kildizi-taa corutpaan. Pavuñ azylynga харыssalga cок tugajny adimistras ceri tongulda pergen. Ol tugajnda Kaadyr kildizi paza kattıyр, cөptyyngе sanaar tur.

Kaadyr kildiziniñ ergelekeizi Talaj-seren.

„Kalcaa хайраккан-тео“

Tees-xem kozuunyn Сыгал-анды sumuzu Cudu-cap teerzi 36 ыдың 4 аяны 13-tyн хуныде araga izip algaş, kalcaa хайрак-kan-teo azylyp turdu. Cyl tize, pijee şaqnyñ kargıy ezeergek pajdalyñ көргyzyр, хerecen ki-ziniñ erge şöleezinge xaldap, ka-dajny ырма-cok kıldyr ettees Tees-ce tyne сыырыпкан.

Canıda kaza turgan Töngy-aşaktyñ aadyñ pılaap mungan, oon ol aşak aadyñ syryp keerge, paza ettees, paza kady turgan aşak Soj-syryny poolaar, et-

teer teerge, lo aşak pır aalga parıp xongan. Podunyn aaly-pile kady turgan хамык uluzun cyk pıdaradyр сыырган, oon podu-nyn öөнyn pır aptarazyñ cara-tepkeş, хамык et-cyulyn yreqder turda көерге, kirginneen хайрак-kan-na ысқаş poldu.

Po tyzok Cudu-capty kozuun cagyлgazyndan polgaş şygy cer-lerinden tarıy хемceq ар, pır şiidin tybar poor tep, oon kyys-seldezin тынаksap olur-men.

UZUN-TEES.

Tyrgen emci-pile хандыrar

Paryñ-xemcik kozuunyn Şuj, Askıy-parıy мынаар turar arat conun malında jany-pyry aaryqlar telgerep turar. Cizele-erge: maldıñ paazy teciir, kodur, maagy polgaş öske-taa aaryqlar par.

Po mal aary cyñ көргyzyр tur teerge, Şuj sumuzunyn tar-gazy Sygeniñ elgen malınyñ pa-azy 100 paaş aza perdi, paza Kalzannıñ 2 inee ijelce elgen, 30 xojunyn 15 xirezi elgen, pır po-qvazy paza elgen polgaş cer-le öske-taa arattarıñ malı koncuq aaryp ölyp turar appaardy.

Мысқагаş tileirim polza, ko-zuunyn cerinden mal emcizın keldirerın koncuq kyzerp tur-pls. Şujda Par-ool.

Redaksıdan: Şuj sumuzunyn targazy polgaş arattarı sler mal-ıynga po хire aary teep, ko-garal cedirip turda, mal emcizın-ce tyrgen medee perip, хемceq albaanar cetpes tur.

Moon songar kajda-taa arattar malga kandy-taa aaryq tavarıy perze, top-toraan emci cerin-ce medeelep, tarıy хемceq alyñ cu-gula polurun sagındırar tur.

Ylegerliq MAE

Сөөн-хемчик козуунун Сыгалаккы sumuzunda „Кызыл-мал-цы“ tep MAE koşkar, хуназын po cыдың 4 аяны 15-ten egelep ysken polgaş cылы malıñ 4 ая-ныñ 29-tan egelep ysken, cook turar arattar iji-cangıy aat, pezin-

den öry cылызын paza kadyr kadara pergen, ында şuptu ysken cылызы 119 paaş poor-turar. Po polza, cazak, namıñ maldıñ ederişirerın taaryştırar tep ajıty-ıkyñny kyyscedip turarы ol tur. Areve yrynyñ targazy Sajın.

Pistin харыбыы

Ejliq-xemde Kөk—slerniñ ынар murnunda par ыларды cyq-le cerady öskertken polgaş camdız ы curum-unga taaryspas poorga yndırbedibis.

PXK Сыгалаккы Maadyr-ool—ы-нар тургузуу таарыспас теледе sol-unda ynmеди.

Pii-XK Sesserliqde Oolak—ынар ынар cetpes poorga solunda yndırb-veen.

Tarlaqda Pajır-ool—pizeen ынар arıñ sesteri murnunda yngen ылар ысқаş cyq-le ceriniñ aadyñ öskertken telecede solunda ynmеди.

Şuırmak vazazynda Sancı—ы-

larıñar utka şınar talazy-pile şınar cок poldu.

UXK Tus-taqda Bjma—ынар sol-unga yner хire ewes şınarıby poldu.

Tandy kozuun Kөk-pulunda Kan-cыp-ool—ығы şınarı solunga yner хire ewes tur.

PXK Kargıya Namzan-ool—ынар ar şınar, тургузуу cetpes poldu.

Pii-XK Pajan-kolda kara Picce-ool ынар şınar, тургузуу cetpes poldu.

PXK Ajangattıya Сымба—ығы şınar cок poldu.

CXK Xөndergejde Idam-syryñ—sakıtyр pizeen ығы ojtılaaş ығы ысқаş poorga yndırbedibis.

Харыssalgalıq redaktor Lyndyp.

CARLAL

Kyrtipografiñ administras cerinden carlaary
POLZA,

TAR-ның 15 cы oında xereqler

хамык curuk, diagram polgaş oon-taa öske uluq curuktar cagyлdar cagyлarıñ

6 аяны 15-ke cedir xyleer

polgaş 15-ten songar kandy-taa cagyл xyleewes.

CAGYRGA CERİ.

TTK-nya paastaar cernin oralakcy targazy TORLAAZBK.
TTK Sadyg kildizinin ergeleketa CAMZB.

Pii-xem kozkoovunun mal sadyp alybshkyn

Pii-xem kozkoovunun podunna majgynnar-pile kady 1936 cылда mal sadyp alybshkyn 2-3 tugaar kvartalдар итинде кыыс-сеткени:

Majgynnar-pile ady	Sadyp alybshkyn mal sadyp algyn (paas-pile)				
	Inek	Cuğa	Xol	Qyky	Kattasq
1. Tarlaq . . .	51	24	124	6	208
2. Qek . . .	13	8	17	7	45
3. Pajan-kol . . .	36	16	18	11	81
4. Turanda sadyp . . .	98	80	254	98	530
Şupru . . .	198	131	113	122	864

Po sandan көerge, tus kozuunda po 36 cылда mal sadyp alybshkyn corup turar ekki tur. blangja tergi sadypqar mal sadyp alybshkyn eleeen tuzaıyq poor turar. bndıq-taa polza, tergi sadypqar paraan-pile xandıar polgaş kooptun xuucu kezıgynnerinın paza arat-

tarnı orttuzunga surtaal azyl celpes corup turar. Pir eves araannı tergi sadypqar-ce xoy-pile taratqas, arattarga sadyp alybshkyn tugajında surtaal azylı yrgılcıleer polza, mal sadyp alybshkyn kuyssedip şıdaar tur.

Po ystynde cuyldernı parımdalaş, sadyp salırlarına xam-aarız kol sorulgalar polza:

1. Paraan azılgazın ekki tudup, curum cıskaalın pir aaj turguzar.

2. Tergi sadypqar paraan-pile ekki xandıar turgaş, tergi sadyp tamcıstır sadyp alybshkyn idıışkin perip, pottuq azıl corudar.

3. Arattarnı cugula xereqler negeldezın parımdalaş, paraan-ny cagıp alarda cuguur oıyn ertırbeıın, şıny-pile pızıp corudar.

4. Sadyp salırlar otcol-tyne- nelin saadatpajın oıynde corudup turar.

5. Paraan saarılgaızın tyrgedep, arattarnı paraan-pile xandıar turgaş, sadyp-pile xarıl-

zaazın cookşuladıp, janzy-pyry peletkeldernı toldurur tugajında arat connun orıtuzunga massa-lyq azıl corudar.

6. Langıy komıstarı magazin, majgynnı azylın xınap, tuzala-zır, cizeeleerge, paraan xyleep alar yjede, paraan azaalgazı, sadyp alybshkyn polgaş san-xoo talazı-pile kılty azylın cugulalaar.

7. Tergi sadypqarın sana-zır xyleezıp alırlıga pottuq tuzan kergyzıp, iderkejlıq tergi sadypqarın ıleredip, olarnı azylın ulam segiderin oraldaar.

8. Mal syrerlernı polgaş mal kadarıların ekki organizastar, olarnı cör azyqlarına sadyp organizastar paastar, taşkaar yndırer malıy semırtırlıge ene cugula azıl corudar.

Po azyldarnı TAR 15 cıl oju polgaş respublıktn 3 tugaar jar-makazına tabarıştır todargaj tyneıdıq azyldarnı cedip algaş tuzarızına sadyp alybshkyn ıerestıq azyldar uzurluq.

Surgakşıl coraan
X. Kalgakpan.

Kyzyl-xoorajda paşky surguulunun öörengen tyndeli

Kyzyl-xoorajda paşky surguulunun kol sorulgaız, ege cada şkolazyn paşkyarın peletkeer sorulgalıq. Po sorulgalıy kuyssedırde ege cada şkolazına tajangaş monu peletkeer corudar. Am ege cada şkolazın 4 tugaar pelyyn tegergeş, pistin paşky surguulunga keep kirip öörenip turar öörenikilemın pilii eleeen kudu polgaş pistin negel-devistı xandıar talazı-pile cel-pes. Ege cada şkolazına öörenip ertter camdık cuyldernı öörenmeen poor polgaş öörenze taacel-pes. Mıncangas ol öörenip ertpeen cuyldernı paşky surguulunga kattap ööredir appar cybe poor tur.

Po ertken 1935-36 ööredilge cılyny ıstinde cıldın egezinde camdık erttemner, tereen tıl, san podalga talazı-pile eleeen perge pajdalıq turgan. Po mındıq perge pajdalga tabarız turza-taa, paşky surguulunun 1935-36 cıldar ıstinde cuguur ööredir teen ööredilge plınyy şagın kolunda şnarlıy-pile kuyssetken. Camdık fizik, ximi, san teen ışkaş erttemnerın ıji pir xire şaktar kuyssettinmeıın pargan. Po ıji pir şak cor kuyssettinmeıın parganıl teerge, uk surguuldu 6 ajda tegerer tep cıldın egezinde mıncap turgan-pile paşkyarın azylın pydyrylge plıny 6 ajnıy pıreege cedir kıldıngan. Şeelynde tıner şagaj pergende 5 ajnıy 28-te tegeriner tep, cuguur cerlerden ajıtışkyn kege-nın parımdalaş, 5 ajnıy 10-da ana kiccelin tegergeş, 23-ke cedir şılgaş tegergen. 24 xyn-ınde tyneel xurayın kılty ertırge. Ortta 14 ekki öörengen surguuldarnı şannaan-pis, ol surguuldarnı todargajlaarga polza: Tar-syryn, Xar-cık, Poppaj, Tymıy, Tasja—po surguuldarnı Moskva-xooraj-ce cıjın solun cybe kergyzıp corudar tep şannaan. Paza Şozanaj, Oolakkaj, Kık, Lik-soo, Cyskykkej, Şaktarool, Saqde, Uspun, Tolcunmaa—po surguuldarnı janzy-pyry idık-xep cergelıq cuylder-pile şannaan-pis.

2 polgaş 3 tugaar pelykternın surguuldardan 2 kizini cıjıy kirip öörenir şkola paşkyar praktik azylına coruttıyus. Paşkyar polgaş surguuldun ergileer ceri ol paşkyar coruur sur-

guuldarga paşkyar argazın polgaş paşkyar programın tanıştırgan. 1935-36 ööredilge cıly tengennın şeelynde 1 tugaar pelykten ıji tugaar-ce 29 kizini şil-ciken, 2 tugaar pelykten 3 tugaar-ce 27 kizini şilciken, 3 tugaar pelykten 4 tugaar-ce 13 kizini şilciken. 1 tugaar pelykten ol tugaarına xeeer kattap ööreniri-pile pir kizini arttırgan, 2 tugaarına paza pir kizini kattap ööreniri-pile arttırgan. 4 tugaarına kattap ööreniri-pile ıji kizini xeeer arttırp kaan. Pygy paşky surguulunun ööredilgezini şnar talazı-pile kuyssetkeni 94,4%, pir eves tugaarlar-pile ap көerge polza, 1 tugaar pelyk 95,6%, 2 tugaar pelyk 97,6%, 3 tugaar pelyk 92,2% kuyssetken.

Po cılyn paşky surguulunun pilii mırnında cıldardan artık ekki polganı ystynde cuyiden көstyp turar tur. Şalgalda ertip turda, surguuldarnı camdız pagaj xarılaza-taa, көbej kezii ekki xarılalaan. Cer-le paşky surguul po cıldın ıstinde eleeen cıdıışkinnernı cedip algan polgaş surguuldarnı san talazı-pile koncuq öşken. Paşky surguul en paastaj turguzarda, podunun yndeızın tılyny kırınga paşkyar paşkyar koncuq eves turgan polza, am yjede көerge, şupru kolduq erttemnerın tıba paşkyar ajıtıp paşkyar turar, cizee: tereen tıl, san podalga, ximi, fizik, tıgıy, telegej pajdalı, oon-taa öşke erttemner. Surguuldarnı pot-cagırgazın ceri polgaş areve yry surguuldarnı ööredilgezın şnarızdar, rev. carış, curum talazı-pile eleeen cıdıışkinnı azyldarnı corudup kelgen polgaş turguzıq talazı-pile pızyq turar.

Mındıq cuylderden ap көerge, pistin paşky surguulunun mırnunga cazak, namnıy ege cada şkolazyn paşkyarın pel-eıkep, Tıbaan arattarnı pıce uruqların kizidip, pilin ıryle-dip, kulturluq revolucı cıncıldıy caa şaqın ööryşkylyq kıl-ıleri kılınar tep perip turar sorulgaızın kuyssedip şıdaar poor-pis.

Po sorulgalıy kuyssedip Kul-min cerinden pottuq medol argalıy tuza koncuq cugula polur tur.

Pistin celpes azyldarbyş; Surguuldarnı kizidir talazı-pile

eldep janzyın polgymnerı turguskan. Cizeeleerge: ır, xıldıy muzuk, oıyn şii, şıdara, xemej-leer—po polgymnerın azyl cyger corup turgan. Monu paşkyar tıgan ulustar surguuldar pottar, ıncangas şnar talazı-pile koşkak polgan. Po ertken surguul cılynda kino, toşka cıngulaar cuyldernı moon mırnunda ertken cıldardan artık corut-kan-pis. bndıq polza-taa, araj-la şagışa cetpeıın pargan. Paşkyarın erttemin kedyryp ileikelder polgaş oon-taa öşke cuyidernı corudar tep podap turgan-pis. Po azyldı corudı teerge, paşkyar da cer-le xostuq şak cok polgaş öşke-taa cıldagaannar-pile coruttunmajın pargan. Paşkyarın erttemin öy kedyrer azyldı cer-le corutpaan eves, myn pıce-pacca corutkan (ileikelder-taa, paşkyar argalar tugajında xural-dar-taa polgan). Po ajıtırlıqın tugajında Kulmin pottuq azyldı corudar turgan. Kulmin talazı-pile po tugajında tuskaj azyldar corudup turar poor tep podap tur-men.

Paşky surguulunun ergeleer ceri am kelir cılgı peletkelinge egeleer tep podap turar. Piske xerek cuyider polza:

1. Ööredilge paşky xerek, po paşky ekki seıep peletkeer.

2. Ööredilge xerekşeldırlıq ang ang erttemnerın tugajında öreder xerek. Pir eves ximi, fizik teen ışkış erttemnerın mındıq örederi cok polza, ol erttemnerı paşkyar koncuq perge polgaş surguuldarga pıdınmes polur tur. Cer-le kındıy-taa erttem talazı-pile surguuldar-ga kergyzır xerekşel cok polza, paşkyarda koncuq perge.

3. 1936-37 ööredilge cılyny ıstinde 4 tugaar pelykke ang ang erttemnerı paşkyar argazın ajıtıp paşkyar xerek. Paşkyarın talazı-pile tuskaj paşky koncuq xerek. 4 tugaar pelyk kurzu cıldın cartık kezinde praktik azıl kılty. ıncangas onu paastar kizi cok polza, ekki paşky ööredip pel-eıkeri pergedej peer tur.

4. Kulminın cerinden paşky surguulunun programın kattap taar-ştyrıp көöryn paşky surguulunun ergeleer ceri kyzıp tilep tur.

Paşky surguulunun ergelekcizi Lopsan-kenden.

Po 6 ajnıy 19-ta xyn tutturarın көryner

1936 cıldın 6 ajnıy 19-ta xyn tutturar tur. Cer-le aj, xyn tutturar tep cybeni polbaazın erttemdenner kajı cıldın, kajı ajnıy, kaastıy xyn-ınde tutturarın mırnu-pile şincileş, solun-setkylıge carlap kaar poor tur.

Xyn cyge tuttura peer cybel tize, xyn-pile cer-pımyrreenıy arazın-ce ajkire pergeş, xynnyx xerelin tuqlaptar appaar. Kancap kire peeril tize, xyn-pile cernıy arazı koncuq ırak turar polgaş aj polza, cernıy yrgılcıy tolgaıy turar, ol-la tolgaıy turgaş pir şaqda pargas cer-pile xynnyx arazın-ce cıp-cıge tabarız peerge, xyn-nyx cerge teep turar xereli tuqlalıy karangıl-aj peer, onu pis xyn tutturar teer polgaş-pis. Ol polza, xynnyx xerelin aj tuqlaptar polur.

Podyyny-pile alırga şak mındıq pajdal-pile xyn tutturar polur cybe tur.

Arattar, şkolaga 2 ganı tarıp pergen

Pii-xem kozuununun Qek sumuzun 5 polgaş 6 tugaar ar-bannarın arattar, myn sumu-da kirip öörenir şkolaga 2 ga kızıltası pottarın ekki tura-zy-pile tarıp perdiar.

Po polza, arı con şkola surguul tep cybeni azıl tuzazın pilip, azy-telyny öörenir coruun-ga tuzan cedirip turar ol tur.

Po arbannarın tuzazın izii-pile pajrlıp ööryp xyleep cet-ırges, iziq pajır cedirir tur.

Şkola ergelekcizi
PORDAAN.

Ol kızıy pulunı ortta azyqlaza cuguur

Cöen-xemcık kozuununun Ky-zyl-taq sumuzun Ak-xemde pir kızıy-pulun paşkyar par. Uk kızıy pulunı ında azyqlar turar koncuq pagaj, kızıy ertel cer kılty ertırges, öşke kultur massalyq azılga azyqlıp xereq-leves, cizeeleerge, 1936 cıldın kızıynda nam kezıgyy. Nam-dak-pile Tyncyk adaşkyar kış-taş, cazyı pok sagın-taa aştı-bıan, onu majnıy pırnıy pajır-ında xamık con cıskaalıp cedip keerge, arıq şever cybe-taa cok pok-pak tep cybe aazok polgan.

Po kızıy-pulunı xereqleze cuguur cuylynge azyqlar, arıq şeverler alıny sumunın co-guıy organizastarına tınnadıp tur-men.

Paşky.

3 cılda yyrge şilcibeen kezıgynner

Tandı kozuununun Kık-pulun sumuzunda curtap coruur, Cöen-xemcık kozuununun Xendergej sumuzunda көzyp kalge-le 3 cıl poor turar uzun Tabaz polgaş kady Pavızap polarlar polza, nam, areve kezıgynneri ulus polur tur.

bndıq xırezinde yyrde-taa şil-cip albaan, xural-suqlaaga-taa parbas, tıdıyrlıy-taa xarırpas corup turar polgaş myn cerde nam, areve yıylıy-taa ında kezıgynner kelgen tep cıny-taa pıbes ozaabajın turar tur. Po tugajında cuguur cerıngıy pir şil-ın tıbaıy-pile tınnatıy.

Lap-pilgen.

Tyrger emneeri neget-tinip tur

Cöen-xemcık kozuununun kızıy taqın Ak-xemde inek mal-dın arız tıbaıyş ılyry көy-dep turar appaardı, cizeeleerge Sıbıbaan 2 aarık inek cangıy tın ıstinde elgen polgaş oon-taa öşke inek ottap coraas ılyp kaar ıjıy-pe tereş songu saadaar xire coruktar көydey tur.

Ol sumuda emci teleezi Şlaa-pajır cıny көryp, turar cor po tugajın kozuunda mal emcizinge tınnatıy.

T.

Kızıy-mazalyk-xooraj-ga pargas oıyn şii көргыstybys

Paşky-xemcık kozuununun tıba—Kızıy-mazalyk-xoorajına po cıldın 5 ajnıy 28-de Kızıydan pargan paşkyar, paza şel-eelap pargan artis Kombu, Tol-dan, Laqba suqlar, oon angda Lopsan-kenden, men suqlar „Cettırdım“ tep atıyq pir şii yndırybyş, ana kozuun canın-da aaldar ıstı-pile xooraj uluzu kattaj 100 xire kizi cıqlıp kel-geş, koncuq sonuırgap көrdıyl-er.

Şii soonda xıldıy xeqzym-pile janzy-pyry tıba, sovet, mod ır-lar tınnatkan, oon taraazı-pile ır, xemej, kavkas tanzı teen ışkış cuyidernı sonuırgadıp көrgыstybys.

Oıyn-şii tengen soonda xoor-aj, көdeenıy conu-pile Kızıydan pargan ulus kızıyş algaş, jan-zy-pyry xeqlyq massalyq oıyn-nar eıleldep kuyssedip turdu-bus. Ana cıylgan anyjak öşken connun amırap көqler turgan көörynge, arınnar cıtyıajıy tur-gan ışkış poldu.

Kızıy-mazalyktn anyjak öş-ken oınakıar, Kızıy oınakıy-arnıy ol ılegeri pile massalyq oıyn-şii azylın amdan egelep kalbartıp, nasıona dın uran-co-gaılın telgerdirin kıjgyr tur-men.

O. Sundıy.

Tarttan-ooldun sadyp-lap turar pagaj

Cöen-xemcık kozuununun Ky-zyl-taq sumuzun oralakşy Tarttan-ool polza, 1936 cıldın 1 ajdan egelep tergi sadyp kıl-ıy-pile kerce carıp, paraan xyl-eep algaş, am azyldap turar paj-dal koncuq celpes, cyl teerge conga paraanıl cedırbes, arat conga eldek eves, aaldar kezıp sadyp kılty coraannı-taa көzıy-bes, xarın arattar paraan sadyp alır teş paarga aalına cok polur, aptaralap kaaş ana aaldar kezıp coruj paar, kooptun paraan sadypqar teş ap algaş, podunın emcy-xuuzunda cybe-zi-teq aptaralap algan cıdar tur.

Tarttan-ool, seen po coruun kajın poor, kooptun paraanıl xuuldurup, arat conga cedıstırır teş ap algaş, ol azylın cor-ıtrıy coruun koncuq celpes tur.

Sen moon songaar ekki eel-dek azyldap turgaş, paraanıl xuuldurup, ılangja mal sadyp alybshkyn cugulalap көöry kon-cıy cugula tur eves-pe.

Ак-таq

Ak sumuzunda ARN yyrlerine bilet soluuşkununun ertkeni

I. 16 tugaar yyrge

Рарьн-хемчик козуунунун Ак сумузунда намнын 16 тугаар уурун бilet soluuşkununun азы 5 айнн 1-де тоозулган. Мун уур танзы - хараазн шуптузун аајлап көктеп алган. 36 сыдн кызында 8 черге нам сыдыс-кыны тургускан. Агаа араттар-pile кадь 468 кизи 5 ај хиреде 42 каттап кичеелдеен. 83 кезигуыден 8 кизи пизик пилвас. Pyгы cagaan парлагазь 82 кезек, парлагь cagьbaan кизи 22. Уурун хурал-суулазын пайдаль колду-unda arat connun aal-polyyn парьмдалар турган.

Мал парьзын өстырер полгаш ы-angьja ertken cut-pile хырезирин-ge arattarga nam ylegerin көргызыр, arattarnың азылнга поттуг тuzalашкан тур. Кезигуынер-ein маль 35 сыда 4.178 парь турган, 36 сыда 6729 полган. Оон өзылдези 34,09% полур.

Уурун кезигуынери cазак-cagь-ьга полгаш хөј иттинин ебиле-деринин азылнда електен кирзип тур-

ar. Хереезеннернин азыл паза ек-ki corup турар.

Pir kol cetpes cybe полза, кезигуынернин бiledinde xol yzyy салыр teen cerinde кандь-таа at cок, паза тaдыьыг хавьыр алгаш cecce темдеклевејин турган. Сан pyrytkeldi кылыр ар турарь toda-rgajebes, toktaaldарь еренгеј пол-гаш оон-таа өске.

83 кезигуынын шынар пайдальн хьнааш, 67 кизи caa бilet алыр, 5 кизи каттап oralakьлаар, 11 кизи caa бilet алыс полган. Biledin koncuq камньк ediler coraань 21 кизи, olарнын ен terгini еш Mokkur-ool кезигын poldu. Biledin orttumak edileeni 31 кизи, adak edileeni 21 кизи, бilet cогu 10 кизи. En-ne pagaj edileeni moon мунунда уурун terгил-ekci кезигуы турган Kozulaa poldu, паза nam уурун terгил-ekci кезигуы lccin-xorluu бiledin sarcaьga sup алган, koncuq xirliq poldu.

II. 15 tugaar yyrge

Мун сумуда 15 тугаар ууруе po aзы 5 айнн 3-ten egeleeş 15-те тоозулган. Мун уур танзы-хараазн козуун komitedinin са-гыдырьк ајттыскыны-pile парь удур емгелеп көктеп алган pol-ди. Po сылн 5 черге сыдыс-кыны пөлгумь турган. Агаа 6 ај хиреде 324 кизи 95 каттап киче-елдеен. 74 кезигуыден пизик пил-вас кизи 6, солун cagьbaan кизи 35. Уурун кезигуынеринин маль 35 сыда 3049 парь турган, 36 сыда 3583 парь полган. Хөј иттинин екки турань ебиле-деринин кезигуынде полгаш азылнда nam кезигуынеринин кирзип турарь cer-le ekki тур.

Кезигуынернин бiledinde тaды-ьыг хавьыр at салыр темдеклеп тургань yстынде уур-pile-pir төм-еј. Анкет-pyrytkeldi паза уур таргaзы at салыр cerde pyrytketken кезигын адын салган cyyl пар. Оон ынај танзы-хараазьнда cet-pes cyylдер cer-le хөј.

Biledin koncuq ekki edileen кизи 36, olарнын ен teerezi еш Syr-

yn-cap. Ortumak edileeni 15 ки-зи, adak edileeni 11 кизи, бilet cогu 12 кизи. Паза ергі шеріг пол-гаш moon мунунда хөј иттинин азылн кылыр келген, пijeekki хооcун Кара-кыске бiledin to-oorap алган poldu. Po coorun-ol teerge, „харьн уруулар уерп каан“ теер. Паза Xolazьк кезиг-ын бiledin ol-po уерп алгаш, е-ликтин een siiri-pile көктеп алган poldu.

54 кизиге caa бilet тысьыр teen, 5 кизини cingineden oralakьcь-kan, 15 кизиге caa бilet тывьспas teen.

Kozkomnuq хуралыга meen po 2 уурге кылган азылм туга-ьнда илеткелім кыдыргаш, uluq cetpes, өскерилген cybe cок ter temdecleen. Encalza-таа, pistin 15 тугаар уурден бilet тывьспas teen кизилеристен 1 кизиге бilet тысьыр, 2 кизини oralakьcьladьr teen. Паза 16 тугаар уурден бilet тывьспas teen кизилеристен 1 ки-зиге бilet тысьыр teen.

Surgakь IDAM-SYRYN.

Рөгуны оқлу-кызы-pile каттај хаага кыраалыңар

Tarlaqda сыньсь кыреконом-нун Pileliqde сынь салыгынын ергелекциз еш Erendo po сыд-ьн 5 айнн 21-де pir рөгуны 6 оқлу-pile каттај олыген. Шуп-тузу 7 рөгу парь хорать.

Kyrekonomda prof. уурун-ын targazь Şir-ool.

Cөөн-хемчик козуунунун Cajlaq alaak сумузунда Sot-nam, 11 рөгу оқлу, Tiinmej 7 рөгу оқлу, Maadар-ool 3 рөгу оқлу, Xunazьк pir uluq рөгу, Sarь-ool pir uluq рөгу—шупту каттыскаш 23-ty кыдылар.

Şak po ештернин рөгу-pile caal-

aşkan caazьndan yleger ap, mal-dьn хоралық тајзынь рөгу-pile caань кошkatpaалыңар.

Кызыл өк ергелекциз Paas. Paşьkь Tozьu.

Улуқ-хем козуунунун Ezim сумузунун еш Palcьjmaa парь-таан 9 кизи рөгу ақлааш, 5 айнн 15 ујезинде 11 рөгу оoldарь кыра-шаар каадылар.

Polарнын şannalь-pile кадь өрт-tee şuptuzu 126 акша 82 көр-ејек poldu.

Pery kogu yzer caань am-таа yrgylcyleeliner.

Cымыр.

Arattarnың азыл-агыјын рооқдап полвас!

Рарьн-хемчик козуунунун Aјangattь сумузунун oralakьcь Uыdyн полза, 1936 сыдын 5 ај-да, 14 хире кизи Picce Aјangat-ьга cаз пуга казыр, суқ padь-rar tep турда, „sler ol pugьnar-ce суқ padььыг, taraa тарьыр pol-zunarza, şygy tyrymyнyn 5 cyyl-pile şiider-men“ tep korgudup pizik corudup тургаш, ol суқ-pile оон adaанда cerni podu sugarьр ap турган.

Arattar ol kizиниң oozundan

kortkaş soksaaş, 5 айнн 20-ge cedir taraazьн тарьбаан тур.

Паза myн сумунун Hokkaalaj полза, пуга казыр турган arattar-нь „sler aңaa taraa тарьбаанар, meen малым oottaar ceri“ tep тур-ган.

Азыл-агыјын сазьрадьр teeş, пуга казыр, taraa тарьыр tep тур-ган хөөккыј arattarnың азылнга totkar полулрга хемceq көргы-zerin cогuур cerлеринге medee-ledim.

Toora-тақ.

Намга цугаалаан аскынарны ам кансартыңар?

Каа-хем козуунунун Сарь-сеп-хоорайында намнын 1 тугаар уурун кезигуынери Camзь, San-daraa iji tangaar-la aragalap tur-ar, todargaj парьмдаазь полза, 5 айнн 15-те аныжактартын култур сызынга peletkengen көдеден келген ојuncularнь cьр şyyp көөр азыл corup турда, „po хын uluq-хын cybe, ынаш aragalap tur-pis“ tep, aa cок aragalap ал-ган турунда, nam уурун ын targazь Caskьlmaa „po хын азыл-ьк хын полгај, cyge aragalap турар ulus-sler?“ teerge, харьн „азыл-ьк хын tep cyge мунун-да cугaалааан sler“ tep хөрек-тер каан тур.

Olарнын ol uluq-хын tep ara-galap турган хын полза, шынь-да uluq хын евес азыл хын пол-ур cybe тур.

Nамнын бilet soluuşkununda Sandaraa-pile Camзь araga işpes-pis tep namга en сөөлгы сазьн pergen хирезинде, ol бilet sol-uşkunу ерттерге-ле aragalaj per-genner.

Po aragacьларнь cогuур cer-inden тарьј хемceq ap, namнын iştin арық siliq тургузар coruk koncuq cugula полурун тынат-ьтм.

SPIRT.

Сыдыр калган араттарыңь оры тартар

Cөөн-хемчик козуунунун Iz-iq-kara сумузунун Хемчик ас-кында 4 тугаар арванньн arattarь кандь-таа азыл-агыјдан сыдыр каар турар.

Cыл teerge, ertken кыстын cu-dundan arattar малың азыразын teeş, cазактын pergen мал азыр-алың таа өј-şанда cedip a'bas, cu-daan mal-magannың pyrytkel таң-зызь таа cок poor турган, caskь азыл кампанизьнга kirip азылда-ар кизи паза ховар, кошкар, хуна узыушкыны паза ozaldaан, солун cagьlgazь паза cок сыгы, arat-tарьнын пизик-узыкке өөренir coruu паза cок—şak мындық сы-дыр каар турар arattar пар тур.

Po tugajьнда арван targazь Samza-syryn азыл-агыј полгаш kul-turga uluzun ебиле-ьвас, uгуул-га surttaaldьк азыл corupas po-or тур.

Po сыдыр каар турар arattar-нын азыл-агыјын полгаш култур амьдыалың көдырп алыр tugaj-ьнда сумунун ceriden-таа, su-muda nam, areve уурылдин-таа полгаш арван targazь-таа поттуг uguulга surttaaldь салыр, arattar-нь азыл-агыј, културга ебилдеп хандьраы cugula тур.

Cunma.

Солун парлагь cagьlgazьнын маргылдаазь

Рарьн-хемчик козуунунун Er-gi-parьk сумузунда 5 тугаар арван 36 сыда parlagь cagьlgazьнын маргылдаазь, myн суму-нун 9-10 тугаар арваннарнь azar-pis tep кыжьрган-пис.

Pistin арванньн po 36 сыдын iştinde cagьр алган cagьlgabьs: „Şьn“ 4, „Areve şьn“ 8, „Ca-zaktьn kol medeezi“ 1, „Xostuq arat“ 19, şuptu 32 cagaan. Şьnar talazь-pile сыдызь 2, алдь айнн 30, уş айнн cок. Po ca-гылгadan аңь 35 сыда cagaan 7 cagьlgabьsь po sanga kiir-been-pis.

Pistin арван cagьlgabьsь po хирени cagaan-пис, am 9-10 ту-гаар арваннарньн cagьlgazьн ты-наксap тур-пис. Aratkor Laa-syy.

Moskvadan

kazььdal telegram

Тьва банкыньн targazь еш Tancajга

Slerge tavарьşkan aar азыоынь slerniң-pile кадь азыр tur-pis.

LOPSAN, TANJA, BOQDANOF.

Svişova Nadjaga polgaş oон авазь-pile uvazьнга

Slerniң ьnak accaңar полза, Taңды козуунунун arat conуңа emnelgeniң tuzazьn cedirip, козу-уннуң emcizi турган Gerasim Ivanoviniң xenette aарьга tavарьşkaş nazььндan mocceen tugaj-ьнда Kultur ministeriniң ceri slerniң-pile кадь хань coap тур.

Kultur polgaş кадьк камгалалыньн kolektivi.

Еш Svişoftun topcu namдарь

Еш Svişof Gerasim Ivanovic полза, 1875 сыда am SSRE-nin curttu полур Gorkovsk мוזунун Acka tep piccii суурунга јaдыь taraaccьn төрелден төрен кизи тур.

1892 сыда шерiqниң алыыңга киргеş, ol yjede шерiqниң ор-тумак emci peletkeer surguulunga өөренip турган. Еш Svişof пол-за, 1898 сыда шерiqниң ортумак emci surguulun тооскаш, 1929 сыда cedir-le SSRE-nin јанзы-јанзы хоорайларьнга полгаш ы-angьja кыдық кызыгаар ceri полур Fena tep хeинниң алдын uurgajьнга тuzalaар emci poor азыл-ьр coraан.

Еш Svişof полза, 1929 сыда TAR-ньн arat conуңа советтин emnelge тuzalamcьзын cedirip, emnelgeniң азылн corudарь-pile caladарь келгеş, amгаа cedir arat conга tuza cedirip азыл-ьр тур-ган.

Еш Svişof полза, po arazьнда 7 cыл iştinde тьва arattarga tuza cedireri pile arat connun орттuzуңга азыл-ьр келген полгаш ы-angьja тьккa ьрак хөј cerлерге азыл-ьр келген, cizeeleege. Рарьн-хемчик козууну, Tozu козууну, Koptu алдын uurgajь, Tasps, Ceder, Paj-xaak полгаш Kьзыл—po cerлерге азыл-ьр келген. En сөөлүнде Taңды козуунунда emnelge салыыньн ергелекci emcizinge азыл-ьр турган.

Еш Svişof полза, TAR-га po хөј сыдар iştinde азыл-ьр coraaş yrgylcy arat con-pile харьлаалық, arat conдан emnelgeniң тuzal-amcьзын tileerge, tyrgeni-pile хандьыр келген кизи cybe. Oон аңьда кaжь-таа азыл-ьр coraан cerлеринге кыруненiң азыл-ьгьн камнап, emnelge cerлерин арық-şевер ylegerliq poldurарьн oral-dазьр coraан.

Еш Svişof po сыдын 6 айнн 1 хууынде ертenginiң 8 şaktia xenette өлымнуқ аарьга tavарьşkaş, өлық poјduska санатьнды. Oон ylegerliq азыл полгаш podap coraан revolutcu сорулгазьн хөј arattar polgaş ы-angьja кадьк камгалалдын азыл-ьларь poitan-dьыр кyyssedirin temdeclep алыылар!

Kultur jaamьзыньн oralaan saјьды Lopsan.

Emci Kolesnikof ekki азыл-ьр келди

Улуқ-хем козуунунда кизи em-cizi еш Kolesnikof, pistiң козуун-га келгенден peer, tus козуун-нун arat connun кадьн кам-галаар tugajьнда şьn-na ak setkili-pile азыл-ьр турар.

Cыл tize Şagaan-арьда emci ceriniң pazьн-palgadь cetpes, cu-gajь-таа cок турганьн ceccelep кылыр ap şьдаан. Аарьқ ulustar сыдар өреelderni saјььраткан.

Emci еш Kolesnikof, хоорай, көдеenin arat connun emci тuzal-amcьзы, eptiq eeidek poor, ы-angьja көdee-ce tyne-xyndys тив-јин corup турар. Oон турзук сөө-

gy yjede picce-pacca aарьларга xelemekci хөреклебес кыдыр сөс-ке-таа өөренip турар.

Emci еш Kolesnikof, көdee yнyp coraaş, хоорайга келгеş, pazььнга-таа parvajьн aарьқ ul-us сыдар ceringe парьр, sestra-lарь-pile cугaalaşkaş am pazь-ьнга парь poor тур.

Арат conга idegeerim полза, şak мындық ak-setkildiқ emci-viske cyyl-pyry тuzalamcььs көргызыр, ы-angьja көdee corup corda aat-xөл poigаш өске-таа херексelder-pile хандьраың cu-gulalaар хөрек. K. Erencin.

40 азық акша cajlavas евес-пе

Pii-xem козуунунун Taspь сумузунда „Kamova“ tep CAE-niң ергиде турган targazь Saj-aada myн CAE-nin 40 хире ак-şазь онаазьр турар. Cыл teerge, po 36 сыдын 1 ајдан 3 ајга ce-dir CAE-nin yngen, kirgen ak-şазьн хьнар көөрге, 40 азық акша cок полган, еш Sajaань cугaalap олурганьн полза: „40 азық акшаның pargan izin тыппas-men, ineң кыымда polgaj-aan“ tep cугaalap олурар тур. Oон ынај podunun туразь-pile kajь-таа cөпşeerel cокка 27 акшань samcььqдаp алган, kattьşkaş—67 акшань podunun kara-turazь-pile cooqlap алган тур, moon-таа ы-ај мындық cyyl пар pooru ma-gat cок.

Po полза, CAE-nin komistарь ај санында акш-мөнгынны хь-нар көрбeennin хараазь-pile мын-дық тур. Cer le еш өөрыден cөп-şeerel cокка cyny-таа алыр кизи

tur, cizeeleege, CAE-nin орту-зунга corukka ciir teeş sop каан мал eedinden 1puuttu ap ceen, ортteen am-таа төлeвeн, oон ы-ај cer-le еш-өөры-pile eeldeк ев-ес еш тур.

Po tugajьн Mal-cer minister-inden pir аајн tep, moon хам-ек азылн көөр appargan тур.

Tostuqşaj.

Pistiң арван тарьлгазьн тегерди

Улуқ-хем козууну Xenderge сумузунун 15 тугаар арван, 1936 сыдын 5 айнн 13-тен tar-ьлгазьн egeleeş, 5 айнн 27-де тегерген.

Taraan taraalar: Kьзыл-таз 2 ga, sula 7 ga, арбай 1 ga, cinge-ta-raa 26 ganь taraa.

Mьн арван 1935 сыда 32 ga тарьлгaльд турган полза, 1936 сы-да 36 ga кыдыр өстырген.

Sotpa.

Kodeede ooredilgeler tynnelderi

Kızyl-taq, Ak-turuqda kirip oorenir škola

Čoon-xemcik kozuununu Kızyl-taq, Ak-turuqda kirip oorenir školanın ooredilgezini en sölgy tynneli:

1. Koncuq ekki 9 kizi 17,1%
2. anaa ekki 7 kizi 13,5%
3. ortumak 28 kizi 53,8%
4. adak . . . 8 kizi 15,6%
Şuptu 52 kizi oorenir eriken.
Myn školanın cılda oorengen programın kyysselkenin kergyzerge polza:

1. Tereen tılga 168 şak oorenir turgan polza, 160 şakta oorengen polgaş programın 95,3% kyyssetken.

2. San podalgaga 168 şak oorenir turgan polza, 160 şakta oorengen polgaş programın 95,3% kyyssetken.

3. Pojduska 56 şak oorenir turgan polza, 53 şakta oorengen

polgaş programın 95,3% kyyssetken.

4. Kys-azılga 56 şak oorenir turgan polza, 50 şakta oorengen polgaş programın 89,4% kyyssetken.

5. Kys-kulturga 36 şak oorenir turgan polza, 35 şakta oorengen polgaş programın 97,3% kyyssetken.

6. Curukka 36 şak oorenir turgan polza, 32 şakta oorengen polgaş programın 88,9% kyyssetken.

Po sannardan ap kerge, myn škola cıguur programın eleen cedilgelik kyyssedip kelgenin cugaalır turar tur.

Am kelir cıldın ooredilgezinde moon artıtk cedilge cedip aların idegeejin.

Paşky SAMBA.

Oekte kirip oorenir škola

Pii-xem kozuununu Oek sumuzunda kirip oorenir školanın 1935 cıldın 9 ajnı 15 xynıyden 1936 cıldın 6 ajnı 1-ge cedir oorenir kelgenin manaa kergyzerge:

1. koncuq ekki 6
2. anaa ekki 10
3. ortumak 10
4. adak 5

Şuptu 15 er, 16 xerezenner, kattaşkaş 31 kizi oorenir turgan.

Moon iştinder pottarın id-epkej kicceeli-pile 4 cılda oorenir kelgen 7 kizini 6y pölykterge tepşiderin Kultur ministerinden tileer-pis.

Po sannardan kerge, ooredilgeni cedilgelik ertirip kelgeni-bis kestyp turar tur.

Moon songaar, oorenikciler polza, aal oranınga cana pergeş arat connun kultuur, azıl-agıjınga pottuq tuzan cedirer polgaş oorenir algan ertemin ulam selip, kelir cıldın ooredilgezinge cedip kalbajın cıguur ej-şanda oorenirin idegedim.

Myn školanın po cılgı sep-terge polgaş öske cyilderin cedir kıldır peletkeş, kelir cıldın ooredilgezin ej-şanda egeleeri cugula.

Şkola ergelekcizi PORDAAN.

Maldın xaldavırlyq aarqıların paaş udur cok kılbyl

Tees-xem kozuununu Ysty-şnıa, Orukku-şnıa sumuların iştinde 4 ajnı 1-ni xynıyden 10-nun xynıyge cedir kozuunnu mal emcizi eş Pezobrasof coraan. Po emcinin kılğan azıl polza, kodee arat connun koşkar, xunazın yrelı, ure cogun şincip perip coraan polgaş oon-pile tapkyr maldın kandyq-taa aarqıların emner perip cerdu.

Myn emci po coraaş, aaldarın taştında cudap elgen polgaş aarqı elgen maldın eet kezin kergeş, ajıtp cugaalaan polza: „mında arattar polza, kızıy cudap elgen polgaş aarqıdan elgen maldarın segin ödeni canında, kazaazın kılbynda kagılap algan turarlar tur, po cyilderden kandyq-taa xaldavırlyq aarqılar tıptır cılaş

cok tur. Cyge teerge, ılangıja edek canında turgan xamık maldın canınga elgen maldı oktar kaarga, turgan tiriq mal oon eet kezin ızıy xemirer polgaş oon xaldavırlyq aarqılar, cıdy xej agaar tamıştır salgın aar-pile taraaş, malga polgaş kizee-taa xaldavırlyq cılaş cok tur, mındıq cybe töleede, po xamık sekti taraaş-pile xemerı cugula tur tep cugaalaan.

Emci eş Pezobrasoftun cugaalaan jozugaar arattar cudap elgen polgaş aarqı elgen maldarın segin xemer, aarqı maldı kadyk malga karpas, aarzan maldı paaş udur emnediri koncuq cugula tur. Oon-pile kady koşkar, xunaz ılap cecce yzyp, coguur yjezinde xalştırar pir koncuq cugula azıl ol polur.

Şnıada paşky M. Ospan.

Kodur-pile temisseldi onzalaar

Uluq-xem kozuununu Ejliq-xem, Temir-suq sumularında xoj maldın kodur maagı tep aarqılar koncuq kövyder turar tur. Ol tugajında myn sumularda mal emcilerin teleeleri cygeer azılap turar polza-taa, ekki azıl corudup şıdabajın turar. Po tugajın kozuunda emci cerin-ce medeeleen polza-taa, oon paşky emneeni cok.

Po polza maıga xora cedirer ejy celken, cyge teerge cajnı ızinde uk aarqı kederep, ilcireri cugaa cok polgaş.

Po tugajında sumu cerinden cana cugulağa kergeş, kozuununu emcizin tyrgen calap kelgeş, tyrgen xemceq alar cugula tur. Kyder-oöl.

Uluq-xem kozuununu Ezim-de „Stalin“ tep MAE-ni azıl şnar cok polgaş arattarga yleger turzulga cok poop turar.

Azıl-agıjın kılarda tem cok polgaş kolduq kılın algan yle-geri azıl cok tur. Oon ınaj myn MAE polza, po kızıy kalb ak edek tep cerge MAE eves kizi xonmas tep carlap algan xirezinde, sölgy yjede kerge, MAE kezıgynnerin MAE kezıgyny eves terelderı ulus kıştan polur tur.

Paza ol MAE kezıgynnerinde öske kizi şooluq cok, ugun uk-tap kerge kolduunda-la ada uk-tuq terel ulus polur tur.

Po tugajın coguur cerinden xınaaş pir ajnı tıvırın tınat-tyt.

Makaron.

Ijmede

likpuntu

Čoon-xemcik kozuununu Ijme sumuzunda 2 aj xussaalyq likpuntu surguulunun en sölgy tynneli:

I. TıBA PIZIKKE:

- a) ekki polgannar 20
- b) ortumak 14
- c) adak polgan 18

II. SAN PODALGAGA:

- a) ekki polgannar 12
- b) ortumak 20
- c) adak 20

III. ULUS-TÖREGE:

- a) ekki polgannar 11
- b) ortumak 9
- c) adak 32

Şuptu 52 kizi oorenir eriken.

Moon kerge, ooredilge cygeer cedişkinniq eriken polza-taa, sumu cagırgaş polgaş namı yrynden paştalgazı araj cetpes poop eriken. Cyl tize, ooredilge turguzar teş cugaalazıga cyq-le cer-taramık kizi tanbas ulus-tın attarın cıskaap pergen, oon 2 aj azıqda ırak cook aaldar arazınga kılştırap ulus cıyp, ooredilgeni paşkyap eriken.

Oorenikilerge idegeerim polza, ol oorenir alğanınarnı xyn pyry ulam nemej septe, moon-taa artıtk oorenirin idegedim.

Likpuntu paşky SODUNAM.

Ooredilge program- ın 90 xuu kyysset- ken

Paşky-xemcik kozuununu Ajangattı sumuzunda kirip oorenir školanın 1935-36 cılda ooredilgezini tynneli:

1. koncuq ekki 6 kizi
2. anaa ekki 14
3. ortumak 10
4. adak 8

Şuptu 38 kizi oorenir turgan, oların iştinde pionerler 23 polgaş engin uruqlar 15 kizi turgan.

Myn cıldın ooredilge programın 90% kyyssettibis.

Kultur massalyq azıl tılaş-pile 45 massalyq ojunnar kılğan, 8 xana solunu yndyrgen, 1 şii polgaş 3 kino kergen.

Am školanın septegezın kıl-yp eg lej pergen-pis.

Şkola ergelekcizi ŞDBRAA.

Segibesteen stolovaj

ČXK Cadaana-xoorajda stolovajın arıq şeber talazı koncuq pagaj polgaş cer-le sajzı-avas tur.

Cyl teerge, cem kılby ceri poktuq tosuraktyq, cem kılbyda cuttuq idik xevin uzulbas, cer-le kultur cogu koncuq.

Ol stolovajdan cemnenir con ulam kövyder, myn xoorajın pajdaly sajzırap turda, ol stolovajın şınar cer-le sajzırapajın turar.

Po tugajında kozuun cagırga cerinden keryp, kooptan aaş-cem-pile taarıştyr xandırap turza ekki polgaş arıq-seber eves pajdaly sajzıradır tugajında kozuunda arıq şeberrin komizinden xemceq ap, stolovajın pajdaly sajzıradırın sagındırdım.

„T“.

Eryy tyrymynyn 47 cyylınyn tajılvır

47 CYVL. Arattın revolustıq şeritini alaan xarlar tajılvır pajdaly alaan jozugaar blarga pergen tuzaal-ı kyyssetpejin, oozu-pile tajılvır corukka xora cedirgen polza, oon jal-azynga,—

pir cıldan ebeş eves xussaa iştinde şıngıy xoruqdal-pile ijk-pe azıl ol cokka şoleezin kazıy, uk xerekti onza aarıt-ıy uzur parda poolap ölyrer.

MONU TAJILVIRLAARGA:

Şeriqin udurtıy paştıar alaan xarlar, tajılvır pajdal-pile alaan jo-

zugaar, şeriqin kandyq pir alaan tuzaal kyyssedir kudukku organizas-tar ijk-pe azıl tus-tus şeriqin alaan tuzaaldarın kyyssedir kizilgerge, şeriqin coguur alaan tuzaal peer cerlerinden, olarga şeriq curumu-pile kyyssedir tuzaal peerge, olar oozun kyyssetpeen ijk-pe, azıl oon xaraazı-pile tajılvır corukka xora cedirgen polza, mındıq xerek kılğannarın xereen yzyp şilderde ystynde-ajytkan xemceq-pile yzyp şilder uzurlıq tur.

TAR Ystyky şygyzynvı oralakş targazı SUNDUJ.

Cyq-le at xyleegen arban targazı

Čoon-xemcik kozuununu Ijme sumuzunun Şom-şomda 7 tugaar arbanın targazı Sambuu teer-zi cyq-le at xyleegen olurup turar tur. Oon idepej cok corzan şypşen tep cybezi cer aa-cok. Oon-pile kady xonıyn uluu paza aa-cok.

Cyl teerge: arbanın iştinde xural-suqlaa polgaş öske kandyq-taa azıl corutpas. Sumu targazı polgaş kozuundan kelgen sur-gakcılardan, öske ulus oon arba-nınga xural kıldırtır teş ijk-pe, pyrytkel kılby paarga, okta toobas, inojnun tolgaş olurar.

Oon cugaalap olurar polza, „men ıkaş kizini ulus toobas poor cybe tur-ıjin, arban targazı tep kizi anaa pir ulustun ajıy-cıy poor cybe tur-ıjin, meni ceze kancaarlı polar, azıl alban-ıy corutpajın turzumza, yndyr-yp kaaptar-ıjanaa“ tep olurar. Monu polza, kandyq arban tar-gazı kizi teeril, şınap yndyryp kaapkaş, idepejliq eşten songup alza teere eves-pe.

Po kışky cuttın egezinde 12 ajda sumu targazı paarga, picce azıl kılşkan poop kady ed-rip şaan, oon ornunga şırak eşten coraaş, oon soonda azıl kılbaan. songuza coguur. Oruktuq-xem.

Cut poop turda, kozuundan cer-emge cok sula, sigen keldi, cam-dıyş xafı, camdıyş cık ert-ektıq. Arbanın uluzun paştıar monu keep ap al teerge, mırn-aj kelbeen, xon arattar iji can-gıstap keep ap turgan. Sumu-dan aat xoleziliq kılğırtırğa kelbeen, oon paza pir kizi-pile kılğırtırğa, „oor kılğan kizi men-pe“ tep, xel cok xoradaan turgan.

Am ol kyryneden tuzalap tur-gan xalas kezikti azıqlap şıda-vaanı-pile polgaş arbanın iştinde azıl corutpaan-pile myn arbanın malı cuttan tıkka xej olgen, xarın mırnı 4 ajnı iştinde tıkka elyp turdu. Bnda maldın kodur aarş telgerep turar. Kyzyr Sambuu ol tugajında azıl corudar eves, ol aarş paza mal paazynga picce eves xora xaldıy tur-ıjin-am. Azıl paştıar targa pagajda mındıq poor tur-ıjin.

Sumu cagırgazınga sanal kıl-erim polza, targa Sambuunın iletkelin ap, cetpes azılın ilet-keş, anaa xarışsalga kergyspy-şaan, oon ornunga şırak eşten coraaş, oon soonda azıl kılbaan. songuza coguur. Oruktuq-xem.

Pistiq xarışvır

Teş-xajada M. Mandık—tıpkan tıvırvır tapkyr tur.

ČXK Cılaş - alaakta Jancap „Aaraptan—slerni tıpkan polgaş tıkan tıvırvır tapkyr polgaş tajılvır cok tur.

PXK Ajangattıda anıjakkor Cıma—tıpkan tıvırvır tapkyr tur.

Şynmekkej, Janmaa—slerni tıpkan tıvırvır tapkyr poldu.

Paşky-xemcik kozuunu Paj-talda Accıy-oöl—tıpkan tıvırvır tapkyr poldu.

Tus-taqda Natpit—tıpkan tıvırvır tapkyr tur.

PXK Şıjda Por-oöl—arban targa-zy Mancınnı ekki azılın pızeş, „kyryneni cer kazaazı tutkan“ teen-in pıldımmes tur.

Profes tep cıvılelnde eş Arap-caa—ımi aldnı uıgajında carış sal-gan artelder tugajın pızeeni pıldımmes tur. Kaldaraktın arteli pygy artelderni kılğıy turar cybe-pe, azıl pygy artelder pot-pottarın arazınga carış slgan-pe uzuru pıldımmes.

Şemide Tamba-şyry—xerezen-ner xuralı polganın xynı pızi-been tur-sen.

Xendergede T. Xyrgıl-oöl—seen iji cyıl pızeen materialı tıkka yr polgan tur.

Temir-suqda eş Kyder-oöl—13 tugaar yyrge bilet soluşkununu ert-kenin pızeş, ceze kizi bilet albr pol-gan, albazı ceze, tongudup, surga-anı ceze teer xire tynnelin pızi-been tur-sen.

Xarışsalgalıq redaktor Lyndyp.

Carlal

1936 cıldın 5 ajnı 31-ni xynıyde pioner uruqların cılaşağa Kızıl-xoorajda nam, areve yyrlerin massalyq xynıyge poodalga poop turda, № 13822 picce ookuq kalıbir poö citken.

Uk poonu algan eş-erler cazak cerinde Tydykpenge ekkep peerin carlap tur-men.

Tydykpon.

Carlaldar

Eş Ojduptun adı-pile turguskan arteldin canında can paza temir septeer cer azıttıngen.

Anaa pygy-le kıldınar cagıqların, cizeeleergei Cadaq-terge, ırlaar-xaarzak, xalbyn-togaa, eder-xaarzak, syt maşınazı polgaş oon-taa öske cybelerni xyleep albr tur.

Paza cuga temir toskaarlar polgaş öske-tee cybelerni kannaar polgaş kızıdyr sogar paza sookka kılby temir cyılyn xyleep albr tur.

Cagıq cagıy ulus xovu kudumczunda № 46 pazınga keep cagıy tur.

Arteldin ergeleer ceri.

* *

Sovtbttrans aattın xamık xerekselin sadıy turar.

cyny sadıy turarlı tize

pir aattın pyryn tergezi polgaş şaaraş ıjazı-pile kattaj terii, paza şanaktar polgaş oon-taa öske cyılder par.

Po ystynde cyılderni sadıy alırlar Sovtbttransın, taaskan kızı-zi eş Melinicenkoga keep cugaalazıy carladıvır.

SOVTBTTRANS.

Kyryneni 1 tugaar tipograıy

TARN TK polgaş
Profes Top cöwyleli-
nin organ

„Şbn“ solunnu cagbır erttee:

Xuuzunda cagbırlarga:

1 cılda . . . 5 akş.— 3 ajdan kudu
6 ajda . . . 3 akş.— cagbıga
3 ajda . . . 1 ak. 80. albas

Solun cagbır cerler: Top xarılzaa kontorı, oon
kedee salırlar polgaş poştacılarga cagbır

Alban polgaş ıletpyr

cerleringe cagbır:

1 cılda . . . 8 akş.

6 ajda . . . 5 akş.

Revolas şoly, Şetükin kudamcuu, paşın № 2

Taşıkkı corudar

cagbırlarına:

1 cılda . . . 10 akş.

6 ajda . . . 6 akş.

1936 cıldın

ıjyn 10 xynynde

sreda № 46 (547)

Kızıl-pile kızıgaar arazınnı cazamal oruktu tuduüşkunu toosturunga cookşulap turar. Po cıyn uk cazamal oruktu tudup tooskaş, 10 ajnı 1-den oraj ewes azıqlalga tuzaap peer tep tölöwle. Tudup sañ-xöö planın ındıq podal-pile kılğan. Cazamal oruktu po cıyn kol-kol kıl arızılarda polza:

1. Peletkeş tazır sөөrttyr pic-
cıl xojuq sañ polgaş yurmek sañ
22.000 kub. (şo) metir.

2. Peletkeş, tazır sөөrttyr
ıjaş 9.000 kezek.

3. 43 kilometir cernin oruun tap-
tar kıl arızılarda 91.000 şo
metir cer azıl kıl.

Oon ıstinden :a) xol kızıy-pile
59.000 şo metir.

b) maşına kızıy-pile 32.000 şo
metir.

4. Kөvryuqler polgaş 23 kezek
ıjaş xolajların kıl arızılarda 239
anaş metir ıjaş kıl.

5. Yurmek polgaş xojuq sañ-
nı tökküş, tırp taptaar 28 ki-
lometir.

6. Peletkeş, kadap turguzar
coldak cuduktar 5834 kezek.

7. Peletkeş, kadap turguzar kil-
ometir cagbırlar, cısaannın temdee
polgaş ajttır temdekter 162 kezek.

8. Oruktu polvaazırangaj
azıl cınnar, septekcilerin olur-
ar razınnı polgaş kazaaxıree-
lıq stanız tudar 6 kezek ıjık
pe 3.690 şo metir.

Po azıldardan angda TAR
cazaannın toktaals-pile coguun
plannın kындan oruk tuduunun
ergeleer ceringe Lenin kudum-
cuun cazap tudar sorulganı taas-
kan. Kыл arızılarda xөj moort-
tan kөstyp tur. Bndıqnın tölö-
zinde an en-ne perge cybe cıl
tize, kaja-la cecce kылınnaan
cybeni cedir kыл, cedir tudar,
aştar-aryqlar, pudur polgaş
cer-le pygy yş cıl ıstinde kыл
cybeni pyruny-pile ceccelep kыл
ı uzurluq tur. Po azıld kыл-
da an azıldın organizastıq ta-
lazın ekki-pile ewiledeeri cu-
gula polgaş uk azıld ıngıy-
pıle kыssedir uzurluq, mındıq-
nı uzurundan teknik xналда-
nı tındıdar erge-cok cugula.

Am sorulga cıl tize, polvaaz-
ırangaj cazamal oruktu tutkaş,
tuzaap peeri tur. Cyq-le rızıq
oruk kылgaş, tuzaap peer ewes,
xarın ol oruk polza, caraş xөvı-
lıq polgaş şimceşkinge ajıl cok
oruk turar kыл arızılarda peer.

Uk saldınğan sorulga cazamal
oruk tuduun pygy azıl cınnar-
nı kolektivinden, inzener-tex-
nik azıldakcılardan, alban
xaakcılardan cıny neper tura-

rı tize, cyq-le şbn ak cetkildıq
azıldardan neper turar ewes, xar-
ın kыл turar azılın ınakşıl-
dıq kыssedir, xөj-aattıq ma-
dırlıq azıldardan neper turar
tur. Karacangı ıncar polza,
karacangı ındıq pajdaldıq
polza, uk saldınğan sorulga al-
darlıq kыsssettingen turar tur.
Bncas pis po sorulganı kan-
caar kыssedir turar-pis?

Po cıldın majnı 15-le cıl-
dın tudup sañ-xöö planı 23%
kыsssettingen.

Plandan taşkar Kızıl-xoraj-
da tuduüşkun 42% kыsssettingen.

Cer-le ıncas ajnı planı kыss-
setting turar-la, ındıq polza-taa,
azıld şuluudadı tyrgededir xө-
rek. Egezinde murnap alırga,
azıldın sөelynde cedilgezin xan-
darar tep cybeni utpas uzurluq.
Uzyktelir coruktu poldurup pol-
vas, xarın ajdan aj-ce plannı azıl
kыssedir uzurluq—xamık uzur
mında.

Cer-le kandıq-taa plannı kыss-
settingde cyu xerektiqlı teerge: 1)
kaadır, 2) mexanizm, 3) mater-
ial, 4) akş xөrengi xerek.

Am uk tuduüşkun mexan-
izm, material, akş xөrengi
par, ındıq polza-taa, tus tudu-
üşkunga en cugula—azıl cınnar-
taa, inzener-texnik azıl cıl-
taar cedıspes turur turar. Maj
ajnı 15-le azıl cınnı kızıy-pile xan-
dırtıngan cyq-le—72%, teknik
azıldakcıl—60% polgan. Azıl-
cınnın cedıspes kızıy norma ci-
zekti azıl kыssediri-pile picce-
paca argadanır turar polza-taa,
teknik azıldakcılannın cedıspezi
azıld saadadı yzeringe kызan-
ır turar. Teknik xaragalzaa ce-
dıspenin xarazıy-pile azıldın
şnarı pakşarar coruk ıynur,
camdıka xarın kattar kыл suq
coruktur ıynur turar, ol coruk
polza, pydyrylgege xora poor
turar,—ol cıl tize, azıl tölöwı
peerin saadadı polgaş kыş azıl-
dın tölöwın tölöerde cyzun-pa-
azın pudulgaqtıq coruktarnı pol-
durur turar, ol pudulgaqtar kaja-
nı ıneril teerge, teknikciler pol-
gaş oruk tuduunı taamaldar co-
gundan ıynur turar. Po cıyn or-
uk tuduüşkunı teknik azıldak-
cıl-pile toldur turar oraldas-
kan polza-taa, cedıştın cok pol-
gan polgaş ındıqnı xarazıy-
pıle tuduüşkunı toozarda, tex-
nik azıldakcılannın kыл xylel-
gezin koncuq xөj-pile tapkır-
ladır appaar azıl teknik dok-
ımennı cecce emgelees ap-
paar tur,—oon öske arga cok.

Undezin connı ıstinden azıl-
cın kızıy keeri koncuq koşkak

turarn paza temdegleze coguun.
Tarılga azıl corup turar polza-
taa, po talazı-pile cedilge cedir
alır cugula.

Ystınde ajttkan pergelerden
angda, pistin kolektivisti kul-
tur-amıdral talazı-pile xandır-
arında uluq cetpeter par. Am
azıldın egezinde onza kalıartır
tırtı-ce, sөelgy ajda kultur-mas-
salıq azıl parık cok turarn
koncuq pagaj tep pilınze coguun
tur. Oon angda olurar oran sa-
ba polgaş aas-cem, paraan-pile
xandırar tugajında pis koncuq
uluq cetpestıq-pis. Pistin po-la
pygy cetpeteris azılga koncuq
saat poor turar. Bndıqnın töl-
ezinde ol cetpeterin en kaska
xuussaa ıstinde xөndıryp ederi
cugula. Am top-toraan rızıq azıl-
cın komitet turguzar xerek,
pistin pygy cetpeterisbi cok
kылınga pygy kolektivin xөj
niittı idepkejin turguskaş, ol tu-
gajında administraska tuzalazır
xerek, ol tuzalamı cok polza,
administras caaskaan cıny-taa kıl
albas.

Kыл cıbezin parımdalar ö-
yledip tepşider cizekti azıld
kalbaa-pile xereqlep corudup tur-
ıu-ce, kыş azıldın pydyrymcy-
ıy am-taa kudu tepşöqleer xө-
ek. Kөbej-le kiziler azıl cınnar-
taa, inzener-texnik azıldakcıl-
taa, alban xaakcıl-taa azılın
cyq-le alban jozugaar kөer, cyq-
le xyn ertirerin podaar coruktu
ıydyryş sañ turar. Pydyrylgen-
in erge-azılın ege-le podavas ul-
ıstar paza par—aragalaar, azıl
ızer, xөjny yreer, sagıştıy-pile
azıld fedir turguzup yreerin
saktılar par. Olarnın adı po tur:
Kiselef, Tekin, Oskolkof, Barax-
tajef, Stepurin, Kravcenko suq-
lar. Bndıq polgaş olarnı-pile
tөmej idegetter azıld saadadı
turar tur. Olarnı xaj-teer xerek,
xarın etinmes cazaastarnı pistin
kolektivisten ıradır polza,
ulam tyrgen-taa, ekki-taa poor.

Adak soonda cıny cugaalaar
uzurluqul tize, oruk tuduüşkun-
nı kolektivinge cugula, xarab-
salgalıq, perge sorulganı taas-
kan. Po sorulga polza, kыssset-
tinir polur, ındıq polza-taa,
azıl cın kızı pygy, teknik azıl-
dakcı pygy, alban xaakcı pygy
plannı kыsssedir teeş jozulıq
xıreşkeş, pydyrylgenin erge-azıl
xamıktyn pediinge salır
polza,—ıncarda pistin murnu-
busta saldınğan sorulga cedilgel-
ıq kыsssettingen.

Oruk tuduunın targazı
Kurbatof.

38 tugaarlıq „Şbn“ solunda,
Odunaj xamnnı „Ajangattıda
nam kezigynneri xamnnı azıl
tuzazın pile pergen ulus, Şıra-
pulakta nam kezigynneri xam-
nnı azılın pilween koncuq toş-
kun ulus“ tep megeleeninge xar-
ılaar polza: Ajangattıda 3
tugaar nam yurıny pygy kezi-
gynneri Odunaj xamga cydup
turgan ceri cok, karacangı aal
kadı turgan kezigyn Cyldım-
nı Odunajın xamnadır turgan
ıleer, tus yurınyden xemceq
aldırgan.

Odunaj xamnnı Ajangattı ke-
zigynnerin kыnn-ce xoralıq ca-
raazın cazyr turgan tugajın co-
guur cerden ıstierin tildibis.

Aratkor Sengildıq.

Sumu targazı Cırttak-ool.

Japonnnn imperialisterinin
Songu Kđatta ezelekci idepkeji
ulam-na kөdyrlyp, Kđattı eze-
lep alır teeş peletkellı ulam-na
cidip, Songu Kđatta aaltıq-taa,
cadaq-taa şeriqler polgaş yger-
poonun-taa, tanka tep cybe yrej
pastırar uluq kыstıq maşınan-
taa şeriqlerin caa-caazı-pile kiir-
ip keep turar ulam-na kөydeper
turar appargan.

Moон todargaj parımdaazı
polza, Songu Kđatta Japonnı
şerlinin sanı sөelgy xynnerde 3
kattap kөydeen, moon murnun-
da kaaş xonuk puruņaar 3500
soldat şeriqlı turgan polza, cook-
ku xynner ıstinde 3000 jap-
on şeriqlı keldireringe peletkep
turar tep medeelep turar tur.

Japonnı imperialisteri, Kđat
ulustu ezelep, oon xөj conunga
kadıq perge tarıl kөgyzer tep
turda, ol xөj tymen con polza,
onu pilgeş japonnı imperialis-
teringe udurlanır coru paza-la
xyn pyryde özyr cidip turar
appargan, moon todargaj parı-
mdaazın kөerge, Kđattın janı
pyry teedi-taa, ortumak-taa,
adak-taa şkolalarannın surguuldarı
japonnı ezelekclerine udur
temisseldernı kaaş aj ıstinde
ırgılcılep kelgen.

Po xөdelgennernin todargaj
parımdaazı polza, Songu Kđ-
atta Japonnı şerlinin sanı kө-
ydeper turarına udurlanır, Şan-
xaj-xorajnnın nas-sөek kama-
lar ewilelinin kattışkan ceri ıa-
briktaga, teedi surguul cerlerin-
ge, şkolalarga polgaş xorajnnın
sadıq-alban cerlerine 3 xynnı
azıl soksaşkыnn carlaar tep şit-
pir ıydyrgen, ol azıl soksaş-
kыnn 6 ajnı 6-dan egeleer
teen.

Nas-sөek kamgalaar ewileldin
kattışkan ceri, Nankınnın cazaan-
ga polgaş xөj niittinın organi-
zastarına kыgyrıp cugaalaar
polza: „japonnar polza, ezelekci
podalgazın am ulam-na salır,
murnunda cer-le ıncar turbaa-
nı-pile Kđattı ezelep alır tu-
gajında ajttıq öj şaanda cedip
keldi. Mıncangas pistin kыgyra-
rıvıv polza, japonnı ezelekci
coruunga xarab peeringe polgaş
nasional sөegyaysty kamgalap
alırına cangı kızı ışkaş tur-
arın kыgyrıp tur-pis“ tep tur-
arlar.

Songu Kđattın kol xorajı

polur—Peezin-xorajda 5 teedi
surguul polgaş 10 ortumak şko-
laların surukcuları tura xalıp
cıskaal-mitingi corudup turar ol
surguuldarnın ewileli polza, sol-
dat şeriqler polgaş şeriqlin tar-
galarnı, surukcular xөdelgen teeş
Peezin-xorajın kamgalabıyn,
Kđattın tebiskeerın kamgalap,
Songu Xөej tep cerge turzun
tep kыgyrıp, Kđat şerlinin tur-
ar cerin-ce tölölerin corudup
turgan.

Majnı 30-de Şanxaj-xoraj-
ga şaqdaalar tajıncı peletkeli-
pile cıskaal xoruqdar turza-taa,
xөj kızı sannıq mitingı xuraldar
poor, japonnı udur xemceq-
ler corudup turgan, şaqdaalar
myn pajdaldın cidilgenip kel-
genin kөgeş, mitingı-xuraldarnı
taradı şıvıarın corutpajn par-
gan.

Oon mitingı-xuraldar tөgen
soonda 10.000 xıre surguuldar
polgaş alban xarlar cıskaaldı
corutkan. Myn cıskaal ol-la or-
ukka corup turgas, „Imperializ-
mni cok kыл“, „Songu Kđat-
ta Japonnı şeriqlerine poo-
cepsektiqlı udurlanır kыnn kө-
gyzeel“ tep pizip kaan on-on mun
lozunarnı cazyr taratkan.

Oon ınaj paza ol-la sөsterliq
polgaş oon-taa öske japonnı
udur lozunı xөj sannıq bla-
kattarnı taratkan. Cizeeleerge:
Kđatta japonnı ezelekclerine
poo-cepsektiqlı udurlanır cı-
qlır tugajında-taa polgaş japon-
pile Kđattın kargıstarnın Kыл-
darga polgaş tangaar-la cıs-
kaal kыл turarlarga kadı tem-
issezip udurlanır tugajında cөp-
şerezişkinge udurlanır tugaj-
ında blakattarnı taratkan tur.

Po-la pygy cyyder cıny kө-
gyzyp tur teer polza, Kđat-
tın ıstinge imperialismge udur-
lanır ulustun cangı ewin turgu-
zar tep Kominternın 7 tugaar
kongrezinın ajttışkыnn parımda-
lap, Kđattın komunistıq namı
pygy connı japonnı ezelekcl-
erine udurlanır tep lozun sal-
ırga, xөj conı xıleer algaş pot-
tandırıp, podunun curtun tus-
kaj turguzar teen temissel ulam-
na kalbarıp cidip, öp xөqıyp tur-
arın xereccilep cugaalap turar
ol tur.

Agaar medeezinden cыp

pizeen Xөbenmej

Elegeste „Toka“ kyrekonom-
da nam yurınye ARN TK-dan
eş Padıra kelgeş, myn yyrde
bilet soluşkunı 5 ajnı 26-
dan egelees 29 xynynde toostu.

Tus yurnın pygy kezigynı—
41 kızı. Oon ıstinde oralakcı
kezigyn 1 turgan. Po azıl-pile
şıptu kezigynnı pajdaldın xı-
par ıleredip keerge, 2 kezigyn
namnı sorulgaazın kыsssedir
şıdabazı cugaa polgan. Bncan-
gaş olarga caa bilet tıvıspas te-
en. 1 kezigynı cingine coraan-
ından oralakcıga padırgan. Po
bilet soluşkunı-pile xemceq
algannar: surgaan kızı 6, tongut-
kan kızı 6, şıut ıydyrgeni tem-
gi ystınde 2 kızı polur.

Xөj niittinın ewilederinın ke-
zigynnerinde nam kezigynnerinın
tapkırıl turar:

1. Areve kezigynınde 15 kızı	27
2. Profes	24
3. OKTE	21
4. RTO	25
5. Koop	

Yurnın kezigynnerinın 36 cı-
da solun cagaan: „Şbn“ solun
28, „Areve şbn“ 21, „Xostıq
arat“ 18, „Cazaktın kol medee-
zi“ 6, şıptu kattışkaş 73. Tıva
pizikti ekki pilirler 25, adak—10,
pilbes kızı—4. Mal özydezi 35
cılga 699 paş turgan, 36 cıl-
da 779 paş polgan. Öskeni 80
paş.

Moон-pile kadı namnı kezi-
gynnerine eleen-ne uluq taal-
galarnı pergen, cizee: politik pil-
iştinnı öryledir, namnı padı-
sagılgaazın şıngı tudar, pydyr-
ylgenin azıl xereenge pir tugaar
kızıp, arat conga ylegerliq azıl-
darnı kөgyzer, pizik-yzykke
öerenip, pir kızı 2 pizik pilbes
arattı 36 cılga öeredir—po cıyl-
derden egelees nam kezigynner-
inge tıkka uluq taagalarnı per-
gen. Nam kezigynneri po sor-
ulgalarnı ıjaap-la onza xındyt-
kep kыsssedir uzurluq.

Komistar: C. Ubanzaj.

Torgu-xөjen.

Cөen-xemcik kozıunınnın Xөl-
cyktyq şumuzunda namnı 22
tugaar yurınye bilet soluşkunı
erttip turda, cyu ıleerenil teerge,
po cıyn kozıun komitedinden
4 toktaal kelgen poor. Onu em-
gelep kыsssedir turar ton cet-
pes, cizeeleerge, ARN TK prezı-
dıymınnı pir toktaalnınn pir
tugaar arnı cok, peş tugaar sa-
azın paza cok, mındıq cemdik
tuduu polgan.

Kezigyn Cırttakın biledinin
edileli koncuq pagaj. Biledinın
taştınga mındıq cybe pizeen:
„1933 cıldın 9 ajnı 4-tynd xı-
nynde xıleer algan, xөj sanı
393, öşky sanı 230, pygyde

kattışkaş 622“ tep pizeen. Mo-
nu cyge pizeen-sen teerge, „xөj
syryp ıydyrer teeş saazın tır-
pajın pizip algan-men“ teer.
Po polza, namnı adın öry kө-
dyrween, nam kezigynı, oon bil-
edi teerge, anaa pir cybe tur tep
podaan kezigyn tur. Namnı
biledin ındıq pagaj edilep cor-
ıur kezigynı şnar kandıq
kezigyn teer poor.

Yurnın kezigynneri namnı
caa biledin po ışkaş şokkarlap
ıyerden turuk, xarın xır pezın
kagıspajın edileze coguun.

Surgakcıl

coraan Tamdın-ool.

TAR 15 cыl ojunuñ төп komizының rejdzizi

(1936 c. 6 a. 4-5 хыңнеринде)

I. TAR 15 cыl ojunga Тьва төп kooptun peletkenip turarы

TAR 15 cыl ojunga peletkenip tugajanda Тьва төп kooptun paastaar ceri maj aj yjezinde plan kылар yндырген. Ol plannın pir cyylыnde pizeeni polza: „Şuptu sadьq polgaş sklat cerlerinin, paza kozkoop paastaar cerlerinin sisteminde aзыль pyгynың aзыльның şынарын хьнаар“ teen. Uk хьналда aзыль po 6 ajnың 15-te хьнар тоозар teen хьрезинде, am podunda 2-le kozkoopla toostunmas tep cugaalap turar. Oon ыңaj хьналдың curumu, programн cyq-le төп cerlerde taratkan.

Myn planda ajtkanн jozugaar kaader talazы-pile oon ыңaj kyyssedir cybe polza, Cөөн, Parың-xemcik, Uluq-xem, Tandь kozkooplarınың bugaldыlarınың тьвазыдар teen polza, am 3-зын тьвазытан, cangьs Tandь kozkooplarınың bugaldырын тьвазытаан.

Oon ыңaj төп cerde 4 sklat, 1 baaza ergelekcin тьвазытан. Kaader talazы pile oon ыңaj 17 kizini sadьqьs surguulunda өөрөdip turar, 13 kizini sanakьs surguulunda өөрөdip şыlgар turar. Jarmarkaga sadьqlaar 40 kizi хьрек, am podunda po ystynde өөрөdip turar 17 kiziden angьda, peletkep алган kizileri cok. Po tugajында алыр хемceenин азы тьвазытаа, хьрын nam şkolazының өөрөnkilerinden кааş kizini anaа cedir sadьqladьp өөрөdip алыр-pile алгаş ege-le sadьq pilbes ulustar tur teeş tedir corudupkan cyyl par. Anaа cedir caa ulus өөрөdip алырдан paşka, 20 aзыq ergi sadьqьs тьвазы perge polgaş.

Ystynde sklat, baaza ergelek-cilerin paza kozkoopla bugaldыlarınың тьвазыдар teenden angьda, TAR 15 cыl ojunga kaaderның san xuunуң eştыryp, şынарын sajьradьp tugajында planda to-dargaj cyyl ajьtpaan polgaş ol talazы-pile cetpes tur.

Mal sadьp алыşkының cыl plannың TAR 15 cыl ojunda toldur kyyssedip-pile po iyn ajnы udarnik aj kылар tep sorulga salgan. Am yjede po sorulgaş Parың-xemcik 70 %, Pii-xem 85 % kyyssedip, ol iji kozkoop-la carьp corup turar, eskeleri koncuq cetpes kyyssedip turar polgaş olarnың medeeleri po хьн cece aldьnmajн turar.

Oon ыңaj curuk diagram talazы-pile eksportun (taşkaar yндырген cyylыdн) 1928 cыldan peer diagramн кылган. Öskel-ladьr көзыrer teenin am көзыryp turar.

6. Jarmarka komitedi pygy jarmarkaga kirzir organizastar-pile kadь 5 kattap xuraldaan. Ol xuraldarga tus-tus organizastarның iletkelin ap, cetpes cyylдерin cugaalap, olarnың aзыль komis yндыryp хьнадыр turza-taa, cogum хьрек кьрында coruttungan cybe koncuq eweş polgaş ol organizastar uluq şimcebejin turar.

Харьн Mal-cer ministeri, Kultur ministeri, Us-тьваş ewileli, Xooraj komunal aзы-agьjының ceri polgaş oon-taa öske cerler jarmarkomnун sözyn хьрекке ar тоop kyyssedirinin uluq, харьн jarmarkomdan olarnың murnunga salgan ajьтырьq anaа-la erttip turar polgaş seelynde parьp negelde salьrga udur ol-po tep хьj aas көgyzer coruktar camdьktardan yныp turar.

7. Jarmarkomda paraan koncuq eweş, am cangьs хьннун sadьqlaar paraanьq. Oon cыldagaanь polza, SSRE-pile po arazында oruk pakьsраanьda poor turar.

Po ystynde cyylдерden көerge, pir talazында, jarmarkom polza, tus-tus organizastarның jarmarkace cьра ewiledep şыdaajьн turar, iji talazында, ol cerlerden jarmarkomnун sözyn kapşagьj-pile kyysseltepejin, адаа aar olurap turar tur. Ынcaarga харьн көdee cerlernin peletkeli ekki corup turar.

Jarmarkomnун peletkeli бракта-la cetpes tep sanaaş rejdi brigadьнын topcu sanalь polza:

1. Tus-tus organizastarның jarmarkaga peletkenip turarьн хьнар tyrgededip тьнзыдарь-pile ol cerlerni kezip turar yrgylycь komis turgussa coguur. Ol komis jarmarkom-pile хьн yrgyley харь-lazьr.

2. Tus-tus organizastarның talazында jarmarkomnун sözyn тьнangьrь-pile şalyptyq kyyssediri cugula. pir ewes ыncanmas polza, aзыl pytpes.

3. Jarmarkom am artkan хонuk iştinde paraanь songaartьn tьn хьн cok seörttyr tugajында şalyptyq хьmceq alza coguur. Ol tugajында transport-pile ekki cugaalap turar. Pir ewes po кьşkь cut ojnыnde mal cemiseörtkeni ыşkaş

şalyptaar polza, artkan хонuk el-een argalyq ыşkaş, cizeeleerge, jarmarka poor turda-taa udur seörttyr kiirip polur. Jarmarkanь karacangьs taşьtyrtьn paraan kien argalyq ыşkaş, cizeeleerge, irip хандьrарь-pile polur ewes, şuptu organizastar iştinin produ-kttyr kiirip polur. Jarmarkanь kьsazu-pile хандьrарь cugula.

III. Profes yyrleri-pile cugaalapьrga

1. Myn rejdi brigadь, oon тьn taraazы-pile kultur massalyq aзыldь kancaar corudup turarьн tugajында Тьва төп kooptun canьda profes yury-pile cugaalapьkan.

Profes yuryнyn targazы eş Kamaadan kezigynьner sanь kaazьl?—tep ajьтырьq şalyrga, samьnnar-samьnnar „89 kizi ijin“ tep cugaalaan. Oon iştinde xamaatь kizi kaazьl, тьва kizi kaazьl?—teerge, eleen yr podangaş „тьва kizi 11, ыncaar-ga temgi 89 kiziden 11 kizini kazьrga, 78 kizi artьr tur“ teen.

Cynь kyyssedip turar sler?—teerge, „Kluptu polgaş pazьnnarн curuk, lozun-pile хандьrарь-pis, ol amdьzында elek, хана solunь yндыrer-pis, materialн peletkep turar poor, orus, тьва iji şii yндыrer-pis, preezi kьldьngan, padьlattanьn, preezi kьldьnmaan, ы-şoor кьлр-pis, oobus am peletketinmeen, xol pьmьyynың 2 kьmaandьzь 5 kьttap ojnaan tur, şьdьraa salьr te-eş tyyn carlaarьbьska ulus kel-bejin paardь, put pьmьy oj-naar teen-pis, oobus am coruttun-maan, oon ыңaj 2 kattap paq kaktьbьs, poodalgaanь iji udaa coruttubus, 10 aзыq kizi хьreş-ken, хьldьq muuzuk aзыльн кьлр teen-pis, oobus am podunda kьldьnmaan cybe, moon son-gaar кьлр-pis“.

Myn yyr moon ыңaj paastaar cernin plann-taa көrween, prof-es kezigynьnerinin iştинge xural-taa кьлбаан, кьлр aзыльн pa-нн-taa kezigynьneringe тьnnat-paan, kaader tugajь, aзыldьn sa-gьlga curumu, cьrьdьbьkьn aзы-ly, sadьp алыşkыңnar, paraan saarylgazың ulgattьrарь, kulturluq sadьqьnь corudar polgaş oon-taa öske ajьтырьqlarн po profes yury тьrнaj pilbes tur.

Moon көerge, aзыldьn cangas talazың көrgeş, pir cugula talazың көngys kaapkan tur. Харьн şьn uzurunda polza, profes yury paastaar cernin plannың ap алgaş, ында cynь kyyssedir teen poldur onu kezigynьneringe таңьşтыр, kezigynьnerin ыjak ewiledees, tus cernin murnunda salgan ajьтырьqьн kyyssediringe murnakьs polur uzurluq. Oon ыңaj хана solunун onza көryştyq кьldьr yндыrзе coguur.

2. Myn rejdi brigadь oon XOORXE-ge pargaş, ында profes yuryнyn targazы Sundujdan kezigynьner sanь kaazьl?—teerge, 23 tep харьbьlaan. Oon iştinde тьва kizi kaazьl, хamaatь kizi kaazьl?—teerge, таңьzьн şyq-geş, „тьва kizi 11, хamaatь kizi 9 tur“ teerge, am olarnь kadar-ga 20 kizi polur, 23 kizinin 3-zy kajьl?—teerge, „ындьq polza, artkan 12 kizi хamaatьlar polur tur“ teen. Ында camdьk ulustan slernin kezigynьner sanь kajьn мьндьq eweş poor, cазьp tur poor-sler tep turar.

Peletkel aзыльн Тьва төп ko-optun canьda profes yury-plie kadь corudup turar—peletkeli paza ol-la yyr tur.

Profes yyrleri TAR 15 cыl oj-unga ekki peletkenmejin turarь po cyylдерden piidiner tur. Mьndьqьn тьleezinde, Төп cөylel-den ekki ajьтырьkьn-pile хандьr-za coguur.

Rejdi brigadь 1. LYNDYP.

2. KYZMIN.

3. PICCE-OOL.

TAR Ministerler cөylelinin toktaalь

1936 cыldьn 6 ajnың 2-nin хьnynde

TAR-da sovet emnelgezinin ergi aзыльн, tuzalaar emci eş Svişof Gerasim Ivanovicin nazьnьdan mөcceeden tugajында Kultur ministerinin тьnnatkanьн көrgeş, TAR Ministerler cөylelinin tok-taadyрь polza:

1. Mөcceeden eş Svişoftun arat conga emnelgenin tuzalamьzьn көrgьzer хьreenge canьs sьnьs cok yr cыldarda aзыldьp kelgenin temdeqlees, oon aзыльн iştинge tyr tuzalamь көrgьzeri-pile Kul-tur ministeringe таqьzьr polza:

3 ajnың şalyнь 900 akşanь mөcceeden eş Svişof Gerasim Ivanovic-nin aзыльн iştинge tuzalap peerin таqьzьr.

2. Mөcceeden eş Svişoftun aзыльн işti TAR-dan SSRE-ce paarda olarnың oruunун şьydelin Kulminnн tьzebilelinden yндыryp peerin таqьzьr. TAR Ministerler cөylelinin oralakь targazы Ojdup.

TAR Ministerler cөylelinin sekreteri Lopsan-samьuu.

Тьрылаа ыşkaştarн ulam ilerediili

Uluq-xem kozuunунуң Kara-tal sumuzunda 11 tugaar araan-ның хamaatьzь Ak-kьs teerzi, podunun kadajь nam kezigynь Tьрылаань—sen хөj-le saazьn cьp akşa көpejek хoradьp turar-sen, oon хьree cyu poor cy-be? Харьн tuzaleq cybe purgan-sagьzьн poor cybe“ tep, oon arazында camdьk paak sөster-pile kargap koncup, tedir surgap kelgenin kьrьndan, 36 cыldьn 5 ajnың 26 хьnynde ol хьree-zen Tьрылаа „men nam kezigy-nyngе kirbes-men, slernin caa biledinerni-taa albas-men, харьн podum teriq-tyngыр par polza, po хьnde-le хamnar tep olur-men“ teer хьrezi-pile, ol öqge n a m yuryнyn targazы paastaaş eleen хөj улus olurda, uzur-tyrzok cu-gaalap olurda, ol olurgan ulus-tar ыт-şimeen-taa cok kajьap olurdular.

Po хьreezen Tьрылаа polza, cy-beni pilbes ewes, pilir kizinin pi-

reezi tur. 32 cыldan areve kezi-gynь coraan, 33 cыlda namga kirgen, 32 cыldan 33 cыlga ce-dir sumuga tassьk targalap tur-gan. Şak мьндьq kezigynь am cynь көrgьzyp tur,—cer-le kon-cuq ыjancьq tur.

Namnн тоort şugumundan cajlaar, nam, cazaanga idegebes, хьj askь ceccen, taşь-pile revo-luscup coruur yrdьncek nam ke-zigynь Tьрылаа ыşkaştarн ilere-diri namнн iştinde aaryqьq cy-ylderni ileredip turarь ol tur. Iji cangьs ындьqlarga calьnmajьn, харьн namнн тоort şugumu-pile kadьq харь perip turarь nam yyrлерinge sagьndьpьr tur-men.

Po ystynde Ak-kьs polza, ekki-paak sөs-pile kizi toramcьlap, pir talazында xoojlu tyrymge udur coruk кьлр, iji talazында nam-нь хөme-tavarьp турган tur. Po Ak-kьsь cазak-cagьrga talazы-pile, Tьрылаань nam talazы-pile kancaar көer irgi? Aratkor.

TAR 15 cыl ojuŋga pizik pyrytkelin şyŋgъ corudaaly!

Tыва arat respublikany 15 cыl polgan ojunun Uluq pajъr am udabas polur. Cazak, namny ajt-tyşkыn kyyssedirin parымdal-aş, Uluq pajъr arat connun pizik-pilikke oorengen cedişkin-in tynnep korey cajlaş cok cybe teleede, arat connun pizik-pilik-tiq xuzun tynnep pilip alarŋga todargaj pyrytkel corudary kon-cuq cugula.

Uzuru polza, ol pyrytker cor-uktu 1936 cыldy 4 ajdan egele-er corudar turgan, po arazыnda eleen xozudaan teleede, am 6 aj-dan egeleeş 6 ajny 20-de arvan, sumular pottaryny arat connun pyrytker tooskan turar uzurluq.

Am yjede camdyk kozun, su-mularda ol pyrytkeldi corudup egelej pergen polgaş camdyk ы-ak kыdy cerlerde am-taa egele-veen turar, ыndyqny teleezinde, sumularny, arvanarny azыldak-cylar onza sagъş salыр turgas, po kaaş xonuk işinde pyrytkeldi tyrgen polgaş şynarly-pile py-rytker ertirgeş, po 6 ajny 20-de ol pyrytkeldin xoolgazy Kul-tur minister ceringe corudup per-gen turar uzurluq. Pir ebes ol pyrytkeldin xoolgazy 6 ajny 20-den ertip xozudary polza, TAR 15 cыl ojuŋga arat connun pizik-piliktiq xuzun tynnep koryzery perge appar.

Ыncaarga, myn pyrytkeldin ma-jъn iji janъş kыlgan, pizezin polza, picce tepercigeş kыldыр kыlgan. Ol polza, arvan ceringe yrgylcy arvanyn pizik pilirleri-ni polgaş pilbesterini tanъş py-rytkelin temdeqlep piziir tepir majъk poop cыdar, paza iji tug-aar majъk polza, arvan cerinde yrgylcy cыdar pyrytkel majъktan cara pizeş, sumu, kozun pol-gaş Kultur minister ceringe py-rytkeldin pir xuzun corudup tur-ar xoolga majъk polur. Po py-rytkel onza cugula polgan telee-de, todargaj pildingir kыldыр py-rytker piziiri cugula, cizeeleerge, curagaj san salarda todargaj salыр xerek, paza argalyq polza, puduk-pile pyrytker piziiri cug-ula polgaş arvan cerleri pyrytkel-di kылыр tooskaş, coguur cerler-ce corudup peer pyrytkeldin xoolga majъn arvanyn tugaaryn

polgaş kozun, sumunyn altaryn cer-le utpajъn salыр xerekliq.

Ol pyrytkeldi pyrytkerini ar-gazy cыл teerge, 8 xardan 40 xar-cedir nazыlyq kizilerni pyrytker-polgaş arwanda paktaap turar kizi pyryzynyn adыn pizeş, oon tuzunda turar oduruqlarga cog-uur xarыblaryn peer. Ol xarыbl-arny peerde kandyq-taa temdek salbajъn şupluzun xuraangajlap sёs-pile piziir.

Cizeeleerge: xerezen kizi polza, „x“ tep piziir, ortumak kizi polza, „ort.“, ekki kizi polza, „ek.“ tep piziir polgaş oon-taa eške.

8 tugaar Uluq xuraldan ajyt-kan xuzssazыn işinde (1937 c. 12 ajny sёolyŋge cedir) arvan pyryzyŋge 7 kalla pyrytkel şyl-galdazy corudar (po cыldy 6 aj, 9 aj, 12 aj yjezinde paza 1937 cыldy 3 aj, 6 aj, 9 aj, 12 aj yjezinde arwanda pygy pizik pilir-lerni şylgar kёer). Uk pyrytkel şylgaldazy corudarda arvan tar-gazy sumunyn pizik komizыnyn pir kezigny kirişkeni-pile coru-dar polgaş ana sumunyn pizik-ti en ekki pilir idepkejlilerin-den iji yş kizini kiirşitirer cug-ula. Şylgaldaz ertirgen taraazy-pile arvan pyrytkelinin 3 xoolga-зыnyn pir xuzun sumu komizыn-ga, pir xuzun kozun-ce, pir xuzun Kulminge corudar. Uk pyrytkel şylgaldazy corudarda pizik pilirini şynaryn toktadар tugajыnda parымdalaar cyylder polza:

1. Yzykty picce-pacca pilir-taz polza, emin ertir oozum nomcu-ur, cizeeleerge, 1 minutta 5-le sёs-ke cedir nomcup şydaar. Pizeen yzyy ten ebes polgaş camdykta mьrnej pildinmes xerirliq pol-ur uzurunda onu nomcuur arga cok polza, ыndyq kizini pizik pilbes tep sanaar.

2. Likpuntu surguulunyn pro-gramynda ajytkan kol cyyiderni erengejinde pilip algan-taa polza, tus-tus cyyilderni todargaj pilbes, cybe xarыblarda pudulap turar, eleen oozum nomcuur (cizeele-ge, 1 minutta 10 sёsen 30 sёs-ke cedir nomcup şydaar). Nom-caan cybezini utkazy erengej-inde cugaalap pilir polza-taa, kol utkazy ылgar pilbes, yzyynyn

xeriri şyn-taa polza, yzyk tyry-mynge taarыspas oskunduruqla xej polza, pagaj tep sanaar.

3. Likpuntu programynda ajyt-kan 3 cыл ertiemnyn (tereen ыл, san, ulus-terenin) kol cyyil-dryn todargaj xarыblarda pelen, eleen tytgen nomcuur (cizeele-ge, 1 minutta 30-den 50 sёs-ke cedir nomcup şydaar). Nom-caan cybezini kol utkazy ылgar pilir, piziiri pildingir todargaj polgaş oskunduruqlar ebes polza, ortumak tep sanaar.

4. Likpuntu programynda py-gy cyyilderin ekki pilirinden an-gыda picce piziktuler şkolazyŋn programynda ajytkan cyyilderni pilir, tyrgen nomcuur (cizeele-ge, 1 minutta 50 sёsen xejny nomcup şydaar), tyrgen nom-caan cybezini utkazy pydyny-pile toktadар algan turar polgaş caraşыр pizir, yzyk tyrymynge taarыspas oskunduruqlaryn parыk kыbas polza, ekki tep sanaar.

5. Onza şynarlyq oorengenn-ri, ыlangeja 1000 işinde san-ny 4 argazy ekki pilirler pol-gaş niittinin azыn ga idepkejlil kirzip, xana solun-pile tep sol-unnarga aratkorlap turarlaryn kon-cuq ekki tep sanaaş, tuskaj tem-deqleer uzurluq.

6. Araan targarly polza, myn pyrytkeldi sumu komizыn ga corudarda oon-pile kady pygy pizik pilirlerini pizeen cyyildernin iş-tinden cizektiq pizimelderni şil-ip turgas, kaaş-kaaş cizektiq pizimelderni (cizeeleerge, iji-iji pagaj, iji-iji ortumak polgaş iji-iji ekki tep kergen cyyilderni) şyl-garynyn parымdazy kыldыр corudar.

Sumu komizы polza, ol pygy cizektiq pizimeldernin işinden 10 pagajъn, 10 ortumak paza 10 ekkizil şilip algaş, kozun cerin tamcыşыр Kultur ministerin-ce corudar.

7. Nomcuurunyn tyrgenin pi-lip alarda, pir ebes şak cok polza, kizi sudalynyn sop turarъn sanaar appar. Cizeeleerge: kady kizini sudal 1 minutta 70 xire sogar. Ol xire sop turda ce-ze sёs nomcuurun sanaar.

Kultur ministerinin sekreteri LOPSANNAAR.

„Şyn“ solunnun brigady Lenin kudumcuzunun tuduşkunun хьнаан

Cazakъn toktaly-pile Lenin kudumcuzunun tuduşkunyn pa-za xooraj coogunyn oruk tuduş-kunyn oruk tuduşkunyn ergeleer ceringe taaskan polgaş uk tudu-şkun polza, 1936 cыldy 6 ajny 1-de toozulgan turar uzurluq. Kudumcunyn plannaary planda aj-ыtkan xuzssazыndan 4 xonuk murnaj toozulgan polza-taa, uk kudumcunyn kol tuduşkunyn tьk-ka-la cыдыр kaap turar. ыlange-ja yurmek saj sёertyry polgaş coldak cagyъgaştar tuduşkunyn koncuq cыдыр kaap turar.

Tuduşkunyn udurtukcularы ol cыдыр kaap turar coruktu cyu tep tajыlyrlap turarъl teerge, yur-mek saj sёertyryŋge 7 maşina (cыccaan) 2 elceq-pile azыldaar uzurluq teer polgaş xarыn şyn-ыnda polza, cyq-le 6 maşina azыldap turar polza-taa, cecce azыldavajъn turar—xyn pyry 1-2 şak-la xozudap turar, camdykta mьr-naj camdyk maşinalar cangъş elceqliq azыldap turar.

Saj sёertyryn Sovьtstranska taaskan, ыndyq polza-taa, saj sё-rysyn teen cыccaannaryn paakka ilildeen. Sovьtstranstan saj sё-rtlyryn talaşkaş, azыl saadatpaz polza coguur, paza oruktaryn su-larar polgaş oon eške-ta azыl-lyrny ekkizil-pile turgussa cog-

uur tur.

Tonmas-suqda 100 kыlaş xire cer ekki septettinmeen, saj sёert-ken maşina araj poorda ertip turar.

Texnik paaştalga mьrnej ced-işpes. Brigattarga texnik ajitыş-кыn peerde orita perbes. Cizee-leerge, kudumcu ortuzunda kal-bak ыjaştar tuduşkunyn brigady, azыldap egeleerde, onu cogum kan-caar kыza coguurul, ol tugajъn pagaj surgap pergen, oon xara-azy-pile ol ыjaştarъn kыldarda, 300 metir cerge teski ebes pediktig cavyştyq kыlgan, oon cыldagaa-ny-pile uk azыldy kattap kыlgan.

Tuduşkunyn texnik azыldak-cylar-pile 60% xandыrtыngany mьrnej cedişpes tep cybe ebes, xarыn todargaj pildingir ajitыş-кыn peer polgaş xej talaşpas tug-ajыnda texnik azыldak-cylarga uluq xarыssalgany taqъыр turar tur.

Yurmek saj taradыrъn xooraj-ny komunal azыlnyn ergeleer ceringe taaskan, Komunal azыl ceri onu xooraj connun kыş azыl kirzilgezi-pile kылыр turar. Ko-munal azыl ergeleer cernin tala-zyndan t e x n i k х ь н а l d a p a-za cok poop turar. Azыldy paza paakka pyrytker turar. Paaşş tugaar kezekte kudumcu ortuz-unda iji carы kazaalyq tilindee-

nin tuduşkunyn koncuq pagaj kыlgan.

Kudumcu ortuzunda kadyan coldak cagyъgaştarъn pazyŋn ten ebes kыlgany polza, kudum-cunyn caraş xerir kiirbejin turar, ol cagyъgaştarъn arazyŋn ten ebes kadaan tep paza polbas, xar-ыn kudumcu caraş kёstyp turar kыldыр, ol cagyъgaştarъn caart-ыр kылыр xerek. Pir kezek cer pyryzynde cagyъgaştarъn pa-azy tep-ten turar jozuluc.

Aзыlcyannaryn arazynda mas-salyq polgaş politik-kizizidilge-liq azыldy pagaj corutkan. Pygy azыldy turgazunda pydrylygenin cyq-le cangъş cыylel xuralyn kыlgan, ana tuduşkunda mex-anik kыşlyŋn karыlgazyŋn tugaj-ыnda ajitыşqny cugaalaşkan, ыn-caarga kultur massalyq azыl-pile azыlcyannyn caj şoleenin kulturlyq xandырar tugajъ tep cybeni tus tuduşkunyn paaştalgazy podavaan-taa tur.

Po tugajъn cyu xerecilep tur-tize, azыlcyannar azыlcyŋn komite-dinin targazyŋn pezin pilbezi xer-ecilep tur.

Kudumcu-pile xooraj coogun-yn orunyn tuduşkunyn tyrgedetkeş, xamъk azыldaryn şynaryn xan-dырar xerek.

„Şyn“ solunnun brigady: SEBEEN, GLUŞKOF.

Kыjгырыны кyysset-ken tugajыnda хары

Şagaan-aryqda „Xemcik-ool“ kyrekonomnyn caskъ tarыlga tugajыnda kыjгырыŋn, pistiq Ele-geste „Toka“ kyrekonom caskъ tarыlgaŋy tegergeş xarыlgaryŋs polza:

Slernin kыjгырыŋn pettinde-le pistiq „Toka“ kyrekonom, caskъ tarыlgaŋy 1935 cыldy 4 ajny 20-de 113% kyyssetken-pis. Myn tarыlgaŋy 30 xonukta tarыr teen polzubussa 24 xonuk işinde coguur planыŋs azыr kyyssetken-pis.

Tarыlgaŋy sugadyŋ po cыldy 6 ajny 5-de kызыl-tas 800 ga, sigen şoly 200 ga sugargan-pis, tarыlgaŋy pir tugaar sugaryl-gazyŋ 6 ajny 15-de 100% ky-yssepil alыrыŋs oraldazyr tur-pis.

Cajъ cer carar azыldy po cыldy 5 ajny 25-ten 6 ajny 5-ke cedir 350 ga caryŋs, am art-kan 100 ga cerni 6 ajny 10-da

toozar-pis.

Caskъ tarыlgaŋy azыr kyysset-keninge en idepkejlil kirişken kaadylaryn 300 akşanyŋ paraa-ny-pile şannaan-pis.

Pistin kyrekonomdan cok curtuq arattarga cedirgen tuza-ыs polza, tьva connun 50 azыq and-зыnyn podubustyn targanna-ar ceribiske pizedip pergen-pis. Pottaryŋs 20 andazyŋs, 30 iliribisti xalaska tuzalap per-gen-pis. Oon ыnjxamaatty connun kolxozunyn 54 ga cerin traktor-pile tarыр pergen-pis.

Slernin kыjгырыŋn xyleep aigaş, pis caskъ tarыlgavyŋ pet-tinde azыr kyysettibis.

„Toka“ kyrekonomda:

Nam yryynyn targazy

Ubanzaj.

Profes yryynyn targazy

Tugar-syryn.

Areve yryynyn targazy

Torъu.

Pyrende tarыlga tegerilgen

Kaa-xem kozuunynyn Pyren sumuzunyn arattary tarыlgazyŋ po cыldy 5 ajny 25-te tegergen.

Taraan taraalary polza: Kызыl-tas 57% ga, sula 23% ga, cinge-taraa 7% ga, arvaj 7% ga, kek-taraa 2 ga—şuptu kattyşkaş 97% ga polgan.

Po ystynde sannaryn işinde myn sumunyn pir arvanyn sanы kirbeen polgaş ыndyq polza-taa, ol arvanyn tarыlgazy paza tег-erilgen.

Ertken kыştyŋ cudunyn cыlda-gaany-pile yrezin kылыр teen sul-azyŋ malga cirtkeninin xaraazy-pile sulany tarыr teen planыn-ga cedirbejin pargan.

Moон songaar taraany cyq-le tarыр kaaş kaatpajъn, cajъ aza-algazyŋn ekki kылыр polgaş taraa-ga xora cedirer—erge-kyske, ku-uş-pile eres temissel corudary cugula tur.

Kozuunda OKTE byrozunyn targazy T. XUNA.

„Lenin“ MAE-nin malы-nyŋ eşkeni—626 paaş

Cёen-xemcik kozuunynyn Xaj-ыakkan sumuzunda „Lenin“ tep MAE-nin malыnyn ezyldzyn tyn-nep kёerge:

1935 cыlda cыlgъ—139, inek—281, xoj—511, eşky—400, şup-tu—1331 paaş turgan polza, 36 cыldy 5 ajga cedir cыlgъ—154, inek—305, xoj—1016, eşky—482, şuptuzu—1957 paaş appargan. Nemezip eşkeni—626 paaş. Mo-on kёerge, MAE-nin malы eleen ezyr turar.

Moон songaar MAE-nin pygy kezignyneri malыnyn pazyŋn ulыm eştыryp, sajыradary cugaa cok tur. MAE polza, maldyn odar-pelciiriŋn taarыşыр, oon kazaa-xoraazyŋn septep selip aary kon-cuq cugula tur.

Caskal.

Ekki azыldыq tergi sadы

Cёen-xemcik kozuunynyn lziq-kara sumuzunda Şibidektin tergi sadы kылыр teş kooptan keree carыр algaş, sadыр algan pelet-kelderi polza:

Peletkelder adы	Planы	Kyyssot-keni
1. Inek	7	8
2. Cыlgъ	3	5
3. Xoj	50	60
4. Eşky	70	70
5. Aigъ-keş	60	137
6. Erge keni	—	1050

Moон ap kёerge, tergi sadыq-cызы eş Şibidek ekki azыldap tur-ar polgaş paza po aзыlga sumu targazy Capcыnyn tuzalap sa-dыqlaşkany-pile ol tergi sadыn-ыŋ azыl ekki corup turar.

Iziq-kara sumuzu Tamdyŋ.

Kaa-xemnin xerezenneri cyny cedip ap turarыl

Kaa-xem kozuunynyn xereze-en connun kultur tepşilgezi ezyr turar. Moonu manaa todargaj-laarga polza:

1. Tьva pizikti ekki pilirler 43 kizi, ortumak pilirler 202 kizi, adak pilirler 240 kizi, pilbester 306 kizi.

2. Solun parlalga cagylgazy: „Şyn“ 46, „Areve şyn“ 74, „Xostuq arat“ 92, „Cazakъn kol medeezi“ 14—şuptu kattyş-kaş 226 cagylgalyq.

3. Xej niittinin organizastarynda kirzilgezi: nam kezigny 18 kizi, areve kezigny 76 kizi, pro-fes kezigny 2 kizi, koop kez-igny 364 kizi, RTO, OKTE ke-zygynneri 300 kizi, arat xeree-zennir 320, engiin anыjak xer-eezener 181 kizi.

4. Janъ pyry aзыl-agyda kir-zilgezi: cazak cagyrga azыllynda 7 kizi, nam azыllynda 5 kizi, areve azыllynda 8 kizi, koop azыllynda 1 kizi, emci azыllynda 2 kizi, iş-

likki taştykky surguylga coraan-nar 13 polur tur.

Po ystynde sannardan ap kёerge, şaanda tarladыр pydrylyk cы-dыp kalgan xerezen massalar, revolustun accыz-pile kultur azыl-agyga kirzip, nasional revolus-tuq cazak polgaş namny azыl corudukcularы-taa poop turarъ todargaj.

Kozun cagyrgazyŋn cerinden polgaş nam kozkomundan sum-ulara xerezennerin xuraldar-ыŋ corudup, xoorajnyŋ ojuncu-lary-taa polza, sumularga parыр, solun ojun cyylderin koryzyp turar.

Moон songaar xerezenner ort-tuzunga azыldy ulыm kalbartyr polgaş xerezen con polza, pot-tarynyn pilin kodyryp, ulustun aзыl-agyŋnyn janъ pyry adыrlыr-ыga kirzir coruun ulыm cugula-lar xerek.

Kaa-xemnin ARE kozkomunyn targazy Kokpalaar.

Хайран еш Томбуу

TARN-нын pygy organizastarına tynnadıy

Tees-xem kozuununun nam komitedini targazy es Tombuu okpenin xoralıq aarına tavarıskas, 1936 cıldan 6 ajnı 5-tin tynezinde 3 şak azır turda ulyq pojduka sanattı-nyr pistin namın xyreleninden carlyp maceeninge pygy namın kezigyneri polgaş oon Tör komitedi uluq azıqny azır tur. Namın pir idepkej soruktuq azılcas es Tombuu po xyn pisten carlyz-taa, oon xan sorulgaşın ertitiq kyyssedip, tus curtta feodalizmın arttıyşkını ertitiq tura tırt-tarınny xyezın polgaş nasional revoluzunın temisselin tujul-unga cedirerini xyezın ulam-na tınydar-pis tep es Tombuu-nun xörynge tangıraqıar tur.

ARN TK.

Кызылдан—Samagaldajda

xereezen Tolma-syringe

TARN TK-ның pir idepkejliq azıldakcas polgaş slerniñ ınak eziner es Tombuu xoralıq aarına tavarıskas, pisten carlyp ulyq pojduka sanattınyr maceeninge sler-pile pir tımej xomudaldın xan azıyn azır tur-pis. Sler po xire perge pajdalga tavarıskan polzunarza-taa, es Tombuunı kyyssedip soruqlap coraap revolustıy xyezın tınydar tıdarın pızy-pile idegip tur-pis.

TOKA, PAJYR, TOVARİŞTAJ.

6 VI 36 c. Kızıl-xoraj.

Tees-xem kozuununun nam komitedi polgaş cagırğa ceriniñ kazıbdalı

Pistin kozuununun nam komitedini targazy polgaş kozuun cagırğazın prezidiymynın kezigyn es Tombuu xoralıq aarına tavarıskas, po cıldan 6 ajnı 6 xynynde erttinginiñ 3 şak cartıkta aldın amıyndan carlydı.

Es Tombuunı maceeni polza, ARN-ga polgaş cazakka, pa-za arat tymenge koncuq uluq kogaral polgan. Es Tombuu pisten elekke carlygan polza-taa, oon cedıışkını potıdarıp kelgen azıl xereen ulam potıdarıy-şan, moon songar soruqlap coraan sorulgaşın cokatpajın kyyssedip şdaar-pis.

Taakpan, Namzıraj, Molamdaj, Kynzenmaa, Sedip-ool, Samdan-parıccın, Mongalıj, Calcın.

Es Tombuunıñ topcu namdarı

Tees-xem kozuununun Aldıy-şanaa sumuzunda Tespen tep cerge jadıy arattan 1900 cılda tereen. TARN-nyñ kezigynıge 1930 cılda podunun idepkej soru-pile kirgen. Koop, OKTE, RTO, profes polgaş CAE-nin pa-za kezigyn kizi. Podunun ugu jozuluq jadıy arat polgaş es Tombuu tyrengi amıydarla özıp kelgen kizi. Tus cerin feodalıdar eldep cıyıldın mege nygyl kyzırge es Tombuunı tavarıstıy, etep sor-paa polgaş kargıstın azıq perge erii xereenge kiirip turgan polza-taa, es Tombuu ol azıq xincektel covılanga picci-taa ujadıp calınmajın, xarın feodalıdar-pile ırgylcy eres temissezip kelgen.

Es Tombuu polza, nasional revoluzunın soondan peer nam, cazaktıñ ajttıyşkını paştalgaşın ırgylcy kyyssedip kelgen polgaş eleen xoj azıldarın kelgan. Nam ırgynın targazına pir cıl azıq azılda, sumunın revis komizına pir cıl azıq azılda, „Karl Marks“ tep atıq CAE-nin sekteringe iji cıl azıq azılda, pa-za Tees-xem kozuunıñ cagırğa ceriniñ kedee azı-agıj kildiziniñ ergelekcinge pir cıl azılda, pa-za Tees-xem kozuunın nam komitedini targazına 1935 cıldan egeleş po xynge cedir azıldap kelgen kizi. Nam kozkomunın prezidiymynın kezigyn polgaş kozuun cagırğazın prezidiymynın kezigyn kizi.

Arakcaadan pilip alğanım

Uluq-xem kozuununun Iji-talıda 180 ga taraa taran polzubus-sumuzunıñ targazy, podu Picce xural kezigynı erim es Arakcaaga, po cıldan 5 ajnı 31-de oruk-suur uzurazıp mendileşkeş, cugaa-soot arazında pilip algan cıylym polza: „am yjede pygy malıy paazı—13.989 poop turar, 1941 cılda, 8 tugaar Uluq xuraldın ajttıyşkını jozugaar pygy malıy paazın 23.000 cedirer tep lozunıñ oq-pyryge cedir tanıstıy, ılangıja po cıldın ajttıyşkını cududan ıleger ar kazarap, kelir cıldın cudun-ga udur arga xemceqlerini amdan egelep coruda pergen-pis, tus sumuda ööerir nazıyq connun 90%-zu pizik pilir, po 36 cıldın turguzunda kolduunda pizik pil-ves arat cok turzun tep lozunıñ kol kılıp corudup turar-pis.

Moop-pile kadı kizi, maldın cemizi polur tarıyga şelyn cıl kelir tudum kalğartıp, 1934 cıl-

Kızıl-xoraj

Eryy tyrymynın 48 cıylynyñ tajılvır

48 CıYL. Alın xeregeleştirine pergen sook ijk-pe, otadıyq cep-sek, patron polgaş cybe curur cep-sek xerekseidi podunga paraa tudup alır ijk-pe, öske kizee azıqladıp peer ijk-pe, ıreçdep sameçdaar polza, oon jalazına,—

ıy cılga cedir şıyğy xoruqdaar ijk-pe, azı ol cokka şele-ezin kazır, tajın yjezinde ijk-pe, tajıncı pajdalında polza, poolap ölyrer.

MONU TAJLBİRLAARGA:

Cogur cerden alın talazı-pile azıqlazın teeş kım pı kizee ot adıyq po cepsek ajmaa, ook, cıda, seleme, oon-taa öske mındıq cep-sek xerekseidi peerge, onu algan kiziler podunga paraa tudup alır, cok polza, ıreçdep kaar, azı öske kizee azıqladıp polza, oon xereen yzıp şılderde ystınde ajtkan xemceq-pile yzıp şılder uzıduq tur.

TAR ıstıyky sygyzynın oralak es targazy SUNDUJ.

„Ekki-le cybezi araga-xımbı“

Pii-xem kozuununun Taspy sumuzunda 6 tugaar arvanın targazy Caş-ooldun ekki-le cybezi araga-xımbı, ol araga izip algaş, anaa corur eves, pir-le kizi-pile calıyşkan, sodaalşkan turar tur.

Mındaa cookta pa-za aragalap algaş, Taspy-askıyga pargıy, ında ege-le anaa eleer olurgan Xuurakkaj tep aşaklı tudup algaş, uzu-paazın ce tep şancıp turda, ulus pat-porda carıp algan. Pa-za ol xyn ol cernin uluštarn, „sler Taspy-askıy ulu-şu şuptunar xylıgaar sler“ tep turgan.

Caş-ooldun cugaaz cangıy po eves, cer-le araga izip algaş es-öörın paak şeqleer kizi tur. Oon cugaalaar cugaaz mındıq: „şaldan cybeler, slerge koorde men paj—malıy men“ ter mındıq kizi tur po. Pa-za erir cıl-ın ezirik culcurup cugaalap turgan: „mence xoj ölyryp perin-er“ tep, oon pizeen uşup algaş öqler kezip cygyrup turgan.

Am podu arvan targazy kizi turgas, arat conga paagın korgyzyp turarın koorge, cydek-le yie-ger cok aşak tur.

Po Caş-oolga kadıy kezemce korgyzır alın eves-pe? Cogur cagırğa organnarından tarıj xemceq alza cogur.

„Xınap corur“.

Sotpanı xamaarızı yury pir şıidin tıpsın

Kızıl-xorajda Tıva tep koop-tın taş skladyñ ergelekci nam kezigynı Sotpanı koorge, tangaar-la aragalaar. Uluq-taa xynde, anaa azıl xynynde-taa araga izip algan, tıma carazı tekly pergen kılaptar corur, azıyga kelirde pa-za ezirik keliri eves eves, ol ezirik kelgeş, aar-ıj perip tur-men teeş, pa-zynga parıy aragalap xynzeer, ol par-gaş pa-za anaa aragalabas, kada-ıyn eteer xınaar, ıydyr kiir oj-ladı—şak mındıq kezigyn tur po.

Es Sotpa seen po aragalaar coruun nam kezigynın curumunga picci-taa tarız ceri cok tur eves-pe ezim.

Myn Sotpanı xamaarızı cerinde nam yury, ol kezigynın koryp pir şıidin tıvar polza cogur tur. „Cadır-sadıq“.

gelıy azı-agıj, erttem kulturubus-pile, TAR-nyñ 15 cıl onza ojın xej-aatıyq, omak sorukluq, kyccy şaldıyq ertıreeliner.

O. Sunduj.

Tıgazy 4800

Xereezen con revolustıy xoojlu tyrymny tanızy, ederip sagıy

Tıva arat respublikın nasional revoluzın cazañın polgaş arattın revolustıy namın ac-cı-xıyjaazı-pile polgaş paştal-gazy-pile Tıvanın conunıñ kezii polur — xereezen arattar eves eves cedıışkını polgan. Cıl teerge, ulustın xereenge kım-pile-taa tımej kirzip, songur songudar ergeliq poop, cazak-cagırğın cerleriniñ polgaş nam, arevenı ystıyky, kudukku cer-inge-taa songudup, xoojlu tyrym talazı-pile xerek şılder arat tel-ezinde kiirip turar polgaş oon-taa öske cedıışkını xoj.

ındıq polza-taa, pistin iştıstetpes cetpes cıylderis par, cizeel-erge:

1. Camdıy kiziler podunun canında olurgan er ezi-pile koryşpes, ol kizi cybe coraş kel-irge „kajnaar cordun, cop cide peer-sen“ teen soonda paazından sırbektıy cıdyptar.

2. Camdıy xereezen eşter polza, ergi pydylyk pajdalın artıncıy polur xop-xoccı taradır, anaa-la pir mege xej xoo-zun cybeni „ındıq tiik-pe, mındıq tiik-pe“ tep „tiikpezi“ perze-le paar. Po tugajında ergi Tıvanın yiegerliq sozy-taa par: „ıji ıyt arazına sook kaqbas,

ıji kizi arazına ses şeqleves“ tep, po polza, koncuq şın ses, cyge tize, anaa eptiq olurgan iji kiziniñ arazına mege xop kirer polgaş oon-taa öske cıylderige tavarıstıy appaar tur.

3. Camdıy xereezenner polza, cangıy kizee sagıy tarız ol-ırbas, xoj aşaktan carlyr polgaş aktıy anaa cerge-le cybeni şın megezinge cetpejin cıtkas xyn-nezir, oon-taa öske camdıy cet-pes cıylderis par tur.

Po-la pygy cıylder polza, revolustıy cazak, namın caa corudulgaşına tarıspas, erginiñ pydylyk pajdalın artıncıy polur polgaş xoojlu tyrymny sagır, onu kamgalaarına-taa cet-pes cıylder polur tur.

Mındıqnyñ tel-ezinde ergim eşter xereezennerge idegerim polza, moon songar şak ındıq cetpestini cok kılıp, ılangıja nam, areve kezigynı xereezenner eske pydylyk es-öörınge eştin xuuzu pile ındıq cetpestini cok kılıp tugajında uguulga surıta-aldı nepteredir coruk koncuq cugula tur.

Şak ıncangas revolustıy xoojlu tyrymny ederip sagıyın ergim es-öörlerge idegedim.

X. Kalgakpan.

Brgaan etpee-ce xorzok polgaş tur eves-pe

Parıy-xemcik kozuununun tı-ıy—Kızıl-mazalyk-xorajında kizi emelgezinde Typpır, Telis suqlar xereezen uruqlar sestralap azıldap turar. Po uruqlar pot-tarın onaaşkan xyleelgelıy azıyñ kılarda (kedeerin kandy-taa ırak cook cer-lerinde aarık arık picci caş uruq tarıñ tutkan arattar emci tızalamcas tilep cede peerge) pir-le cy ıyşak caş uruun tutkan kadajlarnı yndır kiir ider, askı-pile ol po tep şeqleer polgaş cer-le koncuq toşkuurgap,

eelde eves coruun korgyzyp turar tur eves-pe.

Polarnı po ırgaan xendyr-ves polza, arattın amır-kadın kamgalaar corukka okta tarıspas cybeni kılıp turar ulus polgaş tur.

ındıq cybe polganda, olarnıñ ol eelde eves turum, ulus yndır kiir ider, ojladır cergelıy tongun ırgak coru xendırylyg-ce ijk-pe azı moon soonda ıncanmas kıldır sa-tolgavaa-ce xor-zok tur eves-pe, xamaarız cer-leri kancaar eves, tınaalap olur-ajın adıram. „Pilgen“.

Targanıñ calgaazın-aa!

Parıy-xemcik kozuununun Xendelen sumuzu 35 cıldın 10 ajnı yjezinde pory uzutkar tugajında komis organizastap turguskan. Ol komiska eşter Şıyrcık, Mandan, Sıge olarnı xarışsalgalıy-pile songup turguskan cybe. Am ol komistarnı koorge, cangıy-taa azıl corıpaan, arat conu cılelder aqlaşıy azıyñ kulgan mıyñaj cok, 35 cıldın 12 ajnı şeqly yjezinde Şıyrcık, Mandan olar sumu oralakcasıñ azıyga xonup cı-

darıda oon ertteninde 6-7xire kiziler pory aqlaar tizip cugaala-azıyga, es Şıyrcık ınavajın ca-na-pergen.

Pory uzutaar komistın targazy es Şıyrcık slerge sagındıy-ıy polza, sler moon songar po ystınde cetpes azıyñ cok kıl-gaş, aş poryny xıdyr tugajında kılş,caj cok arat xojny ırgylcy cılelder, aqlaşıy azıyñ ızyk cok corudup koryner targa.

„Şıycc“.

Pistin xarıbyş

UXK Ejliq-xemde Tonaakkaj — malıy özıp turar ulustar tugajın munda cıldarda kaş turgas am ıncandır öskeni cok poorga solunda yndıreelıy.

Tandın Kık-pulunda Tanızın — ıydyr ızybas polgaş şınar cok pol-du.

Ajangattıy Otuk—argamcy-kizen oolannarnı sumu cagırğazına medeele.

CXK Xelcykyjde Cıyba cap—ertken castın pajdalıx xelge todargaj teleede solunda ynmıdi.

CXK Xajrakkan sumuzu Ulap-pilır—Cajlaq-alaak sumuzu bdam-sıryn-pile Şazan-xoo ol kudaşkılarnıñ tugajın, sumunın cagırğa cerin ge medeele.

Koptu aldın ıurgajında Aldın-xerel—25 tugaar solunda aratkor, Temir-udazın, pizeenige xarış pizeenıñ pıldınnes polgaş cecce eves tur. 165 akş tugajın erengejinde şı tep podun cepşerep turar tur-sen. Oon ıñ profes ıyrynyñ şıncepestej per-gen azıyñ ıleretkenin mıyñaj xarışlaaan tur-sen. am tarıj xarışla.

Xarışsalgalıy redaktor Lyndyp.

Carlal

Pazaarın azıdarda cogur ajtkan xynneri cetverik-pile uluq-xynın ertteninde 5 şakta

tuktu azıykan soonda am sadıqlap egeleer.

Po ajtkan şaktı cerşyp, oon mırnunda azıdar kiziler turar polza, 10 akşadan 25 akş cedir torgaar.

Xoraj a a egeleer ceri.

Kyrynenin 1 tugaar tipograı

Respubliktn 3 tugaar jarmarkazynğa ekki peletkenir

TAR-nyñ xamaatşpas pot-er-gezi rýzýgýr turup kelgenden peer 15 cýldñ ojunga am po cýldñ 7 ajda uzurazýr tep turar tur. TAR-nyñ po tögýlyq Uluq pajyry-pile cergeleştir tus or-annñ 3 tugaar jarmarkazñ Kızıł-xoorañğa erttirer tep turar polgaj. Nasionaldñ xostalgalyq revoluzı yngenden peer arat tymennin azył-agýj kedyrlyp saj-zyrap, amýdýral pajdalý xyn py-ry segip, azył-agýjnyñ paraan-nyq azyk şimizi telgereen. Oon-pille kadý arat tymennin kultur-amýdýral tepşilgezi sajzyraan tu-dum, arat tymennin kulturlyq xereqleli ulam negettini p turar.

TAR-nyñ 3 tugaar jarmarka-zynga arat tymen koncuq kal-va-a-pile kirzip, pottarynyñ py-dyrgen cyulyñ xöy-pile kiirgeş, myñ jarmarkadan fabrik, zavot-ıan yngen paraan polgaş kultur-lyq et-edilel, azył-agýjnyñ xer-ekselin sadýr ap, pottarynyñ azył-agýjñ öslyryp xeqzyder coruk cugula. Ol polza, curtıtuñ xos-tuq sadýñ telgeredip, paraan-nyñ saarylgazyñ öslyreringe kon-cuq uluq uzur-tuzalyq. Respu-bliktn tögýlyq 3 tugaar kalbak

jarmarkazynğa arat tymenden kalva-a-pile kirziriniñ peletkelin amdýgaaştan corudup, kizi pyry sadar polgaş sadýr alýr cyyl-deriniñ plan tölilelin paaş udur podaan turar polza coguur.

Jarmarkaga arattarnñ sadýr polur camdık kol produksu cyyl-derin moon adaanga todargaj-laarga:

- 1) eet,
- 2) sarcaq,
- 3) öreme polgaş xojtpak,
- 4) ölyk polgaş algý—kees,
- 5) tyk polgaş xyl,
- 6) argamş, ezer, cygen,
- 7) kidis, ceep, cyn,
- 8) ton, xuragan kezi,
- 9) uruqlar ojnaar cyve,
- şdybraa,
- 10) tiriq maldar: aat, şarş, inek, xoj, eşky polgaş oon-taa eskeni sadýr polur.

Arattarnñ sadýr polur po ys-tynde sanap pizeen cybelerin sa-dar cerlerni jarmarkom cerinden peletkep turguzup kaan turar polgaş arattarga ciik erttekke sa-dar cem cyuly şaj, tyştekki cem polgaş eske-laa cemnerni pelet-keen turar.

Paza jarmarkanñ ceringe kul-tur massalyq ojunnar yrgylyc

turar. Anaa möge xyrezir, aat carştyrar, şii yndyrer, xeqzym, tanzy, şdybraa suqlarny ojnaar polgaş poo poolaar, ok-ca adar, oon-taa eske ojunnar polur. Po pygy ojunnarny arattarga xalas-ka kergyzer. Oon ıñaj ekki kirişkennerni şannaar appaar.

Jarmarkanñ ceri cangas-la sa-dýq klyr cer ewes, xarşn po arazynda cedip alğan cedişkinin temdeqlep, moon songaar cedip alýr sorulgazyñ szlyp, pajyrlar ojnar xeqleer cer polur tur. Arattar po jarmarkaga keep ke-er polza, koncuq sonuurganşyq polur polgaş sadýqdan angýda arattar koncuq kulturlyq tyştan-nyr amýrap polur tur.

Po yslynde cyyljerni parşm-dalaaş, pygy curtıtakeş aratlarga sıgındırarşm polza, TAR-nyñ 15 cýl polur ojunga kapsyryşkan respubliktn 3 tugaar jarmarka-zynga, po arazynda cedip alğan cedişkininerni kergyzyr. malñ-arnñ paraan produksuzun kerg-zyzyq telgiirge telgep, sadar polgaş sadýr alýr xereqlelinerni kalva-a-pile kiiriştirip kirziner.

Jarmarkomnun

kezigyny POLAT.

Paaştıncıbyş kelgeş paardı

TAR Ministerler cöyleliniñ targazy, pistin xyndylyq ıñak paaş-tyncıbyş eş Cyrmıt-tazy annap, agaarlap coraaş eep canýr olurda Pii-xem kozuunun Taspy sumuzun cagyrga ceriniñ polgaş „Kamova“ tep CAE-nin calaanınyñ jozugaar morlap kelgeş paardı.

Eş Cyrmıt-tazyñ Kuzur-paazy tep cerden sumunun oralaar tar-gazy eş Sandık, nam yryryn targazy Ak-ool, CAE targazy Ajbyr suqlar uktup calap aldylar, oon paraanñ kesty p keerge 40 azyq arattar cyskaalgaş uktup mendileştibis.

Taraazy-pile eş Cyrmıt-tazyñ şajladyp, şajlaga turguskan pol-gaş ol arazynda sumu targazy eş Cydek-ool ses ap, eleen cyve cugaalap pajyr cedirgen polgaş eş Cyrmıt-tazy ses algas cugaa-lanñ manaa topculaarga polza: „...Men anaa-la annap, olca azyk tees kelbeen-men, slernin curtıunarnñ pajdalñ tanzyr, koryp alýr tees kelgen-men. Slernin curtıunarda kandyq-laa pajlak par cer tur. Sler malñarny ertken kbyştñ cudunga alşpaanñar kon-cuq ekki tur, myncangas TAR-nyñ tögýlyq 15 cýl polur uluq pajyrynga koncuq eresliq, omaktyq uzurazyp koryner“ tep eleen xej cugaalarny cugaalawş-şan pajyr cedirerge, pygy oluruşkannar koncuq pajyrlap, izii-pile uktup xyleep ap, adş caskap turdu.

Cer-le myñ curtıun arat conu polgaş ılangıja kыrgan aşşak, kadajlar „cazaawıstñ paaştıncıbyş kereeli“ tep ыrak-cook cerden koncuq tyrgen xej-aaltıq cыqlap keep turganñ, şaanda şaq-pile temejleerge koncuq-la onza ılgaldıq tur, cыл teerge, şaanda ka-jy pir nojan coraan polza, arattar onu korykseerden turzuk, xarşn oruk cajlap tezip coraan polgaj.

Po poop turgan coruk polza, arat tymen cazaanga ınakşыр ide-geli ulgadyp ıñak paaştıncızynga idegeldiq ınakşyldıq tep cy-bezi moon kesty turar tur.

Eş Cyrmıt-tazy-pile eş Seren paza kadş corup coraan. Eş Cyrmıt-tazy, kadş coraan öery Seren, Sandık suqlar 3 şbñ ölyrgen, pıreezi 6 adırlıq polgan, 2-zi tengyr polgan poldu. Cazaawıstñ paaştıncızy eş Cyrmıt-tazyñ, eşter Ak-ool, San-dık, Ajbyr suqlar Por tep cerge cedir ydep kaqdylar.

Aratkor T. Lopsan.

TAR-da sovet xamaatylarından tıbaa arattarnıñ caskı tarılgazynga ekki tura-pile tuzalazyr turarы

Paj-xaak komitedi

Paj-xaakta sovet xamaatylar komitedi caskı tarılgա talazy-pile aratlarga tuzalazyr tees iji kat-tap ulus corutkan.

Paaştaj paarda tarılgay pelet-kenir tuştı coraan, anaa taraa ta-rybr coruktun paaştıny Je. İkon-nikof tep kizi coraan. Tarılgay peletkenir ajttıryqlar tugajñ cu-gaalaşkaş, eş İkonnikof xur cer an-darar tugajnda eleen xej pottıuq symelerin perwi-şazn, xur cerni peletkeeriniñ tugajñ tajlybyrlap cugaalap pergen. Ol ajttıryq tugajñ cugaalazyrga arattarnñ cuga-aalaan polza, 37 cýlda örege pyryzy 0,5 gadan eweş ewes xur cerni peletkep alğan turarñ kы-zyr cedip alýr-pis tep cugaalaan-nar.

Arattar, azyldy kancaar ewil-eldep turguzarñ İkonnikofıan koncuq sonuurgap ajttıryp turgan: yrezinni kajñ tıp alırl, kart-tyşkanş, arwuustu polgaş ös-kelerni kancaar tarıyryl, nogaa-ga kandyq cer taarzyrly teer xir-ezin sonuurgap ajttırgan. Arattar ol ajttırgan ajttıryqlarynyñ py-ryn todargaj xarыларñ algannar. Arattar no g a a tarılgazyñ tur-guzar tugajnda İkonnikofıan al-ğan symezinge cөpşeeerenner,

ıncayrga İkonnikof, 6 suq xon-gaş, nogaa tarıyrynga tuzalazyr tees paza pir brıgat keer tep cu-galaan.

Maj ajnyñ 17-de Skorova, Sa-galakof, Selivanof, Trofimof, Lo-ginova, Afanaseva suqlar 6 ki-zi brıgattazyr algas nogaa tarı-rynga aratlarga tuzalaar tees myñ ol sumu-ce corupkannar.

Ol pargaş, brıgat xamıktñ mu-ıunda arattarnñ tarılgazy kan-caar corup turarñ sonuurgap ta-nyştılar, arattar paza sovet xam-aatylarynyñ tarılgazy kancaar co-rup turarñ sonuurgap ajttırgan-nar. Tarılgay kancaar corup tur-arññ tugajnda pot-pottarynyñ kыska şnaldaryñ soluşkan soon-da nogaa tarıyrynyñ azylynga ki-ripkenner. Coraan brıgattıñ kir-zikileri, cogum kajaa, cyny, kan-caar tarıyza coguurun tanıştıryp pergenner.

İncangas-la azylyñ egelej per-genner. Brıgattap pargan xama-atı xereezen uruqlar arattar-pile kadş arwuus, dıynja, tarımal to-oruk polgaş oon-taa eske kultu-rlarny tarıp egeleenner. Brıgat-lap kelgen xamaatı ooldar-pile arattar karttyşka taraan. Cer-le ıncas azył teerge xıp-la turgan.

Kara-pulun suurunda sovet xamaatylarы

Meen on öömnyñ iştinden şef-ke alğan Mezegej sumuzun-ce 4 kizi (2-zi er, 2-zi xereezen) brıgattap pargan. Olarny pargan sorulgazy polza, syt maşın-azyñ kancaar azyqlaryl, onu kancaar epteeril, kancaar cuurıl, sytty kancaar teerbedeeril, azył-agýjga oon azyk tuzazy cыл teerzin tanıştıryp peer tees pargan. Oon arattar pis pottarybyştñ azył-agýjıbyşka syt maşınalyq pol-ıksaar-pis tep cugaalaannar.

Syt maşınazyñ kancaar azyq-laza coguuringa yş arat xeree-zenni öoretken,—olar azyqlaar-ınyñ saawıryñ koncuq tyrgen pile ırttıp algannar.

Brıgat corup turda arattarnñ tileeni polza, syt maşınazynga arat xereezennerni am-taa xöy-pile tanıştıryp peerin tileen. İn-caarda şefke alğan sumu-ce men paza corup coraan-men.

Oon arattarga taraanş xol-pile kancaar cazarñ paza tanıştırg-an. Oon men, olarnyñ sugar-ılgay pugalarñ toozazyñ kergeş, onu kancaar kыlr uzurluun olarga tanıştıragınga, cөpşeerees, puga kыlda piske tuzalazyr koryn-er tep tilediler, pis ol tuzalam-cıny kergyzer-pis.

Kara-pulun suurunda

Je. Kudrıjafsef.

Oon arattar nogaa tarıyrynyñ ty-rymyn tyrgen pilip arkannar.

Oon tyşte capsarlaaş cemnen-gen. Brıgattap kelgen anıjak ös-ken ol arazynda şöleen şagñ kulturlyq erttirgen, anaa arattar-ny paza xandydyr kiirgen. Nas-ionaldñ xeqzymyn, ыrn kon-cuq sergek xeqlyq tınnap tur-gan. Xeqlyq ekki tyştanşp algas, kaltap azylgay kiripken.

Azył tenege, uluq ewes cөp-şylel xural kыlgan. Azył ekki tyn-neldiq polgan. Xamaatı xere-ezen uruqlar nogaa tarılgazyñ sugarar arattarny polgaş brıgat targalaar kizizin tanzılap pergen. Oon arattar myñ tarıp alğan cer-in iji xonuk iştinde kazaalaar polganıur. Cugula xuralş toozul-gan soonda tanzılaan, ojnaan, ыrlaan.

Arattarga pis ıncaar-la tuzalaş-tybyş, sovet xamaatylar komitet-teri podunarnyñ şefeen azylynar tugajñ pizınar, yleger turzulgan-ar solcunar.

Sagalakof.

Өөкте sovet xamaatı anıjak-tary polgaş xereezenneri

Өөк suuzunun anıjaktary polgaş sovet xamaatı xereezen-neri xuraldaaş, şefke alğan sum-unun arattarynga tuzalazyr-pile brıgat corudar tep şıitpirleen. Myn brıgat ol sumuga pargaş maj ajnyñ 24 ten 30-nin xynyn-ge cedir azyldaan.

Sumaa ol turup turgas, kart-tyşka, sogunş, morkof, repi, kygyrze cergeliq tıkka xej no-gaalarny tarıp pergen. Xirliq pol-gaş şyn ewes epter turganınyñ xaraazy-pile azyldavajın turgan arattarnyñ 3 syt maşınazyñ edip pergen, ol maşınalar koncuq ekki azyldaar appargan.

Inekti cөp ekki saar polgaş inektin syttyq polurun öyledir tugajnda arattar-pile cugaalazyr taarыştyrgan. Oon pygy ol azył-

Tees-xem kozuunda solun cagylgazy

Tees-xem kozuununun parlalga cagylgazyñ, 1936 cýldñ 6 aj-nyñ 1-de ap kөerge:

Cagylgalar altary	1 cыл xuus-6 saalyq	aj xuus-3 saalyq	aj xuus-3 saalyq	Şıptu
1. „Şbñ“ solun	259	205	1	465
2. „Areve şbñ“	99	129	—	219
3. „Cazaktñ kolmedeezi“ .	102	52	8	162
4. „Xostuq arat“	22	252	—	274
5. „Purungaar“ polgaş eske parlalgalar	10	7	—	17
Kattyşkaş	483	645	9	1137

Moон ap kөerge, solun cagylgazy am ыдавас kызыrly peer tep parıptur. 6 aj xuussaalyq 645 cagylgay tene peerge mыraj eweş arttar tep pargan.

Mındıqnyñ teleezinde solunu teneerler ulaştыр cagyр nomcuuru koncuq cugula.

Po tugajnda TAR 15 cыл ojunda solunıbyş cagylgazyññ sanıñ kөydetkeş, şnarıñ sajzyradyp turgas, po talazy-pile yr-gylycynyn azylyñ corudup, uluq cedilge cedip alıryn idegeejin.

Tees-xem kozuununda Namzıraj.

Tarılgay şölyn nemeenner

Uluq-xem kozuununun Ezim sumuzunun Kara-pulunda 3 ar-vannıñ iştinde bınaazyk paaştan 5 kizi 357 kulaş caa puga yn-dyrgen, Paldan paaştan 4 kizi 350 kulaş caa puga yndyrgen polgaş, Camba caaskaan 109 ku-laş caa puga yndyrgen—polar şıptuzu caa pugalar yndyrgylep, suun padırgılaaş taraa tarıp

azyqlaj perdiler.

Po polza, nam, cazaktñ tar-ılgay şölyn kalbarttır tugajnda ajttıyşkыnyñ kyyssedip turar ar-attar tur.

Өске arattar po eşterden yle-ger ap, caa pugalaryñ yndyryp, tarılgay şölynge caa cer nemeeri koncuq cugula polurun kыgyр tur-men. Aratkor PEOJZı.

Şalyрсыларны şannap tur

Elegeste „Toka“ kyrekonom cas-ky tarılgazyñ 5 ajnyñ 20-de toozup, coguur planıñ 113% kyyssetken poldur. Ol tugajñ moon mırnunda-la solunga car-laan polgaj.

Podunun onadılgazyñ azyr ky-yssetken traktorcu eşter Mandan-ool, Mendi-pajyr, Gluškoı, paza aat brıgattaryñnı targalar Tyk-tyq-ool, Xuurak olarny 300 akşanyñ paraanş-pile şannaan.

Direktor Kara-ool.

Nam yryryn targazy Ubanzaj.

Uladof.

TAR 15 сьл оjunуң төр комизьның рејдизи

I. TAR 15 сьл оju polgaş respubliktyң 3 tugaar jarmarkazynga XOORXE-niң peletkenip turarыn хьнаан

XOORXE polza, TAR 15 сьл оjunга уktуштур кьлр азыл тугајында ТТК пааштаар cerinden kelgen planda ајтканьн јојугаар podunуң pygy салырларьнга cөwylel xuralдарьн corutkan. Paza 6 ајың egezinde Кьзыл-хоорайга хуусуларьның хуралың cьлдьлар teen polza, ol ојyнде cьлдьлар şьdabaan, am мын ајының 13-te cьлдьлар tep turar.

Хоорайда садьqlага cyзын-паазьн paraannарнь таарьштыр тургузарь-pile pir kizini тuskaj şалыңық тургускан. Ol kizi тустus magazinнi kezip, paraan салышкыны ајттыр corудup тур-за-таа, ьндық-ла екки көрүстүг еwes, cizeeleerge, camдык јанзы-јанзы оннық paraannар xoluza pergen cьdar polgaş kulturelуқ

eves, xir toburak ezelep turarь kајь хөј, Ооң-pile кады paraan салышкыныга садьqlагьн өөр-едир coruk cetpes.

Jarmarkaga садьqlаар magazin-nerge cogum ceze-ceze акшаньн paraanьн садьqlаар тугајында planьн кьлр алган polza-таа, am par paraan консуқ eweeş. Оон ьнај xлep, kvas polgaş öske-таа cyyl pyry нарын cem pьзыр кьлр cerlernи am кьлр садьр турar cerlerinden аңьда nemeј тургузup şьdabaan.

Jarmarkaga садьqlаар 30 kizi xerek. Olardan am peletkap алган kizi cyq-лe 8. Am cetpeјin турar садьqlаар ulus тугајында каньдқ хемceq алыр tep турарь teerge, ТТК-ның өөредip турar

surukcularьн мында хоорайда magazinнiң тадыј pergen садьqlагьн алаштыр козup kiir-er polgaş хоорайда ergi садьqlаp турган улустар тьвар tep турar. Ынcaлза-таа po sannь cedip алыр eleen pergedep турar.

Оон аңьда paraan саарьла-зың 4 ајда 101 %, 5 ајда 82 % xire кyyсеткен. Mal садьр алышкыныньн talazь-pile: inek 60 paaş teen polza, am 52 paaşьтe садьр алган, cыгы 40 paaş teen polza, садьр алгань 60 paaş, xoj, eşky 400 teen polza, садьр алгань cyq-лe 150 paaş poor турar. Ынcaarga mal садьр алышкыныньн talazь-pile TAR 15 сьл polur оjunга уktуштур po 6 ајың şалыптық ај кьлдьр еттирer tep sorulga салыр турar.

II. Stolovaj talazьn хьнаан

2. Stolovaj talazь-pile: jarmarkaga хyнде 500 kizi cemnenir stolovaj кьлр tep турar. Оон septelge tudulгазын am corudup турar. Po stolovajга азылдар kizi 14 xerek polza, am хоорайда stolovajдан 6 xire kizini ар polur, оон өскелери тьылабайн турar. Ынcaarga stolovaj ergelek-ciziniң cугaalap турарь polza, jarmarka stolovajьнга 21 kizi xerek, am pistin 16 kizibistin 6-зын ьнаар kiirerge am-таа 15 kizi cetpes tep турar. Moon ар көerge, XOORXE paаштаар ceri-pile stolovaj ergelekciзi мындық iji јанзы cугaalap турar tur,

Хоорай stolovajьнга азылдар kizi iјiden erpes poor tep XOORXE paаштаар ceri ьncap турar, cogum stolovajьн ergelek-cizi iji kizi ewes, 10 xire kizi азылдар poor-on tep paza аразьнда карышкактық poor турar. Paza оон ьнај, XOORXE paаштаар cerinden хоорай stolovajьнга cemnenir улусту eweezedip, am cemnenip турar cemnenikilerден ьrak-та kuduladyr-pis, cyge тize, stolovajга азылдар kizi cetpes polgaş ааш-cem cedipeјin paар poor tep cугaalap турда, stolovaj ergelekciзi ergi cemnenikiler хевеер арттыр-таа каар polza, şьdаар-pis tep, paza iji аразьнда карышкактық poor турar. Moon ар көerge, XOORXE paаштаар ceri-pile stolovaj ergelekciзi аразьнда кьлр teen азылдарьн pilispeјin турарь todargaj tur.

XOORXE-niң am po turup турar stolovajьн пайдалың көerge, cetpes cyylдер тькка хөј. Cyl тize, еттengi, kezeeckki, тьт-tekki cemnerge kattybet, pozarka (tooraan eet), хаван eedi teen ьшкаş pir ај cemnerнi yrgylcy кьлр турar. Оон ьнај eetten аңьда, talgan-pile polgaş öske-таа cyylдер-pile аңь-аңь cemner кьлбайн турar.

Cemnenikilerнiң medeeler

турарь polza, camдыкта cemi sook polur, paza yr manaaş olurur cyylдер par polgaş ekkel-gen ceminde cangьs cizektyқ ewes, eweeş көbeјliқ cyylдер unyp турar.

Оон аңьда, xomudal tepter-inge cemnenikilerнiң pizeen cy-ylдерi cer-aa-cok көyдеp тур-за-таа, аңаа cer-лe харьылас, харьн stolovaj ergelekciзinden „komislar харьылар турar-ьнаан“ tep каар. Ында pir cerde, poştа-da eş Kenden-syryn суqlар 5 xire kizi talon садьр алырда yr manaar coruk par tur tep pizeen. Оон pir iјinde мындық харь пар: „po pelyk улустар саналыньн аңь-аңь kiiriner. Paza оју ерткен tur—komis Kystygyr“—teen.

Cemnenikiler pottарьның саналың cangьs cerge pizives, ьjaар-ла аңь-аңь pizitiriniң uzuru cyl? Оју ерткен tep cyl, cogum kazan, kајь өјде pizize coguurl еş Kystygyr? Pir ewes ol talon са-дыр турar kizi оон soonda екки şалырь appargan polza, onu to-

Reјdinin sanaly:

1. XOORXE-niң şugumu-pile tus-tus адырларга TAR 15 сьл оjunуң узур-тузаныньн тугајында тапылдыга xural corudar.

2. Mal садьр алышкыныньн planьн toldurar, ьlangьja şeer mal talazь-pile.

3. Magazinner ergelekciлeri polgaş орта садьqlаар улустарнь амдыгааштан арга хереqlер pel-etkeer, caa улустарнь ergi улустарга tus-tuzu-pile өөrettirerin oraldayr.

4. Jarmarka stolovajьнга азылдар улустарнь pek-тe, jarmarka азыткь-це cedir stolovajга азылдарь өөредir.

5. Sklattarda polgaş magazin-nerde par турar јанзы-јанзы он-

dargaj харьылаза coguur. Paza ol tepterde langьs komistarьndan „manaа cybe pizeen ulus şьn адынарнь pizives polzunarza, xerekke albas-pis“ tep sagьндыртық pizip турar. Аңаа ьjaар şьn at pizilir ewes, camдык cetpes cyyl тугајың paza кьм pir kiziniң таарьшпас coruunуң тугајың pizir-de адың өскерттир polur. Cyge teerge, ol tepter хөјnyн орттuzun-da турar polgaş онu кьм-таа көрyp турar teleede, оон cyy-таа unyp polur. Paza ьнда iştin-ce pizeen medeeler sugar picce por-bak kara хаарзакты curuk-pile туqlaj şьp каан, онu кьм-таа көрәes. Cetpes cybelerin ileredip, оон iştin-ce cemnenikiler хөј xomudalдар suga peer irgi-pe tees kortkan-таа ьшкаş. Moon songaar ol хаарзакты cазьвас polza coguur.

Cemnenikilerнiң саналың хер-екке ар харьылас coruk okta polbas. Stolovaj polza, cemnenikilerнiң саналың хyн pyry оз-аар көрyp турar polza, am азыл сегир polgaş.

ньуқ paraannарнь таарьштыр салырь cugula,

6. Jarmarka yjezinde хоорай-stolovajьн cemnenikilerн eweezetreјin, харьн ergi cemnenip тургань ьшкаş хевеер арттырar. Stolovajьн азылдарьның тuskaj арттык-арттык хер-сьнньн таар-адыр хандьар.

7. Jarmarka stolovajьннь-таа polgaş хоорай stolovajьннь ааш-cemin cyзын-паазьн кьлдьр şьn-арың saјьbradyрь cugula.

8. Am caa кьлр curuk-diagram cyylдерin 6 ајың 20-de to-ozup алган турar.

Reјdi brigady: Lyndyp.

Kuzmin.

Picce-ool.

Eres харь peer

Улуқ-хем козуунунуң Ezim sumuzь Syndyp teerzi, ergi şaq-da Ezim хyreeziнiң uluқ tuzaal-дық kamьзы coraan, arat хөјny şазьныньн mege surttaalь-pile 33 cыла cedir хемди kelgen lama cybe. Оон soonda мын Syndyp ergelliқ arat polgan. Ol ergezin algandan peer podunуң mege хор surttaalың pydyу cer ады-pile corudup kelgeni po хyн көзылgen.

Cyl тize: төyыттың emi-pile py-dylyk arattарнь emneeş, аңај, хураганьн, акша-mongynyn me-gelep ар турган. Оон ьнај, „Кьзылда төyыт emciзi-pile Sovet em-cizi марьзыр ulus emnep турar, Sovet emciзiniң ekkirttip cadар каан аарынь төyыт emciзi ekkirt-

tip tur tidir“ tep podunуң mege хуурmak surttaalың-ce ulus хандьдыр алырньн argазьн тьр-аар tees, хор-mege cугaa тарадыр турar tur.

Оон ьнај podunуң kydeezi areve kezidyнь Sappьk-ool аарь peerge, онu төyыт emi-pile emnep тургаş, cугaalap тургань polza: „Sovet emciлeri arat conga uluқ-la тuzazь cok, харьн öske-şалың cip, ады-pile emci poor турar, харьн мен улустуң idepkeјliқ kezigyнь Sappьk-oolдun iştinden 2 кулаş kuurt уştundur emneer-ime ekkirdi. Men ewes polza, kezigyнь Sappьk-ool ьнда-ла өl-yr“ tep мырнaј куруқ хоозун cybezin cугaalap олurар tur.

Paza Ezimge picci хат хадьырга nygyldep cугaalaань polza, „po хатты мен хадьтым, мен ewes polza, Ezimge uluқ cut ty-zer-ijik, mende sook, iziq 2 cat par, „cer-лe Ezim sumuzь meen ассь авьралың-pile хыр турar tur“ tep, тьлньн кьзанадыр arattарнь mege созы-pile төөredip турar ideget tur.

Po pytpes tyrzok cybe cугaalap турar Syndyptyн coruun coguur cerin-ce imnep олur-men.

Po Syndyptyн kontrrevolustuқ cугaazyнга arat tymen cer-лe kancap-таа şьnzьkpas! Харьн оон хоралық тьлньга erectiқ харьынь peer uzurluқ.

„CAT“.

XOORXE stolovajьннь cetpes coruun cidirze coguur

Кьзыл-хоорайда XOORXE-niң stolovajьннь cetpes азылньн тугајың po solunda TAR 15 сьл оjunуң төр комизьның рејдизи ileredip pizip tur.

Ынcaarga, мын stolovaj тугајында хоорай aratkorларьның ме-deelep турарың көerge, cetpes cyylдер cer-лe тькка хөј. Оон iştinde pir kol cetpes cybe polza, camдыкта ертten 8 şakta kelgen kiziler 9 şak ашкь-це manaar, тьтtekki cemde мырнaј оон to-ra. Оон cылдagaань polza, stolovaj ergelekciзi акша xaramnan-гаş cem тазыр улусту көyдет-pes, тьн cangьs kizi cem тазыр турar. Pir uqda 20-30-şaa kizi олuruptarga, ol cangьs kizi ол-po улустуң аагынга алуаарар халып турда-ла, am şak manaar ewes, oran cok cыла peer cybe tur. Cem kazan-na keer irgi tees manap олurда-ла, camдык cugula азылдық улустарньн азылньн оју ерттир, азылга сааттық cyylдер unyp турar.

Am ol cem тазаан cangьs kizi teerge, „meen talonum al, men yr manadyм, cor консуқ, ozal kizi-sen, улустуң мурнај, соннај kelgenin paza парьмдалabas“ суқ teen cizektyқ cemnenikilerнiң negeldeliқ созынге pat cemige pergen, ceze-таа kuskunnar олur-za, serde cok toлаңајныр ерттир турar. „Cem ciir talonnu садьр алырда kassa ашкыга paza ma-naar, cemnenir өreelge kelgeş paza manaar, cer-лe stolovajдан cem ciiri şiitkeldiқ poor cybe

irgi-pe, akşazьn paza-la xomudal cok perip турar ulus polgaş-pis“ tep, cemnenikilerден ьндық cугaalar unyp турar.

Şьnap-ла cemnenikilerнiң мын-caр турарь şьn tur. Po тугајыньн şьn poluru po 6 ајың 10 хyн-ынде тьтtekki cemde todargaj көзылgen. Ol хyн таан-лаа tendii yje şagь cok cybe poldu. Man-aaş олurupkaş, „kazan-na col-cajaan polur cybe irgi“ tep, cam-дыктar ьncap олurган. Ында xomudal tepterinde cemnenikilerнiң xomudalь toла pergen. Stolovaj ergelekciзi онu ашpas-таа.

Kultur talazь-pile polgaş öske-таа talazь-pile moon ьнај cetpes cyylдер тькка хөј tep, хоорай aratkorларьның medeeleri мындық tur.

Cogum stolovajьннь paаштаар ceri cyu cer irgi? Po coruktun таазьн cyu tep тьннаp tur irgi? Хоорайньн азылсьн, албан хаарларньн мындық пайдал-pile cemge-тир турar coruk okta polbas tur. Stolovajьн удурттур турar cer po тугајында тарь хемceq кьзана-мајың, cem тазыр kizilernи кө-yдетse coguur. Pir ewes ьncan-mas polza, temgi coruk kazan-таа citpes.

Stolovajьннь удурттулгалық ceri, stolovajьннь ergelekciзi po тугајында каньдқ хемceq алганьн seelgy solunnarga харьылаза coguur

(Aratkorларьның medeelerinden)

Xereezenнiң тuzалаань

Po cајь pioner cајлаага турar uruqlарньн camдык cetpes хөвөн-cyыр polgaş ak-coorgan cybelerin, Кьзыл-хоорайньн cam-дык хereezenнeri idapkeјli-pile алгаş, халаска таарap pergenin manaа todargajьaarga polza:

Eş Varja (Talaj-seren kadajь) 161 хөјlen, 100 galstuk, 45 jyp-keni pьзыр, консуқ tyrgen too-zup perdi.

Устынде ајыткан ak-xөјlen polgaş galstuk, jypke cyylдерin Кьзыл-хоорайньн хereezenнeri 30 азық kizi, таарадыр cybелernи cediptapeјin ylezip алгаş таарap perdiler.

Оон iştinde консуқ tyrgen таарap pergen eşter polza. Kalgakpan, Majьngaa, Xorluu polgaş

оон-таа өскелер.

Şuptu таарap pergen cyylдерi: 115 ak-xөјlen, 115 ak-coorgan, 43 jypke, 100 galstuk şak мындық cyylдер таарap pergen. Nam şkolazь 80 iştikki şьrttyk хавь таарap pergen.

Po устынде ајыткан material-дарнь хөlezillep таараткан polza, eleen хөј акша yneri cајлаş cok iјik.

Ынcaндыр хөј niittiniң şугu-mu-pile, piske carьlga poldurba-јьн тuzalaan хereezen eş-өerge консуқ өөгyp pајьr cedirer tur.

Moon songaar-таа öske eş-өө-ler cајлық şaq-өјyнде тuzalaar poor tep idegedim.

Kyndyp-syryn.

Tарьlга тугајында ьрь

Aady, şarь şьbrak turza Alaak şelde cynyn kadьы, Andazьнньн pizep a'gaş Aa-caza tarьp-latkaj.

Şarь, aady şьbrak turza Şirik cerde cynyn kadьы, Şalьp-pizeen andazьnga Cara-cire tьrttyrьpkaj.

Andarganь хань polza Arьың taraa ynmес poor-pe, Azaар aарь ekki polza Arьың көbeј albas tep-pe. Sugarganь ekki polza

Sula taraa ynmес poor-pe, Sugadьndan kadььbaza Suburazьn albas tep-pe.

Cirgilciнniқ ховуларга Cinge taraa tarьp алгаş, Cip-лe kelir өрге-pile Cidiq хyrees ewileldeel.

Ağььq-ла ховуларга Ak-ла taraa tarьp алгаş, Askь kelir tajьzьn -pile Aqlaар хyrees ewileldeel.

PXK Xөndergeјde CAE targazь T. Syryn.

Ekki садьqlаан

Tees-xem козуунунуң Oruk-ku-şьnaа sumuzunуң nam kezigyнь eş Cьндырь po cылдьн 4 ајда koop салырьында 200 ак-şаның paraanьн алгаş, arat con-nun iştinге тајьлыр surttaal азыл corudup тургаş, 12 paaş јанзы-pyry mal садьр ekkep perdi, оон liriқ tenzizi 693 kilogram polgaş өrttee 166 akша 12 көр. polgan, artkan paraanьн şьptuzun акша-га хуuldurup ekkep perdi.

Öske eş-өөrler paza şak мын-caar коoptun mal садьр алыр cor-uunga kirzip тuzалазыньн ideget tur-men.

Орукку şьnaада салырь ergelekciзi Xajдыр.

Malь öзыр tur

Парьың-xemciк козуунунуң Ajangattь sumuzunуң 12 тугаар арван Kalzannьн malь 1934 cыда 87, 1935 cыда 184, 1936 cыда 179—şak мындық пайдал-pile malь öзыр турar.

Оон аңь malьньн cылық kazaa-зы 5 хire polgaş malьньн аzaal-газынь ekki corudup турарь-pile malь cы-cыда öзыр турарь ol tur.

Öske arattar malьн şak мын-caar өstyрerin кьјьгьдым.

Syryn.

Cazalgam

1936 c. 5 ајда yngen 37 (538) тугаарлық „Şьn“ solunda CXX Kьзыл-тақ сумузунуң Ak-xemde „№ 9 арванньн хаматтызь nam kezigyнь Sunduj“ teenin, am arat Sunduj“ tep cazar nomcuзa coguur tur. Paşь M. IDAM-SYRYN.

Tyk polgaş cөөkty şaоj yjezinde sadar polgaş sadыр алыы

Tyk polgaş cөөk tugajında „Şyn“ polgaş „Purungaar“ solunparga eleen pizip carlaan. Am xoj, eşkyny kыргыыр оју corup turar. Eşky polgaş tebe cөөgyn cыы, mыjыстық polgaş cылы maldыn tygy tylep turar tur.

Mal azyldық con tyk polgaş cөөk алыр ојын podaар херек. Pir ewes tyk, cөөkty ојынде алыас polza, mal cөөk tygyn anaa хей tylep kaaptar. Ol polza, arat conga-taa, curtika-taa karazalyq-la polgaj.

Onu ыjaар-la şaоj-yjezin edertiri cyge cugulal tize, pir ewes cөөkty coguur yjezinde алыас polza, tygy-pile xoluza pergeş, şynarь paksyрааş, өrttek cetpes. Xuragannы paza-la coguur ојынде kыргыыр херек. Pir ewes kыргыыр yjezin erttiripter polza, оон өrtteklіq tygy paksyрааş, caskь tyk-pile төmej kudu өrtteklіq poor.

Tyk polgaş cөөktyн sadыр алыыşkынын tergi sadырсыларынын

polgaş Tьba төр кооптун sadыр cerlerin tabartty corudar. Tyk, cөөktyн өrttee enir cылы хевеер.

Tyk, cөөkty şaоj-yjezinde sadыр алыы arattarga polgaş curtтun aзыl-agьjыга koncuq cugula.

Kozuun, sumunun organizastarь po tugajyn conga tanьştьrьp, tyk, cөөk sadыр алыыşkынын talazь-pile kooperaska tuza-laar. Kooperas polgaş tergi sadырсыларь sadыр алыыşkынын yjezinde eres aзыldaар uzurluq. Tyk polgaş cөөktyн өrttee enir cылы хевеер. Быт cөөgy (арық) pir kil 60 көр. ыттын tygy pir kil 20 көреjek.

Sadыр алыыşkынын cediіşkini polza, Tьba төр кооп sisteminin kapşagaj aзыldaанындан poor. Camдык kоzkooptar polza, am-taa şimcep cadaan.

Po sadыр алыыşkынын tarьj corudup, tyk, cөөkty saadatpajyn sklattar-ce corudar херек.

TTK paaştar cerinin oralakь targazь Torlaazyk.

Emcinin aзыl-agьjь sajьbraan

Parьyn-xemcik kozuununun Kьзыl-mazalyk-xooraьjында kizi emcinin aзыl ekki corup turar, cыл teerge, emnelge aзыl-agьjь, арық-şever talazь-pile eleen cediіşkinnerni 1 ajdan 5 ajьn 20 cedir eleen cedip sajьbradyр kelgen.

Emnelgenin paзыnнарьнын іştin şuptuzun cugajlaan, taştında pok-sagьn арықлар, аştар-şeverleen.

Emnelgenin aaryq ulus emneer talazь-pile sajьbraanьnyн xaraazь-pile emnedip turar arattarnьn sanь көwyder turar, ci-zeeleerge: көdeeden хын pyry keep turar ulustun sanь 70 азыр turar. Erken 5 ajьn ыşinde emcige cыдыр, 100 xire kizi emnedip yngen. Kөdee sumular-ce emcinin calalgaа paзыр turarь 80 cetken, 5 ajьn 20-ge cedir emciden keep em calar algannarьn sanь 3200 xire kizi polgan.

Emcinin арық-şeverniн sestra aзыlсьnnarь aaryq ulus-pile xarьlaazь kыlnnaan polgaş ekki

azyldap turar.

Po pygy cyulderinden көerge polza, emnelgenin aзыl-agьjь sajьbrar, arattarga хандьrьlgalyр poor turarь ol polgaş arattar-taa polza, emnelgenin aзыk tuzazьn pilip, ol-ce хандьrь көwyder turarь ol tur.

Emci xelemecizi Palgan-ool.

Meen өoredilgemge tuzalazьp tur

Cөөn-xemcik kozuununun Kьзыl-taq sumuzunda kirip өorenir škola ergelekciзi eş Samьuu rodunun өorenikcilerin paşkьlavьşaan, Kьзыl-taqьn Pulun-terekte, Sarьq-pulunda, Seksegede—3 cerde likpuntu pөlyykteri turguskan cybe, olarnьn Sarьq pulun-pile Pulun-terekte iji pөlykty paza kattaj xaraa cailьq өjlerinde paşkьlap turar.

Uk likpuntularga paşkьlap cet-tikpejin turumda po xire tuza cedirip turarьga өөryp, pajьr cedirip tur-men.

Likpuntu paşkьzь Idam-syrьn.

Mezegej sumuzunda Kodur koşkar, хунанын yzyyşkyny

Tandь kozuununun Mezegej sumuzunda хuna, koşkar yzer coruktu 5 ajьn 12-nin хынyn-den egelep ysken polgaş Paj-xaakta koşkar maldap turar хamaattь eşte 8 koşkarnь yzyp алдыыс. Am tus sumunun іşinde arattarnьn koşkar, хunazьnyн medezinden алgaş көerge, sumu іşinde 8-le koşkar par, хuna caгьs-taa cok. Po polza, maldьn paazьn өstyрer polgaş yreliq mal-pile хандьrар corukka koncuq cetpes tur.

Ыlangьja koşkar, хunавьs cok polza, şeer malьbьstь өstyрp алыас-la polgaj-pis. Arattar moon songaar caş maldardan yreliq koşkar, хunadan yndьryp алgaş, mal ederiştirer kampaninь cөvy-pile corutsa coguur tur. Sumu sekreteri NASKьL-OOL.

Aзыr kyysselkeş şannattь

Cөөn-xemcik kozuununun Xajьrakkan sumuzu, nam kezigyny eş Norьuzuk 1935 cыlda tergi sadьbь kыlgas, mal sadыр алыр planьn aзыr kyysselkeş 50 akşapile şannatkan eş cybe.

Am po cыln paza-la tergi sadьbь kыlgas sadыр алган malьn ap көerge:

Sadыр алыр teen planь	Sadыр алгань
1. Cылы . 3	2
2. Inek . 11	12
3. Xoj, eşky . 85	70
Kattьşkaş . 99	84

Moon ap көerge, paza-la planьn aзыr kyyssediri көstyp turar tur.

Өске tergi sadьbьcыларь po eş Norьuzuktan yleger ap, coguur planьn kyyssedirin kыgyrdьm.

Pora-xelde Ajьzь.

Pөryny өlyryp turlar

Cөөn-xemcik kozuununun Xajьrakkan sumuzu Pora-xelde Tes-pizek 3 pөry өlyrgen paza Paj-an-tugaj sumuzu Pora-xelde Uzun аны 2 pөry өlyrgen.

Pajan-tala sumuzu Pora-xelde Matpaj-ool.

Kodur aaryqьga poluşkannarga хem-ceq көrgyzer appaar

Cөөn-xemcik kozuununun Kьзыl-taq sumuzunun camдыk arattarnьn malьnda kodur aaryq tel-gerep turar. Cizeeleerge: 12 tugaar arьannьn Tamьbьk, 6 tugaar arьannьn Torьu-lama, 6 tugaar arьannьn Cьmba suqlarnьn хoj, eşky malьnda хaldavьrьlьq kodur aaryq telgereen.

Po arattar ol kodur malьn ek-kirttir tugajьnda kandьq-taa хem-ceq алаьjьn turar polgaş arьan sumu cagyrga cerlerine pezin medeelep тынnadьp, cыny kancaar tugajьn pezin тынnatpaaп poor tur.

Xarьn Tamьbьk polza, kodur malьn cazyrgaş, oorgazьga sa-ryq-kidis таарap kaan corup turar tep тынnalьp, ol turzuk sumu sekreteri polgaş areve yуrynyn targazь Picce-ool, adazь polgaş tergyл төrelinin malь kodurlap turda, onu cok kылырьn oralda-зырдан turzuk cazyрьp turgan poor tur.

Po tugajьnda sumu cagyrga ceri tarьj хemceq ap, ol kodur maldь kamgalap, өске kadьk malga taratpas tugajьnda emci tuzalamcьzьn toraан көrgyzeri

Planьn kyyssedir tep tur

Kaa-xem kozuununun Koptu sumuzunun eş Şьrappaj po cыldьn 4 ajьn 10-dan 5 ajьn 30-ge cedir tergi sadьbь kыlgas, sadыр алган cyulderin manaa көrgyzerge polza:

Sadыр алыр teen planь	Sadыр алгань
1. Inek 20	17
2. Cылы 10	7
3. Xoj 80	62
4. Inek kezi 10	5
5. Xoj, eşky kezi . . . 20	18

Kattьşkaş . 140 109

Moon ap көerge, po arazьnda eleen cediіşkinnіq aзыldap kelgen polgaş moon songaar planьn kyyssediri көstyp turar.

Tergi sadьbьcыларь mal sadыр алырьn kызыр aзыldaaş, кооптun sadыр алыыşkынын planьn aзыr kyyssediringe tus-tus онаалгаларьn kyyssedir херек.

Koptu sumuzu Pilzik.

cugula polur tur.

Kodur maldь cazyрьp turgan-nar polgaş Ыlangьja sumu sek-reteri Picce-ool, kodur maldь cazyрьp turganьn kancap-taa polas tur.

Moon songaar kajda-taa arat-tar malьnga aaryq хaldaj peer polza, top-toraan хemceq ap, temissel corudary cugula polur-un тынnatтьm.

„Ak-taq“

Redaksьdan: aratkorlarga тын-nadьbь polza, tyrgen хemceq алыр хire coruktarьn ыjaар-la „Şyn“ solun redaksьzьn-ce pizip turarь албан ewes tur. Cyge tize, ol pizeen cyyl redaksь ceringe cedip, solunga parlattьnьp, оон ol cerge cecclp turguze тыkka yr polur polgaş kandьq-taa хemceq ap kaaptar хire polur.

Mындыqьn төleezinde, moon songaar kajda kandьq-taa tyrgen хemceq alza coguur cyuldy көr-geş, redaksь-ce medeelep cьt-pajьn, ol cerinin coguur cerlerin-ge medeelep, tuzalazьp, ol-la ceringe coguur өj-şanda cok kылыр ap turar coruk cugula polur-un sagьndьrьp tur.

Өlgen mal segin tarьj хөmdьrер херек

Cөөn-xemcik kozuununun Kьзыl-taq sumuzunun arat connun өdek-kьştay polgaş Ыlangьja ca-zaq cerlerinde өlgen maldьn se-gin хөmer coruk corьaanьnyн xaraazь-pile aal curtтun arazьnda mal segi koncuq хөj poor turar.

Po polza, kizige-taa, malga-taa aaryq хaldadьr talazь-pile kon-cuq xoralьq coruk myн polgaj.

Po tugajьnda ol sumuda emci төleezi eşter Pajьr, Öner olarga тынnadьrьm polza, arat conga ol tugajьnda surttaal tajьlybьr aзы-ьn corudup, moon songaar өl-gen maldь хөөp, өdek-curttu арық-şever kadagalaar tugajьnda хemceq alza coguur.

Cer-le өlgen mal segin хөөp, oran curtту арық-siliq turguzarь pygy curtтun arat conunga şup-tuzunga хamaarьzьr uzurluq.

„T.“

Tyk kыргььrьnyн saabyрь

Mal aзыldық malcьn arat tym-en polgaş aзыl-agьjь organizastarь maldьn ciq edin en paaştaj azaар алырьnyн kol argalarьn pilip cөp aзыqlaарь cugula.

Aзыldьn херек kырындан көstyp turarь polza, maldьn ciq edin maldan адырьp алgaş, onu pa-raan kылыр алгь-ce cedip podu-nun şьnarьlьq өrtteenin uluq хuuzi oskundurar polgaş ciq ettin şьnarь kudulaar coruk polza, kol-duunda-la en paaştajь azaalga-зындан polur tur. Maldьn ciq edinиң şьnarь kudulaarьnyн cыdagaаn polza, ciq etti en paaş-taj tuzaар kiirer kiziler kandьq janьzьlьq azaар kamgalap алыр-nyн техник argalarьn cedip pil-vestin xaraazь-pile ciq ettin şьnarьlьq өrttee kudular turar.

Ustьnde po cyulderden parьmdalaaş, maldьn ciq edin cөp aзыqlaарьnyн kol-kol argalarьn polgaş arat tymen potlarьnyн aзыl-agьjьn sajьbradyр, paraan-ьlьq artьkьşьzьn көwydedir pol-gaş TAR-da pygy maldьn ciq edinи өrtteen өstyрer sorulga-pile оон pөdyun argalarьn mo-on adaanga todargarlaarga polza:

Tyk kыргььrь

Maldьn tygyn kыргььr polgaş tylep tyзyp coruur yjezinde ты-ар culup-taa polza, cer-le cerge

tyk kaqьajьn cөp aзыqlaар cor-uktu cedip алыр cugula. Maldь kыргььrьnyн murnunda хассь са-лызын peletker, хoj kыргььr ха-ссьzьn сапыр peletkeen turar pol-gaş kыргььr хojnun tygynde ten-niқ хaragannarьn, caşpan sigen-nerin polgaş оон-taa өске pok-tarnь aştар арық tyk kылыр алыр coruktu oraldaзыр, paza хoj mal-dь kыргььrda paзыр paarttaktan-ваjьn kыргььr.

Xoj maldь kыргььr yjezinde хoj kыргььr cerin аştар şirьp ал-ьr ijik-pe, азы pok-sak cok арық siliq, cerge kыргььr, cok-polza, хojnun adaanga keden ijik-pe, cybe catkaş оон kырынга eedin kezin kespejin kыргььr coruk cu-gula, pir ewes eedin kezin paьlьq-laptar polza, ol paьlьqьn kurtтut-pas төleede jot ijik-pe өске-taa em cyuly-pile caар emneer uzur-luq.

Paza хoj maldь kыргььrьnyн ewin podaaş хojnun tavannarьn xylyyr ceep paqьn argalyр polza, coon polgaş cьmcaк kылыр, ol ceep paq-pile ewin өrttir тыk-ka тындық paqlap xylyves polza coguur.

Tykty uzun kьska kыргььvajьn, хojnun kezinge teski artьlyр kыr-гыр polgaş kыrgaan soonda хoj-nun tygy uzun kьskalьq polvajь-

ьn pir ten yner uzurluq, paza хojnu kыргььr turar yjede өске-өске хojlarnьn tygyn хolup cer-le polbas, хarьn tyktyн өn cyz-yny-pile Ылар salьr polgaş maldьn tygyn xirlendirьejin, sidik-mьjaanga poraştьrvajьn kыргььr алыр-pile maldьn podunga kem cedirьezin podap, хojnu cas yje-de argalyр polza, tyrgen kыrgaaş salьr polza coguur. Kыrgaan tyk-ty kыrgaan talazьn kudu kыldьr, pyгьn tykterin іşlin-ce tyre sal-gьga koşkak kыldьr taştьş tygyn taşkaар kыldьr tyrgеş şьqzaар polgaş paaş, kuduruu paza tavannarьnyн таагы tygyn аны sal-ьp, Ыlangьja kadьq tyktyq тыа хojlarnьn таагы tykterin Ылаарь cugula, TAR-ga хoj maldь kыr-гыьrьnyн yje хuussaazь cer-cer-in iziq sook agaар салгьnyнn pajdaly-pile pir aaj ewes poor tur, Ыlangьja murnuu kozuunnarga polza, хoj eşkyny 6 ajьn 1-den egelep kыргььr polgaş өске ko-zuunnarga 6 ajьn 15-den egelep kыргььr pajdaldьq turar. Po cyulderden parьmdalaarga, tykty kыргььr yjezi polza, 6 ajьn ca-azyндan egelep sook ewes polza, хoj maldьn tygyn kыргььr aзы-ьn corudar tur. Kadьq tyktyq тыа хojlarnьn caskь tygy artьkьk узun pyзьq polur, kadьq cөөk tyktyq хojlarnь kыргььrга cada-gaj tudуş tyktyq polur tur. Ag-arlap kыrgaan хojnun tygy cьm-cak narьn polgaş kыri eweş pol-lur, kыргььrга karacangьş tygy

paaşka-paaşka poor tur. Ijezinden төreenden songaar 6 aj cedir-le xuragan tep sanap tygyn kыrgaan xuragan tygy artьkь cьmcaк nar-ьn polgaş tьdьraş uluq хoj ty-gynden artьkь narьn poor tur. Xuragan tygy agar tyk Ыşkaş tu-dыş ewes paaşka-paaşka kыrgьt-bnar polgaş xuragannьn tygyn uluq хojnun tygyngе xoluvajьn, paaşka salьr херек. Xuragannьn tygyn emin өrttir өstyрp polbas, emin өrttir өsken tyk өrttee pic-cii polgaş caskь tyk-pile pir тө-mej өrttekke алыр appaar.

Tykty тыраарь

Cазьn kandьq-taa mal tylep tygy tyzer cybe төleezinde, mal-dьn tylendi tygyn cьqьbas polza, anaa-la хей tyзyp kaар poor tur, en Ыlangьja eşky cөөgy. Arat massa polgaş aзыl-agьjь organizas-tarь yje-yjede cылыр polgaş mь-jьstьq maldь тыrap tylendi tyk cьbьr coruktu corudar tur.

Mьjьstьq uluq maldьn tygyn тыраarda, kadьq tyktyq тыргак ijik-pe, азы sigen тыргак kылыр алgaş тыраар polza coguur. Mal-dьn tygy тыkka tylep turda polza, argaan kadьq хol хавь-pile culup paza polur, Ыlangьja cылыр maldь tuskaj тыргак-pile тыrap polur. Maldьn tylendi tygyn ty-leen yjezinde tengy-ce cedir yr-gylcy тыраар uzurluq.

Өşky maldьn тыleen yjezinde cө-өгyn алыр хамьkьtyн cugula, ol-arьn тыраarda temir, азы Ыjaş тыргаклар-pile тыраар ijik-pe, азы

xol-pile-taa culup тыраарь 5 aj-da corudar polza coguur, pir ewes алды aj cede perze cөөgy tygy-pile xoluzup арық ewes ap-paar. Eşkyny karacangьş cөөg-ynden аныда, tygyn kыргььrь paza cugula.

Tebe tygyn cазьn тыleen yjezinde тыраар polgaş kыргььr

Tyleen yjezinde tebenin tygy адырьp, сальnanajьn coruur ap-paar. Ol salьnanajьn coraан tyk-terin şaқ yjezinde cыдыр kalьva-zьn тееш kыргььr алыр uzurluq.

Tykty kыргььrdan аныда, cы-лыр maldьn cel, kuduruun kezer polza coguur, kesken cel polgaş kuduruk хылы 8 iliqden kьska ewes polur uzurluq.

Tykty savalap azaарь polgaş сөөrttyр ap coruuru

Tykty şoodajга savalaар pol-gaş таагыдан аны tudуş cyzyn-paazьn ak, şokkar, kara tykterni şuptuzun аны-аны savalaар uz-urluq.

Tyk polgaş хылы kыrgaқ cer-ge azaар şьqzaар polgaş tyk, хы-ды savalavajьn cadagaj yr cьtьr-bas, cadagaj cыдар appaar polza, tyk xirlenip, kurtтuut polgaş şь-gьr, tyk, хыды şьk, caas polgaş өl алгь-keeşten kamgalaар херек. Tyk, хыды сөөrttyр ap coruурda caastan kamgalap, brezen, азы өске-taa cybe-pile şьp coruur uzurluq.

Mal-cer ministeri Polat.

Kyrekonomnarnyň casky tarlygazyňyň ertken tyňnelderi

1936 cýldyň casky tarlygazy egeleer yjede koncuq sook to-nut polgannyn cýldagaany-pile TAR-nyň pygy kyrekonomnary po cazyň tarlyga azylyga enir cýlgazyndan 10 xonuk ozaldar kirgen.

Casky tarlyga azylyga orajttar kirgen polza-taa, tarlygaga kiret kysty enir cýlgazyndan artlyk ekki organizastannyn xaraazy-pile kyrekonomnar poltarnyn

pydyrylge plannarynda ajytlyla-an xuussaalaryga cedirwejin, kyska xuussaalar istinde tarlyga-zyň koncuq cresti tyrgen to-oskan tur.

Kyrekonomnar casky tarlyga-zyň kyska xuussaa istinde tarlyp tooskan polgas 6,14% xuunu uk pydyrylge plannandan azyr kys-syetken tur. Po tugajyn san-pile moon adaanga todargajlaarga polza:

№ №	KYREKONOMNARNYN ATTARY	Tarlygaga kirgeni polgas tooskany		Plan	Taraany	Kysset-ken xuuz
		Egeleeni	tooskany			
1	"Toka" kyrekonom	24 IV	21 V	1300	1470	113,7 %
2	Sýlasy	9 V	27 V	230	260,3	113,1 %
3	"Xemeik-ool"	21 IV	32 V	700	710	101,4 %
4	"Cyrmel-tazy" tep ylegerliq stanzy	20 IV	23 V	70	70	100 %
Şupty				2400	2510,3	104,14 %

Tarlyga ceriniň toburan azyly-daanyňyň şynar polgas yreziniň casyrlyp taraan ertken cýldardan ekki şynarlyq polgan polgas tarlyga cerin kolduunda-la oorgal-atpajyn andaryp taraan. Po cýyl-derden ar kerge, tarlyganyň şynarlyq ertkeni todargaj xere-cilep turar ol tur. Kyrekonom-nar azyly-agjyn caryqdal talazy-pile ekonom kamnalgazyň coru-dup şydaan, kýbar, caar materi-aldarny talazy-pile eleen kam-nalgalyq polgan polgas tarlyga-nyň unyş şynaryň pedider talazy-pile taraan pot-örtteer ciigedir tugajynda tarlygany kyska xuus-saa istinde cedişkinniq tarlyp erttirgen. Po tugajynda Elegeste "Toka" kyrekonom kýbar mat-erialdarny 79 kilogramny kamnar artlyrlyp algan, eske kyrekonom-nar polza, coguur ajytkan nor-ma (xemcee)-pile caryqdaan.

Kyrekonomnarnyň pir tugaj sorulgazy polza, taraanyn unyzy ulgatylyrlynyň toleezinde sugarylga azylyň kyska xuussaanyň istinde corudup, sugarylga azylyň 6 ajyn 1-de 65% cedir kys-syetken turar.

Kyrekonomnarnyň casky tarlyga azyly cedişkinniq ertken polza-taa, cetpes azyldar paza turgulaan, cizee: tus-tus brigattar-nyň kys azylyň organizastar talazy-pile udurtulgazy koşkak turgan. Tarlygany egeleer yjede camdyk kyrekonomnarnyň trak-torlary azyldy coguur xemceenge cedir kyssetpejin turgan polgas kýbar, caar materialdarny kam-nalgazy taaryp turgan. Paza tarly-gany yjezinde brigattar-ce yre-ziniň ej şaanda soerttyr xandyr-bajyn turgan polgas camdykta taraan cazar maşinalar kuruq cý-gy corup turgannar.

Casky tarlyganyň kýbar, caar materialdary polgas yrezin, oon-taa eske cýyldarny coguur norma-xemceqlerine cedir yrgylyc tar-aryştyrlyp, ol-ce sagyş salyp tur-gany koşkak polgan.

Kyrekonomnarnyň cedişkinniq polgas cetpes azylyň ileredip tur-ar uzurn polza, kysky taraan azaalgazyga amdýgaştan pelet-kenip cedişkinniq erttirzin tep sagyndylyp tur-men.

Mal-cer ministri
POLAT.

Өөредилгевистин tyňneli

TXK-nun Samagaldajda egeleer cada şkolazyň 1935 cýldyň 9 ajyn 12-den 1936 cýldyň 6 aj-

nyň 15-ke cedir өөредilgezin moon adaanga kergyzerge polza:

№	Ertemner attary	1 tug. pelyk		2 tug. pelyk		3 tug. pelyk		4 tug. pelyk	
		kizi san	%	kizi san	%	kizi san	%	kizi san	%
1.	Koncuq ekki	4	36,4	7	38,9	1	7,14	3	18,18
2.	Anaa ekki	3	27,3	4	22,3	7	50,00	6	54,64
3.	Orttumak	3	27,3	4	22,3	5	35,72	2	18,18
4.	Adak	1	9,0	3	16,5	1	7,14	1	9,10
5.	Egi grupla arkany	1	—	3	—	1	—	1	—
6.	Өery şilceenner	10	—	15	—	13	—	10	—

Po sannardan ar kerge, өө-re-dilge cedilgelik ertken. Moon cedilgelik polgan cýldagaany polza, өөrenikilerin ada ijezi uruqlaryň өөrenir coruunga sa-gyş salganandyň polgas paşky-larny paşkylyr arga-metodunga өөrenip, ekki azyldaanandyň

polur tur. Am kelir cýldyň өөredilgezin-ge cetpes cybe cok poldurup, moon artlyk cedilge cedip al-lybysty temdeqler tur.

Şkola ergelekci
Sebil.
Paşky Paazan.

Malbys özyr tur

Cöen-xemcik kozuununda Haj-arakkan sumuzunda 4 tugaar nam yuryňyň kezigynnerinin 17 öregezinin malbys paazyň ma-az todargajlaarga polza:

	1934	1935	1936
1. Inek	167	104	219
2. Sylgy mal	63	66	81
3. Xoj	242	387	573
4. Öşky	109	182	257

Katlyşkaş 581 839 1130
Po özylyde sann ar kerge, myn yuryňyň nam kezigynnerin-

in arat conga mal östyryr talazy-pile ylegerin kergyzyr, nam, cazarlyk ajtybşkynny kyssetdip turar todargaj tur.

Nam yuryňyň targazy Seren.

Eş Tolbaak-kajga xarby

Kýzyl-xoorajda xereezen Tolbaak-kaj slernin, 1936 cýldyň maj ajyn 13 xynynde yngen № 38 (539) „Şyn“ solunda „Toka“ kyrekonomda xere-zenner azylyňyň cedir, cetpezin iler-edip pizeenir koncuq cýylydyr tur.

Indyq-taa polza, oon istinde kara-cangy xereezen Sekpiti onzagaj pa-ak kizi tep pizeenir okta polbas tur. Xarby eş Sekpit polza, 1933 cýl-dan 36 cýlga cedir tus kyrekonom-nun cýyl pyry azylyga koncuq ek-ki azyldar kelgen. 34 cýldyň 7 ajda şöleleer cangyş, 35 cýldyň 5 aj yje-zinde kattap cedip kelges, amga ce-dir tus cerde emciniň sestrazynda azyldar turar. Uk azylyga koncuq ekki mergezir өөrenip, azyldar turar kizi cybe. Oon-pile kad azylyndan şunt yndyrtken teeniner kengys me-ge tur.

Po ystynde cýyldarny slerge cuga-alap pergen kizi po tugajyn okta-la megelep cugaalap pergen tur ewes-pe.

Kyrekonomda nam yuryňyň targazy Uvanzaj.

Xereezenner tassynny targazy

Sere-syryn.

Aratkor „Xýnar-coru-urga“ xarby

37 (538) tugaarlyq „Şyn“ so-lunda, Cadaanada yleger-turzul-galyq stanzyda uluq ulus paş-kylyr turgan Kýzyl-ooldun tuga-jyn pizeeni erengejinde şyn tur.

Indyq polza-taa, sambyn sa-dar coruk kilyr, xereezen uruq-lar etteer, idik-xebn cazarlaar polgas yrgylyc aragalaar, ulus-pile şoş-sodaa kilyr tep pizee-ninde todargaj pottuq material cok tur.

Oon ýaj kylan azylyga xarbyssalga cok polgas eş-öory-pile ep-najral cok paza ulus paazy azyr көөr tep pizeeni şyn tur.

Po tugajynda eş Kýzyl-oolga areve kozkomundan kadlyq ton-gudulga pergen polgas Kýzyl-ool podu am indyq cybe kly-bas-men tep tangyran pergen.

Kýzyl-ool moon songaar ý-dyq coruktar kyla perze oon art-lyk xemceq kergyzer appaar tur. CXK areve kozkomunun targazy Ertline.

Azyr kyssetken

Parlyň - xemcik kozuununda Kargy sumuzu eş Mynmyr 1936 cýldyň 4 ajda 3000 akşanyň pa-raanyn algaş, tergi sadly kilyrly-pile keree caryp algaş, po ara-zynda sadlylar turar pajdaly manaa kergyzerge polza:

Sadly alar Sadly teen plan algan
1. Inek . 10 15
2. Sylgy . 1 1
3. Xoj . . 50 68
4. Öşky . 50 89
5. Uluq picce alg-keş 100—71

Oon angda erge, tarvagan kezin 116-ný sadly algan polgas mal sadly alybşkynny azyr kys-sedip algan, alg-keş sadly alybşkynny cookşulady-la perip tur

Oon eske tyk polgas sarcaq cýyly öy cetpeen toleede, sadly aldynmajyn turar.

Eş Mynmyrnyň po arazynda sadlylar kelgenin eleen cediş-kinniq polgas planyň azyr kys-sedip alar cajlas cok kestyp tur. Kargyda Moldurga.

Pery ooldaryň kырp-latt

Tees-xem kozuununda Oruk-ku-şnaa sumuzun Kalindibi 4 ajyn 16-17 xynnerinde pery ooldary tilep coraş 11-ni sok-kulaş, oozun kooptun majyn sadlyga cedirgeş 110 akşa aldy. Orukku-şnaada salbyr ergelekci Xajdyr.

Likpuntu paşkylyd am-syrynge xarby

Cöen-xemcik kozuununda lik-puntu paşkylyd am-syryng sler, po kыştan peer tьbьzьk, tool cergeliq cýyldarny eleen xejny pizip kelgen-sler. Slernin oonar-ly solunga yndyrer cer-le arga cok tur. Moon murnunda cam-dyk eşternin solunga pizeen tьb-ьzьktaryň tьp xarbylar turgany-nar us-cok eske polgas cer-le sol-unga pizip arga cok cydek ýan-cyq soster pizip kizi tur sler. Ol tugajyn „Pistin xarbyly“ tep pulunga pir uday sagyndyrgan xirezinde, xarby oon soonda Sol-curga pargay, ыnda iji kizi evil-eldep algaş, mьrnyň oon pagaj cydek ýancыq tьbьzьktar pizip turdun. Xarby cybeni pilir paşky-kizi podun-pile turgay, solun par-lalgany arnyň pakşradar teen ыkşay, ыndyq kultur cok cybeler pizip, ködeenin aratarny podun-cy tьrttyr, ыndyq cybee өөredip turarın kancap-taa taaryşpas tur. Pir ewes seen pizip turgan cy-ylderini ol xeeber solunga yn-

dyryp kaan polza, onu aratlarga polgas ыlangьja podun өөniştin-ge ýatpajyn tьjьlyrlyp perip şy-daar sen-pe? Am seen pizip tur-gan yjen-tajan cydek cýyldernini am manaa-taa şunt ilerediri per-ge-egenciq tur.

Solun polza, tьbьzьk, tool cer-geliq cýyldarny pizibes ewes, xar-by pizip uzurluq. Onu pizirde, arattarny azyly-agьj, kulturunga xolbaqdaşkan solun, caryş cýyl-derni pizip, arattarny kulturlyq kizizidilge jozugaar өөredir sor-ulgalay polgaj.

Moon songaar ыndyq pagaj cýylder pizibeyin, ekki şynarlyq, arattarny azyly-agьj, kultur-am-ьdьralyga xolbaqdaşkan cýyl-derden pizip көr. Paza ekki azyldyq arattar polgas өөredilge tug-ajyn pizirde, cyq-le uzu paazy pildimmes kaş san, kaş cugaa pizibeyin, oon ыlar şynaryň iler-edip pizize coguur.

„Şyn“ solun redaksyzy.

Erzin majbnyň mal sadly algan

Tees-xem kozuununda Erzine majbnyň mal sadly alybş-kyň көөрге, eske majbnyň aratarny aratlyk azyldar turar. Po tug-ajyn manaa san-pile kergyzerge:

	plan	kyssetken	xuuzu
1. Mьjьstьq mal	105	51	48,57%
2. Sylgy mal	35	21	60,00%
3. Xoj	650	380	43,05%
4. Öşky	550	393	71,44%
Katlyşkaş	1340	745	

Po ystynde sandan ar көө-ge, uk majbny mal sadly alybş-kyňnyň azyly cugulga кө-geş, eleen azyly kylan köstyp turar ol tur.

Moon songaar ol idepkejin sul-aratpajyn, arat massany negel-de-xereqler-pile xandyrlyp turgay,

tьjьlyr, tьbьstьrlyq azylyň ekki corudup turgay, mal sadly alybş-kyňnyň planyň azyr kyssetdip cor-uk cugula.

Eske majbnyň paza şak mьn-caar azylday, coguur cernin per-gen taalgalaryň kyssetdip cugula.

Pygy majbnyň polza, sadly algan cýylderni ej-şanda cog-uur ceringe cedirtir polgas ы-langьja maldь polza, semirttir kadarar tugajynda ekki kadar-cylaryň tьp ewiledeer polgas maldь syrer coruun paza ekki taaryştyrlyp corudary cugula.

Tees-xem kozuununda

Namzьraj.

Xanakorlarga ыndyq ergelekci taaryşpas

Kaa-xem kozuununda Koptu sumuzun Paj-söette 6 tugaar arvannyn targazy polgas ol ar-vannyn istinde xana solununa ergelekci Lopsanajga xanakor-lar cazyt material pizip peige, onu cazyt at-pile yndyrbes, azy-pile yndyryp turar polgas xana-korlaryň cazyt adyn uluska-taa cugaalap turar cýyl par. Cizeel-eerge, Paj-söette Mancanmaa te-erzinin cetpes coruun pir xana-kor ileredip pizipken cybe tur.

Myn Mancanmaa ol xana solun-un көreş, „meni kьm xana sol-ununga pizidi?“ tep, po Lopsan-ajga silginip mannar keerge, ol xanakornun şyn adyn cugaalap pergen tur.

Mьncap xana solununa ergel-ekci piske kancap-taa taaryş-pas. Arvan targazy polgas xana solununa ergelekci Lopsanaj-ny sumu cagyrgazyň kulaan-ga tьnnatym.

„Xadyn“.

Pistin xarbyly

Kaa-xemnin Pelbejde „Lambь“—Silinmejnin tugajyn sumuda xana solununga pizi.

TXK Orukku-şnaada „Marь“—Urzuñmaa kadajny anşakkor kizi an-aa surgap cugaalap көr.

CXK Syt-xel sumuzu Tas-ool—ci-diriq pizeenin өrtlee cok tur. Myn cidirişkini 50 көp-pile kadly pizip corut.

KXK Kөk-tejde „Kьzylyt“—kezig-yn Oqlukpannyn aragalap, calcyr tur-gany ыnda nam yuryng medeele.

TXK Pert-taqda „Cetverk“—Lop-sanyn şydyt oorlaanyn sumu ceringe tьnnat.

TXK Pert-taqda „Tyrymcy“—Taş-pajynnyň tugajyn sumu cagyrga-zynga medeele.

PXK Askь-parlykta Oolak—„Par-lym şely“ tep ыrd solunga yner xire ewes şynarlyq tur.

CXK Tebe-xajada S.—nam kezi-gyny Sarьq-ooldun kadajyn etteenin, nam yuryng medeele.

PXK Ajangattьda „Sincip-pilir“—Pelek kadajny tyzok coruun sumu ceringe medeele.

TXK Orukku-şnaada „Xьnar-pi-lir“—Şojdarnyn pьzaa kezi oorlaan-lyn xamaary yuryng medeele.

Tandьnyň Kөk-pulunda „Tandь“—Sotpanyn kadajyn tarlaaryn sumu cagyrgazynga medeele.

Parlyň-xemciktin Şujda „Cer-ku-lak“—Mancannyn aragalaş uluska calcyr turgany sumu cagyrgazynga edeele.

иCXK Kьzyl-taqda T.—Cadamban—

ың aragalap turgany nam yuryng tьnnat.

Kaa-xemnin Kөk-tejde Kьzylygy—9 tugaar arvan targazy Cambal-ool-dun calgaazyň sumuda xana solun-unga pizi.

CXK Ajangattьda A. Sunduj—pi-zeen ыrdar şynar solunga pizip xi-re ewes poldu.

CXK Cajlaq-alaakta Arzylan—xyr-ee cerin-ce klier taraanyn sumu ceringe aajyn tьbьrlyp-pile medeele.

CXK Cajlaq-alaakta Tьnnangьr—nam kezigyny Tarjagynny azyly-ga xarbyssalga cogun nam yuryng medeele.

CXK Izioq-kara sumuzu Kөrgen—myn sumunyn 3 tugaar arvan targa-zy şeriq Pytynin kizi aady caraan-ynsumu şygyzyng tьnnat.

UXK-da aratkor Maksьr—xomudal-ynny kozuun şygyzyng pildir.

Xarbyssalgalay redaktor

Lyndyp.

Aat oorga albytm: azyrgь carylynda şaby kesken ak tyktyq, im temdek cok, tora-caga tiştiq kara aad-ymny, 1936 cýldyň 5 ajyn 19-ta oorga albytm.

Mьncangay pygyarat conga ide-ger, carlap tьnnadyrlym polzy, meen po aadymny tьnnap көreş, carlap pergen kizige aadymny cartlyk өrtlee-per tur-nem.

Cöen-xemcik kozuununda Syt-xel sumuzu Şaqban-terekte Kerttik-ool.

Kyrynenin 1 tugaar tipogravy

TARN TK polgaş
Profes Tóp çöwyleli-
niň organy

„ŞbN“ solunnu cagybr erttee:

Xuuzunda cagybrlarga:
1 cылда . 5 akşa.— 3 aýdan kudu
6 aýda . 3 akşa.— cagylga
3 aýda . 1 akşa.80. albas

Solun cagydar cerler: Tóp xarabzaa kontor, oon
kedee saibarlary polgaş postacacylarga cagydar

Alaan polgaş yletpyr
cerleringe cagybr:
1 cылда 8 akşa.
6 aýda 5 akşa.
„ŞbN“ solun redaksziyany adrezi: Kyzyl-xooraj,
Revolus aly. Ştutkin kudemczu, paza № 2.

1936 cылда

ijyn 17 xynynde

sreda № 48 (549)

(ARN TK prezidiymynyň targazy eş Tokanýň cyuly)

Týba arat respublik (ergizi-pile adaarga Tandy—Týba) ortaak-ky Aziyada, Murnukku kyzgaary Mool arat respublik-pile, Son- gu kyzgaary Uluq Sovet Sosi- alistyq Respublik-pile kyzgaar- lazyp turar. Curttun telgemi 170.000 terebelin kilometr. Py- gy respublikty kizizini saný: 1931 cылда tanzyz-pile ar kõe- ge, 82183 kiziliq. Oon ištinde yndezi Týba conu 64911 kizi- liq. 1917 cылда Oktabrny pol- gaş 1921 cылда nasional xostal- galyq revoluzi polgannny as- syz-pile pyryn ergeni arat massa podunun xolunga algan.

Tandy—Týbanyň curttnun pajlaany talazy-pile ekki şincil- el corutpaan polza-taa, cerini i- štinde-taa polgaş curttnun ky- ында-taa kazar polgaş azyqlar alýr pajlak talazy-pile koncuq paj oran. Cerni ištinde: xemyr, al- dyň, siir-taş, şil-taş, temir-taş, oon-taa eşkenin pajlaa par oran. Oon kadyna an-men talazy-pile polgaş ulyk talazy-pile koncuq pajlakyq oran: tiin, kiş, irbiş, tilgi, pory, xajrakkan, as, kızı, oon-taa eşkenin annary kovej oran. Týbanyň xemnerinde pol- gaş xelderinde palık talazy-pile paza koncuq pajlakyq.

Týbanyň curttnu po xire pajlak- tyq polgaş oon-pile kadý kýmga- taa uduylanýr kyzy cok, koncuq pydylyk oran polurga, 1755 cылда egelees Orustun ak-xaa- ny polgaş Kýdattyň ezelekçileri Týbanyň curttnu ezelep, podun- un cazy sadýn, podunun kol- onicýalary Týbanyň curttnu- ce kiirip, ol sadýq polgaş teleeler- niň soo-pile cagyrr tuzaar erge- zin kiirip, podunun ol molyly- gi pildinnyes polzun tees soonda parýr xyree-xiidin nepteredip, arat connary tiriqge-le xan- cin- in sorup, aşadýr suskadýr tur- gaş tujulunga cedir jadaradýr, koncuq-la xilincek tavarıstýr kelgen.

Týbanyň conu, Manşy-xaanny polgaş Orustun ak-xaanny koloniz poor turgan ejde uluq erttektiq parıan-pile xoozuradýr turganýdan kadyna, koncuq aar yndyryq telep paza-la tırkyr tujulunga cedir jadaradýr turgan. Cizeen ar kõege: cangýs cыл- dyň eccizinde 1.500.000 akşany erttektiq ulyk-pile toort yndyr- yq telep turgan polgaş oon ka- dyna cyzyn-paazyň yndyryqler- ni sanap cer-le cetpes. Týbanyň arattary cazy sadýqýlardan cang- ыs kalbak şajny 35 tiin, cangýs taalyman 30-40 tiin, cangýs xeeşpeni 2-3 tiin, cangýs ama-

pesty 20-30 tiin-pile arga ca- daarda, aştap ulyr tyreeş, aş- tap ulyes tees sadýr ap turgan polgaş.

Týbanyň curttnu 1921 cылга ce- dir cangýs aaj cangýs kyryne poor podunun ergezin podu pi- lip turgan cyuly okta cok, xaryn Týbanyň curttnun conunun pir camdý Manşy-xaanny, pir cam- dý Mooldanny feodaldaryga polgaş pir camdý Orustun ak-xaanny aspaanga eremci- gejnin tuzaanga kirgan seek ы- kaş, ol şydaldyq ezelekçilerin xolunga turgaş, tiriq podu-la kurgap, jadarap, mal-magany ev- eezep kыlyp ulyr turgan polgaş. Cyge ыndyq teer polza: Týba- nyň ezelekçileri cyq-le pottaryň azyk orulgazyň kowydedip alý- ыr podap turgan poordan kadyna, curttnu conunun ulyr, cidip, ja- darap turary olarga okta xamaan cok turgan, xaryn olar arat connun pydylyyn ulam-na ul- gattylyp, curttnu ištinge lama- xuurak, xyree-xiidin cergenin cyulderin nepteredip turgan poor- dan kadyna, Kýdattyň polgaş Orustun imperializmi 200 cылда eccizinde Týbanyň conun sorup cip kelges, cangýs-taa şkola, em- nelge ceri turguspaan, cangýs-taa Týba kizini surguulga eoretpeen, cangýs-taa kiometir oruk septe- been, cangýs-taa maşina cepsek kergyspeen, xaryn cyq-le sorup ciirin podaan, pottaryň azyk orulgazyň kowydedirin podaan polgaş.

Taştykkyň imperialisterinin tarlap molyrynge nemeştir, ar- at connun mojnunga curttnu fe- odaldaryň, nojat-tyzymetteri- niň paza tapkyr tarlagazy tavar- ыp, arat connu koncuq jadarad- ыp turganýny izi am-taa arat connun ektinde sagýzında par. Týbanyň arat conu ol perge paj- dalyndan uştnup alýr, taştyk- kyny imperialisterinin xolundan adylyp, podunun ergezin podu alýr tees, kaas-kaas uday xyrezip podunun oorga mojnun xendyr- er tep kaas-kaas uday xyrezip kelgen polgaş. 1870 cылда Týba- nyň conu orus sadýqýlarga udu- rlangaş, tura xalyşkyň ewile- denner, oon tugajynda koncuq aar jala xylep paazyň kestirgen. Týbanyň conu 29.000 xojnu şit- kelge perip, Týbanyň conu mur- nukku-murnukkuzundan arttyk tarlala tavarıstýr pergen. Paza ol- la ejyn soonda 1878 cылда Xem- ciktin kozuununga „60 turgun ynyr,“ curttnu feodaldaryga,

Manşyň imperialisteringe udu- rlangaş, paza koncuq perge jan- zy-pile pastýr, tarladap, ol „60 turgunnu“ uluq murnuzun paaştarı kezip kaan polgaş. Oon soonda 1911 cылда Týbanyň conu, Kýdattyň imperialisterinin cazy sadýnny tarlaaryga şadaşaryň, xamyk sadýqýlaryn puza şaar, pottaryň curttnu ištinden sabyr- ыp yndyrgen polgaş. ыndyq pol- za-taa, Týbanyň conu podunun kyzy koşkak polgannny xaraazy- pile polgaş tuzalazy kyryne cangýs-taa cok, xaryn Kýdattyň- taa, Orustun-taa, Mooldun-taa, imperialisteri cyq-le ezeleerin, tarlap molyryyn podunun xol- unga xeweer ызыndaryn po- daaş, arat connaryn ol xedeliş- kinin kadý-pile pazýp turgan polgaş curttnu feodaldary, arat connun xedelişkininden kortkaş, imperialisterge tuzalap turgan- ыn xaraazy-pile, ol kaas uday poor turgan arat connaryn re- volustuq xedelişkini kadý-pile pastýr turgan. Týbanyň arat connaryn kaas uday tura xal- ыp turgan revolustuq xedelişkini kadý-pile pastýr turgan pol- za-taa, uk xedelişkiner xalas ewes erttip turgan, xaryn ol xedelişkiner arat connu politik- tyq mederelin pedidip, olaryň kyzyn piriktirer talazy-pile uluq tuzalyq polgan.

Rosianý (Orustun) proletarlary Lenin paşkyň polgaş oon tur- guskan Komunistyq Namnyň udurtulgaş-pile coraas, 1917 cылда Uluq Oktabrny revoluzi yndyrgaş, kapitalizmyň polgaş ak-xaanny jozuzun uzutkap, te- legejnin kыrnga pir tugaar pro- letaryn cazaan turguskan soon- da, moon murnunda pistin Týba ыkşaş cылдыp kalgan picci-picci ulustar, ol proletaryn cazaany tuzalamcyzga tajangaş, pottar- ыny tarlakýlary-pile ulam-na ertisti xyrezip, revolustuq xyre- şti tidimil-pile corudup egeleý pergen. Týbanyň arat conu pol- taryn tajyňnary polur: Kýdat- tyň, Orustun ezelekçilerin xol- undan adylyp alýrnga 1921 cылда nasional xostalgalýq revolus yndyryp, Týbanyň curttnun Kýdattyň telelekcizi Janşı-caonu, ak-xaanny artıncazy: Kazansop, Bakic, Bolkof suqlaryň sabyr yndyryr tugajynda Uluq Sovet Sosialistyq Respublikty Kyzyl partizany polgaş Kyzyl şeriiniň portuq tuzalamcyz-pile curttnu ištinden ol ak idegetteri aşap yndyrgaş, 1921 cылда pyryn er- geliq Týba Arat Respubliin turguzup algan.

(Ulanşy sölgy solunda)

TAR-nyň xamaaryşpas pot-er- gezin paşdaryga, oon pydyr- yky kyşterin xeqzydyp coruda- rınga polgaş kыkyr arat tyment- nin amdyral pajdaly ulam-na saşyradýr xeqzyderinge kol cug- ula cyuly poor orannyň azy-ag- ыjny kol adary—mal azyly telgeredip saşyradaryga xamyk- tyň murnunda kol cugula neget- ttinip turar cyul polza, maldyň cemizi sigenni toldur peletkep alýr coruk polur.

Po cyulderni parımdalaş, ca- zak, namnyň salýp turar kol sor- ulgazy polza, 1936-37 cылдары kызында agaar pojdustun aşy- dyq cudu poluru magat cok tep magadylyp, amdygaştan oon-pile temissel azyly ertisti corudup, 1935 cылда arat azy-agylyq con- nar 1.802.896 puut sigen pelet- kep ar turganýny ornunga, am po cылы 3 milion azyq puut sigen peletkep alýr tep kol sor- ulga salgan.

Po polza, koncuq uluq azy polur. Mandyqny teleezinde, po salgan sorulgan tergiin ekki kыssediri-pile Mal-cer ministeri polza, sigen kezەر maşina azyly- pile arattary tanıstýr, sigen kezер kadýlaryn taptap canýr pizeer polgaş cer-le sigen ke- zerini peletkelin tugajynda ca- zak cerini şitpirleeni jozuga- rı pir aş xuussaalyq tyr surgu- uldu 6 ajny 1-den egelees, 7 ajny 1-ge cedir corudar tur tep aştıkan. Ol aştıkşkyň par- ımdalaş, 6 ajny 1-de ol tyr surguuldary Elegeste „Toka“ at- tyq kyrekonomga polgaş Şaga- an-aryq xoorajyga ertireri-pile 5 ajny 25 xynynde ol surguul- dun olurar oran paзы, izer-clir cemin polgaş surguuldun curum caskaly tarıstýr ertireri-pile Mal-cer ministerinden oon tus- tus paşkylary polgaş ergelek- cilerin corutkulan.

„Toka“ attyq kyrekonomga tyr surguul corudar kozuunnar polza:

Tees-xemden 22 kizi
Kaa-xemden 6—
Tandydan 6—
Pii-xemden 12—
Tozudan 4—
Tere-xelden 6—
Şagaan-aryq-xoorajyga tyr surguul corudar kozuunnar polza:
Paryn-xemciktin . . . 23 kizi
Ceen-xemciktin . . . 32 kizi
Uluq-xemden 26 kizi

Po tyr surguuldu pyryn ce- cey-pile coguor xuussaazynda turguskan polza, onza uzur-tu- za-ny perip şadyar turgan. Po yje- de camdý kozuun cagyrgalar

polza, arattaryn istinden sur- guuldar şilip keldirer aştıraq- ga onza şyngý oraldazy setkil sagзыn salýp turary koncuq koşkak tur.

6 ajny 1-de kozuunnardan kelir surguuldar pyryn cыlgan, uk surguulun kыlyp egeleen tur- zun tep turgan polza, 6 ajny 10-ga cedir Şagaan-aryq xoor- ajyga 63 kizi kelgen. Paryn- xemciktin 26 kizi, Ceen-xemcik- ten 21 kizi, Uluq-xemden 16 kizi, kattyşaş cyq-le 63 kizi kel- gen, cogum cecce keliri 86 kizi polur. „Toka“ attyq kyrekonomga 56 kizi cыqlar turgan polza, cyq- le 18 kizi cыlgan: Tees-xemden 7 kizi, Kaa-xemden 6 kizi, Tan- dydan 2 kizi, Pii-xemden 3 kizi kelgen. Tozu, Tere-xelden kel- been.

Po turguzup turar tyr surgul- ga en ekki murnakş polgaş idepkejliq arattary keldirer uz- urluq turgan. Am po 6 ajny 10 xynynde cedir kozuundan kelir surguuldaryn saş pezin cecce kelbeen turar polgaş cam- dýk kozuunnardan pyryn corut- pajny turar.

Uk po surguuldu turguskan uzuru polza, 1936-37 cылдары kызында orannyň agaar poj- duzunun aşylydyq cudu tus or- anga tavarıstýr magat cok tep magadylyş, oon-pile eres temis- sezirini azyly amdygaştan coru- dary-pile ыncaş turguskan. Po polza, anaa-la pir cybe ewes, koncuq uluq xany sorulga tur.

Cazak, namny po salgan uluq sorulgazy ertisti kыssediringe cыqlar keep eerenip turar sig- en kezерini tyr surguuldary id- epkej kicceelin sergedip, ekki eerenip, po cылы sigen şeyin 70% kalbarttyr polgaş Týbany 20 cыл polur ojunda tus oranga 2 saja maldyq turar tep TAR- nyň 8 tugaar Uluq xuralyny uguulga kыgyryň kыssediri- ge xamykty cugula negettinip turar maldyň cemi—sigen pelet- keeringe xamyk kыzyn ol-ce uq- landaryn turar uzurluq.

Po cылы uk surguul toostur- ga, surukularny camdýş Mal- cer ministerinin kedee azy-agy skladyň maşina xeleziledip sig- en kezер cerleringe aşylydar, pir camdýş aşylydas-taa polza, podunun sumu, arannyň pygy arattaryga xoj nıltin curumu- pile tuzalap, sigen kezер maşina- pile sigen kestirer polgaş sigen kadýrny taptap canýrnga eor- edir uzurluq.

Mal-cer ministeri Polat.

Paryn-xemcik kozuunun Aj- angatty sumuzunun arat conu ert- tem kulturga eleen eerenip ap turar.

Moон todargaj parımdaazy pol- za, myn sumun 8 xardan ыry kizizi 1016 polgaş oon ištinde pygy pizik pilirler 751 kizi po- op turar.

Pizik pilirlerni ыlgarga: ekki pilirler 81 kizi, ortumak pilirler 254 kizi, adak pilirler 416 kizi. Oon ыnj sannan 4 argazy po- dap pilirler 120 kizi, sannan adak pilirler 490 kizi—şuptu 610 kizi sannan erengejinde pilir poop

turar tur.

Moон ap kõege, myn sumun- uq pizik pilirin kõege 70% az- ыq xire polgaş san piliri 40% azyq poop turar.

Po polza, arat con pottaryn erttem pilin ыryledir tees kыzy oraldaşaş, po xire cedilgeni ce- dip algan ol tur.

Pizik pilir pistin sorulgaş pol- za, pilbas eeryn pizikke eoredip turgaş, 8 tugaar uluq xuraldy toktaalyn kыssediringe kizi py- ry kirzir coruk cugula.

Sumu targazy Cыrtak-ool.

Kaa-zem kozuunun tovy- Sarıq-sep-xoorajynda kozuun- un aşylykşlary massalyq oj- un talazy-pile eleen aşylydar turar. ыnda profes xyrynyň targazy Tyncee suqlar ыldyq muzuktu kыska ejde organizastap, eeren- geş, oon-pile şii polgaş eşke cyul ojunnar organizastap algaş, Pyr- en sumuzunga parıy arattaryn xuraly kыlyş-şaan peletkep algan ojunnary kergystyler,

Olaryn oozun arattar koncuq sonuurgap, eeryp turdu. Myn ojnaks eşterge idegeerim polza, ol tóstelip turup kelgen ojunnary ulam-na paşkytyr, kыssedir cyulderin ulam utka şynarzytkaş, 15 cыл ojunga tava- rıstýr arayenin kulturun cы- ыzga kilrerin koncuq ideger tur-men.

Kozuunda OKTE byrozunun targazy T. XUNA.

Pil-xem kozuunun Oşklyn Ojun-şibide curttap turar týba xereezennerge, myn curttnu 3 xamaatny xereezeneri kelges, pottaryn ekki turazy-pile jany-pyry nogaalar tarıy perges, onu cajn kancaar azaar, sugaryn aştıy perges paardalar.

Po polza, xamaatny xereez- en arattar týba xereezennerge azy- ыny ыlegerin keryzyp, tuza ce- dirip turary ol tur.

Mayın...

TAR-ның 15 сыл полур Улуқ райығыңа TARN TK-ның lozuңнары

1. Oklastr revoluzionun oqlu—Tava Arat Respublikan 15 cıl polgan oju telgerezin!

2. Arattar! TAR-nyñ tuskaj togunnaanyñ ulam pazydaal! Feodalizmnyñ eritilgenyñ crestiq tura tırtıp, TAR-ny kapitalistiq enes oruk-ce ajaar şıçideriniñ suurun şıngıyıp-pile peletkeel!

3. TAR-nyñ azyl-agıjnyñ ulam-na pedidip, ekonom poğaş kamgalıga kyzyn pazydaal! TAR-nyñ iştikki, taştıkkyñ tajzın-narına ulyymyq xarab peeringe kezeede pelen poluul!

Antimperialistiq, antifeodal-dyq TAR telgerezin!

4. TAR-nyñ 15 cıl polgan-nyñ pajırlyq xynynde orannnyñ azyl-agıjnyñ ynde zini—malı-aystın ezyldzin pedik caza cedirel. Agaarññ azyldyq cu-dundan malıstıy amdağastın kamgalasıl!

Arattar! Kezip alıp-teq siğen yneen cerni toluu-pile azyqlap, 1936 cılda—70% kalbarıttınar! Po sorulğanı kysse-dininiñ cu-gulı cyylı—eritile siğen kezip ege-leerinde, siğen kezer xerekstiler aldındağastın peletkeerinde polgaş arat con kalbaa-pile kir-aılade.

Malıstınnan odarın tarıstırıp, janzy-pyry xaldavırlıq aar-ıqlar-pile pottuq temissizip, er-gi kazaalarnı septep, car cılyq kazaalardan tutıas, kysstın soo-gundan malıstınnan kamgalanar!

Maldın caş telyn cangısıñ tar-xoraprazın podaş, azıral polgaş azaalğazın tyryn xandyrat. TAR-nyñ 20 cıl polur ojunda orannnyñ malıstın pazyññ iji saja cedir estyreel!

5. Arattar! Taraan tarannar-nyñ ekki karaktap, unyş şınarın pe-didiner! Taraannı kysky culuzın ej şaanda egelep tooskaş, mal-dın polgaş arat conun pazyq cem suurun turguzal!

6. CAE-ciler, kólxoscular tem-niq azylnarññ organizastıq co-run ulam pazykaş, mal, taraz polgaş eske pygy azyl-agıjnar-ny şınarab-pile corudup, kaza-salga arat congı ylegerliq pol-unar!

7. Kyrekononnyñnyñ xamık azylnarññ! Cıjy taraz azaalğazıñ cedıstınnıq corudup, siğen, tarannı kezilgezin ej-şanda egelep toozarına tar-ıy peletkeniler! Maldın azaalğaz-nyñ, tarannı azylnı kultıluu-pile corudup, pygy et-septi kar-aannarññ ogu-teq kamnaaş, ky-rekononnu arat conun karaan-ga şın ylegerliq azyl-agıj kal-ıññ eres temissiziner!

8. Koopıñ xamık azylnar-nyñ! Koopıñ cedıq, kultırlıq sadıynnyñ texnıge egeriner! TAR-nyñ arat conun xyn pyry-de ezyr turar xereqelın toluu-pile xandyrat!

Sadıynnyñ xamık azylnı xer-eqleki arattar-ce ulam-na coo-kşılady! Eeldek, kultırlıq sadı-ıqlar turgas, sadıy azylnıñ pl-anıñ cedıstınnı-pile kysse-din-er! Paraan saaralğazıñnyñ planıñ jozıgarı kysse-diner!

Arattar! TAR-nyñ 3 tugaar jar-markazıga kalbaa-pile kirizip, xostuq sadıynnyñ kalbarıty! Ke-dee azyl-agıjnyñ paraannıq cyyl-yn elberıdip pydyrkyey kysstı pedideel!

9. TAR-nyñ Taq yletpyrynayn azyldakcalı! Kyş azyldın cu-umun şıngıyıp-pile pazydıp pedidiner! 1936 cılden aldın tar-ar planıñ crestiq kysse-diner! Me aldın pot-eritlen ulam kud-ırdınar! Aldın pydyrylgıñnyñ texnıa taldır azyqlap, ynderin-nıñ pazyq kadyrın peletkeniler!

10. Arattar! Orannnyñ pydyryk-cy kyzyn kedyreringe uluq tuz-

ılyq Us-ıbyş azylnı sajıradıyl! Orannnyñnyñ xamık pajırññ şev-er-urannıy-pile pazyadady! Po tugajynda pottıybaştın azyk-olcaabıstı kasydetkeş, kultırlı am-ıdyr-ıbystı ulam-na pedideel!

11. Sovıttarınnyñ azyldakcalı-ary! Maşınarññ eritem texnıi-ge pyrynıy-pile egeriner! Aldın eritketiq kabyr suqnu, maşınar-nyñ karaanar ogu-teq kamnan-ar! Orannnyñ seerıtyge planıñ azyl kysse-diner!

12. Arattar! Oruk septeringe pottuq kirizip, kedee, xoorajnyñ xarılzaazyñ ulam tyrgedıdir azy-ge erestiq kiriziner! Kaldak-art-ıy maşına corur kadyr aşıp alğan Tees xem kozuunıñ arat-tarınnyñ ylegerin alınar!

13. Pošta polgaş xarılzaa azy-dakcalı! Arat conun cıl-cıl-da ulam-na ezyr turar xarılzaa polgaş cagay negeldezın toldır xandyrat! Podunar apparadın-arda azyl cılyr coruktu ynde-zini-pile uzutkanar!

14. Profes cııldelerı, oon ke-zıgynnerı! Azylnıñ, alban xaak-cılyrññ kultırlı massalıq azyl-pile ulam-na xandyrat! Kys azyldın curumun pazydınar! 1936 cılden pydyrylge planıñ şalyr-tyq joza-pile kysse-diner! Jıamı polgaş alban cerlerinde azyl cılyr coruk-pile eres xyreziner! Rev-olustıq jozulıq şkolaz polunar!

15. TAR-nyñ revolustıq şer-iqleri, oon uluq-picce targalar, polit azyldakcalı! ARŞ-nyñ te-xolın pyrynıy-pile pilip alıñın, tajıncı polgaş politıktıq pelet-keleerini erestıy-pile egerinip, şerıqñny medere-dıq temir cu-umun ulam-na pazydınar!

TAR-nyñ tuskaj togunnaan er-gezin kamgalanarına kazaan-taa pelen—Arattın revolustıq şer-ı telgerezin! TAR-nyñ revolustıq şerıqlerıge TAR 15 cıl polgan-nyñ iziq pajırññ cedireel!

16. OKTE ciler! Oran curttın tuskaj togunnaan ergezin pazy-darına pottuq azyldı corudup, OKTE kezigynnyge kezigyn eres arattarññ elbee pile tırtıp ar, şerıqñny narın texnıge egerin-er!

17. Tyvanıñ arat conun xeree-teeş, amı tıñnyñ xajaratıñnyñ, maadyrlyq xyrezip kelgen kızı polgaş revolustıq parızannarına 15 cılden pajırññ cedireel!

18. Arattar! Kultırlı revoluzun-yn yadezini pizik-piliktı kalbaa-pile egerinip alıñ. Aal pelyktın pizik polgymnerin tıñzıdıp, 1937 cılda pizikke egerinip polur arat-tar kolduunda piziktıq polunı. Pir piziktıq arat iji pizik pilbes-ı erel!

19. Arattar! Cıjy şkolalarñnyñ egerin şerıñ toldır azyqların kysstınar. Egerilgenin şınarın pedideringe polgaş ol şkolalarda egerinip turar pottıybaştın ur-ıq-tarabıstıñ negelde xereqelı-ın xandyrat pereel!

20. Şkola azyldakcalı! Cıj şaanda şkolannı septelgezin şınarlıq arıq-şevır kadyr toozal! Kyzyn şkolaga kirer uruqlarñny ej şaanda cagay, egerilge cı-lyñ ejynde egeleel!

21. Parıakcalı! Parıalğazın azylnıñ şınarın segidiner! 1936 cılden pydyrylgıñnyñ planıñ py-ryn toldır kysse-diner! Parıalga-nyñ xamık argalarına merge-ziner! Pydyrylgıñnyñ cerıge yrgılcynıñ pazyq kadyr poor turumcınar!

22. Cogaalcalı! Undyryp tur-ar solun, tepterinernin utka-şar-ın arat congı ulam-na pildıñır kadyr sajıradıñnyñ! Nom-tepter-lerinernin xabır janzyñ caraş kılınar! Nom, cazaqññ sorul-gazın massanıñ arazyñga kalbaa-pile taradınar! Arattın cag ezyr-

turar caccen sozyn, omaktyq xaqlerin ulam sajıradıyl! Revolu-stıq uran-cogaal, uran-argalyq massalıq ojun-şii telgerezin!

23. Emnelgenin xamık azyldakcalı! Emnelgenin eritemin-ge xamı mergezip, arat conun kadyñ kamgalan azyldarga eel-dek kirziner! Emnelgenin azyk-tuzazın arat conun iştıngıge po-dunarnıñ ekki azylnar-pile pil-indirip tıñıstıñnar!

24. TAR-nyñ anyjak kadyrlar! Pottıybaştın tus-tus onaşkan azylnarñnyñ arga texnıge merge-gezip, orannnyñ tuskaj eritemniq kadyrlar polunar! TAR-nyñ py-dyrykyey kyzyn pedideriniñ, tus-kaj togunnaanyñ ulam pazydar-nyñ polgaş arat congı cagaydaq curıtaıga tıp peerinıñ xyrezıngı murnakcy polunar! Nasional revoluzın yndıryp, antimperialis-tıq, antifeodalıq xyreş teeş, po-dunna amı tıñnyñ perip coraan revolustıq ada-ıjeletinernin orun istener! Revolustıq kergannarñnyñ soon saıgarına pelen turunar!

25. Arevecciler! Arattarñnyñ anyjak eskennerin eritem kizir polgaş politık talazı-pile kizizi-der azylnı ARN-nyñ n geldezin-ge cedirip, cagay attı alıñar! TAR-nyñ anyjaktarñnyñ pir tugaar kultırlı cılyş telgerezin! TAR-nyñ anyjak eskennerin cagay pazydınar—Areve telgerezin!

26. TAR-nyñ uruqlar! Revolustıq ada-ıjenerin izin islep, kadık kultırlıq ezyner! Öge-kys-keni kabyr uzutkanar! TAR-nyñ tuskaj togunnaanyñ pazydınar. Revolustıq janzy-pile mergezip egerineringe engin uruqlarına ylegerci polunar!

27. Arat xerezenner! Orannnyñ tuskaj togunnaanyñ ulam pazydarına polgaş nam, cazaq-tyñ eelceqlıq polit azyl-agıjnyñ paza nasional kultırlıñnyñ xereen-ge en-ne idepkejlıq kirziner! Pizik-zykke egerinip, polit piliin-erni peditkeş, orannnyñ azyl-agıj-nyñga kirizip, pottuq ten ergeni edileeriniñ xyrezin eres corudun-ar!

Caş uruq-tarabıñnyñ kultırlıq omaktyq cagay oruk-ce uqlaj estyryner! Revolustıq yzeldiq cagı kadyr estyreninıñ xyrezin eres corudunar.

28. Kozuñ, şumılarınnyñ pot-cagırgalar! Pottıybaştın azylnarñnyñ eeldek, arat congı coo-k kalyr, azyl cılyr coruk-pile kam-xajıga cok xyrezip, revolustıq pot-cagırgañnyñ aldarın ulam pe-didiner!

29. Arattar! Nam, cazaqññ sorulğazın cedıstınnıq kysse-dininiñ argazı, pazyq azyldın texnıge mergezip şydaan kaa-dırdı! Kaadınnyñ estyryp egeri-diringe, podunıstın arabıstan er, xerezen arattarñnyñ azılga tetki-dir ızyrındıñ tıgajynda xamık kys piliibistı pereel! Kaadın toovastar-pile eres xyrezili! Özyr kabydep turar Tyvanıñ cag kaa-dırbı telgerezin!

30. Xoj niittinıñ xerengizın kamnaal! Akşa carılğazıñnyñ cur-umun pazyq tudaal! TAR-nyñ san-xoeyzın pazyq ar polgaş cag akşanıñ aldarın pedider xyreşti erestiq corudaal! TAR-nyñ ekon-om polgaş kamgalanarına neme-rilde xerengi pereel! Xojnyñ xer-engizın şamcıqdaar, arattarñnyñ angızyñnyñ tajzınarına tuza polurılgar eres xarabı pereel! Xoj-nyñ xeregi-kokşılun karaabıy ogu-teq kamnaal!

31. Arattar! TAR-nyñ 15 cıl polgan ojunda iştikki, taştık-ky kontrevolustıq idegetlerden curıttıvıstı kamgalanar—şan aştaz-ıp kelgen, TAR-nyñ tuskaj to-gunnaanyñ, orannnyñ azyl-agıj-

nyñ, kultırlıñnyñ xyrezıngı pis-pile tange kirizip kelgen xa-tun-malarıbystı—sovet xamaatlarıñ-ıga revolustıq iziq pajır cedire-el!

Nasional revoluzın tıjulunga cedirerin tange xyrezir sovet xa-maatlarıbystı arat conun inter-nasionaldyq najıralı ulam tel-gerezin!

32. Arat massanıñ azylnı şın-gıy kamgalan—Tyvanıñ nasio-nal revolustıq cazaa, oon revolustıq tyrym saavırbı ulam-na telgerezin!

33. TAR-nyñ arat conun polgaş nasional revoluzınnyñ ud-ırtıtkızu—ARN telgerezin!

34. Angı cok sosialistıq niit-ilgeni turguzıp, TAR-ı yrgyl-cynıñ yzylyes, saktıp celpes uluq tuzılmañnyñ kergyzıp turar Sovet Sosialistıq Respublikar-nyñ nam, cazaa polgaş con arat tımenıngı TAR 15 cıl polgan ojunun eeryşkyly pajırññ cedire-el!

SSRE-nin milion-milion staxan-olcuları telgerezin!

Tıvanıñ arat conun imperial-izmniñ, feodalizmniñ azyldıq tarıalından adıyıp alıñarına me-ge tajangıbystı polgan Uluq SSRE-ni kamgalanarına kezeede pelen turarabıstı TAR-nyñ 15 cılden ojunda tangıraqı carıladıbystı.

Telegejñnyñ kapitalizm, faşiz-m, imperialistıq tajıñnyñ soneer polzun!

Uluq SSRE telgereer polzun!

35. Kbdattın 400 azyq milion conun iştikki, taştıkky tajzın-nar-pile erestiq temissizip tur-ar Kbdattın maadyrlyq Kyzıl şer-ı, komnamı polgaş sovet ca-zaanga TAR 15 cıl ojunun iziq pajırññ cedireel!

36. Pottıybaştın revolustıq nam, cazaanga pazydıp alğaz, taştık-kyñ imperialisteri, iştikkinin kontrevolustıq feodal-teokrat-

tarıby-pile eres xyrezip turar MAR-nyñ arat tımenıngı TAR 15 cıl ojunun calıbystıq pajırññ cedir-eel!

37. Tus ulus polga-la 15 cıl polganıbystın Uluq pajırlyq xyn-ybıstı kapitalistıq orannarda iştıstar, kapitalistar-pile erestiq temissizip turar yletpyrecin pol-gaş tarıtkan arat tımenıngı revolustıq iziq pajırıbystı cedir-eel! Ol revoluscularıga tuzalaal, RTO-onı organizazın pazydaal, oon iştıngıge tımen-tımen connu kiireel!

38. Telegejñnyñ ezeergek tajıñ-nyñ, faşizmıga polgaş kapital-izmıga udur pygy telegejñnyñ proletar revoluzınnyñ cidiq cep-see polur—azylnıñ polgaş ulustın cangıs frontuzıga cag-las cok tarzuul!

Telegejñnyñ proletar polgaş ul-ustın antifaşistıq cangıs front-uzı telgerezin!

39. Revolustıq temisseldin can-gıs frontuzınnyñ azyl xereen tıl-elgelıq corudıp turar Franzıbystı ispanıñ komnamı polgaş proletarlarına calıbystıq pajır cedireel!

40. Telegejñnyñ tariatkan conun şıñnyñ ezi, Germanıñnyñ arat tımeninıñ pazybystı eş Telmanga TAR-nyñ 15 cılyñnyñ pajırññ cedireel! Eş Telman telgerezin!

41. Pygy telegejñnyñ arat tımeninıñ anyk pazybystı eş Stalin-ga TAR 15 cıl polganıbystı iziq pajır!

Eş Stalin telgerezin!

42. TAR, MAR polgaş SSRE arat conun xatunma xarılzaa-zy telgerezin!

43. Pygy telegejñnyñ revoluz-unıñ şıñnyñ şıñnyñ şıñnyñ—Kom-interna telgerezin! Oon udırtıtkı-cızu eş Dimitrofska pajır!

Kyzıl xooraj. TARN TK. 1936 c. 6 a. 12 x.

„Toka“ attıq xamaatı kolxostan şeriq-ge pir aatı xalas tuzalaan

Şeriqge aat sadıp alıñ azyldı şıgımu-pile azyldıp coraas, Kaa-xem kozuunıñ Kundıstıqda „Toka“ tep xamaatı kolxostın taraz tarap azyldı kalyr tırgan cerıngı tabarışkaş, myñ kolxos-cularıga azylnıñnyñ uzur-utkazyñ tajılybrılap peerıngı, kolxos tar-gazı eş Malşof pazaan pygy kolxoscular „podıvıstın şerıibis-ke pir aatı xalaska peer-pis“ tızip xyleep alğaz, koncı şıy-ak, caras, 4 xarlıq anyjak xyren aatı cedip ekkep perdiler. Ol „cetırdım“ teeş kolxoscular-nyñ xolundan xyleep aldım.

Po polza, pistin curta cur-tap turar kandyq-taa arattar polza, respubliıstın pot-ergezin pazydarın pilip, cazaq, namnıñ kandyq-taa kbjıryñnyñ corybeyin

xyleep kysse-dip turar todargaj kystıp turar ol polur tur.

Po ıskas cer-cernıñ arattar-şeriqge tarıtar aat sadıp alıñ politık uzur-tuzalıq azyldı, şak-ıñnyñ idepkej sonıurgalın sal-ıp, kirizip tuzalazıñnyñ idepkej kbj-ıy tur-men.

Şeriqñnyñ aat sadıp alıñ azyldı tugajynda coraan komandir Tarzaa.

Redaksıdan: cer-cerde arat-korılgar sagıñdarar polza, TAR-nyñ tuskaj xamaatıbystı pot-ergezin pazyqlarına azyldı tuzalıq, arattın revolustıq şerıinıñ aat sadıp alıñ coruun-ga ekki tura-pile tuza kergys-ken ekki ylegerliqlerini solun-ga piziirın sagıñdarar tur-pis.

Eş Enikpen 120 öge ölyrgen

Pii-xem kozuunıñnyñ Öek su-muzun 2 tugaar arıannıñ xam-aatıbystı Enikpenden 5 ajnyñ den 16-ga cedir 120 ögeni, suq kudup, kakkalap, poolap turgas ölyrgen.

Ögeni ölyrer coruktu cer-le koşkaptajın yrgılcıleeri cıgula. Ögeni ölyrerge taraz tajıbyñ

Sarıq-lama.

Öge polza, pistin taralaan az-yl-agıbybystın en xoralıq taj-zyñnyñ polur. Ögeni TAR-nyñ şıptı conu kalbaa-pile kyar polza, oon kogu ystyp polur

По албан церлериниң TAR 15 съл оју полгаз 3 тугаар јармаккага пелеткенип турарь cetpes

I. Mal-cer ministeri

Mal cer ministeriniң TAR 15 съл ојунага пелеткенип турар цуыл-дерни полза: 1) съл-сълда арат тым-нин мал азыл-агыжының озыл-дeleri полгаз еске-таа cedilgel-er talaz-pile 8 xire diagram cur-up azar tep turar. Oozunin 2 zin am curup egelep turar, eскеzin moon songaar curuup tep turar. 2) Respusliktyñ 3 тугаар јарма-казунга таварыштар сълган хей-congа sonuurgadap тавыштар јанзы-пыры солун цуылдер telgeer tep turar. Ol telgeer цуылдери ам-таа cecce cыqдырмаан, блан-гаја ол цуылдери telgeer казаа цуылдери seplep, caa tudaryñ

Cetpezi cyuden xereccilenip turarы

Po ystynde ajtkan цуылдер-ден агаз көрге, ук албан ceri TAR 15 съл ојунага муну-мун-нундан онза шынарлық poor ert-ter tugajynda ajtkanyn ereciti-pile salyр peletkenip turarь cet-pes kestyр tep temdeqleer polza azybas. Moon xereccizi cyuden kestyр turarыl теер polza:

1. TAR 15 съл ојунын плань tep еш Smotrofyn keryzyp or-ar planь polza, kizi-le polgan pizip каар polur ereñgeј kыjы-р-ы cyyl pizeen, cozun tudup алган po tep orar. Plan teerge ындь-ы еве: Шақ ындь-ы cybeni ol cer kыlgan. Ынаньн хын-де pelen turar, ol tugajynda ol kizi ханыссалгалық теер cizekti-р polurdan кадына, анаа-ла саазы-на каңдық-таа солун cybeni pizip каан cыdarga, ol podu pytpes polur.

2. Profes yury peletkel aзыл corudardan pajtkыaj, ханы 15 съл ојунын tugajyn ajtkыarga, pир кабак бјаз еттыр кезыбес cerde kiziden cybe ajtkыganь е-каш cyny-таа pilbes-men, cybe-таа kыbaan-men, cybe kылр ша-дабас-таа мен—теp cerde cok kozamьkлар orar poor tur. Ol tugajyn cagyрга ceringe pildirer шугам pile eves, profes kezigy-таа бјааан, cer-le cybeni pilir

tudup albaan turar. 3) Po cазыñ arattarga puga kazar talazь-pile potuq tuzalarnь corutkan, cize-eieerge, Cөөн-xemcik козуунга iji xire cerde puga kazar cerle-riñ tezynde perge cerleria cara-тepcip pergilken. Парьн-xemcik козуунунуң Cангыс-терек те- cerde pир puga tezynde pир pe-ge cerni cara-тepcip pergen. U-уq-xem козуунунуң Шагаан-ар-ық кыреконумунда po cылың caa puga yндыrren. Tees-xemnin ar-attarynga paza tuzalaşь-шаан tur-ar. Po pygy cyылдерге 8.800 акшань cарьqдаан турар.

erttemden еш каңдық syme kыл-irgl тееш, ук jaamьnьñ surgakь-zyndan slernin profes yury cyg-мын-ы peletkel cok cybe poor? —teerge, „mesikomnun aзыль paza pis tapkыrlapтар eves-pis, men kancap pilir-men, ol tugaj-yn Profes tep cөylelinge parьp cугaalanardan“ tep, ханы ш-у-лдаан-таа ыкаш, ук ajtkыр-ық еш surgakь-ыга мырај okta хама-арь-пас-таа ыкаш ханылар турар.

3. Po cазыñ козууннандар 160 xire sigen kezelerinин ty-сurguulun corutsun tep ajtkыш kып pergen, oozun мын-цага eg-eieerden pajtkыaj, ам-таа cecce cылыдыбаан турар.

4. Po cылың arattarga yleger-лиқ kazaalar tudup perzin тееш cогуур акшаны pergen ajtkыш-кып tugajynda мын-цага тодар-гај kыlgan cybezi-таа cok. Olur-up-la турар теер polza aзыbas tur. Oon таа еске peletkenip cy-ылд-тер турарың paas удур pilir тыннар турар cybe te'eede, onza-la peletkengen cybe sula теер polza cогуур. Po tugajynda мын jaamьnьñ saзыды-таа polza, profes yury ecki peletkenmeen tep temdeqleer tur-aa теерден кады-на, onza-la сагыш cоваар pajdal cok poor tur.

II. Xoorajnyñ komunal a)а ceri

Xoorajnyñ komunal aзыл-агы-жыныñ ceriniñ targazьnyñ onun-da еш Ortun-ool polza, 15 съл ојунын tugajynda cангыс-таа po-даньр алган cybe cok, плань-таа cok, ханы „Serentarga şe-le-ep coruурda menee ындь-ы aзыл kыл tep xyleedip pergen cybezi-таа cok“ tep olуlar poor tur. Шақ ындь-ы улустар ajtkыrар ajtkыр-ық-таа тылыbas полгаз шул po tugajynda каңдық-таа potuq peletkel cok теер polza cогуур.

Xoorajnyñ komunal aзыл-агы-жыныñ canьnda profes yuryñыñ targazь namь kezigyny еш Oвa-зык peletkel kылыр-дан pajtkыaj, 15 съл ојунага peletkel corudar tugajyn pilaeen-men tep, ezirik kizi ыкаш cугaalaар cybe тыппас orar. Oon ағыда ajtkыра-ajtkыра кeerge, „pisin албан ceri polza, таады-ла кырган пазылаан совет хамааттыз улустар par cybe te'eede, peletkel aзыль corutunmas cer cybe“ tep, kizi сагазынга кыбес cybe culcurup orar poor tur.

III. Тақ yletpyrynyn ceri

Тақ yletpyrynyn paаштаар cer-иниñ canьnda profes yuryñыñ ыrganь хана солун ergelekcizi nam kezigyny еш Kystygыр 15 съл ојунага peletkeniden pajtkыaj, ханы podun хана солун ergelekcizi-men tep pilinmes or-ar cyyl par.

Oon-таа еске cerlerde profes yuryleri полгаз cagyрга talazь-pile paаштаар cerler ereñgeј diagram kылр, sajlalga kылр tep турар-ыс теерден кадына, онза pajdal-дық 15 съл ојунага uzurazьr tal-azь pile адаа аар турар цуылдер eves еве kestyр turarыñ 15 съл ојунын tep komistaryñdan corutkan rejdi ileretkeş, moon songaar ol coruktaryñ тep-я-ла cok kылыр сағындыр турар tur.

TAR 15 съл ојунын tep komizьnyñ rejdi.

Парьн-xemcikte sol-un cagylgazь cetpes

Парьн-xemcik козуунунуң солун cagylgazьн po cылың 6 ајыñ 1-de тын-тер көрге polza:

№	SUMULAR ATTARь	„Şyn“	„Arye şyn“	„Xolun“	„Cazakyn“	„Putingar“	„Şyly“	„Ceder planь“
1	Kep-seek	82	60	114	29	—	285	299
2	Ajangatь	74	52	78	22	—	226	298
3	Xel	64	77	102	28	—	271	246
4	Kara-xel	64	55	54	37	—	210	235
5	Saqь	37	29	50	39	—	155	225
6	Şaj	89	41	53	18	—	204	320
7	Kargь	50	27	87	32	—	196	280
8	Parlak-askь	32	14	64	13	—	125	180
9	Ergi-parlak	39	43	122	39	—	243	239
10	Kызыl-tajga	58	50	49	19	—	176	235
11	Xendelen	57	53	18	16	—	144	360
12	Ак	67	96	34	45	—	247	360
13	Şekpeer	49	22	108	22	—	201	290
14	Kызыl-mazalkь-xooraj	67	56	59	36	10	228	—
Kattyşkaş		529	675	992	395	10	2901	3605

Po sardan ap көрге, cedar teen planьыs am-таа cetpeen tur, cыл teerge, cedirer teen planьыs 3605 turgan polza, am cedip алганьыs 2901-le poor turar, 704 kezektі am-таа cedip ap şьda-baан tur-pis. Oon іstinde 7 ајыñ 1-ge cedar cagylgalar paza par polgaј, ынангаş am-таа kudularappaar tur.

Mандь-ыныñ teleezinde solun cagydar aзыль yrgыlcynьñ aзыль poldurar teenin jozugaар ecki aзыль corudary cugula полгаз ына-гыја 6 ај cagylgazь төнерler ulaşьтыр cagydar coruk konyuq cugula tur.

Мын-цағыş cedar teen planьыs кыыssedirin полгаз TAR 15 съл-дың ојунда солун cagylgazь-pile pир uluq cedіşkin cedip ал-ыр tugajyn cогуур козуун, sumunun paаштыңыларь еш-өөlerini ecki aзыль corudar poor tep idegedim.

PXK poşla- ergelekcizi Xerel.

Pistin yyrnyn malьnyñ өskeni 363 paas

Cөөн-xemcik козуунунуң kizi 16, pilbes kizi 2. Po pizik lizi-kara sumuzunyn Şaңьда kizi pilbes-2 kizi өөrenip turar. naimьñ 24 тугаар yyrnyn 35 Moon көрге, pistin yyrnyn ke-kezigynnerinin malьnyñ өзyp tu-ryarь:

Mal adь	1935 c.	1936 c.	Өskeni
1. Inek	270	330	60
2. Cылы	55	65	10
3. Xol	679	803	124
4. Өşky	477	640	169
Kattyşkaş	1481	1844	363

Pizikti nomcuur kizi 17, piziir

blangeja Kызыl-xoorajnyñ sa-дықларь хын-ын-ne sklattardan idik-xeplin тугаар хемcee, өн-цызьн, сөөк-meozьzyn таарьш-ыр аларь cugula. Camдык sklat ergelekcileri тугаар хемceeñ та-арьштыр peerin pilbes, slerde par tur, ону salkaş, оон soonda аларь теер cyылд-тер par, ындь-ы coruktaryñ аулкаар xerekliq.

Magazinerden полгаз tergi sa-дықларьñdan, kozkooptaryñ skl-attaryñdan cagyр paraаны cyдыт-тыр аларь, konyuq-la podaldыq polza xerek. Paraаны cyдыrtтыр аларь-pile cыскаар pizeş, kooş-ko-mnuq, terge, şanakьық cin-ileriñ coruduptar, ol keligre-le temgi cыскаар pizeen paraаны cok po-op keerde, am ol aşaktar kuruq corbas teş-le, xereqlеbeen cybe-ziñ endere cyдыrgeş cede peer. Oon ol paraаны azaар şьqaaarь paza perge, tyrgen saarьp xyyl-gediri paza şadaaş paraan saar-ыlgazь tyrgedebes appaar. Tep cerden-таа paraan cagyр аларьda kordenooptar onza-la kicceeri cu-gula. Kozkooptaryñ camдык ma-igyñnarьnda satьnnas paraannar хей turgular cyылд-тер turar. Onu pир өске cerge appaar polza, xe-reqlеitinip, tyrgen saarьlyр cu-gaş cok, ону paza таарьштыр хьнаар xerek.

Orannьñ tuskaj хамаарь-пас pot-ergezi 15 хар халааныга, pistin moon ынај-таа ceccek ы-каш хөжылыбиске tajanpaş, sa-дық saarьlgazьnyñ tugajynda şa-лырь margeldaalar organizastарь cugula. Cizeleerge: Kызыl-xoor-ajnyñ ханык садықларь xural kы-

gаш, Парьн-xemcik kozkoobun-un pygy sadьnyñ saarьlgazьñ ајыñ kvartalдарыñ, cылыñ plan-ьн азыр кыыssedip азыр турар pis tep kыjыrар полгаз оон тыннелиñ солун таныштыр po адаан хуус-саалар іstinde тын-тер turar cor-uktu potuq-pile coruder. Po mar-гыldaага sadьqnyñ ханык coru-дар aзылыñ хемceqleria ajtkыр аларь.

Sadьqnyñ арық-şeveri полгаз curum cыскаaldы, par turar pa-aаныs sadар cerinde cecce ecki saşьp ap turar. Arat tymenge eel-dek, podu оон tenninge yrgы-ly ecki өөrenip turar, ајыñ pol-gaş kvartalдарыñ planьн азыр кыыssedip turar, sadьqnyñ aзы-лынга yrgыly өөrenip, мын-ыј kezeede kaadьr poorun kызыр coruур еstirni şannap turar, mo-on songaar eleen cugula şannai turguzary cugula. Am po yjede Xooraj kooptun ханык sadьqь-ларь хын-ын, ајыñ planьн cedir полгаз азыр кыыssedip turgazь. Uluq pajьrga cedar. Po 6 ајыñ полгаз cer-le po 15 съл ојунага таварттыр turar 1936 cылыñ sa-дық saarьlgazьñ şalapkan cыл kылыр te'eede, Парьн-xemcik, Te-es-xeni kozkooptaryñ margьldaа-га kыjыrар турарыñ onza-la cu-gula tur tep temdeqleer xerek.

Oi ыкаш TTK-ныñ sadьq kil-dizi paraan cagyьrьñ полгаз ы-нај peer corudaryнга, blangeja sa-дықларьга xerekliq tuzalыq cy-ылд-терге pygy kыş сагыş şetkil хьjgaаралыñ салырь ton cugula poor eves-pe.

TAR 15 съл polur Uluq pajьrьñ tavarьşтыр Sadьq saarьlgazьñ ulgattaryr uluq uzur-tuzalyq

Revolustuq nam, cазак полгаз төөгыlyq uluq, picce xuraldar sadьq saarьlgazьñ kызыrтырьñн узур-tuzalyñ ајыт-ыр kelgen, ы-ангыја orannьñ ezi—Ulusun 8 тугаар Uluq xuralьnyñ toktaa-лында „sadьq aзыldakьларьñ kul-turluq sadьqnyñ argalarьнга yrgыly өөredip, ol argalaryñ xe-rek kerəңgь potьndьrарьñн ты-зық curumun toktaaдыр“ tep ајыtkan.

TAR-ныñ 8 тугаар Uluq xur-alyñ po ајыт-ышкыñн ар көө-ге, Тываньñ хереqlел коопе-ра-зыñdan cазак, нәмньñ полгаз arat massаны uluq kol negel-dezinin pirezл paraan saarьlgazьnyñ өзyldezi tur. Cyge tize: arat tymennin aзыл-агыжь, еrttem kulturu хын-ын-ne өзyp турар te'eede, arat massаныñ көdeede өзyp турар pajdal хевіringe та-арьштыр, хoorajыñ arat conunga полгаз aзыл-ыñ, албан хаакьларь-нга paza таарьштыр—po хеві-ler-pile шынар pajdalдық. өн-уq, сөөкыq paraannарьñ хандь-арь-нга po ystynde ajtkыр-ық neget-тинip turar.

Тываньñ хереqlел коопе-ра-зыñн aзылыларь, sadьqьларь sa-дық texнinge полгаз культурлуq sadьqларьнга өөreniri өзyp olу-рар. Po төөгыlyq ханык өзyl-deden cыдыр каар polbas.

Тыва tep kooptun ханык sis-temi (sadьq cerleri), хoorajыñ sadьq magazinneri, kozkooptar-ныñ ханык sadьq magazinneri, tergi sadьqlarьнга cedir paraan

saarьlgazьñ көыдыedirin ындь-ы-ла cugula tep podaşьs полгаз pilbes-таа турлар. Cазак, nam полгаз Тываньñ хереqlел коопе-ра-зыñн удурттыр ceri po coruk-ту cugulага көргеş, saarьlgalan % алр coruktu şaqда corutkan.

Pistin sadьqlarьга konyuq uluq uzur-tuzalyq cizek poor cybe par, cыл tize, SSRE-nin ханык saja-saja sadьqьларь, staxanofuñ y-лгерин ар алган, staxanofular poor aзыldap, ol ylegerni хын-пыры potьndьrар aзыldap turar. Cizee: 1935 cылыñ 10 ајда 250 акша aзыldap turgan polza. 11 ајда staxanof ylegerin ederip erecitiq şalyрьs aзыldaş 550 ак-ша aзыldap ар турар kiziler par. Ханык sadьqnyñ cerleri peş-peş хонукта plan kылр алган „sta-xanofcu dekadь“ tep adap turar. Pир sadьqьs kizi ајыñ, хын-ын planь 200-300% cedir кыыс-sedip turar, 100%-dan kudu кыыs-sedip turar sadьqьs cer-le cok. Picci cizek: Moskva-xooraj-ныñ Zevinsk rajonnun sadьnda sadьqь Gerikorej, Jakovleve, Samkof 1935 cылыñ 12 ајда po-dunyn cizeen 319,8% kыssetkeş, мын-нда ајларда—nojavrда 196 акша ар turgan polza, dekarьda 558 акша şalyн алган tur. SSRE-nin Korkhovş tep krajьñ Des-rynskej xoorajда sadьqlar 5 хо-nuk іstinde 60.000 акша sadар planьық turgan polza, staxanof хеві-ri-pile aзыldaş 100.000 акша cedir sadьqlaан tur. Po ystyn-

de cizek ыкаш şak—мын-дық sa-дық organizastарь мын-мын-ы pile cys-cyzy-pile par полгаз cer-le cугaлаp cetpes. Yrgы-ly arat tymenge eeldeк, onalga cizek planьн кыыssedir sadьqь-ларьñ—staxanofularьñ маşьina (cыccaan). uluq өrtlektiq et ed-ilelder-pile şannap turar cyyl cy-beler emge cok хөј. Sadьq saarьlgazьñ SSRE po xire cugula кө-yp turar. Sadьq saarьlgazьnyñ cugula uzur-tuzalyñ moon ilден tur.

Po ystynde cyылд-терni para-n-dalaşь, revolustuq oranьыstьñ tuskaj togunnamьnyñ 15 съл о-јуñ таварьштыр, moon songaar sorulganьs salьrда, po turup турар ајыñ (6 ајыñ) konyuq şa-лыркыñ aзыldaşь. ханык sadьqь cerleri, ханык sadьqьларь planьñ cedir полгаз азыр кыыssedir sor-ulga salьr. Ханык sadьqь cerle-рин арық-şeverin onzalар, cышк-ыñ салышкыныñ полгаз sadьqla-акьларьга көstьzyp tyrgen şalyр ala-тыrtтыр peer, хемceq тугаар-ыñ cыскаaj сальр алган turar. Тыва tep kooptun sklattaryнда полгаз kozkooptaryñ-таа skl-at-тарында par turar cyyl pyry pa-aannar Kызыl-xoorajыñ sadьqla-ры, көdee magazinner, majьn-нар іstinde cok turup polbas, şь-q-zaq іstinde par paraan, magazin іstinde бјаар-ла par turar uzur-ly. Camдык majьnnar skladyнда par paraannьñ kыlip албајыñ, ulus ајыт-ырга cok tep turar cy-ылд-тер kыj хөј.

Xereezenner mal sadyp alybşkynnynga kirziil

Kooptun mal sadyp alybşkynnynga xereezenner kirzir coruk koncuq cugula. Cyge teerge, xereezen ulus podunun malynyn paldaly er ulustan arttyk pilir polgaj, cizeeleerge: po malym sytlyq satpas malym, po malym syt cok sadyp polur malym, po malym karaa caraş, tygy arbyn, caaş şyrak satpas malym, po malym toşkun, po malym tygy pagaj sadyp polur malym cyge ter şuptuzun blgar pilir teleede, kandıq maldy sadyp polur tugajynda oonyn iştige sanal onalyn kadyp, arttykşylyq malyn koovunga satkaş, podunun cetpejin turar xereqlelderin cedirip

alyr xerek.

Blangya pistin Tees-xem ko-
zuununda sadyp alyr teea mal
poiza, inek 700, cılg mal 200,
xoj 5000, eşky 5500,—şuptu
kattıkaş 18.500 paş mal sadyp
alyr sorulgalıq polgaj, po sor-
ulganı kuyssedip alyrda xere-
ezen arattar sagıyn salyr, co-
guur planıy toldur kuyssedip
alyrda pottuq kirzir xerek.

Oon angda tyk, sarcaq pol-
gaş algı-keş cyılderni podu-
nun koovunga arıttıktar sadar
paza pır tömej polur uzurluq.

TXK xereezenner tassıynın
targazy Kynzenmaa.

Cer-cerdemal sadyp alybşkynny ylegerleri

Mal sadyp alyrda tuza

Uluq-xem kozuununun cagır-
ga cerinin sekreteri eş Mönge-
pajır, Kara-tal sumuzunda kel-
geş, Caa-xel-askında podun sa-
dypdan paraan algas, podunun
ekki turazy-pile pır xyn iştinde
6 xoj, 6 eşky—şuptu 12 paş
şeer mal sadyp perdi.

Oon angda mal sadyp alybş-
kynny tugajynda arvan, sumu

polgaş majyn-tergi sadypcylyr-
ynga ajttıqşyn sanaldarın per-
geş paardı.

Öske eşter eş Mönge-pajır-
dan yleger ap, kooptun sadyp sal-
bşkynny tuza cedirerin ideger
tur-men.

Sumuda nam yyrnyyn
targazy Torzu.

Tergi sadypcyly eş Occur

Parıyn-xemcik kozuununun Şuj
sumuzunda eş Coccı moon mur-
nunda 1934-35 cıldarda tergi
sadyp kılgaş ekki azyldap turg-
an kizi cybe.

Am po 1936 cıldın 4 ajdan
egelees 5.000 akşanyn paraanyn
algas, 50 poda mal, 115 şeer mal

sadyp peer kıldır keree cargaş,
am sadyp algan polza, 50 xire
poda mal, 40 xire şeer maldy sa-
dyp algan turup turar tur.

Moan algas kerge, xyleenip
algan xyleelgezin kuyssediri caj-
laş cok tur eves-pe.

Arattor Tokpak-ool.

Tergi sadypcyly eş Sancyp

Uluq-xem kozuununun Ejliq-
xem sumuzunun tergi sadypcyly
Cancypın mal sadyp alybşkynny:
Sadyp alyr teeni 140 paş.

Sadyp algan 83 paş.
Po polza, cuguur planyn orttu
kiire pergen tur. oon ang myn

cerde xoj, eşkynyn kodur aary
par polgaş xoj, eşky sadyp al-
bşkynny oozum corup turar.

Mal sadyp alybşkynny tugajy-
nda myn sumuda eleen xemceqlerni
paza corudup turar.

Kyder-ool.

Arattar malynın xoralıq tajzyn—pory-pile temissezip tur

Tees-xem kozuununun Oruk-
ku-şnnaa sumuzunda pory-pile
temissel corudulgaş tynzyr tur-
ar. 35 cıldın sölgy yjezinden
36 cıldın 2 ajda cedir pory ulyr-
genlerni todargajlaar: eş Cak-
tak 36 cıldın 1 aj iştinde 2
poryny aja-pile ulyrdu, paza 2
poryny aja-pile adyşkaş tıppaj-
yn pargan, ol poryler ulyr caj-
laş cok. Eş Lakpa 4-ty ulyrdu,
paza eş Serli 1-ni ulyrdu, 4 tug-
aar arvanın xamaattızy eş Xu-
urak-ool 1-ni kakpa-pile ulyrdu,
paza Mancık-ool, Tamaa, Ap-
pak-ool polar aqlap syryp tur-
gaş 1-ni sop kaannar, eş Şiriin-

ool aja-pile 1-ni ulyrdu, paza
4 tugaar arvanın xamaattızy
eş Camıjan kakpa-pile 1-ni uly-
rdu. 7 tugaar arvanın targa-
zy Martıy-ool tus arvanın ıg-
attarın eileldip algas, 5 pory-
ny syryp turgaş pıreezin po-
pile adyp kaan.

Şuptu ulyrdu porynyın sanı
13 tur. Ol eşter am-taa ulyrerin
kızır turar. Po poryler 44 paş
mal cigen. Po polza, tıyka ko-
garal tur. Arattar poryny am-taa
ulyrerin tynzydaal.

Sumu targazy Caktak.

Ş. Sancaj.

Uluq-xem kozuununun Kızıl-
taq sumuzunun xamaattızy 11
tugaar arvanın targaş Syk-
ter-ool, nam yyrnyyn targazy
Kıkkıl-ool suqlar, moon mur-
nunda cıldardan peer pory-pile
temisseldi koncuq corudup kel-
gen. Am po 36 cılda paza-la

maldın xoralıq tajzyn poryn-
yn 13 oqlun kızıp kaqıdılar.

Tajzyn pory-pile şak po eş-
ter ışkaş temissezir polza, pory-
nyın kogun yzer tep ajttıq kuy-
ssettini pulur.

Sumu sekreteri Pak-cap.

Kaa-xem kozuununun Kək-tej
sumuzunun Lopsan, Sotpaşık,
Picce-ool, Mëndirge suqlar 18
pory ooldar kızıdılar.

Poryny cok kızıp temisseldi
yrgılcıleel.

Sumu targazy Takpaldaj.

Kaa-xem kozuununun Kək-tej
sumuzunun Coldak-ool, 5 ajnı
iştinde 5 pory oqlu ulyrdu.

MONGALBIL.

Cöen-xemcik kozuunu Cırgak-
kız sumuzunun Şerget-pajır, Kan-
cır olar 6 pory oqlu ulyrdu
polgaş ijezin pakka atkaş syryp
coraaş ulyrdu kaqıd. SEDIP.

Tees-xem kozuununun Paj-taq
sumuzunun aşşak Camaa, po
cıldın 6 ajnı 1-de sşynnar
coraaş orukka 1 pory 4 oolduq
corup coraanı ol-toraan ol-la
ceringe kızıp kaan. T. Peqzi.

Arattor „Ol-laga“ xarby

Po cıldın 5 ajnı 30-de yrgen
43 (544) tugaarlıq „Şın“ sol-
unda „Ol-la“ tep arattorın „Te-
es-xem kozuununun Orukku-şn-
aa sumuzunda xereezenner tas-
sıynın azyly udaan“ tep pize-
ni şyn tur.

Cyl teerge, 1935 polgaş 36
cılda xereezennerin xuralı pol-
vaan şyn poldu. Oon angda
kozuunda xereezenner tassıyn-
dan udurtulga perbeen tep eş
Eremaanıp cugaalap olurgan-
ga mege tep xarabalar-ulan, cyge
tize, moon murnundan peer ko-
zuunda xereezenner tassıynın
sumularda xereezenner tassıy-
tarınga ajttıqşyn sagındıryq-
larnı yrgılcı perip turgan pol-
gaş öske organizastıdar kede
yıp turgan surgastıdar-taa xer-
eezenner orttuzunga azyld on-
zalap, kattaj azyldap ajttıqşyn
paastalgan yrgılcı corudup kel-
gen. Xarın eş Eremaa polza,

podu nam şkolazın tegergen,
cybeni pilir kizi poorga xere-
ezenner azylynga kilrip kaarga,
ol azylynga xarabıssalga cok po-
orga, 1936 cılda eş Cossarnı
songaan, oon men podum ol
sumga nam bileli solup coraas,
eş Cossarga cookku yjede kızıp
azyldarnı cugaalap ajttıp perip
coraan-men.

Şak po xire todargaj cyyl
késtyp turda, paastalga perbes
teeninge araj taarışpas tur-men.

Sumularda xereezenner tassıy-
tarınga sagındıryam polza, myn
cerlerde nam yyrlerin paastal-
gazy ap, kozuunda tassıktan
kazan-na toktaal, saavır manap
olurbaşın tus-tus pottarın sag-
ızy-pile azyld corudar cugula.

Kozuunda tassık-taa polza,
moon songar pottuq ajttıqşyn
peerin xyleep ap tur.

TXK xereezen tassıynın
targazy Kynzenmaa.

Arattar tarılgı şolyngı caa cerler nemeer Uluq-xemnin Kara-tal sumuzunda

Uluq-xem kozuununun Kara-
tal sumuzunun 1 polgaş 2 tug-
aar arvanarın arattar 19 kizi
Tön-terek tep cerde 3000 kulaş
caa puga yndyrgeş 21 ga cerni
5 ajnı 27-de tarıp azyq-
ıqlap alıdılar.

Po pugaş kızıp yndyrerde
eşter Cınmit, Tamdak, Şırtaj,
Sagaa suqların tarıstıryp pa-
aştaan-pile kılgaş polgaş am
kelir cıldın 30 ga cer paza

pır.

Şak po arattar polza, nam,
cazaktı tarılgı şolyn kaıbartıy
tugajyndaşıttıpın kuyssedip, öske
arattar yleger turulganı kızıp
gyzyp turar ol tur.

Öske cer-cernin arattar, po
ylegerliq arattarın ylegerin ed-
ererin kızırdım.

UXK cagırca cerin
sekreteri Mönge-pajır.

Pii-xemnin Pajan-kol sumuzunda

Pii-xem kozuununun Pajan-kol
sumuzunun Kızıl-cıraada 9 öte-
ge, eşter Şıdırız, Cambal-ool,
Sedımbel suqlar paastıaş, moon
murnunda taraa tarıp kerveen
Cer-aastıq tep cerge 280 kulaş
xur cerni kazaalaş 3 cerni
tarıp algan turar.

Po polza, tarılgaa azyqlattın-

mıan cerni azyqlap, tarılgı şo-
lyngı caa cerni nemep turar ol
tur.

Tarılgı şolyngı caa cer azyq-
laar tugajynda po eşterden yle-
ger alyrın kızırdım.

Tandı kozuununda

Picce-ool.

Şygy-ce!

Tandı kozuununun Kək-pulun
sumuzunda 7 tugaar arvanın
xamaattızy arat xereezen ojın

Topsanmaa teerzi, podunun ur-
uu Tolba-captın aşşaa kydezi
Tyndıj-ooldu cer-le-ala-kıraa-pi-
le kerees. Oon kervees coraan
coruu polza, temgi uruu feodal,
lamaların oqlunga peer teeş,
ıncap coraan. Cizeeleerge, mo-
on murnunda ol uruunazy cet-
pejin corda, Kamay-xelinnin oq-
lunga peer tep turda, ol Kamay-
xelin şolyttırypken cyyl par.

Ertken 35 cıldın 8 ajda myn
Uluq Tolba-cap ool uruq pazaan.
Ol picci cıvıaş ool eşyp mandıp
olurda, temgi Topsanmaa ezirik
kelgeş, kavaıda cıtkan picci ool-
dın paarın orta cuduruu-pile
şaşkan. Oon ol ooldun tumcuun-

dan saptyq xan tegylgen soon-
da 2-le xongas pyrylgen tur.

Kizi amızynga cetken tyzok
Topsanmaanın po xereenin am-
dıgaş cedir pastıyn kelgenin
cıldagaan polza, oon kadızy
eqnyn eezi xereezen, paza 6 tug-
arvan Konzurunmajın kadajı suq-
lar temgi Topsanmaa-pile Tyndıj-
ooldu kel tep algas, araga-
tarızy ızırtıp, surgap aagajlap
turgaş, po xerekti paskan. Ter-
gyl-terel pottar ıncap mıncap
kazarlap turgaş, tyzok idegetlin
xereen paskan tur.

Kizi amızynga cetken Top-
sanmaadan egelees, oon xereen-
poluşkannarın şuptuzun şygy
cerin-ce tarıj kırıze coguur.

Lancıy.

Şozal-xelinge xarabıssalga kergyzer

Parıyn-xemcik kozuununun
Köp-seek sumuzunun 11 tugaar
arvan Şozal-xelin polza, kadajı
Canzanmaany etteer-xıjnaar tep
cybezın kizi kajaar—şak mın-
dıq kizi tur po.

Po kizini sumu şygyzynden
kızırtıyp-taa, cybe-taa cugaalaar-
ga toovas, oon soonda paza kadajı
cygen tın-pile poop kaar tep
ettep turgan ceri paza par, cer-
le po kizinin kadajın etteer cor-

uu cangas po-taa eves yrgılcı
kizi cybe.

Şak po xereezen kizini ergi
jozu-pile tarlap etteer-xıjnaar tur-
ar Şozal-xelinni coguur cerinden
xemcaq alyrın tınnaatım.

TEELI-TAA.

Xarabıssalgalıq redaktor Lyndyp.

Cazalga

„Tyrgen, ekki caraş“ tudar tep cyilde
(p.c. 6 ajnı 12-de) puru cybe yn-
gen, cogum cıyl-tize: Cazaktıy tok-
taalında Lenin kudumczunın tud-
uşkunu ijyl ajnı 1-de toostur
uzurluq turu-ce (parlatılgan pol-
za, ijyn ajnı 1-de teen).

ARATTARNYN SOLUNUN PAKAA TARADYP POLBAS

Uluq-xem kozuununun Ejliq-
xem sumuzunun Kara-pulunda
namın 15 tugaar yyrnyyn, arat
congı solun taradyp perip turar
koncuq cetpes.

Cyl teerge, camdıy ulustun 3
ajda-la cagaan solunnaar am-taa
kelbejin turar, monu yyr targa-
zından ajttırga „ta solun targa-
p turar kizi pilir ijen“ teer xir-
ezinde yyr targazı Takker-ool
suqga xural kızıp turda 40 xir-
solun ızitq-temir iştige uzu-kı-
dın erttenı pergen suq cıtkıla-
an tur.

Yyr targazından ol tugajın ajt-
tırga „Areve yyrnyyn solunu
poor on“ tep-le cuqıup turda
arattarın solunu pudulup turar.

Po tugajın coguur cerlerden
aajlap paştıap, arattarın solun
nomcuur teen kyzelingı toktar
poldurbaşın xandıza coguur.

„Arattın pıreezi“.

Redaksıdan: Po solun pudulup
turar coruk tugajın sumu cagı-
rgazı polgaş nam, areve yyrleri
pır aajın tıp, paşkarıp saıgar-
gaş, arattarın solunun pyryn
cecezi-pile cedirer tugajın xan-
dırynar.

Po cyıldın tugajın aajlap pa-
aştaaş „Şın“ solun ceringe kan-
caar etken tugajın xarabıssalga
tıpkırlap tınnadyp tur.

Calgaa ylegerin kaq

Cöen-xemcik kozuununun Cagı-
laq-alaak sumuzunun ergi şeriq
Peqzikkej polza, podunun azy-
lynga calgaa, xojge yleger cok, su-
mu cerinden cynyn-taa tugajynda
azyly xyleedirge toovas, azyly targa-
lar „kaza“, puga azylynn kan-
caar tep tur-sen“ teerke, udur
xerekteer şak mındıq kizi tur.

Peqzikkej podu cybeni pilir
ergi şeriq kizi şak mındıq ar-
at congı azyly-agıj-pile-taa polgaş
eske-taa talazy-pile yleger cok
coruu koncuq cetpes tur.

Eş Peqzikkej sen moon son-
gaar şak mındıq celpes pajdal-
ınnı kaqgaş arat congı ekki yl-
egerin kergıssynze ekki poor.

ARZBLAN.

Pistin xarabıssı

CXK Xendergej sumuzu „T“—su-
muda xana solunu cok polgan tele-
de, podun arattor kizi ol cerge xana
solundan organizastap turgazın
tınnatı.

TXK Şuarmakta „Temir-zyk“—
Poıgarcaptın tyzok cybe cugaalap
turgan sumu cagırgazynga cugaa-
la.

CXK Ak-turıqda „İstekci“—San-
dıktın samıynın sumuda xana sol-
ununga pıl.

UXK Yrıynda „Karandaş“—Xor-
luq-ooldu ında xana solununga pıl.

CXK Xendergejde „Cazıt-kara“—
kodur eşkylerıy Sarıq-tykty sumu
cagırgazynga medeele. Oon pır aaj-
yn tıp, xemceq corulın.

UXK Yrıyn sumuzu „Karandaş“—
Camızn-pile Şojukpaj suqların
kudalazy turarın sumu cagırgazy-
nga cugaala.

PXK Şuj sumuzunda „Agaar“—
Torzu, Arakcaa suqların kodurın
cagırgan ında xana solununga pıl.

UXK Kara-talda „Karandaş“—Ka-
ra-tamba-pile Copcun-ool suqların
uruqların ornazy turgan sumu
cagırgazynga tınnat.

Oruk tudunıy targazy Kurabatol.

Kyrynenin 1 tugaar tipogravy

TARN TK polgaş
Profes Töp cazyeli-
niñ organı

„Sbn“ solunnu cagyır ertee:

Xuuzunda cagyrlarga:

1 cılda . 5 akşa.— 3 ajdan kudu
6 ajda . 5 akşa.— cagyrga
3 ajda . 1 akşa.80. alaas

Solun cagyrdar carlar: Töp karlızaa kontorı, oon
kadee salımlar polgaş postacılarga cagyrdar

Alıan polgaş yläpır: 11 Taştıkki-çe corudar
cerieringe cagyır: 11 cagyrgalar:
1 cılda . . . 8 akşa. 1 cılda . . 10 akşa.
6 ajda . . . 5 akşa. 6 ajda . . 6 akşa.
„Sbn“ solun redaksıznın adrezi: Kızııl-xooraj,
Revolus şöly. Şetkin kuduıcuı, pazın № 2.

1936 cıldın

ıjyn 20 xynynde

suboda № 49 (650)

(ARN TK prezidiymynın targazı eş Tokanı cyyly)
Egezi—№ 48 (549) solunda

Uluq Sovet Sosialistıq Respublik, Tıvanın arat conunga taştıkkiñ imperialistlerin kurtıñ tıñdın aştıp yndıyr. kimgı-taa xamaarşpas arattın revolustıq kurynezın turguzup alıynga potıuq tuzan kergyzyp, Tıvanın arat conu kaaş-kaaş cıldarnın arazında edilep turgan covalan-ıñdan adırıp alıynga yñde tuzan kergyskenden kadına, 1921 cıldan egelep Tıvanın conunga et-ekonomıñ, kultırnın talazı-pile polgaş TAR-nın tuskaj togunnaarın pıydar talazı-pile udaa-taraa sanar cetpes ınak tuzalamcın kergyzyp kelgen, TAR-nın 15 cıl polgan oında onzalap pıydar temdeq-leer coruk koncuq cugula.

Tıva Arat Respublikın 15 cıl polgan cizeen ar kerge, Lenin paşkıñ Kominternıñ 11 tug-aar kongreziñe cıdar kalgan orannarın ıstinge „Pir eves tiilep yngen revolustıq proletar xın pyrynyñ surttaalın salıp, podunıñ xolunda-la par xamık-la kazy-pile ol orannarga Sovet cazykar tuzalaar polza, cıdar kalgan orannarın xeq-zyldezi kapitalizmın xeqzyl-dezinin cadazın ıjaap-la taba-ıy ertter cybe tep şitpirleer coruk şın eves“ tep cugalar turar koncuq-la şın poop, am po şaqda imperialistlerin tarlatınga xever turup turar pydyn cartık kolonijnın connarına potıuq yleger poop polur tur.

TAR ertken 15 cıldın turguzunda Uluq Sovet Sosialistıq Respublik potıuq tuzalamcız-pile coraaş, podunın nasonal revoluzunıñ tiileg zin pıydar, orannın azy-agjyn, pydryky kysterin pedider, arat connun amıdaral kultırnın pedider talazı-pile koncuq uluq cedişkinliq. Tıva tep ulus tırtıp kelgenden peer ındıq cedişkinliq cırgaldıq cyyldı keryp corvaan, cyq-le Uluq Oktıbrın revoluzunıñ polgaş Tıvanın nasonal xostalğan revoluzunıñ, Uluq Sovet Ebielinin tuzalamcızynıñ accı-xavıyazı-pile Tıvanın conu Kıdatıñ, Orıstın imperialistlerin, Tıvanın, Mooldun feodal-darın araattan-pile tımej tar-lap coraanıñ ornunga, podunıñ nasonal revolustıq cazak, namın turguzup, podunın erge-

zin podu pilip, 15 cıldın ecci-zinde nasonal xostalğan revoluzunga şaptık poop turgan: Par-ıñ yzeldıq idegetter-pile, ıstıkkı, taştıkkiñ kontrrevolustıq idegetter-pile polgaş orannın ıstinde feodalizmın jozuzın cok kıl-ıy xıreştı erestıq corudup kelgen.

Tıvanın tuskaj togunnaarına uduıanıp, Tıvanın kattap Kıdat-ıñ imperializmıga peerin pod-aaş, 1924 cılda yñyp kelgen kontrrevolustıq feodalizmın samıy-nın, 1930 cılda paza ol-la sor-ulgalıq turup kelgen kontrrevolustıq idegetterni erestıq pazıp, Tıvanın xeqzyldezin kapitalistıq oruk-ce uqlanderar teeş podun-ıñ xamık azy-agjynın, politik kultırnın podalgazın ol-ce uql-andırıp olurgan 1929 cıga cedir nam, cazaktın azyınga kir-zip turgan parıñ idegetter-pile pistin ARN polgaş nasonalın revolustıq caza arat massan podunın sorulgazın teskindir or-ganizastap algaş, ol coruktar-pile kam-xajıra cok xırezip kelgeş, 1931 cılda feodal idegetterin xerengizin xavıyıp, ol xerengi-ni arat corıga yleper pergen pol-gaş feodalizmın xerengizin xavıy-arıñnıñ mırnunda pıydy tur-gan ekonomnıñ polgaş politik-tıq ergezin sularadıp, nasonal-dın revoluzun ulam-na xamıladıp, tus orannın ekonom, kultırnı ezyr xeqzyryñge xostıq oruk-tu perip şıdaan.

TAR-nın 15 cıl polganıñ po arazında, orannın azy-agj-ıñnı yñdezini polur—Mıl azyıñ paşkarıp, angıñnı tıjıñnı eıyn-de koncuq kudılap padıp par cıtkanıñ ızyıñdıp ş, xarın eıtyrın tugajında potıuq cediş-kinni cedip ar şıdaan-pis. 1931 cılda pygy maldın paazy 1.108.000 turgan polza, 1935 cılda 1 209910 celken, cok polza, 9,2% eıken. Revolustıñ mırnunda maldın kazaazın tudup alıp, sigen peletkep azyıñ mırnıñ cok, tarıgan koncuq pıdyñ janzy-pile corudup, kadee azyldın maşınazı tep cyyldı tıñvas tur-gan polza, 1935 cılda Tıvanın arattarın kezip alğan sigeni 1.802896 puut, tarap alğan tara-azı: 27132 ga, tudup alğan ka-zaazı: 30000 azyq. Arattarga taradıp pergen andazın 6671, ilir 370, sigen kezzer, peler maş-ına 976, traktor 22, cazar maş-ına 96, taraa kezermaşına 184, syt maşına 184, con-taa eıske cy-

yldın kadee azy-agjynın cer-sekteri-pile arattarın xandırgan. Po ystynde cyyldın kadına, 1930 cıldan egeleeş 1 kyreko-nom tırguskan. Oon soonda 3 kyrekonomnı nemep turguskan coruk koncuq cugula. Pir talaz-ında, kyrekonomnıñ cıl-cılda tarıy şöly kavydep, şnarı saıyrap turar polgaş iji talazın-da, arat con podunın azy-agj-ıñ şnarıy corudarına yleger kergyzep tugajında uluq tuzan perip turar.

1921 cılda taştıkkiñ cazy, teerbedep ciir sadıqcyılarnın tarlatıñdan tus orannın aştap algaş, arattar podunın ko-operatıvın sadıñ turguzup al-gaş, podunın xandıylyzın sa-ıyrapar, orannın pydryky ky-ayn ulam pediderin talazı-pile uluq cedişkinni cedip alğan. Revolustıñ mırnunda paraan azy poop turganıñ xaraazı-pile tı-cövyreziñ, şennı, sigen pyry-zyñ şaj orunga ızıp, andazın, ilir orunga ıjaş pudun-tazıñ azyqıap, pıs xovar polgaş ertte uluq poop turganıñ xaraazı-pile cargaş ton kedip, şıva ton-nun ıstı todarın ergi ton segi-pile todarlap, paraan talazı-pile koncuq kaccıqıap turganıñ kım-taa utpaan polgaş. Revolus mırnunda 1 kalbak şajın ort-tamak ertte 5 tiin turgan, am 1 tiin (400 % kudulaan). Pir talazı 10 tiin turgan, am 2 tiin (400 % kudulaan). Cangıs tynze tapk 5 tiin turgan, am 1 tiin (400 % kudulaan), oon-taa eıske.

Revolustıñ mırnunda Tıvanın cırtınga cazy sadıqcyılarnıñ kiirip keep turgan paraannıñ şnarın ar kerge, am pistin kiirip ar turar paraannıñ kon-cıq ılgaldıq: ol şaqda paraan kiirip turgan sorulga polza, cyq-le arat connu sorup ciir podap turgan poordan kadına, orannın pydrylgezin, ekonom kysterin eıtyrerin sorılgazın salıp tur-gan okta cok. Revolustıñ soon-da TAR-nın revolustıq caza polgaş namı Uluq Sovet Ebieli-nin xatunman koncuq-la ak setkildıq tuzalamcızın tıjanıp algaş, kiirip turar paraannıñ kol sorulgaş polza: Orannın pydryky kyzyn, orannın kul-tırlıq pıjdayn pedider sorul-galıq kiirip turar.

(Uıancız sölgy solunda)

Tees-xem kozıunıñ Cırgal-andıñ sumuzında Coduraa tep cernin pugazında taraa taraan 16 erege 6 ajnıñ 1-ge cedir 32 ga azyq taraan tarı tooskan turar, cogum kandy taralar taraan teerge, ak-taraa 5 ga, sula 13 ga, arvaj 12,3/4 ga, cinge-taraa 2 ga polur.

Tarılğan karacangıs cerin andargaş, cazy tiirttep kaan-pile polur eves, am cugula sor-ulga polza, sugarılgaş tur. Ki-zi pyry taraazın suq-pile xan-dıy coruktı cugulala cıguur.

Puga komızı Soıvın.

Cöen-xemcik kozıunıñ Cıdaana-xorajında şkola po cıldın caskı tarılgaşnıñ ekki peletkengenin xaraazı-pile tar-ıy teen plıñnı 5 ajnıñ 20-de toozupkan. Taraan taralar polza: ak-taraa 9 ga, sula 4 ga, kartıyşka 1 ga, kattyşkaş 14 ga. Oon ıñaj kızıñ aatlar azy-aar 3 ga sigen cerin kazaalap alğan.

Tarılga azyınga ekki kırı-ken teeş azyıñ eş Tenzinni 20 akşa-pile şannaan, azy-agj erge-lekcizi Tırtıy-ool, Tıkkı-laa pol-gaş surguldar Oskıl-ool, Pel-ekkei olar paza tarılga azyıñ-ga ekki kırıkenner. Am taraan cıjy azaalga-zyñ ekki corudar cugula pol-gaş ol tugajında pelen-pis. Şkola paşkıy Pyray.

Cadaanada „Cırmıt-lazı“ at-ıyq k/a-agjyn ylegerliq stanzy, nam polgaş cazaktın 1936 cılda tarılgaşnı 10% kalbartır teen-ın karacangıs pottarın kyys-sedip cıdarın podavajın, pot-tarın azyıñnıñ polgaş tolgandıp cırtlap turar arattar-ga paza tuzalaan.

Cıl teerge, Teve-xaja, Pajan-tala sumuların arattarına 100 ga kur cerni podubıstın cer-ıstın tuzalap pergen-pis.

Pottarın azyıñnıñ 20 ga cerni traktor-pile andarıp,

yrezin kadı ceqdirgeş, 25 xire kizige yleper pergen polgaş eıke-ziñge 30 ga xire cerni pydyñge pergen, onu tarıp alıp rı-pile taraa tarıy aatlar polgaş andazın, il-ıir-pile ırgılyc tuzalap perip turgan-pis.

Arattarga polgaş pistin azy-ıñnıñ idegerim polza, yleger turzulgalıq stanzy po xire tuza cedirip turda, pottarın-ıñ azyıñnıñ saıyrapı-şaan, stanzyñ kajı pygy azy cor-ulgaşnı uluq tuza cedirerin idegeer tur. Occur-ool.

Cöen-xemcik kozıunıñ Xajrakkan sumuzunıñ 2 tugaar ar-azın targazı eş Sundıj, ert-ken 5 ajnıñ 8 xynynde Kazanak tep cernin artında porynyñ 7 oqlun kırı şaap elyrdı.

Myn ajnıñ 11-de Adar-teş tep cerden porynyñ yngyryñ kazıp turgaş, porynyñ 4 oqlun elyrdı.

Kattyşkaş kaaş xonuk ıstinde 11-ni elyrdı.

Eş Sundıj şnar-la poryge eş-tyq kızı tur. Cıl pyry poryny 4 cedir uzurbaa-ce cer-le amıra-bas. Eıke ancy eş-öerler eş Sun-dıj ışkaş poryñ kırıñar.

Sumu sekreteri
Tedengyr.

Cadaanada „Cırmıt-lazı“ at-ıyq k/a-agjyn ylegerliq stanzynd-an Cöen-xemcik kozıunıñ Cıllaq-alaak, Xendergej, Pajan-tala, Te-ve-xaja, Xajrakkan sumuların tar-galar 1936 cıldın kadee azy-agj talazı-pile kıjyryq sal-gan poldur-men, oon pı tugaar kyysseleziñ tynnelin 5 ajnıñ 25-te keri tep şitpirleşken-pis. Ol tynneli slerden piske tıñna-dıñ tileeri-pile kadı, pistin stan-zyñ tynnelin slerlerge son-

ıurgadıp tıñnadıñ polza:

1) Tarılgaş 5 ajnıñ 20-de toostubus, 2) Taraa, sigennin kazaaların septelgezin 5 ajnıñ 27-de toostubus. 3) Sigen şolder-in sugarın 5 ajnıñ 28-te egel-edibis, 4) Koşkarıñ eıynde yskeş, xoj kıjyryñ 5 ajnıñ 25-te toostubus.

Po ystynde ajytkan cyylder polza, cyq-le am yjege xamaar-zyr azy polur tur.

Direktor Occur-ool.

Tuskaj aldın azyıñnıñ polgaş administras texniktiq azy-ıylar polgaş alban xaarlardan Koptu aldın uurgajın revcarıy-ka kıjyryñ polza:

1. Po 36 cıldın 6 ajnıñ 1-den egelep cuuşkunı egeleer-pis.
2. Aldın tıvanın caskı pı tugaar suq-pile egeleer-pis.
3. Azyıga yñmes calga, xalas xın şagı erttirer coruktarnı mır-aj cok kelgaş, et xerekkel, aat, cer-le edileer materialdarnı cövy-pile azyqlaar-pis.
4. Revolustıq carıy uk uur-gajın ıstinge kalbartıp coru-dar, artelder arazında, xuı ulus, azyıñnıñ brigattar arazında kuruq cok rev. carıy turar.
5. Şıptu artelderni et xerek-selder polgaş aat, alban, xerı-pile polgaş oon-taa eıske xerekkel-der-pile xandırar.
6. Tuskaj aldın azyıñnıñ

polgaş brigattar arazında kys azyı koncuq tarıyşır, olar-nıñ kyzyn şın-pile yleer, azyı-ga yngen yñmeenın keryp tur-arı-pile xıynıñ-ne 1 kizini tom-ıjlap turguzar.

7. Xıynıñ 8 şagın ceccezi-pile azyqlaar.

8. Kultur-massalıq azyldarga idepekliq kirzir.

9. Aldın tıvanın plıñnı 125 % kyysseleer.

10. Akşan tızevileinde ajytka ıñdan azy pı-taa gram aldın ertte xire artık carıqıabas-pis

11. Texniktiq paştalgazın şın-pile azyqlaar, texnik talazı-pile ajyldıq cyylderge uzuray-pazın oraldazır.

12. Administras, texnik azy-ıylar, alban xaarlar 7 şak azy-ıñnıñ söllynde 2 şakta aldın cuırtın xyleenir.

Azyıñnıñ kalbak xuralı.

Arattar! TAR-nın tuskaj togunnaan ulam pıydaal! Feodalizmın artıñnı-zyñ erestıq tura tırtıy, TAR-nı kapitalistıq eves oruk-ce ajaar şilciderin suıruñ şıngıy-pile peletkeel!

TAR-nın azy-agjyn ulam-na pedidip, ekonom polgaş kamgalalga kyzyn pıy-ıdaal! TAR-nın ıstıkkı, taştıkkiñ taj-zyñnıñga eıymıy xarıy peeringe ke-zeede pelen poluul!

Antiimperialistıq, antifeodalıy TAR telgerezin!

(ARN TK-nın lozuñdan).

1936 cылдың 1 тугаар кварталында мал эмнелгезинин тuzalamcызь

Revolus murnunda Тыва арат республика мал эмнелгеzi турмаан. Con polza мал эмнелгезинин тuzalamcызьн tileer тееш lamalarga парьп турган polgaş мал эмнеен-пис тееш, lamalar арат culup cip coraan polgaj. Харьп uluq nuruuzunda pottarьпн эмнеешкени-pile аарьп мал тырген ылырынге тегым poor турган.

Revolus soonda, Тыванын revolustuq cazak, namь 1929 cылда мал эмнелгезинин organiza-зын тургускан. Myn эмнелге polza, podunun pottuq азыл-pile polgaş massalyq тапшырлыга азыл-pile халдарьп аарьqlar-дан мал пазьп камгалар алыр херекке мал эмнелгезинин uluq узур-tuzaзын азыл-pile арат ty-menge pyzyredip көргыскен.

Арат connuq orttuzunda мал эмнелгезинин ат алдарьп cыл келir tudum ызыр турар, оон хараазь-pile мал эмнелгезинин турар ce-rinden тuzalamcь көргызер тала-зы-pile-таа, paaş удур камгалар тапшыкыны corudar талазы-pile-таа малды эмнеерi консуq ызыр турар.

1936 cылдың кадьк perge кь-зы малды cut-pile елеен хорат-кан, малдың isti-кыны, тынар or-ganь, ызыр tonar polgaş оон-таа өске аарьп coruktarьпн хуузун көвудеткен. Малдың арып torup pakьraanь paaş удур камгалар тапшыга азыл corudarьнга saat poor, арып torup pakьraan мал-дың maga podu cyzyn-paazyн аарьqlar-pile аарьccal polur pol-gaş ekki шырак maga pottuq мал темги ол аарьqlar-pile аа-рааньдан тырген ылыр poor тур. Арган кошкак малдарьпн хуу-зы-pile janь pyry аарьqlardan мал-дың ылыр хуузу көвудеп турар.

1936 cылдың 1 тугаар кварта-

лында малды эмнеенinden көор-ge, еркен кьыстын pergezin, мал эмнелгезинин paaş удур камга-лаар хемцеqlerin pagaj кысset-eknin көргызыр турар тур.

Ol тугаайнда cizek кьдыр көр-

Mal эмнелгезинин турар ceringe polgaş em perip эмнеени

А А Р Ы Қ А Д Ы	МАЛДЫҢ СУЗЫНЫ					Т а ј ы л а р ы
	сылы mal	улуq inek	picce inek	оон eske mal	шүптү	
Тынар organнамыл аары	280	77	553	—	910	Самь аарьдан аарыга ылырген malдың саны нини санды киреен.
Cem шingeedip organнамыл аары	210	1227	3237	хараан 56 тее	4730	
Xol put аары	755	5262	13980	20 хараан	19997	
Кееш аары	348	2788	14363	14	17513	
Sidikteer organнамыл аары	13	13	6	—	32	
Karak аары	31	598	2181	—	2810	
Toryyrynge tuzalaамь	9	399	193	—	601	
Palyq pьkьп	821	1487	2234	—	4542	
Izin-xьpьп аары	11	574	2678	—	3203	
Kodur	44	1192	12564	—	13800	
Uluq palyqlar	42	1786	43	—	1871	
Pozalyk аары	1	3	1	—	5	
Pьzaa өktekteri	9	—	—	—	9	
.	—	7	—	—	7	
—	—	94	—	—	94	
—	—	60	—	—	60	
Xoj kыdry	—	—	2380	—	2350	
Сылы maldы samь аары	—	сылы maldы ылырген				

Ambulatorga эмнеерinden аны-да, мал эмнелгезинин азыл-ке-лыр сумулarga, суурлarga парь-п, аарьк малды турган ceringe эмнеп турар. Ol көдее cerler-ce ыныр corup тургаш, pygy кан-дык-таа аарьыкканын эмнеен: Cылы мал . . . 700 paaş Inek 5326 Шүптү 22.249 paaş Picce инек 1622 Шинип көрген 25.099 paaş. Көдее ынырынге ындырген хы-ны-298.434 кезек cerge coraan

(өqler, суурлар). 1 тугаар квар-талында 128 тапшыр cугаа, илеткел кыган, апаа 197 шак кир-ген. 339 хреезен, 573 er, шүптү—912 kizi олурушкан. Zoovet-төлеелеринин козуун курзуларьп corutkan. Pir тугаар кварталда амбулаторга, paza em perip pol-gaş турган ceringe парьп эмне-ен малдың саны—93813 paaş.

Xilinskij.

Xoj ыкьы кьргьып тугаайнда Mincevylelinin toktaaly

(1936 cылдың 5 айна 23 хуында)

Xoj, ыкьыны шаq yjezinde кьргьыaska, xoj тьлеп, uluq kog-aral ынер polgaş xoj, ыкьыден тьлеп калган таагы, tykty cьpьp алыр-га curttuq balanьзынга polgaş tus-tus arattarьпн азыл-ке-кон-суq азыктык, малдың ынылq ciq-edin каqвазын podaаш, Minister-ler cөvylelinin toktaadyr polza:

1. Cылы агаарьк cerler: Parьп, Cөөн-хемчикке xoj, ыкьыны кьргьп, cөөгын тыраань 36 cылдың 4 айна 1-ден egeleer polgaş өске козууньнга p/c 6 айна 15-тен egeleer.

2. Kyrekonomьнга xyleedip polgaş arattarьга peer sanal pol-za, cылы малдың cel, kuduruun кезер, paza uluq малдарьпн тьл-endi tygын cьpь.

3. Kyrynenin organizaarь polgaş kyrekonomьнга xylee-ediri polza, кьргьп алган tyk polgaş хьлдь шүптүзун TTK-га тузаар.

4. Xoj, ыкьы polgaş cылы малды кьргьып тугаайнда саавьп cogaadyr yндыrerin TTK-pile Malcerminge таqьpь.

Ministerler cөvylelinin oralakьы targazь OJDUP.

Ezim sumuzunda мал эмнелгезинин төлеезинден өскелер ылеер алыр

Uluq-xem козуунун Ezim дьн 5 аяга cedip аарьк малдар-sumuzunda мал эмнелгезинин төле-езинден 1935 cылдан 1936 cыл-га ызырге polza:

№	Мал polgaş аарькыны ады	Аараан мал саны	Оон иштинден эмнеени	Pergen em-inin gramь
1	Kodurlaan xoj, ыкьы	275	254	2349
2	Karak аараан xoj, ыкьы	75	64	99
3	Өтpeктеен малдар	23	9	48
4	Xeree аараан малдар	64	16	127
5	Oьbak oorgalyq munar мал	33	1	62
6	Pьdaan мал	44	2	65
7	Estengi cudaan мал	5	5	30
8	Palyq perttik малдар	6	1	300
9	Poostaazь ыкьк малдар	33	4	60
10	Pery tutkan малдар	8	5	800
11	Tavanь pastьnmastaan малдар	4	1	30
12	Porzaalykfaan малдар	15	15	—
13	Tanьtьnmas аарьк малдар	5	—	—
Kattьkкаш		600	376	3970

Ystynde sandan ap көорге, pygy аараан малдарьпн 57,6%-zun эмнеп шыдаань polza, paza-la cediшkin tur, ындык-таа polza

moon songaar мал эмнеер cor-uktu kalbartьp corudar xyleel-geliq-pis.

Мал эмнелгезинин төлеези Peqzi

TAR 15 cыл ojunuq Төр komизьпн rejdь brigadь Us-тьвьы еvilelinin peletkelin хьнаан

Us-тьвьы еvileli TAR-нн tus-kaj хатаарьшпас togunnaan pot-ergezi 15 cыл polganьпн oju-unga pygy us-тьвьы artelderi pol-gaş salьpьpьпн ekki азыл-pile узуразьп турар. Aprel айна 1-тен cyzynde margьlдаа carlap corut-kan. Myn margьlдаань kol көргызылыq cyylderi polza: nasio-naldьн каадырларьп peletkeerin тыньдар, кыш азылдың pydyrgen edinin шынарьп segider polgaş pydyrymcylyyn pedider, pot өr-tektil kuduladyr, сап-хөө азыл эмгелиq сескелиq poldurup cor-udar polgaş оон-таа өске. Tus margьlдаань tugurьlgalarьп en-ne ekki toluзу-pile кыssediri polza, TAR-нн 15 cылынын oju-unga таварьштырган respublikьн 3 тугаар jarmarkazьнга Us-тьвьы еvilelinin ekki кирzilgezin хан-дырар.

Us-тьвьы еvilelinin tus-tus salьpьpьпн peletkeli ынаш кан-саар corup турарь?

Садьк talazь

TAR-нн 15 cыл polganьпн oju-unga pajьpьpьпн узуразьп-pile Us-тьвьы еvilelinin садьк salьpь-пн podunga алдыган xyleel-geleri polza:

Pygy садькьпн cerleringe са-дыqlaar садькьларьп тьвалардан peletkeer teen. Ol xyleelge кы-yssettingen. 4 arattь caa pelet-keen polgaş olar polza pagaj eves азылдар турар. Am yjede садьк salьpьпн 14 азыл-ке-лыр-дан 8 kizi polza, тьвалар. Ындык polza-таа, cedip алганы-га оозугуп олуруп polbas,—оон ынај coruurun podaar херек.

Paza pir xyleelgezi polza, pa-zaa саарьlgazьн 25% ulgattьrар ece. Ындык polza-таа, oozu oran

coкта-la кыssettinmeen, cyge-teerge, paraan cedьpes.

Adak soonda planda садьп аль-teen маль 675 paaş, оон иш-тинде 125 paaş uluq мал садьп аль-teen. Ol xyleelge am хире-de cecce кыssettinmeen. Am 200 paaş малды садьп алган, оон 90 paaş uluq мал polur. Oon cьldagaань cyл? Pireede, Us-тьвьы еvileli massalyq азыл-ке-gele cedьpes corudup турар,—tergi садькьларьнга ынапь, olar ek-kelejele" теер janьpь. Ol cedь-pes polbaьп. Садьп аль азыл-ке corudarьнга удурттур cerinden тuzalazьп херек: cer-cer-ce парьп coruk кьлр азыл-ке, olarga ca-gaa piziir, parьlgaa piziir polgaş оон-таа өске.

Us-тьвьы еvilelinin садьк salь-пн planda төлөvileeni jozугaar respublikьн 3 тугаар jarmarkazь-нга садькьлар узурьп cybeleri polza: pьlgaar (ettep кьлган pьl-gaar, pьшкан idik, ulduн кьлр кьлн хөм-pile polgaş өскелер)—3.500 акша, cyyk transport хер-ekselderi-pile 1.500 акша, kidis idik, kidis cyyly-pile—7.500 ак-ша, tilgen ыяш materialь-pile—5500 акша, амданнык ааш-кем talazь-pile—10.000 акша, 15.000 акшань ташкаартан кирген para-ань садар теер турар.

Ol plan-pile pottuq cyны кьл-гань ынаш? Хьнар турда ilere-eni polza, хөм paraань peletket-tingen, 98 pyryn херексeldiq хо-муут pelen. Kidis cyylynden cyq-le 100 kidis кьлдьган (1200 акша), kidis cangьs-таа cok. Til-gen ыяш materialь, ыяш тьл-er zavot азыл-ке peer pilek-le to-rau кьлр (am ol zavottu septep tur-ar). Jarmarkaga кирьтин хандьра-

лынга амданнык ааш-кем cyyly кыssettinip polur ыкьаш. Та-шкаартан кирген paraан 7 mun акшань пар.

Respublikьн 3 тугаар jarmar-kazьнга кирьтин pyryn хандьрар төледе, Us-тьвьы еvilelinin садьк salьpьpьпн cyны кьлр узурьп.

Pireede jarmarkaga киirer teen kidis cyylyнын planьн кьзьп кы-ysседip аль.

Amdаннык ааш-кем cyylyнын planь кыssettinip polur-la тееш, oozumnap олурup cer-le polbas.

Ijide, ol кыssettinip polur-la cyylderni азыqlar алгаш, ону херек кьлгьнга хандьрар, jarmar-kanь pygy хьннеринде jarmar-kaga ekki шынарьк амданнык ааш-кемни cecir sannь-pile киir-er херек.

Yште, өске paraannarь pelet-keeringe pir minutta-таа sagьs кошкадьп polbas.

Nasional stolovaj

Respublikьн 3 тугаар jarmar-kazьнга Us-тьвьы еvileli nasional stolovaj тургузар, апаа cyq-le nasionalьн cemin peletkeer, na-sional stolovajьн pir тугаар тур-гузуп турар. Po corudulга pol-za, тькка cugula херек polur polgaş paaşaar ceringe uluq харь-ыssalgань таqьpь тур.

Uk stolovajьн хьнде 500 kizi cem cip шыдар кьлр тургузуп турар. 10 хонук иштинде uk stol-ovajга 50 puut soktaan cinge-taraa, 30 puut talgan, 7 puut sarcaq, 100 paaş (xoj ijik-pe ыкь-ky) шеер мал, syt, tarak, xojtpak, ereme, 100 kilogram tus, cyyl pyry sava 100 кезек, 4 uluq paş, tuskaj pazьн кьлр cugula хереклетинер херексelder: 12 stol, 20 sandaj, 10 узун sandaj pol-

gaş en cugulazь cem кьлр каа-дыр—8 kizi.

Pis podaарьыaska, хьн pyry 500 kizi ceministolovajга 8 kizi ced-ьpes хире тур. Us-тьвьы еvilelinin paaşaar ceri азыл-ке uluzunyn sannьпн хьнар podaаш, азыл-ке-лыр тьварьп cugula тур. Am хиреде cyq-le 3 cem кьлр kizi, stolovaj ergelekci, pir cem тазьп peer kizi пар.

Soktaan cinge-taraa polgaş tal-gan 80 puut херек, po хьнде cedip cyq-le 30 puut пар. Us-тьвьы еvilelinin piske cugalaань polza, ol cemni тьп алыр кон-суq perge теер тур. Po тугаай-нда paaşaar cer ekki mobilьs-tangash soktaan talgan, taraань cyнын-таа murnunda каьп poldu-nar хөй-pile тьп алыр podaar херек.

Stolovajга 100 paaş шеер мал херек турбу ce, am cyq-le 25 paaşь peletkeen. Mьнда paza тькка cetpes. Onu en cookku yje иштинде узуткаар херек. Us-тьвьы еvilelinin skladyнда sarcaq-pile tus cok. Onu козууньндан coguур ceringe ekkelgen турар jozuluq.

Cizeeleerge cem хайьндырар 2 uluq pazь paza cok. Кьзылдан ол каьп-таа тьылыс, ону козу-уньндан тьп ар polur polgaş cookku хьннер иштинде кьлр хер-ек. Oon өске sava пар.

Syt produktunu "Toka" кьре-konomьнн syt-paraаньк fermezi еккеp perip турар polgan, keree cardьган. Stolovajьн турар pazьн 30% кьлдьган, иji stol-dan кадына, херексел cok. Oozu paza cedьpes, ol ыяар-la турар херек.

Aаш-кемни cyзын - paazyнь-pile пар кьлр төледе, fubetke pьшкан

хан, pьштак тургузар. Stolovajга pььpьган хилепти телеvilebeen, ol polza, cugula ыкькьдырьк polur, ону eder херек. Tus kaj хер cokka okta хорзак турбу-ce, ону төлөvilebeen.

Pygy us-тьвьы artelderi jarmar-kaga peletkenir тугаайнда plan-ьк. Ындык polza-таа, ol plan канкаар кыssettinip турарьп paş-taar ceri pilbes. Us-тьвьы artelderi pottarьпн xyleettingen planьн кыssedip, кыssetpezinge pyzy-reli cok, bьncarga planь polza, picci eves, us-тьвьы artelderi 10000 акшань cyзын-paazyн кь-лыqlarьн yндыrer узурьп, кьл-гань polza, cyq-le 2000 акша-нын кьлган.

Us-тьвьы artelderi кьндык-кан-дык nasional кьлыqlarьн pelet-kep кьлр турарьп теерьиске, pis-ke харьылань polza, jarmarkaga садарь-pile 20 ezer кьлр турар, olarьн 10-ну pyryn херексeldiq, 3 өд, 20 pyryn шыдыра, 10 py-ryn херексeldiq pizek, 50 argam-cь, 20 kizen, ol хире kolun, 30 cular, 10 кьшкь ton, 5 nasional aptara, төреpci peletkep турар tep харьылаан. Кьлр турар cyb-elerinин саны polza, oran cok cet-pes, көвудедip херек.

Sanal кьдыр cyны cugalaза coguурul тize, Us-тьвьы еvilelinin jarmarkaga киirer tep төлөvileen pygy produksuzun апаа киirer херек. Po polza, kol sorulга polur polgaş Us-тьвьы еvilelinin удурттур ceri ону кыssedip тееш хьрезир херек. Pydyrylге pyry-zyn todargaj удурттур, оон азыл-ьн хьнар шып, хьналдань pa-рьмдалааш, respublikьн 3 тугаар jarmarkazьнга кирьтин peletkenir азыл-ке planьн кыssediri хан-дырар corudalgalarьн төлөvileen.

Lyndyp.

Brigat: Picce-ool.

Kuzmin.

TAR-нын 15 сьл полгарынын пажырлыг хунынде огаппыг азыл-агыжынын ундезини—малывыстын озылдезин педик cadaa cedireel. Agaарныг ажьылдыг cudundan малывысты амдыгааштан камгалаал!

1936 сыда арат азыл-агыжларнын сиден кезер тугаьнда Мал полгаз Cer азылынын Ministeriniг ундырген саавыры

1. TAR-нын tuskaj xamaarys-pas pot-ergezi 20 сыл полур оь-unda orannan азыл-агыжынын kol адыр полур mald-н paazyн 2 sa-ja cedir oстырген турар теп, 8 tu-gaar Uluq xuraldan Tьваньн curt-takcy arat tymeniniг murnunga mьndьg sorulganь салган полгаж.

Aзыл-агыжын po политиктг айт-тырын cediшkinниг кыысседип ал-ьрда, хамьктн мурнунда kol negettinip турар айттыр полза, мал азылдыг малсын арат tymen малыга cemиs peletkelin ulgat-тыр, сиден peletkep альр полур. Moon murnunda arattar maldьн cemizi sigenni cetpes peletkep ap турганьныг хараазь-pile po ert-ken кьзын uluq xar caар, sook таварьр келрге, тькка хьл мал-ьн oлырген полгаж. 1936 c. 5 а-жын 15-te kelgen medeede cyq-ле тьва connun karacangьs cut-pile oigen мальнын сань—52.313 paas, oске cyyl pyrynyn cыда-гааннар-pile kattьcka—80.570 paas мал oigen.

Mал азылдыг арат азыл-агыжлар ertken 35 сыда 1.802.896 пуут сиден peletkep ap турганьныг or-nunga am po 1936 сыда 3.294.000 пуут сиден peletkep альр sorulganь erge cok saiza coguур tep, Ulustun 16 tugaар Picce xu-ralandan pistin murnubuska aйт-тыр temdeqleen. 16 tugaар Pi-cce xuraldьн ol шитпирин po 1936 сыда pyrynyn-pile кыысседирин so-rulga салгаз, oraldазьр coruk хамьктн цугула. Po sorulganь кы-ысседирде, tus-tus козууннар ce-ze-ceze пуут сиден peletkeze 3 sa-ja пуут cederil теер полза:

Paгьын-xemcik 689.000 пуут
Tees-xem . . . 335.000 пуут
Cөөн-xemcik . . . 890.000 пуут
Uluq-xem . . . 702000 пуут
Kaa-xem . . . 132000 пуут
Tандь . . . 107000 пуут
Pii-xem . . . 317000 пуут
Tozu . . . 132000 пуут.

Pir eves po yстынде erengej sannamь tus-tus козууннар кы-ысседир полза, шупту kattьcka 3.294.000 пуут сиден полур тур.

Po sorulganь кыысседип шьда-ар ползубуssa, orannan мал аз-ьлн moon songaар pьььqlaары-га полгаз kьckьн arat tymennin амьдырл пажьдьлн ulam-na sa-jьradyр хьqьzyderinge kol цугула шитпирлиг cyyl полур.

2. Maldьн cem суурун ulgat-тыр, sigenni toldur peletkeer тeлeede, козуун, сумуларнын хамьк-ла organizationь, kalbak ar-at connun хеj-aattьq, omaktьq idepkej sonuurgalьн kьdyryp, po cьлн сиден peletkeliniг азылы-га хамьк кьшть ebileldep, 1936-

37 cыдaрныг араьнда кььштн cudu полурун magadьlap, oон temissel азылн амдыгааштан eres-tiq corutsa coguур.

Po cьлн pygy arat азыл-агы-жьлг connar 3 saja азыл пуут si-gen peletkep альрыга хамьктн цугула sorulganь салгаз, oж ша-нда екки кыысседирин paгьмдалар, po saавьр-pile organizationь, agro-techniktin corudulgalары полгаз oон pьdyyn arга aйтььckьnnar-ьн moon adaanga sagьndьrьp, амдыгааштан erge-cok сиден ke-zeringe peletkenip corudar азыл-дар полза:

1. Pygy arat tymen сиден ka-dььrьн, сиден кезер машиналарн, aat-pile сөөрттыр полгаз бьaз ть-вааштарн paза ажьыларн амды-гааштан peletkep альр узурлуq. Paза кырынениг kьdee азыл-агы-жьн херексел paгазь шьqьaар сальрлар полза, амдыгааштан si-gen кезер машиналарын полгаз aat-pile сөөрттыр тьвааштарын peletkel херекселн садьр ap, pe-len кьлр алган турар.

2. Po cьлн сиден кезерин 7 ажын 15-ten pettin egeleen турар полгаз ertte сиден yner кургаз cerlernin сиден 7 ажын 5-10-nun yjezinde argalьq полза ke-zip egeleen турар. Pir eves emin erttir cььs kьcka sigenniг cer-lerni полза, araj songaарлазь ke-zip полур. Sigen алььckьнн ke-zip egeleez 20-25 xonuktun иштин-де тeгeрeri цугула.

Sigen kezilgezin oж шаанда ke-zip azaabas полза, malга xoolu-luq шьнар 50% cedir pagaj pol-ur полгаз yne-erttee picci, kad-ьq pagaj сиден полур. Mьndьq cybe тeлeede, сиден kezilgezin oж шаанда kezip azaар, malга xoolu-luq шьнар полгаз yne-ertteen ulgattьrар херек.

3. Teski cerden yngen sigenni maшина-pile кезерде oorgalaп-ьн kestirer полгаз araj кестин-mes onгарьq ep cok cerde sigenni xol kadyr-ь-pile kezip альр. En-cangaz сиден кескен шeлde picci-таа сиден тургуспайн kezip бь-аар херек.

4. Kezip алган sigennin py-ryleri полгаз cecceктерин onzalap kamnaар полза coguур, cyge te-erge, ol ceccek, pyryeri en екки xooluluq полур. Pir eves сиден kezip турар yjede теер екки kaan ajas турар полза, kezip алган si-genni тьрваз, ажьр-pile andara kaар кургадыр kьдырган херек cok, cyge teerge, теер ajas kaan турар yjede тырген кургаз kaд-ь peer sigenni andарь кургадыр-га, sigennin pyryleri полгаз cecceк-teri тоqlap uустальр kaар. Mьн-

дыг cybe тeлeede, kezip алган sigenni andara kaар кургадыр appaар полза, caas caгgan soon-da andarарь цугула полур.

5. Teer ajas турар yjede kezip алган sigenni кескен ceringe pir xynden азыр cыттыраьлн, oон soonda хөppeenneer полза cogu-ур.

Xөppeenneer sigenni koncuq picci kьдыр хөppeenneerge uluq хөppeenden eleen karьlgalьq appaар. Xөppeenneer kaan sigeni 3-5 xonuk иштинде cыттырар полза, 20-30% cedir karazalьq полур. Mьndьqныг тeлeezinde хөppeen-neen soonda udavajьн saraattaza coguур.

6. Teer ajas kaan полгаз si-gen kezip kaan ceringe cыkaз екки cecce кургаан полза, onu хөppeenneeьeин шупт saraattap полур. Pir eves mьнцаар кьлр полза karьlgazь eves полур. Шьk oл sigenni mьнцаар saraattap cer-ле полbas, cyge тize шьk сиден izip kьpkazь yrelip pakьrар ap-паар тур.

7. Saraattap kaan sigennin ал-дын-ce caas полгаз ereen xar суу paraas cerге таарашьр saraat-ь тургузар полгаз saraat турар cerin кургаз кьdyree ижк-pe-er-ги saан азь ten cerге sigennin адаа шььр yrelbes кьдыр тургу-зар полгаз saraattap турар sigenni бьaар-ла koncuq екки тьрj pazар херек. Sigenin ekkizin saraattьн adан-ce полгаз orttuzun-ce, pa-гьjн кьрн-ce сальр узурлуq.

Pir eves erge saан ижк-pe kadьр kalган сиден par полза, olar-pile saraattьн кьрндан paза иjлеринде шьвар полгаз saraattь xat алbas кьдыр pazар. Saraattьн кьрн xat ap турар полза, onu тырген eder coruk цугула. Paза saraattь mal ap cij алbas кьдыр екки pьььq kazaalar-pile kazalaan турар узурлуq.

8. Kozuun, сумуларнын иштин-де camдык pir arattar podunun сиден кезер шeлдерин podu pyryn-ь-pile азыqlap шьдаbas полза, ol сиден шeлн oске kezip шьдаар arattarga азыqlaарь-pile тььсьр ижк-pe азь arattar pottарь араьн-да цугаалазьр азыqlaарьн ebilel-deer узурлуq.

9. Po cьлн сиден peletkep azaар альр corukka MAE, CAE-ler полза, sigenni coguур oж ша-анда kezip egeleer полгаз cyq-ле pottарьнн турган малыга oлpe kezip альр eves, харьн xur yuze кьдыр арттькка peletkep, oске arattarga ylegerin kьgyzer узур-луq.

10. Kozuun organizationь пол-за, pottарьнн суму, арвннар-ьн албан хаакьларн полгаз idepkejiqlerин tamcььr харьла-зьр, Mal-cer ministeriniг kьdee азыл-агыж skladьнн сиден кезер maшина xөlezileer cerлериниг узур-тузаян arattarga kalьa-ь-pile та-нььттьр, ol cerlerni pyrynyn-ь-pile азыqlaдыр узурлуq. Cazak cerin-ин aйтььckьнн joзугаар ol ma-шина xөlezileer cerler полза, po cьлн arattарнн сиден 2500 gadan eves evesti kezip peer. Бьcaарга, ol cerlernin азылыныг aжь хире cediшkinниг полур koзуун, сумуларнын organizationьнн талазьндан екки тузала-зьр, onu cep азыqlaаньндан полур.

11. Sigen kezip полгу-теq py-gy шeлдери arat азыл-агыжлар шуп-

tuzun азыqlap алган турар кьдыр sorulganь салгаз, arattar pottарь-нн сиден кезер шeлдер-ь-pile cer-geleшtr, eves-таа полза, tajgadаn-таа, oске-таа cerlerden сиден ke-zip альрн podaар узурлуq.

Po тугаьн topцуlap цугаалаар-га сиден kezip ap полур cerле-ринн сиден шуптузун kezip альр полгаз кьзын малн cutka альс-пазынн камгалальн хандьрп альр ol полур.

12. Cazak cerinden полза, po cьлн сиден peletkep альр coruk-

tu tergiin цугулаlap kьrgeз, хамьктн tergiin екки сиден pelet-keen murnakь arattar полгаз paastakьларн yneliq шааналдар-ь-pile шаанар teen.

13. Po saавьрн pygy суму, арвннарьнн полгаз eq oреге pyryzinge todargaj таьььттьр узурлуq. Monu таьььттьрда, ter-giin idepkejiqlerниг полгаз ko-зууннарнн pygy mai emnelgezi-nin азыльларн paза mal еттем-ниqlerниг тьрттьр альр узурлуq.

Mal cer ministeri Polat.

Xөppeenneer Sigen kezilgezinge erestiq kьrшckь, Inceьlske kuspaktap perip тураал.

Соңгу козууннарда cайлашь škola-ларьныг corup турарь

Paгьын-xemcik

1. Ajangattьda škola 6 ажын 2-nin хыннде азыттыган. Cььр surguulu 45 teen полза, am yje-de 30 kizini cььр алган.
2. Xөndelende škola 6 ажын 5-te азыттыган. Cььр surguulu 30 teen полза, am 37 kizini cььр алган.
3. Kөp-sөekte škola 6 ажын 12-nin хыннде азыттыган. Cьь-ган surguulunun сань kelbeen.
4. Kara-xөл, Ak—po 2 суму-нун školalarьндан po xyнге ce-dir todargaj medee kelbeen.
5. Saqlьga тургузар teen škola-нн cepcek херекселн алгаз, paшкьзь eш LIK-SOO cede peer-ge, сумунун cудaan паждаь keder-ep, argan torgan maldьн oлып турарь хөj полгаз izer ciir aaz cem, poza-xojtpak yнneeniniг cыдагаань-pile am yjede škola азыдарь perge tep paшкьзь tedir cedip kelgen, eш LABROF-ь-ile цугаалашкь. Шuj сумузун-ce so-ludubus.

Kozuun targazь Cadamba.
Kozuun sekreteri Idam-syrin.

Uluq-xem

1. Xөndergede škola 6 ажын 8-te азыттыган. oөrenikcizi 19 kizi par.
2. Yrьynde škola 6 ажын 10-da азыттыган. Oөrenikcileri 20 kizi par.
3. Kььl-taqda škola 6 ажын 8-te азыттыган. Oөrenikcileri 18.
4. Tus-taqda škola азыттыган полгаз oөrenikcileri 30 kizi.
5. Ejliq-xemде školanьн me-deezi cok.
6. Caa-xөлде školanьн турган cerin yjer appargan тeлeede, uk školanь oске кургаз cer-ce kь-zyryp турар.

Cөөн-xemcik

1. Solcur сумузунда školanьн paшкьзь pargan. Aзыттыган me-dee cok.
 2. Cььgакькь, Syt-xөл, Pajan-tala, Xөлcyktyq, Ak-turuq суму-ларьнда školalar азыттыгьлаан полза-таа, todargaj medeezi cok.
- Po yстынде козууннарнн ca-жь školalarьнн medeelerin көө-ge, Paгьын-xemcik, Uluq-xem козууннарьнда cygeer corup tur-ar. Cөөн-xemcikte cyq-ле азыт-kan теерден paшкь, todargaj me-dee cogun көөрге, koncuq cet-pes corup турар.

(Telefon-ь-ile medeeleen).

Paшкь Pordaannьн ep cok coruu

Pii-xem козуунунун Oөk су-музунда kьirp oөrenir školanьн paшкьзь Pordaан теерzi, po cы-дьн 5 aj yjezinde иж-ьь udaa araga izip алгаз, хамьк oөrenik-cilerin tyredip, uьgu cьдьн cok caraa тумазь текты pergen иж karaa кьза-pergen corup турган cyylы par, oон хараазь-ь-ile ka-dajь Yrynej, nazь-xарь cetpeen caз uruqlarga, ol aшaaан хьннеp, узур-mазьр cok cөс цугаалap тур-ганьн кьрндан, paшкь Pordaан ol kadajьн иж-ьь udaa paазьн parьalandьр ettep sokkulp тур-ган.

Шьн-ь-ile paшкь Pordaannьн po coruu полза, oөrenikcilerin idepkej kicceelin sularatkan пол-газ olарнь školadan бьадььнга cookшудьр турган.

Yстынде cyylдерниг paгьмдалаазь, paшкь Pordaanga, cazak cььr-ь-га талазь-ь-ile kezemce көrьgyzyp, xemcek альрн кулак сальр olur-men.

„Kulturca“

Sigenni keskeз, cybe арттыраьлн taradyр poleel!

Arattar! Kezip аль-теq сиден yngen cerni толuzu-ь-ile азыqlap, 1936 сыда—70 хуу kalbartьнар! Po sorulganь кыысседириниг цугула cyylы—ertte сиден kezip egeleerinde, сиден кезер херексelderni амдыгааштан peletkeer-inde полгаз arat con kalbaa-ь-ile kьrзirinde.

Aratkor „Tyndaanga“ хаягь

Xaraal aldyn uurgajynda Tavaa.

cece azıqlap, eidep cyyldyn giin ööregen 15 kızını tus-tus
nasionaldın ojunnar polğaş oon- şınnag'laaş, 5 ajnı 25-tin xyn-
taä öske kultur massalıq azıl- ynde şölceledip tarat'bbıs.

Тываның араттары ергелик полганы 15 сыл пoldу

(ARN TK prezidiymynyn targazy eş Tokanyn cyyly)

Egezi—№ 49 (550) solunda

Kodee a a cepsae

Arat connun kol xereqleer paraannyn kadyna, cyyyn-paazyyn maşı a, temir-tees, kavar suq, saazy, kar ndaş, xamık emci xerekselder, şkola xerekseli, mal emcizinin xerekselder, annyn xerekselder, balıktar xerekselder polgy pydyrykcy kysty ulam pedideringe xerektik oon-taa eşkenin cyyyn-paazyyn paraannyn kiirip turar. Blangya po 1936 cılda 9 aj azyq kur paraan par polgaş xamık paraannarnyn jozulıq ertteen rovolus murnunga tömejlep köer polza, 200% ciigeen.

Ertken 15 cıldın iştinde pistin TAR-nyñ arattar podunun cazak, namynga paraştadep algas, eşke azy-agıjnyñ adıyaryn saıjyradep corudar talaz-pile uluq cedilgelik polgan. Tıvanyñ curtunga revolus murnunda kaş-la xunun aldın kazıkcylyğandan kadyna, cangys taa pydyrylge polgaş azy-agıjnyñ cerleri cok turgan polza: revolus soonda aldın uurgajlaryñ azy ulam-na tınyzyp, podunun pydyrylge programyn 1935 cılda 141% kyysetken polgaş nasiona dın rıbyq azylycın kaadarylarn peletker talaz-pile uluq azydy kılyp turar.

Oruk tuduu polgaş Us-tıvnyş

Revolustun murnunda Tıvanyñ arat conu, oruk tuduuskunu, suq oruu tep cyveni paazy pile kerveen-taa, tıvanyñ-lar turgan polza, am revolus soonda po cyyldernin azyldaryn paşa cedişkinin corudup turar. Tıvanyñ curtunga 1927 cılda pir tugaar cıccaan tıvylgan! am Tıvada 69 aar, 32 cık cıccaan par appar-gan. Murnunda terge-pile pezin coruurga perge turgan: Kızyl-pile Şıviliq-kara-suq, Parıbyt-xemcik paşa Suurmakka cedir uzun turttu 600 kilometir xire oruktarnyñ 1933 cıldan egeleeş, am maşına-pile corup turar kıldır selip algan tur-pis. Pygy respubliktyñ cıñ tazylyğanyñ cerin turguzup ar, suqun oruu-pile paraan soertitir, 100 azyq toonni cangys uqda ekker şydaar pustıq xeme turguzup, po pygy cyyldernin argazy-pile cıldın ecizinde: 15000 toon cinni tazyşydaar kıldır transporttu saıjyradep algan-pis.

Po coruktan kadyna, revolustun soonda, Us-tıvnyş xebirliq pılgaar kılyp, algı eteer, ıjaş

tıfer, tuıjbu kılyp, xemyr-taş kaz-ar polgaş oon-taa eşkenin pydyrylgezin turguzup, olarnyn pydyrykcy kysterin pedideringe paşa pir cyyıl nemere polur sorulğanyñ parımdalap, ol azyldarnyñ cedişkinin corudup kelgen-pis.

Revolus soonda xooraj-lar

Ustınde aytkan pydyrylgeler ulam-na kövydep turgan-pile cergelestir, murnunda 100% kışkyn coraan arat con,—xoorajlar-ga, aldın uurgajlaryñ, kyrekonomnarga, kooptun tep cerleringe idepkejliq azyldap kirip turar ulam-na nemezip, xoorajlar-nyñ pottar polgaş oon iştinde curtup turar connun amıdral—kulturu cıl pyryde ezip, olurar oran sava nemezip turar tur.

Kızyl xoorajga 1921 cılda 100 sannıq paşaj paazyñnar turgan polza, am 1500 azyq paazyñnar par. Oon iştinde iji kaat polgaş taş, cer-le cyyyn-paazyñ paazyñnar par. 1930 cılda cangys ergen-taa cok turgan Cadaanada, Kızyl-mazalyktyñ Ak-tovurakta, Samagaldajda, „Toka“ kyrekonomda, „Xemcik-ool“ kyrekonomda, Ulegerliq kyrekonomda, Tarlaqda, Xaraalda, Tozunun Toora-xemde, Kara-peldirde, Imide polgaş oon taa eşke cerlerde caa-caa xoorajlar tıptyp ynyr kelgenin kizi magadaar tur. Arat con ol „xoorajlarga turguskan tuduuskunnarnyñ kergeş, suurcon pajdalga kireriniñ pajdalyñ eş-nip, ında-xaşa camdyk arattar kıştyñ sook ejynde paazynga olurup turar cyyıl kıştyr turar polgan polgaş ol xoorajlar revolustıq kultur corudarına koncuq cepsek polur coruktu ajttıp turar tur.

TAR-nyñ kulturunyn cedilgeleri

Ertken 15 cıldın ecizinde TAR kultur turguzuskunun talaz-pile uluq cedilgelik polgan: Podubusıun tıvnyştyñ kışynga pizik cok, mool pizikti pilirler 2% turgan polza taa, feodaldar, lamalar turgan. 1930 cıldan egeleeş podubusıun piziibisti cogaa-dır algas, am TAR 15 cıldın koncuq eşyşkylyq ojunda connun 60 azyq xunzun pizikke eşeredip algan-pis. 1930 cılda cedir 300-400 xudustuq mool tıl kışynga cangys „Şyn“, „Areve şyn“, „Xostuq arat“, „Cazak cerinin kol medeezi“ tep seikylydyq pol-

gan-pis.

1921 cılda cedir oranda cangys-taa şkola, emnelge cok turgan, xarın oon ornunga 2000 lamalyq 22 xyre turup, arat connun paazyñ töredip turgan. Am 1930 cıldan egeleeş 503 eşerenikiliq 6 sannıq turum şkola, 800 eşerenikiliq 31 sannıq kışkyn şkola polgaş 13 sannıq kirip eşerenir 455 eşerenikiliq şkola polgaş kozuun sanında polvaazyñ sovet emnelgezin turguzup algan-pis. Oon kadyna, paş-kı surguulu, nam şkolazy, kizi, mal emcileriniñ şkolazy, kattı-kaş 195 eşerenikiliq şkolalar turguskan-pis.

Revolustun murnunda arat connun polgaş anıjak eşkennerin cıqıyp xaqleer ceri cok polgan-nyñ xaraazy-pile, ovaş tagaan, xam xamnaan, xyre-xiitke majdyr-mujdur kılğan cerge cıqılyp, ol-la lama, xamnarın xora-lyq kuzumunga ulam-na alıyp turgan poordan kadyna, podunun pilişkinin kedyryp alar talazınga xarın şaptık poor turgan. Am po seelgy kaş-la cıldın iştinde 50 azyq kızyl pulun, 14 azyq klup polgaş 1936 cıldan egelep kyrynenin teatıryñ turguskan, paşa Tıva tıl kışynga 133 cyyldın cogaldın nomnarın pizip yndyrğen polgaş 1935 cılda kyrynenin radio erteelin turguzup, Tıvanyñ curtun eşke kyryner-pile xarılzaş-tyr, ırak curt kışynda cıdar kozuunna-pile Tıp cerni xarılzaş-tyr turar polgan.

Revolustun murnunda Kızyl-xoorajga cedir SSRE-nin arazynda cangys-la elen-telen temir-uda-zyñ turgan polza, am koncuq rıbyq 2 temir-udazyñ par polgaş TAR-nyñ iştinde 6 kozuun-nun tep ceringe cedir telefon xarılzaşlyq polgan, paşa kozuun, sumu, pydyrylge sanında poşt kildisteri par polgaş 1930 cılda cedir uluq-la tize 200-300-le ca-gaa korespondenti tus curtun iştinde corup turgan polza, 1936 cılda 45000 azyq caga korespondenti, telegramnar poşt tam-cıy argazy corup turar tur. Kultur eşyşkyñny, connun pot-podunun arazynda xarılzaş kal-varıp turgan koncuq temdeen ustınde aytkan korespondetiler-nin ezip turar todargaj xerecci polur tur.

(Ulanşyş seelgy solunda).

Eş Sendi-syryn pizik telgerediringe idep-kejin kergyzyp tur

Cöen-xemcik kozuunynun Caj-laq-alaak sumuzu 8 tugaar arvan xerezen Sendi-syryn, po cıldın 3 ajdan peer Terek tep cerge 5—6 aaldarnyñ iştinden 17 er, xerezen connu pizik pilir kıldır eşeredip kaqdy. Oon angda ıñaj peer ekki turazy-pile kezir corup turgas 30 xire kizi paşa eşeretken.

Eş Sendi-syrynnyn ekki azylyñga pajyr cedirer tur. Kızyl eş ergelekci Paas.

Kızyl-xoorajda nam, areve polgaş profes yyrlerine

Kızyl-xoorajda nam, areve, profes yyrleri po cıldın egezinde „Şyn“ solunnu eleen xojny cagaan turgan. Paşa arazynda margyldaa-taa corudup, ol margyldaa-zyñ camdyk cerler kyysetken-pis tep solunga carlap turgan.

Am kşerge, cetce cagylgalıy cerler cok tur. Oon cıldagaany polza, 3 ajnyñ 30-den peer 3 ajnyñ cagylgalıy tınyr egeleen polgaş am 6 ajnyñ cagylgalıy cer-le tıkka xoj tıner tur. Xoorajnyñ yyrleri cıl egezi—1-2 ajlardan songaar cagylgalıy yrgylcylep corutpaanyñ xaraazy-pile temgi 3 ajlap tınyr kelgen xoj cagylgalıy ornunga cagylga nemeşpejin kelgen.

Cıl egezinde solun cagylgalıy corutkaş, onu ulaştıyp, corutpañny yzykteldiripter coruk yyrleriniñ pir koncuq cetpezi tur. Pir eves cıl egezinde şıptu cagylgalıy poor turgan polza-taa, oon peer tınyr kışyly pergen cagylgalıy yyrleri karacangys cıl egezinde turgan parımdalavajny pygy cıld parımdalaş cetce eves cagylgalıy yyr tep sanaar ıncangas, tus-tus kezıgynnerni paşa ıñdyq cıld kşer. Po ustınde cizekterden kşerge, yyr-ler polza, po cıldın egezinde cagylgalıy ekki cagaan-pis tep co-guun cer-ce medeezin pergen polgaş-pis. Mıñdyqnyñ teleezinde po cıld cagylgalıy ekki corutkan-pis tep şıpsıñ olurup turar. Cok, ıñdyq eves, am paşa xınaar appaar. Am xınaarga xooraj yyrlerinde 2-1-taa kiziniñ solunu cok turar polza, solun cagylgalıy tıgajında Tıp komitetin ajttışkyñny kyysetpeen yyr tep sanaar tur.

Xoorajnyñ cagylgalıyñnyñ pir kezii 6 ajnyñ cagylgalıy polur polgaş am tıneri tıkka xoj. Mıñdyqnyñ teleezinde, 7 ajnyñ 1-ge cedir xoorajda nam, areve, profes yyrleri şıptu kezıgynnerin solun cagylgalıy turar kıldır azy corudar. Onu kyysetkenin TAR 15 cıl ojunga uluq cedilge tep sanaar. Tus-tus yyrleriñ 7 ajnyñ 1-niñ petinde „Şyn“ solun cerinden xınap kşer appaar tur.

„Şyn“ solun redaksızy.

Kezigyn Cyldymnyñ malı ezip tur

Cöen-xemcik kozuunynun Xorum-taq sumuzu 13 tugaar nam yyrnyñ kezıgyny eş Cyldym, 1932 cıldan peer mal azylynga onza sagızyñ salğany-pile 1936 cıldın 6 ajga cedir malnyñ paazy eleen eşyldeliq poor kelgenin maşaa san-pile kergyzerge:

Mal ady	2 c.	33 c.	34 c.	35 c.	36 c.
Inek . .	8	12	14	16	21
Cılyg . .	7	9	13	21	27
Xoj . .	5	8	9	12	18
Eşky . .	12	27	35	41	70
Şıptu:	32	56	71	90	136

Şylyk

Castıñ ejy ertip tur,
Cajnyñ ajy cecip tur.
Tarylga ejy toostup tur,
Taraa ynyzy cecip tur.
Cazaanardan közyner,
Cajlaanarga xonunar.
Eren cer-ce közyner,
Elbek maldy semirttiner.
Xostuq cer-ce közyner,
Xoj maldy semirttiner.
Iziq ootka xonunar,
Ineeneni semirttiner.
Kışkar, xunan yşken,
Xoj maldy kamgalaan.
Kodan an porara perdi,
Kodan mal semirij perdi.
Xaşşyñ canıy algan,
Xamık xojun kışy algan.
Savaştan keziner,
Salır tykten kağınar.
Şemide arevecci Tamby-syryn.

Eş Cyldym, cıl-pyryde malnyñ cemin cedişkinin peletkep ar turgan-pile 1933-36 cıldar-nyñ ajyldıq cudunga cangys-taa paş mal perveen polgaş eşke-taa cyyıl eşym-cidimge malnyñ perves teeş kadadın odarın cys xuu taarıştyr turar.

Eşke cerlerde malcın arat con, eş Cyldym eşkaş kışymak azy corudar cugula tur.

Sancaj.

Uluq-xemniñ arattar şeriqniñ aat sadıp alırynga uluq tızalap tur

Uluq-xem kozuunynun arattar şeriqniñ aat sadıp alar azylyñ cugulaga kşyyp, tus curtun pot-ergezin kamgalaan arattın revolustıq şeriqe aadın xaramnan-majnyñ sadıp turarlar. Cıl tize, 6 ajnyñ 10 xynynge cedir 7 sumudan şeriqe 33 aat satty. Bıcaarga, Caa-xel, Urbyn, Xehderge, Caatty-xooraj, Ezim, Temir-suq teen eşkaş sumulardan aat satpaan tur.

Aadın ekki tura-pile xalas pergen eşter polza: 1) Areve koz-komunyn targazy eş Anaj-ool. 2) Caatty sumuzu namı kezıgyny partizan eş Camıjan, 3) men podum pir aat perdim.

Kozuun sekreteri
Menge-pajyr.

Ulegerliq arvan targazy

Tozu kozuunynun Ödygen sumuzunda 1 tugaar arvannyñ targazy eş Oolakkaj polza, 1935 cıldın 10 ajdan egeleeş, 1936 cıldın 5 ajnyñ 15-ke cedir, podunun arvannyñ 80 azyq xire cılyğ malnyñ cangys cerge polyp kadargaş, podu kışty eştyr cım cerge odarladır, poryden kamgalap kadardır.

Oon angda podunun arvan-nyñ azy-agıjnyñ polgaş erttem kulturun xaqzyder talaz-pile ek-

ki azyldap turar polgaş idepkej sonuurgalın salıp, kışy turar arvan targazy myn cybe.

Eş Oolakkaj moon songaar moon arttyk ekki ylegerliq azyldap, arat connu podu eşkaş azy-agıjga eşiledeer poor tep idegeer tur-men.

Eşke arattar polgaş arvan targalar eş Oolakkaj eşkaş azy-agıjnyñ kandyq-taa talaz-pile idepkej sonuurgalın salıyn id-egedim. O. Lavaan-ool.

Blet soluuskunynun ertkeni

Tozu kozuunynun Şıstıq-xem sumuzunda namnyñ 3 sannıq yyrleriniñ bilet soluuskunu ekki ertken. Myn yyrleriniñ azy-agıj ereñgejinde cygeer polza taa, cet-pes cyyider eleen xoj polgan.

Şıstıq-xemde 3 tugaar nam yyrnyñ pygy kezıgyny 25 turgan, oon iştinden bilet alğany 17, cingineden oralakşyga şılceeni 4, bilet tıvşpaany 4.

Savaşt 8 tugaar nam yyrnyñ pygy kezıgyny 12 turgan, oon iştinde bilet alğany 8, cingineden oralakşyga 1, bilet alvaany 3.

Sevide 10 tugaar nam yyrnyñ pygy kezıgyny 13, oon iştinden 6 kezıgyn bilet alğany, cingineden oralakşyga 4, bilet tıvşpaany 3.

Namnyñ biledin alvaannar polza, curum saıjylyğany eşkyngan, azy kılbas, xamık pizikke eşerenmes, lama, xamık cydyrler polur. Cingineden oralakşyga patkannar polza, yzyk pizikke eşerenir kışpas, xural-suqlaaga kelbes, azy-agıjnyñ eşyledirin podavastar polur.

Surgakşylar coraan Cyldym.

Malynarnyñ odarın taarıştyr, janzy-pyry xaldavılyq aarşylar-pile pottuq temissezip, ergi kazaalarnyñ septer, caa cılyq kazaalardan tutkaş, kıştyñ soogundan malynarny kamgalanar!

Maldın caş tılyn cangys-taa xoratpaşyñ podaş, azyal polgaş azaalgazyñ pyryn xandıraal. TAR-nyñ 20 cıl polur ojunda oranvıstıñ malnyñ paazyñ iji saja cedir eştyreel!

(ARN TK lozuñundan).

TAR-nyñ pygy conu!

Nam, cazaktyñ ajttışkyñnyñ polgaş slerniñ azy-agıj, erttem kulturunarnyñ corudulğalaryñ xyn pyry cırydyp turar—„Şyn“ solunnu kuruq cok cagıp alıryn oraldaynar.

Кызыл-хоорай сабыргазын тургузар тугаында ТАР Писсе хурал президиумынын тургускан тускай комизынын токтаалы

TAR tuskaj togunnap, respubliktn tavy polur—Kызыл-хоорай турup kelgeninden peer 15 cыл poldu. Po arazында curttun aзыл-агы, kultura хун pyry ызыр хөдзүрү-pile cergelestir, respubliktn tavynde curttakcy connun сааы-таа ызыр, cer-le хоорайнын erge cagarga тургузуун азылар сазырадыр, uk хоорайнын иштikki curum cыскаалы екки poldurar coruk кансаар-таа аа-сok negetitip turar tur. Po coruk polza, хомыкты мурнунда-ла хоорайнын сабыргазынын cerin emgelep тургузарын negeer tur. Басагаз Писсе хурал президиумынын 8 тугаар хуралынын 1 cуулынге хоорайнын сабыргазын тургузары cугула теп токтааткан полгай.

Po тургузар хоорайнын pot-cабыргазы полза, TAR cазак сабыргазынын тургузуунун бир emgezi полur полгаз cазак сабыргазын хунду алдары pedideringe, cазактын айттыкынаарын херек кыргага pottандыгыр, хоорайнын connun politik, kultura оylediringe tergiin узур-тузалык полur. Оон ынаж Кызыл-хоорай полза, respubliktn cyree полur узунда, оон cазак сабырга тургузуун, азыл-агынын сазырадыгына, nam, cазактын politik—азыл-агы, kulturaнын pyry corudulgalaryнга iditiskin полur.

Po pyry negeldelerni parymdalaas, komistyn toktaadyr pol-

za:

1. TAR-нын yndezin xoojluzun- un yz tugaar pelyynde айткан- ыга хамаарыгыр хоорайнын pot- сабыргазынын cerin emgelep тур- гузар.

2. Хоорайнын pot-сабыргазынын ceri полза, TAR cazaанын ceringe шуут cагырттыр сабыргазын тургу- зууларын бир хевири полur.

3. Хоорай сабыргазынын ниити пайдаль TAR-нын yndezin xoojluzun parymdalap тургустунар. Оон хун pyry corudar азылын сор- улга podalgazy хоорайнын pydryl- ygenin pygy-le coruunga хама- аары хевирилери агаа cагырткан полur узунда хоорайнын pot-са- быргазынын тургузуунун тугаында тускай tyrym cogaadyr ap- paar tur.

4. Хоорайнын pot-сабыргазын тургузарда хоорай curttakcyлар- ын улук хуралында тургузар. Songuldanyn улук хуралыга хоорайнын songuor songudar er- gelik curttakcyлар шуртузу kel- irден кадына, арваннардан son- gutkan teleeler yzyr шидер ergeni edileer.

5. Хоорай сабыргазынын тургу- зуунун curumun emgelik кылы- ын телеезинде, хоорай сабырга- зынын yndezini полur арваннар- ын сабыргаларын тургузар. Ар- ваннар сабыргаларын тургузарда kudumcularyнын yzyk-yzykterinin полгаз curttakcyларын pelyk curt-

tap turaryнын азыл parymdalap тургузар.

6. Хоорай сабыргазынын тургу- зуунун хевирилери полза:

1) Songukcularyнын хуралында 7 kizilik хоорай сабыргазынын президиумын songuor.

2) Хоорай сабыргазынын иштеге paktaar kildister полза:

a) Хоорайнын komunal азыл kildizi,

b) Хоорайнын шуур yzer ceri,

c) Yletpyry tuduk kildizi,

d) Хоорай камгалалы, хоорай шаадазы полгаз ырттен кам- galaar cer.

e) Сан-хөө kildizi.

7. Хоорайнын pot-сабыргазы полза, шерик, kыrynenin полгаз хөй ниитинин cerierinden ыске, хоорай иштеге хамаары хамык- ла yletpyr pydrylge cerlerin удуртуп пааытар.

8. Хоорай сабыргазы полза, хоорай иштеге хамык yletpyr py- drylgelerni сазырадыгыр, хоорайнын арык-шеер kulturaлык пай- даын кедирерин, curttakcy arat connun politik, kultura кедир- erinin телеезинде, хамык todar- gay хемceqlerni pottандыгыр cor- udar uzurluk.

Komistyn targazy

Sungar-ool.

Kezigynneri Xapak-cap.

Syryn,

Namcak.

Seren.

1935—36 өөредилге cылында Кызыл-хоорайда мал emcizinin полгаз kizi emcizinin surguulunun tynneli

TAR-нын tuskaj togunnaan pot-ergezin ulam-na pьзыдары- га nasionaldyn yndezin kaady- lar cugula tep nam, cазактан kergec, veterinar texnikumun пол- газ medisn texnikumun тургус- кан. Veterinar texnikumun (mal emcizinin surguulunun) sor- ulgazy полза: orannyн азыл-агы- ын кол адыр—mal азылын сазы- радыгына nasionaldyn emcil- erin peletker peer sorulgalык.

Uk skolanь tooskan surguul- darnyn kol erttemi полза:

a) pottarь tuskaj emnep ыда- ar picce emciler poor,

b) maldyn kandyq-taa azaal- gazyнын arga texniin pilir emciler poor.

Mal emcizinin surguulun 1934 cылда тургускан полгаз бир туга- ar өөредилге cылын өөредилге програмьн екки kyyssedip-pis.

1935-36 өөредилге cылы cog- uur ыжынде азытка, өөредилге програмьн kyyssedip алганьыс

97 %.

Medisin texnikumun (kizi emcizinin surguulunun) sorulgazy полза, arat tymennin кадын кам- galaar nasionaldyn emcilerni pe- letker peer.

Uk skolanь tooskan surguul- darnyn kol erttemi полза:

a) arat tymennin orttuzunga uluk emcilernin tuzalamcyz-pile pottarь emnep ыдаар, kandyq- таа emnennin адын pilir полгаз ol emni kandyq janzыык азы- лаарын arattarga tajыылар perip ыдаар, pottarь emnep полur emciler poor tur.

Kizi emcizinin surguulun 1935 cылда тургускан полгаз бир туга- ar өөредилге cылын өөредилге програмьн kyyssedip алганьыс 91,15 %. Veterinar texnikumu- pile medisn texnikumun өө- redilge talazы-pile tus tus tem- dekteri полгаз хууларын kergy- zerge полза:

aal-aalyн-ce ыөeeliq cangan sur- guuldarga sagьndaryam полза; praktik азылында pargan ma emcizinin surguuldarь полгаз kizi emcizinin surguuldarь sler xyle- elgebis uluk tep pilges, nam, cазактын, arat tymennin negel- din хандыгыр peeriner cugula.

Po ystynde cedip алган cedi- ishkinneribisten ағыда utpas cy- yleribis полза:

1. Mal emcizinin surguuldar- ын formanolok tep (mal emneer emnenni таарыгыр pe- eri полгаз emnin адын ын nom- cup piziiringe кошак polgan). Surguuldar em tугаында erttem- ge piliiskini кошак polgan cybe телеede kelir cылды өөредилге planьга kattap kiirer-pis.

2. Kizi emcizinin surguuldar- ын camdyktarь Latin тьл полгаз anatom tep (kizi тургузуун өө- renir erttemge) piliiskin talazы- pile кошак polgan.

Po ystynde ctpes tep temdeq- lep turar cyulderibistin cылда- аны полза, piston skolanь tus- kaj emci pashьzь cоктун хара- азы-pile cangьs erttemni ыске- ыске pashьlar solcup pashьlar полгаз кааь хонуктун иштеге yzyktelir, оон соонда кьска ху- ussaa иштеге хөй ыак-pile surgu- uldarnyn paazыn tenider coruktur турган.

Monu parymdalaas kelir өө- redilge cылында тускай erttemniq emci pashь peerin Kultur minis- terinin ceri полгаз Mal-cer min- isterinden tilep турар-pis.

Bucaarga tus surguuldarьн kelir cылда өөrenir erttemnerinde тускай erttemner koldap турар cybe телеede, өөредилге херек- selin paas удур peletker алырн oraldayr турар. Surguul pyryzy kelir өөредилге cылы ertte egel- eer corukka idepejiliq kirzip, erte- te cedip keeri cugula.

Tep skolanьн ergelekci Aldyn-xerel.

TAR-нын 15 cыл ojunda Tьba arattyn kooperazy

(Tьba tep kooptun paastyar cerinin targazy Ubangurnun cyuly)

Tьba arat respubliktn xostuq pot-ergezinin хөдзүлдези 15 cылды харлап турда, arat tymen pod- nun curttun et-xorengi полгаз kulturaлык пайдальнын хөдзүлде- zin eres temissezip сазыраткан.

1924 cылда organizastap тур- гускан улустун revolustuq кооп- erазы—TAR-нын 15 cыл ojун pyryn хөдзүр pьзаан сadyq or- ganizazы poor, utkup ap турар. Tьba arat respubliktn 15 харьн- да Tьbанын tep kooperativн ci- zeqler көөрге полза:

a) Kalbak arat tymennin хер- eqlelin pyryn хандыгыр турар, curttun pygy kozuunnaryнда sadyq полгаз sadyr алыскын азы- ын corudar sadyq cerlerinин сан- ын 65-ке cedir тургускан.

Po айткан sadyq cerlerinden ағыда, sumu pyryde Tьba tep kooptun азылдарь тургускан tergi sadyqcyлар par. Tergi sadyн neperedip хөдзүткен узур пол- за, хөй tymennin херeqlelin tyr- gen cecce хандыгыр полгаз са- sadyqны arat con-ce cooksuladьp сазырадыр cugula полur.

b) Seelgy peş cылда Tьba tep kooptun niiti paraan саарьгазь 17,7 хуу ыскен.

Tus curttun иштikkige sadar paraannyn саарьгазь 1932 cыл- га cizeqlerge, 36,7 хуу ыскен. Arat connun et-xorengi полгаз kulturaлык пайдаль cыл pyry сазы- rap kelgeninin узунда, та- ытккь paraan херeqlelin negem- cieli cыл-cылда paza-ла 93 хуу ыскен.

c) Taşььrttan kirer paraannь көvydedip турганын хараазы- ыда, ону ыыаар oran pазьн skl- attarь elbekşitken, бир ebes 1932 cылда paraan азылганы алгаз, 1936 cылдын бир ажны 1-де sklat pазьнaryн cizeqlerge, pygy pa- raannь 81 хуууун sklat pазьн- nargа ыыаар хандыгыр турар.

d) Kooperaz Tьba arat res- publiktn yndezin sadyн полur телеede, оон иштеге yndezin каа- дылар peletkeer corukka concuq cugula сагы салып kelgeni to- dargaj. 1932 cылга ap көөрге, kooperazын pygy cerlerinde yndezin каадылар 40 хуу ыскен.

Nasionaldyn каадылар peletke- erinin азыл ulam pьзыдыр, tep cerge sadyq азылдарьнын тускай surguuldarьн тургузуп cor- udup турар. Sanakcy полгаз са- дык азылдарьнын surguul- darьн тургузарда ағыда, pot- tuk азылга өөredip, tepşitken каадылар par.

Po yjede хатын tus-tus mer- geziir азыдык каадыларьн pelet- ker, olarь азылга tepşidip тур- гускан.

Cizeeerge, camdyk kozko- optarьн bugaldьlarь yndezin каадылар polgan, paza ылык пол- газ ciq et talazы-pile mer- gezip алган yndezin албан ха- дыкcyлар par полгаз tep cerde sklattarьн ergelekcylerin cыс хуу тьbазыткан.

e) Tьbанын tep kooperativ 11

cыл тургузунда pottanьp хөд- ысес, tus curttun иштikki paraan саарьгазын кааарттыр, хандыра- да, хөреngilik pьзык суурун тур- гускан. Supu kozuunnarda са- дык полгаз sklattarьн oran су- урун caartтыр тургускан. Kазь- таа sadyq cerlerin полгаз sklat oran pазьнaryн emgelik кыдыр хандыгыр тургускан.

Kooperazын азылында ystynde pizeen cedişkinner-pile kaza cet- pesteri полгаз азылыга таары- camdyk pergelер par. Po cetpes- terni topculaarga, sadyq азы- dakcyлар sadyq texniin pyryn cecce pilir өөrenir coruu tuduu полурунун хараазы-pile sadyн kulturaлык, emgelik corudarь су- ла полгаз sklat tep cerlerde par paraannaryн cагын өй-шаанда кьbаыын, sadyн оozumnadьr, азы sadyr алыскынаарь coguor ыжынде corutpajьн cыдыр каар.

Paza бир talazында, tus-tus sadyq cerlerinин азылыга хөй niittiden karak-kulak салып турарь cetpes. Cer-cerde азылдарьнын cetpes азыл cыл teerge, kultur massalyq азыл corutpas, xural суqlaaga pezin kelbes, хуусу kezigynneroin orttuzunga таы- ылар азыл tuduu.

Xөй niittinin хьналдазы кыдыр langьь полгаз revis komistarьн songup тургускан полза-таа, казь бир camdyk cerlerde uk komis- tar sadyq serleri-pile харьлазыр тирiq азыл corudup турарь сула. Sadyqcyларьн cetpes cyulderin ileredip, хөй niittiden санал pe- ves полза, sadyq cerlerinин tu- damьk азылн cок кыдыр узut- каарь perge-le полгай.

Kooperazын sadyq cerlerinин азылн хьнаарда ағыда, хөй arat con olarьн өөнге paraan cedirip sadyqlar coruur tergi са- дыкcyларьн азылн көрөп тuzала- зьp турарь concuq cugula. Cizee- leerge: arat tymennin kalbak хер- eqlelin tyrgen cecce хандыгыр tur-pe, екки ынарлык paraan cedirip турар tur-pe, paraannyn өрт- tek-ynezin nemeer полгаз ыске- zin-таа кансаар corudup турар tur—po pyryzyn көөр узurluk.

Tergi sadyqcyларьн хөжын хер- eqlebes, саарьга cок paraan ap coruur полза, kooperazын paraan саарьгазынга азык cок poor полгаз paraannь хөй-le eledi ter- gilep coraas keerge, tergi sadyq- cyларьн pottarьга karaza pol- bu-şaan, хөй niittinin хөреngizин- ge xoralык cyul полur.

Kooperaz хөй niittinin sadyн полur телеede, хамык азылн хөй connun tuzalamcyz-pile corudup ыдаар. Bncas хөй condan sadyq азылыга moon songaар арттык idepejiliq kirzarin idegep тур-men.

TAR-нын 15 cыл ojunda Tьba Arattyn yndezin sadyн—kooper- as telgerezin!

Tьbанын kooperazынга sady- ын пажьралдык улук тuzазьн kergyzyr турар SSRE-pile хань харьлазьыс ulam pьзыдаал!

Arattar! TAR-нын 3 тугаар jarmarkazынга kal- baa-pile kirzip, xostuq sadyqны kalbartтыл! Kөdee азыл-агынын paraannьq cyulyn elbekşidip pydryk- cy kысты pedideeli!

Kooptun хамык азылcyнаарь! Kooptun eeldek, kulturaлык sadyннын texniinge өөreniner! TAR-нын arat connun хун pyryde ызыр турар херeqlelin toluzu-pile хандыгыр!

Sadyqнын хамык азылн херeqlekci arattar-ce ulam-na cooksuladьы! Eeldek kulturaлык sadyqlar тургаз, sadyr алыгынын planьн cedişkinnii-pile kyyssediner! Paraan саарьгазынын planьн jozugaар kyyssediner!

(ARN TK lozunundan)

Skolanьн pelykteri	Koncuq ekki	Өөреngен ынарь						Programьн cyger kyyssedip (e/pile)	Programьн kyyssedip- peeni (e/pile)
		%	Анаа ekki	%	Orttunak	%	Pagaj		
1. Mal emcizinin surguulunun II tug. kurzuu	69	35,4	78	40	42	21,6	6	3	97
2. Kizi emcizinin surguulunun I tug. kurzuu	80	27,4	104	35,3	80	28,8	25	8,5	91,5
Pygy tynь . . .	149	30,36	184	37,48	127	25,85	31	6,31	93,69

Surguuldarьн po cedip алган cedişkinin tynnep көргөс, yleg- erliq өөреngен өөrenikcyлерге tus-tus ыаннал тьыскап-pis.

Mal emcizinin surguulu екки өөrengennerin 85 акша-pile ыан- naan. Tergiin өөrengenneri: Paryн- хемcик kozuunu Sendazь, Cөөн-хемcик kozuunnun Шулу- un-ool, Tандь kozuunnun ыт- pek-ool полгаз оон-таа ыскелер par.

Kizi emcizinin surguulunun екки өөrengennerin 70 акша-pile

ыаннаан. Tergiin өөrengenner: Te- es-хем kozuunnun Kaqьь-ool, Tees-хем kozuunnun херeezen Шурuzuk (14 харьык), Paryн- хемcик kozuunnun Aldьн-кьс, Paryн-хемcик kozuunnun Tol- uma, оон-таа ыскелер par.

Surguul kizi pyryzy po yleg- erliq өөrenikcyлерни edep, өө- renip ыткен ытtemnerin kelir өөredilge cылыга удур peletken- ip алыр cugula.

Praktik азылда pargan полгаз

Ekki tergi sadʙoʻcʙzʙ

Areve yyr targazь Loda]-ool

KAS

TARN TK polgaş
Profes Top ceeşileli-
nin organı

„ŞBN“ solunnu cagbır ertee:

Xuuzunda cagbırlarga:

1 cılda . 5 akşa. — 3 aıdan kudu
6 aıda . 3 akşa. — cagbıga
3 aıda . 1 akşa. 80 alaas

Solun cagbıdar carier: Top xarılzaa kontorı, oon
kadee saıbarlar polgaş poştacılarga cagbıdar

Alaas polgaş yilepı
cerieringe cagbıdar: 1 cılda . 10 akşa.
6 aıda . 5 akşa. 6 aıda . 6 akşa.
„ŞBN“ solun redaksızın adrezi: Kızıl-xooraı.
Revolıs sıy, Şubkin kuduıcuı, pazır No 2.

1936 cıldın

ijyn 27 xynynde

suboda № 51 (552)

Sıstıq-xemde nam yyrınyñ azyl-agıy

Tozu kozıunıñ Sıstıq-xem askanda namnıñ 3 tugaar yyrınyñ azyl-agıyñ kerge, pygy kezıgıny 25, oon işındın xerezenner 3, nam talazı-pile xemceq aldargannar 35 cılda 4 kızı, 36 cılda 2 kızı, caa kezıgıngı 35 cılda pır kızı kırıp ağan.

Tus yyrınyñ tegılekı xuralıñ 35 cılda 12 kattaı kılğan, 36 cılda 6 aıga cedır 8 kattaı kılğan, pygy kezıgınnıñ xuralıñ 35 cılda 12 kattaı polğan, ol xuraldarga mal, an, kultur aıldar, nam kezıgınnıñ işık-ki curımunıñ tugajıñ, cıgaal-azır turgan.

Mal azylıñ talazı-pile:

	34 c.	35 c.	36 c.
Cılgı . . .	129	123	110
Inek . . .	74	82	79
Xoj . . .	17	18	23
Öşky . . .	4	5	6
İvı . . .	61	70	71
kattıkaş	278	298	289

Maldıñ cılgılann kazaıy 34 cılda 13, 35 cılda 19, kesken sıgenı 34 cılda 41 gı, 35 cılda 51 gı, 36 cılda 50% azır kuyssedıp kezıp aır tep turar.

Aal polıktıñ pıjdaınga taar-ıyır 36 cılda 6 kezık cerde pı-ızık pılgınnı turguskan. İnda nam kezıgınnıñ 18 kızı eor enıp turar polgaş idepkılıq nam kezıgınnı pıskılap turar. Po cıldın 15 kızı solun cagbır alğan. Myn yyrge nam kozkomundın keep turgan toktal saavılardı aal polıktıñ pıjdaınga taar-ıyır arat conga taar-ıyır turgan. Tus yyrınyñ pıızık tenıze emge skıelıq polgaş korıum-curıum jozıgar tus-tus pakpalarda şıqıap agılaz.

An ölyk talazı-pile:

1934 c. 1935 c.

1. Öyrgen tıñı . . .	7800	3182
2. Öse cyıl an . . .	42	30
3. Ertıq annar . . .	400	151

Ertken cıldın an xovar polga-

ny-pile öyrgen anıñ saıy ebe-azır turar tur.

Myn yyrınyñ cetpes cyılderı polza, azyl-agıy polgaş kultur ta-azyl-pile cedıışkınnıq turza ta-areve, xerezenner tıssıñnı, oon-taa öske xej mıtınıñ organıza-tınga aas-pile erıngıj paastılgı pırıp turgan poştın paška oların iletkelı ap, todırgaj paastılgı pergen cerı cok polur tur. Oon xaraazı-pile areve azylı, xerezenner azylı, öske-taa xej mıtınıñ organızaıarın azylı şım-cestep cedıp alğan. Ol organızaıar ce idepkılıq kezıgınnı tıccıp azıl corıtpaın.

Po cetpes cyılderı cok kılıp alır tugajında podım-pile plın, saavırn kılıp pergeş keldım. Myn yyrınyñ kezıgınnı tus yyrınyñ azylıñ moon songaar ulam şınarızıp corudar tugajında xıleıñı alğannar.

Tozıda areve kozkomun targazı Cyldım.

TAR 15 cıl polğan ojunda Tozu kozı-unıñ pošta xarılzaazıñ azylı

Nasional xostalgalıq revolus-tun mırında Tozunun arat conu xarılzaa azylı tep cyıñnı mır-naj tañbas coraıñdan, TAR-nın nasional xostalgalıq revol-ızu 15 cıldın turguzında cedı-ğılıq tılep kelgenı-pile Tozunun cedıp kılğan arat conunın am-ıdal pıjdaı xyn pyry öylep, xarılzaa azylı tep cyıñnı revol-ıyngendın peer pılır appargan.

Myn Tozu kozıunıñ xarıl-aa cerı moon mırında Turan-za paktaıp turganındın, 1935 cıldın 3 ajnıñ 21-de azaalga aasazı-pile kadı Tozu kozıun-ıñnıñ tıy—Toora-xemge şıl-ıñıp turgustıngın. Oon peer 36 cıldın 6 ajnıñ 1 ge cedır eleen cedılgılıq turıp turar. Cıl teer-ge, tep cer-pile 7 xonuk tudum xarılzaazı turar polgaş kadee sumıar ce solun, cıgaal taradı kızılerıñı tomılap turguskan.

Erken 35 cılda 507 solun parılalın cagılgılıq turgan polza, 36 cıldın egezınde 820 sıñnıq ıstıkkı, taştıkkı cagı-ğılıq appargan. 35 cılda cer-cerden kılğan alban amıñnı cı-ğazı 1.492 turgan polza, 36 cıldın cyq-le 5 aj turguzında 870 polğan. Kozıundan yngen cıgaalar 35 cılda 1185 turgan polza, 36 cıldın 5 aj turguzın-da 884 cetken.

1935 cılda xarılzaa cerındın 9 aj turguzında yngen kılğan akşa 598.290, kóp 39 turgan pol-za, 36 cıldın cyq-le 5 aj tur-guzında 414.855 akşa, 97 kóp xıylıgelıq appargan.

Po ystınde cıakterden ap kerge, TAR 15 cıl ojunda xarılzaa azylı cedıışkınnıq saıyap turar tep polur. İndıq polza-taa, cetpes cyılder paza par. Cızeel-eerge, 35 cılda sumıar poştalar solun, cıgaazın cogıur cerıngı cedırbeıñ arada ka ap turgan, oon xaraazı-pile solun, cıgaal negeldezi pır kezık yjede ulga-dıp turgan, oon soonda ol pıj-daldı cıdırerı pılek, 36 cıldın 4-5-6 ajların solun, cıgaalar suq, xarga poolgaş, soonda pır uqda 3 pošta cangıy uqda kel-gen cyıl par. Onu cer-le xar-pile suqga şamnıar appaar tur.

Po cetpestı cok kılıp alırda, tep cer-pile arazıñnı orıun al-ğıdar, aştıar coruk pır uluq ne-geldelıq polur tur. Monu cedıp alırda oran curttun arat conu ekki turanıñ idepkılıq saıyap-pile oruk tudıunga kırıir coruk terğıñ cıgula polur tep kılğır-ıp tur-men.

Xarılzaa kıldızın

ergelekci Cıqıltı.

Xaraaldın azylıñ, alban xarılazı klubıñ azylıñ saıyap turar

Xaraal aldın uurgajında prof-es yyrınyñ ojın şıı pılyy şıı-peıetkeı algaş, onu ertıktıq yn dyrgeş klupka xereqleer xerek-sel sadıp alır tees, bılet ertıñ 25 kopejekten 1 akşaga cedır ertıktıq bılet sadıp turda anaa potarınnı ekki turazı-pile art-ıkkı perıp tuzalan eştır polza.

1. Semenof F. N.—20 akşa.
2. Koiakina D. P.—20 akşa.
3. Loısan—15 akşa.
4. Castıp—15 akşa.
5. Xıbnıkof S. E.—15 akşa.
6. Sııapof G. I.—15 akşa.
7. Agılđır—10 akşa.
8. Smıldıof S. B.—8 akşa.
9. Temır xıyreı—5 akşa.
10. Teıerek—5 akşa.
11. Barxataıej A.—5 akşa.
12. Masıleskıj B. B.—5 akşa.
13. Şnjakına—5 akşa.

14. İoknikof P. X.—3 akşa.
15. Cımba—3 akşa.
16. Pıskunof—3 akşa.
17. Mamandof A. A.—2 akşa.
18. Sınıkof I.—2 akşa.

Şıpta—156 akşa.

Oon angı bıletke cogıur ertı-tee-pile saıkanı—29 akşa, şıpta kattıkaş 185 akşa cıldırgaş, kluptun işın kaastaar polgaş oj-un şııge xereqleer cyılder sadıp alıñbas.

Ol sadıp alğan cyılyıyıs işın-de 1 caa ırtıar xarızak sadıp alıñbas.

Öske aldın uurgajında cı-öerler pısten yıger algaş, şak mıñcaar azılđarın kılğırıp tur-men.

Profes yyrınyñ targazı O. Lopsan.

Parıyn-xemcık kozıunınga şıdıraaccılardıñ margılđazı polğan

Parıyn-xemcık kozıunıñ Kızıl-mazalık-xooraıga, tus kozıun-ıñ şıdıraaccılardıñ margılđazı ojnaan ojıunıñ tınnelı:

Attar	Sumıar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Tıny
1. Camıı	Şıj	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	5½
2. Telger	Ergı-parıak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	—
3. Aabı	Xel	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	5
4. Şozal	Kep-söek	1	1	1	0	0	0	1	1	0	1	0	0	6
5. Cıngaj-ool	Kozıunda	1	1	1	1	0	0	1	0	1	1	0	0	7
6. Arakı	Kep-söek	0	1	0	1	1	0	1	1	1	0	0	0	6
7. Namıl	Kep-söek	0	1	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	7½
8. Şınımı	Xel	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
9. Kılcanı	Alıngatı	1	1	0	0	1	0	0	1	0	1	1	0	6
10. C. Tozu	Kozıunda	0	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	0	5
11. Xıreş-ool	Kozıunda	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	6½
12. K.J-xerel	Kozıunda	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	9½

Po şıdıraaccılardıñ eñ teerezın ılgıarga polza: 1 tugaarın K. Xerel ezeleen, 2 tugaarın. Kep-söek sumızu Namıl ezeleen, 3 tugaarın Cıngaj-ool ezeleen, 4 tugaarın Xıreş-ool ezeleen polgaş öskelerı oon kudu polğan.

Po şıdıraa margılđazıga kırışken eştır koncuq sonıurgılđı-pile ojnap, telegej şıdıraazıñnı jozuzu-pile ojnaannar.

Şıdıraa margılđazıñ ertırgen komı K. XEREL.

Pıstıñ yyrınyñ azylı saıyap tur

Cöen-xemcık kozıunıñ Kızıl-taq sumuzında namnıñ 23 tugaar yyrınyñ kezıgınnıñ malyñnı özyışkynı mañaa kergızerge polza:

	1933 c.	1934 c.	1935 c.	1936 c.
1. Cılgı mal . . .	101	102	112	182
2. Inek . . .	313	291	347	376
3. Xoj . . .	423	395	557	782
4. Öşky . . .	188	203	414	489

Kattıkaş 1025 991 1470 1829

Moön kerge, nam kezıgınnı malyñnı azylıñ östıyır. ılangıja moon mırında pol-gulaan onza xuraldardıñ toktal-dardıñ kuyssedıp kelgenı ol tur.

Tarılğazıñnı şölyn kalbart-kanı—1935 cılda 26 ga turgan polza, po cıldın 6 ajnıñ 1-de 23 ga tarıp alğan.

Oon angıda sıgen şölyn kal-bartır talazı-pile yıegerlıq azyl-dıp turarlar polgaş ılangıja sı-gen cerıñnı ıjaş-tazın aştıp saı-zyradıp turar paza koşkar, xuna yzer-azılga yıegerlıq azyl-dıp tur-arlar.

Myn yyrınyñ 31 kezıgınnıñ cagbır alğan parılgaş 40 azıl polgaş 25 kızı pıızık pıır, 6 kızı pıık pııas, ol pııas ulıstu eor edıñ po cılda ıjaap-la cedıp alğan turar-pıs.

Po cedıışkınnı-pile kadı cet-peıñ turar cyılderı bıstı cedıp al-gaş, TAR 15 cıl ojınga cedılgılıq uzırazıybası temdeqlep tur-pıs.

Nam yyrınyñ sekreıerı Manzı. Prezıdıym kezıgıny M. Tarzaj.

Şerıqıñ aat sadıp alır azylıga Cöen-xemcık kozıunıñ arattarındın yıeger alıñar

Arattıñ revolusıuq şerıñnıñ aat sadıp alır azylıga Cöen-xemcık kozıunıñ arattar ekki kırışken. Kozıun cılgazıñdan egeıeş sumı, aratnırga cedır, nam, areve aratkomıñdan egeıeş sumıarda nam, areve yyr-lerıngı cedır pottıq sırtıatı azyl-ıñ ekki corıtkanıñnı xaraazı-pile arat conan po azılga kon-cıuq idepkılıq kırıp tuzalaan.

Arattı potarınnıñ peer aattar-ıñnıñ öncızyn, sıñ xemceıñ taar-ıyır ekki pıatın polgaş pır ebes amı-xunda sadıqılşkan polza, 150 200 akşaa-taa pııas xıre, ekki azılđıq, corıkkur aattarın 90-dan öry 100 ten kudu akşaga perıngırı-pile sadıp turdular.

Cımdık arattar potarınnıñ ek-ki turazı-pile şıut xalaska perıp turdular. Xalaska pergea arattar-nı todırgajılgı:

- 1) Şemı sumızu Sendel,
- 2) Xendergej — Mugur,

- 3) Cıjlaq-alaak — Şajın-ool
- 4) — — — — — Paldan,
- 5) Solcur — Kyderık-keı,
- 6) Xajırakkan — „Şajan“ kolxos,
- 7) Ak-turuq — „Kım“ kolxos.

Po cyılden kerge, arat tym-en polza, podunıñ curttınnıñ pot-ergezın kımğalac turar arat-tıñ revolusıuq şerıqlerıñ cıgı-aga keryp, potarınnıñ arıjak cıabı aattarın xalaska perıp turar turar.

Mıñdıqñnıñ teıeıde, arattar slernıñ po tuzalaan uluq tuzala-mıñnıñ pıjırlap xıleep alab-şan, arattıñ revolusıuq şerıqlerı pıster TAR-nıñ tuskaj xamaar-ıpas pot-ergezın pıızıy-pile kam galaarına kazaı-tıa pılen-pıs.

CKK Şerıqıñ aat alır azylı-ga coraın kom-andır Toncut.

TAR-nıñ tuskaj togunnaan ergezin kamgal-aarına kazaı-tıa pılen—Arattıñ revolusıuq şerıı telgerezın! TAR-nıñ revolusıuq şerıqler-ıngı TAR 15 cıl polğanıñnıñ ızıq pıjıyın ce-dıreel!

OKTE-ciler! Oran curttıñ tuskaj togunnaan ergezin pıızdarına pottıq azılđı corudı, OKTE kezıgınyngı kezıgıñ ebes arattarın elbee-pile tırtıyır ap, şerıqıñnıñ narın texnııngı ööerıner!

(TAR 15 cıl ojınga ARN TK tozuındı)

Eş Sedıp 475 paaş mal emneen

Cöen-xemcık kozıunıñ Cır-gakkı sumuzında mal emcızın telereı eş Sedıp podunı şıdaar-aa-pile ekki azıl-dıp turar, cıl teerge, 1935 cıldın po cıldın em-neı turgan malyñ mañaa kergı-zerge polza:

	35 cılda	36 cılda
1. Inek . . .	40 paaş	67 paaş
2. Cılgı mal . . .	32	3
3. Xoj . . .	49	205
4. Öşky . . .	140	200

kattıkaş 216 paaş 475 paaş.

Po sıñnardın ap kerge pol-za, eş Sedıptıñ emneen maly ebees ebeızın kergızyıp turar ol polur polgaş eş Sedıptıñ ekki azılđarın cıgaalap turar ol tur.

Eş Sedıp podunıñ kılğan azylıñnıñ tugajında nam yyrıngı polgaş sumı cılgazınga ılet-keın kılıp perıp turar.

Öske emcı teıelerı po eş Se-dıptıñ yıger alıñ kılğırdım. Şajın.

„Kamova“ CAE-nıñ yle-gerın alıñar!

Pıı-xem kozıunıñ Taspađa „Kamova“ CAE TAR revolusıuq şerıngı pır aattı xalaska perdı-bıs.

Öske CAE, MAE-ler polgaş arattar pısten yleger ap, curttı-bıstın pot-ergezın kımğalak-cıy revolusıuq şerııskıe tıza-ıarın kılğırdıyıs.

CAE sekreıerı T. Lopsan.

Podıanıñnıñ azır kuyssettııs

Kar-xem kozıunıñ Pelbeı sumuzıñnıñ arat conu ertken cıldın 61 ga taraa tarıan polza, 36 cılda 72 gıñ tarıyır tep plınnap ılgan. Uk tarılğazıñ maj aj ıñ 5-ten egeıeş 25-ke cedır kuyssedıp alğan tınnıñ kerge, kızıltas 38 ga pır kerecım, sı-la 18 ga ıy ulduñ, kık-taraa pır ulduñ, arıaj 1 ga pır kerecım, cıngı-taraa 13 gı, şıptızu 81 ga pır ulduñ cer tarıan, ertken cıldaazıñnıñ 13,37% azır kuyssıet-ken.

Myn taraa şölyn 25-te kazaal-avı-şan tarıyırnı teıergeş am 6 ajga cedır 1-2 tugaar sugarıl-gazın corudı turar.

Sumı targazı Menge.

Тоғу козуунунун шаандаккы пайдасы

I. Erge polgaş saýyrga

Pijeede Mançy-kýdattyn gaza Kalga-mooldun kargys tuzaldyq-laryn polgaş feodal tyzmet-terinin erge medelinde Taba (Tan-ly toz kozuun) pottaryn xereen corudar pydyn erge cok „urlanxaj“ tep atlyq cagbtyr turda, oon şugumunda turar piş-tin kozuun „Tyktyq tozu“ tep at-lyq, Kol, Ak, Paraş, Xajyk tep tertı sumulu tuskaj kozuun tur-gan. Teedi erge cag-rgazy kyn nojanda, oon xereen tuzalaan ca-gyrkcy, meeren, calannar polgaş sumalaryn tus pyry cangalary, xyndyler, calannar polgaş poş-kalary-targalary turgan.

По утінде айткан сүүл пұры
өры, куду тузаалды. ол үјенін
тызыметтері арат тыменин ерге
меделін сь-пазыр, ол үједі тур-
ган тызақ жоу сүрүмүн кы-
зы-пілді ол кааҥ санның теңдәлді,
кағыс тызыметтер, теңкраттар сүк-
ле постарының ерге - азын кам-
галар, арат тыменин хәреңгизі-пі-
лді рајыр азын оралды турган-
нар. Оларның кылы турган хере

II. Alban yndyt polgaş cet parbssa

Yndyt polgaş cet parýssa: Ol yjenin yndyryyn azy-agyjla:nyň kış şydalyň parýmdayar onaar ebes, cyq-le oqyyn paazynga onaar, orega pyrvden karaganzys yndytke 2 kiş (100 akşa) tırtıtp ar coraan. Ol yjede turgan Tozunun 600 xire oregaızinden cıda 12000 kiş podu polgaş xely lıık-pe, azy 60.000 akşa xireni tırtıtp coraan. On ang-da, onu cıyr kudukku targa-poška, lyzy-meter aad, podunun xelezinige idik uldunı tep 10-10 tiin xavırp alır turgan. On onaj xyrege nom xyrym kılır, xural najır erttirer xamık şyudelin sumı kazynga onaar xavırp tur-

polza, uluq, picce xerek tybekli
ak-kara cerge uzur tyrakok pajdal-
pile yzyp šiider turgan.

Ol yjede xerek'le kým kolduq onaaşy turganly teerge, amdy-ral pajdaly aarttyr paksyraan jady arattar amdy aarynly arg-azy-pile, piçe-pacca oör suk klylptyr ilk-pa, cok-polza, xop mege aas-ylga kiser turgan. A temgi ystykyk cybelein cyge xer-ke onaaşyzyly teerge, jady arattarny et-xorengizil xuraap ar, arattarga ciltly azyradap tur-gan polg-s pir ebes olarlyq ke-zek xerek klyza-taa, olarny er-ge tuzaaly, terele-örgy unyq paj-zy-guun paromdalya, ola nly xeree xerek-ta polys, ana er-te peer turgan. Myndiq cybe le-leede, xereklin uzurunda şiltirip kaktar turarlarny 95 xuzu jadylar tur-gan. Po şiltirer xam-ky xerekternin xomud kclary-ny uluq nuruuzu-la temgi feod-al-leokrat polga Orus, Kydat-ly cazy sadecclary turgan.

gan polgaş xyree lamalaryň
aýral cemin sumular töer tur-
gan. Ulaqgy yndyrer aat cok ul-
uska ulaq xeleni onaar turgan.
Po mynsar-mynsar cылган ха-
мык ылыкы ол кааş tyymatlar
амь-хууда амьд-ралыга сабыр
polgaş paza cagyrtkan Moolduñ
ijik-pe, Kьdat-n erge tutannar-
ыга tyk ылык-pile aibanь ырг-
yyr turgan.

Koziunnon karacangs ynde-
zin conundan cыдың-na eelceq-
liq yndyrtynyp turar yndyt, tyk
alban, erege alban, cet parssa-
ga pir cыda ap turganьa maqaa
ortumak cizee-pile 600 xire ere-
gege onaaştyr ajttırge polza:

Alban yndytyn ady	Plr eodeni cyda alary	Kozuunga cyda ыrtтары каттыкаш кээш полору ?
Yndyt	100 akşa (2 kiş)	60.000 akşa (12.000 kiş xely)
Tyk alban	50 akşa (1 kiş)	30.000 akşa (600 kiş xely)
Cet polgaş parıssa cyylinge	20 akşa	12.000 akşa
Kat ышкаш	170 akşa	102.000 akşa
Cyda tıwar pygy tıwıy	250 akşa	150.000 akşa
Amıdyralınga artıtar	80 akşa	48.000 akşa

Aratlar cылда тывып устынде алаан-уңдыткe перип-перип, амь-дыралыга (өң раазыга) атилар 80 акш хире тывыпның улук нур-уузуң-на Орус, Кыдаттын сакы-саламнын өрөңге ылаадыптар турган. Оон аңь по айттыр тур-ар 102.000 хире тундук хөрөнжи-и темги идегеттер араттардан ха-выттыр алгаш, ону тарлаар жозунун сагыргазын полгаш сазынын ызы-дагыга хире еер поордан аны-да, ону төлеер хитык азыл-агы-ларны ам дыралык, культурун кө-дүрөңгө полгаш чер-ле кандык-таа хитыкке кириширбес. Ол уу-енин сагыргазы полгаш сазынын пол-

III. Сағын сүділгенің сырсыңсаа

Tozu kozuun, tɵvıtylyn sarak
şazırbıngıcydyp, xyree-xiit turgu-
zup keigenden peer 200 yıl ce-
dip turar. Uk şazın en murnaj
curıtın cagırgazı Moolga cagırtı-
lyp turar yjede, ol-ce albannın
oruk-cırlın azıdyr coruk, kılıp
turganındın murnaj telgeren.
Mool curtundan ulımcıyp kirgen
ıškaş. Ol yjede Tozunun erge
cagırgazın tutkan Pıdızap teerzi
şazınnı kılıp kelgeş, ol-a o an-
dan şazın telgeredir lamaların
calıp kılıp, xyree-xiit tuturgın
teer. Ol şazınnı en murnaj cagı-
rga xevrııq kılıp kelgen cybe
telerde, po curıka eleen tyrgen

za, xorup cagybar poordan an-
ga, surgaar kizizider coruk cer-
le cok turgan. Xerekti pydyrer-
de kizinin eedinge ijk-pe, tñn-
ga xora xobazyr cyyl pyry xol
erezi-pile pydyryp turgan. Ba-
dyq polza-iaa, xerektin öyn tñ-
pyr şider toktal xooju tyrymy
cok cybe telkede, xer-kti şiidip
olurar tyzymet kizinin aazy-can-
pie şiintiner (cymcak polza, cilk
polur, kadyq polza, aar polur).
Cangys ses-pile seqleerge, ergi-
nin cagyrgazy xorenin terbec-
izi polgas kezemleni kincizi,
paza kizi amytannyn közy cor-
uur ajyldyq xöory myn.

telgeren. Cyl tize, oran saurnu
turguzarda, lam-larga xyezini-
ky; polgas paza caa-caa purgan
sagbzyzn kiirerde yrer carylgal-
aryb carba tuzaal xebirliq cor-
udup kelgen. Ooq ulamy-tile po-
curika paj polgas tuzaaldbqlar
koldaan sagbga xebirliq sazyn
ulgan. Cize: tuzaaldbqlar nbi
aal cortu purgan-cydeen-pile pyr-
gettingen, camdyk eqqlerge tak-
py tbrtpas (Tommutoe). Ol-rlar
nin uruq-larab, cookku terel-
deni l ma xelin sagyldby. bdyk
tylyy xej, pujannen la azy-ple
xynoyzy ery-turan. Po myndbq
corukter koldaza-taa, uk sazyn

пыд хамык şyydelin sumu, арван
кығынгı онаар, хәл condan ун-
дыт хәвирлиг хавырьр турганнар.

Po cirkka po xile yr turgan
 şaşın karatangış erge medel tut-
 kannırga polgış onu eeleñner-
 ge azık-tuzalıq turganendın an-
 gı, j d rap tyreen arat tıymenni
 xemd p tyredir poordın angı, ol-
 arnıñ erge aşıyğa po'cur kan-
 dıq-taa tuzış cök turgan. Xar-
 ın temgi teedi angıñn ideget-
 ter'nin cepşee poop turgan.

Оун ангы, сизинин жозу кур
 ума, камдык бир тырм тургу-
 зуп, анга аралары, блага жа
 резен полгаş жадь кону куд-
 көөр турган. Таглар полгаş суқ-
 лары тагыр. Ол ерлерни куртаар-
 ын суу хоруур ийк-пе, азь кам-
 дык цуулын хоруур турган. Цизе:
 Тошунан Ен-суқ теп хенде тур-
 ган бжазы кесп-с. Таргын-таг,
 тузу-хөл полгаş Успе-хөлдү па-
 лектаарда х-м-лесес полгаş кыз-
 ы тонууқ кизи салдыр полгаş, б-
 анга жа Тaa ноjan турар уяде То-
 зу-хөлдү казын ча суқ ерирде
 ол Тааны мурнап кым-таз ки
 палектап полгаş, ол Тааны ма-
 ар тургаş. казын бир када келгеş,
 мурнап подү палектаан сөйлө-
 нде, ескекер ам палектаар ерге
 тьбер. По мандық коруктыр пол-

IV. Sadıq polgas ore-xoo

Tozu curtlinga orustun xuuda sadıqçılar 1860 cıldın yjezin-
de kirgen. Olar murn j-lı orus-
tun ak xaan ın tıeeleri orannı
kolonijlar alarına pir kolduq
sepsek poop ol sorulğan kyy-
ssedip turgan polğaş curtun py-
dyrykcy kyzın kuduladyrda ol-
arnın pir kolduq ujaı turgan.
Paza oon angıdı, 1740 cıldın
yjezinde sıraq şazın pıle kadı,
Mooldun polğaş curtun erge tut-
kanların ulamıyladyr. Kıdattın
pot-pydyrylge iq paraannın ki-
rip sadıp turgan. Onu ulamıydy
yrgylcy ebi şazın, 1890 cıldın yje-
zinde Mooldu tavırıp Kıdattın
pygy-le sadıqçılar kirip kelgeş,
erge cagyrga polğaş purgan-şa-
zın turgan cerler coogunga kon-
cuq tyrgen telgerer, o'arnı pı-
ydarına koncuq uluq polcup
turgan. balcalzatıa, podunın
Mancıznın erge yzelin polğaş
şazın surttaalın yndezinnın caa-
sıy poldurarınga azıldarıs-şazın,
sadıq xebırıq ekononnn tar-
laktalın koncuq uluq argaıy
corudup turgan polğajlar.

Po ys'nyde aýyk n Çeň, Pa-
g'nyň iji cýkten udaa-taraa pul-
azyr xebirliq kirgen sadýqlar po-
lza, karcangus xuunun xerengi-
zin kajs pir azbktq oranga p-
tur cogur arga-pile tyrgen kel-
bnnadyr sorulgalq xerengiliql-r-
niñ xuuda mөлcyxy sadý myn.
Mandyqnyñ telede, kajs cyyl
arga-pile uluq yne-örttek, e e-
xä, mege-pile pydylyk cýdyr
kalgan con pygydeni tenñi soj-
up cip coraznar poleaj. Po tu-
gajynda picli cizer: Orustun sa-
dyqlary bir tiinni 10 köpejek-
ke sadır algaş, lavit tep c-
nin jarmarka sadýnga pary 45 50
köpejekke sadır. Ol cerden x-
eşpeni 4 köp-pile algaş, po cer-
ge iji tiinne sadır, ceelce 4 tiin-
ge peer, 250 kezek 1 xap pus-
tannñ 20 köp-pile algaş, onu 10
tiinge sadır, ceelce 15 20 tiinge
peer, taryñ bir nuunun 50 köp-
pie algaş, 15-20 tiinge sadır,
korgucunñ nuunun 10-15 tiin-
ge sadır polgaş öske paraannar-
ny oon-taa arttyk ulgattыр tur-
gan.

Olarlar karxangəs tuda s-dar
sadeqləq turgan ebes, paza əre
xəgə olcaargas, cona podun-
un carəbas polgəs ertektliq koja
par-an cyylyn conun rugula xe-
reqler paraannar-pile e kopuz tu-
reas kiska xuussaqla ceyliq

za, tıvış-pile amıdyaar albat-
nan amıdyaar ağızın kızıp
turgan. Pir evs onu yrer ijk-
pe, sağırın tadagalzan cıy-
derge cag-rganın paık curum-
pie xemecq kergyzer turgan. Po-
k-rgıs curum polza, pıreede, ki-
zıl tarlaaren u ga tıvış-şan, al-
batın ergezin cagıs paşal-
gadan evs, şupluzundan kışp
turganının xereccizi polur tur.

Ol sarıq şazəndən ancaq, ocn-taa
pydylyk xesir i q xmnın cydyl-
gezi taja cirttuq pydylyk con-
ga koidaj telgereen turda, ol
yj de sarıq şazən endəq kədəq
cerge tsıka telgerebeen turgan.
Ol cernin aratary ol yj de sarı-
q şazəga cet parassayın yndı-
vryq bşkaş küür pordan pış-
ka, cogun cydyryn pyryy-nile
xamga cagırtıp coraan. Ol xa-
mnar pıza-la „oran-tandə, x em
suq eeləri, cet saptaa“ teen bş-
kaş, pydylyk enip, connu mөл-
cyyr corau uluq turgan. Ol cor-
uktuq artıncəzə am-t-a ol-la cer-
lerinde xeeber artıp kalgan tur-
up turar.

По хамык кезелдерин хараазы-
pile араттар жозолук кизи теп су-
венин сурумнуу, курталгазын ыс-
кызылкан турган-ийик.

xəy-pile taradər. Ol əre tələttin-mes polza, peer yjezinde neme-en 100% ərteenin kərnga xyn pyry cəguur xuu nemeə turg-ş, tələp ş-dəttinmas əre taradər turgan. Ol ərən tələp ş-dəbajən paigə, jadə connun pozzun polgaş iji cangəs malən, irik-sam-dər et-sep, ezer cygenin tudup ar, oon keder erge, n ijat tyzy-məterge kakərəp şititirip turg-annar polgaj. Po mənəəq pəidal kərgyzpur turar yjede curtun ca-gyrazəş polgaş şazənən erge medelin tutkannar ystykky ang-şnən idegetteri polur cybe tələe-de, olar paza pişəkki sadəq-ş-larga polcur, oların et-xərengi-zingə cəşpalaar coruktar turg-şnən cəldəgaan-pile ciizen sa-dəqşyların əre xəəzyn arattir-din tələttirip peer corukka pir idəpkəjliq kirzip turgannar. Oon talyəş-pile ol sadəqşylar para-annən pot-ərteenin kərnga 300-400% olca tər koncuə tyrgen pəj-p turgannar. Oon talyəş-pi-le kadə, ystykky tyzymler pə-za ədyy-tədyy paraannə ərəge ap turgannar. Po iji pə-ci cizəkci-g-əşterni para pir cyldən todar-adərgə: 1908 cəldən yjezinde or-us sadəqş Sadəvskij teerzi, ki-din sadəqlap turar yjede ud-a-tarza turgan nojannarın pə-ə-zi 15000 tiin, pə-ə-zi 7000 tiin ərəliq turgannar. Oon angə pə-za ol yj de Sadəvskijın pir tanzəzində Kameu lama teerzi-ni ərezin aytkanə:

Ergi erez	1700	tiin.
Pir saazyn akşa	20	tiin.
Iji saşyň şaj	75	tiin.
Pir tıvaktıq krzi	150	tiin.
Pir tulup kulur	15	tiin.
Paza ol Sadvskijde nojan-		
nyň erez:		
Ergi erez	400	tiin.
Pir pe	200	tiin.
Iji tıvaktıq	6	kış.
24 ama xyren pes	95	tiin.
Iji saşyň şaj	60	t in.
Pir şo daj kulur	150	tiin.
Pir pel korgulcu	600	tiin.

Polan'na po ustynde kergys-
ken cizek ыкаш өрелери пол-
сагыс Sedovskijde евес, оон
ынај сурия турган орус, ыда-
тыл хемдир сады асыларында ык-
чок хөј турган. Алар ол ханык
өрені полларның кыссели-пи е тә-
кер евес, ханга пижекки-ле јады
арат тумын козун, сумун
мурнун ол сады асыларга тө-
лөй соран-па полгај. Бургта ө-

attarın ekonom talazı-pile 3 cy-
gynden kazyр ke irge, амьдрал
pajda ь paj-cok perge kadag tur-
gan. Olarlar cыдын-na өieden
uštınup алыр pajтыг-ј, өre ceeli-
pile амьдрал, cыдан-cыга арл-
тыр олурзı-олурза, оон хөөзү pile
ук өрези назын ішінде тооза тө-
лөп сadas тын тартыр келir tur-
гн.

Paza pir piccii cizekciğes: pa-
za-la 1907-8 cıdır yjezinde pi-
jee Sıdovskijde jadyñ Puzukca-
ğnyñ töleer polgas töleen örezi:
СЕРП АЛҒАН:

Ergi örezi . . . 284 tiin.
Pir aat 150 tiin.
Pir kocaal kulur . . 8 tiin.
7 ama sarıq päs . 28 tiin.
8 rooşkun kilebş tapık . 6 tiin.
O n-taa ıraj.

TÖLEENI:

Tooruk-pile	27 tiin.
Kek-kat-pile	12 tiin.
Cyyl pyry kat-pile	12 tiin.
3 хун ыҗастаань . .	12 tiin.
Paluk-pile	16 tiin.
Coduraa pile	5 tiin.
Oon-taa ыңы.	

По мундыг полсаг пайд-
pile podunun polsaг kizinin er-
ezin aratlar teler tur. Oon ky-
rynga yndyt xabyt eldep cybezin
aar pergezi pile paza teler ertir-
er coraen. Po mundyг kias tap-
kyr xemdilgenin seelynde arat-
lar azy amdyrallynga cedinmes,
astop suskap, oon tajym-pile
xoj cyyldyn zysld-г curtalga
cyryny-pile turgan tur.

Согандыр М. Еректөл.
пизеенер: С. Лопсан.

Kaa-xem kozuununun peletkeli

Kaa-xem kozuununun tobyn-
de turgusken komistar TAR 15
cyl qjunga uktuřtur eleen azyl-
darny corudup kelgen. Cyl tize:

1). Aral tymeppin i;tinge ugu-
ulga surttaal azal'n coradup, ar-
attarn'n man'n'n aattarn'n carb-
ter'n syyp kelgen.

2) Anjaq esk-nnerni cyyl pyry
ojannarga eeredip turar. blañ-
gşa Koptu sumuzunda oña-
l rna pir pelgymya turguzup
algan, onda xoldoq xeqzym polgas
xom-jleer, pazı oon-taı eske
cyyliderge eeredip turar, oon es-
ke-taı sumular peletkel azblın
xtrezi-pile corudup turar.

3) Iglil, pəzəncə, cə səgün
polğəş əskə-taə cyyildərnə pelet-
kəz əp tərər **polğəş** ləş kəzuun-
ga Uluq pəjər 8 ajnən 1-de pə-
lur teeningə kəzuunnən aratəz
koncuq aməzəp, tər cərgə polur
pəjərdən **polğəş** kəzuunga ertir
pəjərdən tədəbəz tur-pis uziq tur-
ar.

4) Kozuunnun tēp cerinde indini connun karaanga kōryšyq keldir kyp egelej pegen polg š kozuun tēbynde tošpuluur, xyrēš, ši. oon-taš eske cyilder-g: əerenip turar tur. Paza xoorajda oruk kōbyryqlarni septip kyp turar.

5) Respubliktn 3 tugaar jarmar-azynga kastykan azy-agbj-larnyn petkenip turarn ko-gy-zerge:

а) Kundensuqda „Toka“ altbq kolxos pir askerny kargyzylgae turguzar, oon ynjaj 25 kilogram saraq, 20 kilogram xoj tygy sadar tep turar.

б) Koptuda „Leninnin oruu“ tep altbq kolxos 100 puut talgan, 2 aat, 48 kil gram xoj tygy, 20 ki ogram mal celi, 48 kilogram terbedeen coduraa sadar tep turar.

c) Sırtq-septe „On tət cəl oju“ tıp atıq kolkos 2 şar. 32 kilogram sırtq, 20 kilogram coduraa sə ləp pılğan, pıclı xaban ooldarən kərgyzylge turgazar tıp turar. Komis targazı Odum.

Тываның араттары ергелик болган 15 жыл пайы

(ARN TK prezidiymynyn targazy eş Tokanyn cyyly)

Egezi—№ 50 (551) solunda

NACIONAL KAADRLAR

TAR-nyñ 15 cыл polganyn arazyn nationaln kadyr ulan-na nemezip, arat connun azyl-agajynga, xej nittin, kulturnun, kyrynenin a'vin azyl-ynğa kiirer coruk ulan-na ezip turar polgaş ol xamık cerlernin apparadyn azaldap turarlarnıñ 60% yndezin arattarnın arazyn yneen kadyrlar pol p turar.

Kadyr p letkeer talaz pilam, cazaq p arazyn ulu azyl corudup kelgenin xaraaz pile azyl-agajyn, kulturnun, kyrynenin polgaş xej nittin or ganizastaren, on azyl-darın udurtup paaştap şdaar, arattarnın eñnyñ iştinden ynyr kelgen, tyyn caza-la podunun keşky ma-lyñ kadyrpy cыkan on-on poli-lik talaz-pile pzyq, revolusluq xajnyşkynnyq kadyrny peletker ar şdaan p.s. Ara taryñ iştinden peletker alğan: Lopsan kenden, Aldın xarel, Zoja, Tolgı-ool, Picce ool, Kyderek paza Pajys-kyñ ыскаş paxar, Kək, Jan-cыma, Sarıy, Anajyn ыскаş tuzalakcy emiler, Kara ool, Se-rep, Sanca, Uvıngur (koop), Syryn-o ol, Oolak ыскаş azyl-agajyn udurtukcyar, La-ma, Cadamba ыскаş kozuun tar-galary, Padı-ool, Tazı, Todı-şaj, Naadyñ, Sarıy-kyş, Arak-

caz, Xavık-cap, Padıraa ыскаş nam, arevenin azyl-dıkyar, Şooma, Syqdyr, Samba ыскаş Arat-tyñ revolusluq şeritini koman-dırları polgaş oon-taa eşke xaj-xej kadyrlar nam, cazaqyn ud-urtukcyar-pile kadyr nacional revoluzunıñ polgaş Uluq Sıve respuia ikt-n ak-senkildiq tura am-cyzyñ xaraaz-pile ezip kelgen eşer am iji cangys ebes, on-onu pile sanattap turar tur.

TIVANYN XEREZENNERI

Kaaz-kaaz cys-cys caldarnıñ iştinde kandyq-ta erge cık cor-ain Tivanyñ xerezen arattıñ re- volusluq aacy xasyjaaz-pile ezi-agaajyn, kulturnun polgaş politik-tyñ azyl-yn: er arattar-pile tımej ergelik kirizip turar. Sargul-sajulda xerezen arattarnın kirizip turars 35%, podunun nacional pi-tinge 35% eñrenip, azyl-agajyn, kyrynenin, korza-k o o p t u n xej nittin uluq erttemaiq pol- gaş xabssalgaş azyl-ynğa 100 azyl kizi kirizip turar, pızi TAR-nyñ Picce xuralyn kezigynya- de 9 kizi songutkan, oon baa azyl-agajyn, kulturnun xarab-şalgıy udurtur azyl-yn 11 xerezen arat azaldap turar pol- gaş oon-taa eşke kozuun, sumu- ları, iştik, taştıkky sargul- darda caza-caza xerezen kadyrlar ulan-na peletkenip, orannyñ azyl-

agajyn, kyrynenin polgaş xaj nittin kulturnun azyl-ynğa caza-caza xerezen arattar kirizip, er arattar-pile kadyr caza revolusluq Tivanyñ pızydyr, TAR-nyñ us-şaj togun arın kamgılaar xyr-şke eres kirizip turar tep 15 cыл- ta pajerlap temdeqlep pizir tur.

CEDIŞKINNIQ POLGANBBŞ

Ystynde ajytkan xamık cedıř- kinni Tivanyñ arat tymeni podu- un nacional revolusluq caza-k, tam-ynğa paaştap coraş, Uluq Sovet Socialistıq Respubliktyñ iziq tuzalamcyzyñ tajanyp algıř, podunun oruñga şapık poop- lırgan feodaldarın polgaş olar- nyñ tuzalakcyar poor cyzyn- pazyñ cagılcaktyq idegeterñi polgaş revoluska uduridegeterñi kam xajra cıkca cıca şaar- turgaş cedip alğan.

Ystynde ajytkan cedıřskinnı Tivanyñ arat conu podunun politiktyq paaştapcyz polgaş ti- lgezinin organizacıy polur Ko- munistıq Internasionaldın tugun aldınğa corup turar, namnyñ revolusluq şugumundan xazıjar idegeter-pile erestiq xyrezip turar—Arattıñ revolusluq nam- nyñ udurtulgaş-pile coraş ced- ip alğan.

(Səelgyzy № 53 (554) solun- ga yner)

Revolusluq temisseldin cangys iron- tuzunıñ azyl xereen tiilelgeciq corudup turar Franz-pile Ispannyñ komnamnar polgaş proletarlarynga calbıřtyq pajer cedireel!

Franzda azylcınnarnıñ tiilelgezi

Pygy Franz ulustun iştinde kystıq azyl soksaşkynnyñ xaj- dıgıñi polgan. Azyl soksaan- narnıñ sanı 1 saja cedip turgan.

Azylcınnarnıñ azyl soksaş- kynnyñ yngen cıldagañ pol- za, 1929 cıldan egelees, azylcın cızelekciileri azylcınnyñ şalyñ koncuq kyzırgan, azylcınnarnıñ profes evelin kezigynynge kir- er ergizın kazaan, azylcın xele- zilek-iler-pile azylcınnarnıñ kol- kitiq kereeler caratın cırc- ceenynge udurlanır azyl soksaş- kyn polgan.

Azylcınnarnıñ azyl soksaar coruñ cıdi-pile xedelip keerge, azylcın xelezilekciileri kılpy tur- gan polas cyyliderin soksaş azylcınnarnıñ munañga tyzyp peeri cıjlaş cık appargan.

Mancagş moon xaraaz-pile po cıldan 6 ajyn 8-te yletpy- pydyrylge cerlerin teelileri pol- gaş profes eveliderin teelileri- pile Franz cazaan paaştıñ Blym tep kiziniñ kirışkeni-pile azylcınnarnıñ negeldezinin jo- zugaar erengej cıpcıreşkin-tu- guryuşkına kiripkenner.

Azylcın xelezilekciileri azylcın- narnıñ kol negeldezin xyleep algannar.

Cıpcıreşkin-tuguryuşkun pol- za, azyl xelezinin 7-den 14% ga cedir eştyrer tugajın, şalee ak-

şazın teeler tugajın, negelde (cedi xonukta 40 şak azylar) tu- gajın, kolekti kereeler carat tu- gajın polgaş azylcınnar profes evelilge kirer ergizin kazıp tur- gañ katta egider tugajın— po pygyn koor polgan.

Franzyny cazaan ceri po xemceqlerni tyrym xoojlu jozu- pu-pile taarıştyr corudup turar. Cyl teerge, myn azylcınnarnıñ negeldezin taarıştyrgan tyrym- nın tevelilin Franz cazaan paaştıñ Blym tep kizi deput- atıñ paladyñga (Picce xural- ınga) padyladyr-pile 6 ajyn 9 ta kirgen.

Şık mındıq negeldeler tugur- zuşkun tugajında cıpcıreş- kin tuguryuşkun corup tur- ar polza, azylcınnyñ uluq tiil- elgezi myn polur tur.

Po xedelgeennin xaraaz-pile azylcınnar xyn pyryde-le profes- ke mun-mun-pile kezigynynge kirgileen.

Azyl soksaan azylcınnar polza, adminıstras cerleri-pile cıpcıreş- kin - tuguryuşkunnga xol yzyy salıp, azylcınnarnıñ negel- dezin jozugaar coruda peerge azylcın katta kela pergenner.

Cıpcıreşkinnıñ xol yzyyn salıp, carıy egelej pergen.

(Agaar medeezinden).

Cer-cerde TAR 15 cыл ojunga peletkel azyl-darın şylgap turar

Кызыл-хоорайга

1936 cылдың 6 ajyn 21-de Кызыл-хоорайга TAR 15 cыл ojunga peletkel azyl-yn şylgap kergen.

1. Xol pımyyn 9 komandıy ojnaan. Oon aşkan komandılar polza: 1) OKŞC komandıy, 2) şkola komandıy, 3) Cazaq ceriniñ komandıy, 4) Koop komandıy.

2. 64 mege xyreşken. Ortta eş Sarıy-ool şyyl- gen. Oon adañga Mañlay, Syryn-ool (şeriq) olar polgan.

3. 22 kizi pedik xemceq artta xalaan. Añaaşkannar polza: 1) Lyndyp, 2) Taktıñ (şeriq), 3) Torlaazık polgaş oon-taa eskeler.

4. 19 kizi cerniñ uzun turtun xalaan. Ortta aşkannar polza: 1) Momauzaj, Taktıñ, 2) Lyndyp, Sarıy-ool (koop), Ajır-sanaa polgaş eskeler.

5. Pooolaan. Sogun-ca atkan. Ekki adıy- cıların 15 cылдың ojunga kiirer.

6. 15 aat carıřtyrgan. Pii-xem kozuunıñ Eerbek sumuzu Tadar-ooldun aady ertken.

Tere-xel kozuununga

Tere-xel kozuunıñ xamıat- ty 3 sumuzu 6 ajyn 1-de tus- tus pottarın TAR 15 cыл oj- unga peletke in x-nap kergen- ner. Oon şyylgennerin 6 ajyn 10-da kozuun tıvy—Cırgılan- dıga keep şyyp kergen. Cıny kılğalı terge:

1) 16 mege xyreştirerge, Kargı sumuzu areve yryynı targaz eş Polan şyylgen.

2) Limbi tırtar 2 kizi ojnat- kan. Kargı sumuzu nam kezi- gyny eş Sedip aşkan.

3) Ergi, caza ajalalar-pile er, xerezen anıjaktar ırlaşkan. Kar- gı sumuzu 6 xerezen uruqlar azyl ırlaan.

4) 4 kizi xemejletken. Kargı sumuzu eş Padı-syry azyl xem- ejlen.

5) 4 kizi xıdyq ojın-pile oj- naan. Kargı sumuzu eş Padı- syry tiileen.

Po 6 cyyl ojunga Kargı su- muzu aşkan tur. Ol sumunıñ targaz eş İdam podunun ekki cıleldeenninden eşke sumularnı aşkan ol tur.

Po şylgap alğan mege, ojın- cılar ulustun Uluq pajırnı- ga corudar. Olar 6 ajyn 30-de Kızılga cetken turar.

Tere-xel kozuunıñ targaz Tyger.

Cazalga

Mal-cer ministeriniñ sigen kezer tugajında 49 tugaarlıq „Şın“ solunda yndyrgeñ saabynda 1936 cылдың kızıñnıñ udur Kaaxem kozuunıñ peletker alızın teen sigenin „132.000 puut“ tep pişeenin tıjıyır cetpen cybe teledde, am pygy pomcukularga tınnadyr polza, „Kaaxem kozuunıñ 92.000 puut, Tere-xel kozuunıñ 40.000 puut“ tep ılgaj pomcuurun carladıy.

Mal-cer ministeri Polat.

Харпызык хайндырп туруп перген

Tandı kozuunıñ Kək-pulun sumuzu 7 tugaar arbañnyñ xamıat- ty Xarpyzyk teerzi, ergi-taa şaqda, po-taa şaqda yrgıly- le cırgı-caal, a-s-tyl kılpy, askı pıjıan, aleksak-ciksek mındıq kizi cybe.

Po Xarpyzyk polza, „34-35 cıldarda meen taraamıñ mal ciğen, onu sumu targacıřtar Toptan, Sıncar, Padızyk suqlar- ga pildirimege toobas, aş-pıry- teq pottar şıdip cıp algannar, po cyylarnı solunga parladıy peer pıjıan ool polza ar“ tep am yjege cedir ıncap olurar tur.

Oon angıda pişee-le solunga pizitken uru Ujıuzıktı, Tan- daj-ooldan carıy alıñ oraldı- ıy, Tandı-ool kydezin orta korbis, ol iji uruunı eñnı pızy- teptir tees, uruun „sen xem talaj ındanda kizige paraa uruun, El- ees, Mezejde aramıñ ooldar par poor“ tep olurar tur.

Po Xarpyzyk tyrozok cor- uun, sumu şygyzy cor xemceq, albas appıgan coor, Xarpyzyk ın solunga pizidip turar ıgin xereñge xamaarşpas, şıut ıryy xarabısa gızyñ-ce kirer uzurluq kizi tur. Xarpyzyk şygy or- gannarın am kancaar koor eñes tep kulak salıp olur men.

„Tınnaksaar“.

Redaksıdan: Tandı kozuun- unda şygy ceri polgaş Kək-pulıñ da sumu şygyzy- n yñ cerlerin Xarpyzyk tyrozok pajdın mın- caga cedir cor xem- ceq albasnyñ cıldagañnıñ ilere- dip peerin tınnat- ıy.

TAR 15 CЫЛ—OJUNDA POLGAŞ CER-LE MÖGE SALBRYN CURUMU

1. Megeni salırdı, ol salır sanında-la pır salıkcılyq turar. Myn salıkcı polza, uk megezin cızap surgaar polgaş oon curu- mun ergileer. Oon curumu teer- ge: megeni salıp yndyrerde tabarız iji megeniñ salıkcılar tas-tus megezin kozuun, sumu, arbañnyñ tugaarın polgaş am azaldap turar ceri, paza tızaalın ıjaap-la xojge tınnangır kılpy kılpyr.

Cızeelkege: „Cıen- xemci kozuunıñ Şemi sumu- zu 4 tugaar arbañnyñ mege Ca- mıjan“ teer ыскаş ijk-pe, azyl „Uluq-xem kozuunıñ Şagaan- arıñ sumuzu, am Kızıl-хоорай- da Tıva tep kooptun iji tugaar targaz mege Torlaa“, azyl „Tees- xem kozuunıñ Erzın sumuzu 5 tugaar arbañ, am revolusluq şeriqde mege Terebiş“ teer xir- ezi-pile kılpyr.

2. Megerler xyrezip turgas, sodak sencizinden (xol sencizin- den) tudarın polgaş xol kıkas- tar, eşke-tıa, kizige kemıq cy- yl-pile xyreziñ soksaşa coguor. Ol polza, kiziniñ eştyñge xora- ılyq polur.

3. Bıazp-la sodak, suudaktyq megeni xyreştirer.

4. Argılyq polza, tıva kadyq idik-pile xyrezi.

5. Megeni uskan tep sanaar- da, tiskeen cerge şaşkan ijk-pe, azyl ılap uskanın sanaar, pır eñes xolu cerge teepier polza, onu uskan tep sanabas.

6. Xyrezi megerlerin podun- ga sagıy polza coguor cyylider: a) araga ıspes polza xeretiñ, uluq ıgınu tırtar, oon eşke- tıa kamnan cyyliderin sagıy- ton cugula tur.

7. Bıangıja xyrezi ejynde ekki cınap alğan turar xire arıq- şeber cyylın ekki sagıy polza coguor.

8. Megeni salıp yndyrerde oon at-şolazın ıjaap-la kılpyr tınnatıq, am salır.

9. Megerlerni salıp yndyrerın munañda iji talan megerlerni pyryn xep şyn-pile cece pelen kılpy cıskaap alğan turar uzur- luq.

10. Xyreşken iji megeniñ ar- azında ijk-pe, salıkcılar talazın- dan margılda yner polza, onu yze şıptirlep turar teledde, 3 kiziliq şitkeciiler turguzar.

11. Salır megerlerni onazın taarıştyrar teledde, 4 kiziliq tan- zıccıy turguzar. Ol tanzıccı- lar polza, salır megerlerni on- aşkın arazın saat cık tyrgen taarıştyr turar uzurluq.

Tep komis.

Тыңнадыкың

TAR-nyñ Picce xural prezidiymyn 8 tugaar xuralyn toktaa- ıñnyñ jozugaar ulustun Tep Kızıl-хоорайnyñ arbañnaryñ son- guida xuraldarın toozup turar teledde, Хоорайnyñ cagyrgazyñnyñ pır tugaar uluq xuralın 6 ajyn 30 xynıñde orajyn 5 şakta „Şaqdyr-syryn“ Klupka azylar.

Turguzar ajttıylyqlar:

1. Хоорай cagyrgazyñ turguzar tugajında ilkel.

2. Songulda.

Хоорайnyñ curttakcy songuor, songudar ergelik arattar kalaza-pile keep oluzurun tınnadyr tur. Komis.

